Chaucer

Povestirile din Canterbury

POVESTIRILE DIN CANTERBURY

DE GEOFFREY CHAUCER

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

BUCUREȘTI • 1964

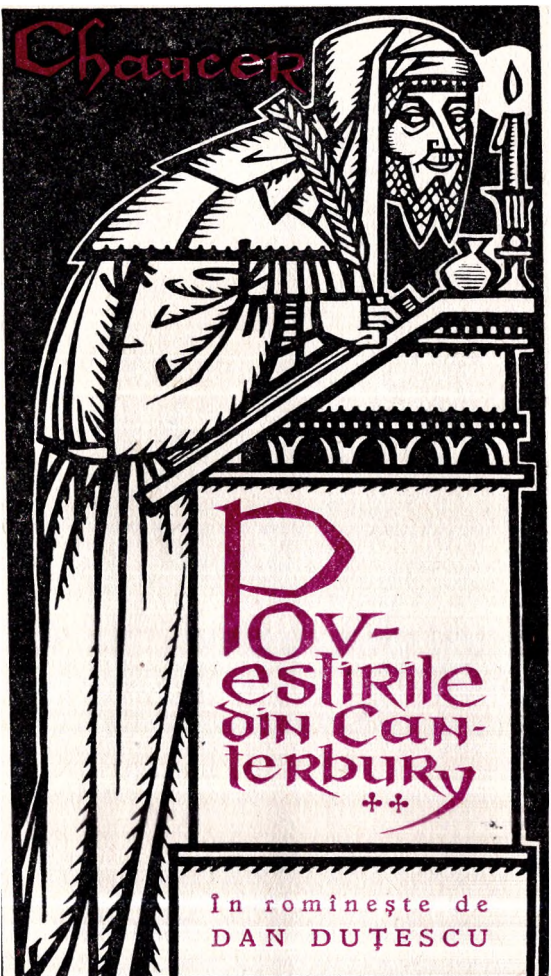

Povestirile din Canterbury

În romînește de
DAN DUȚESCU

Coperta, ilustrațiile și prezentarea grafică de
VAL MUNTEANU

Studiu introductiv și note bibliografice de
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

POVESTIREA TÎRGOVEŢEI DIN BATH

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

PÎNĂ SĂ PURCEADĂ A ISTORISI ȘI DUMNEAEI, TÎRGOVEAȚA A ROSTIT MAI ÎNTÎI ACELE CE URMEAZĂ:

De n-ar fi cărturari pe-acest pămînt,
Ce-am tras eu însămi încă-mi dă cuvînt
De chinul căsniciei să vă spui,
Căci de la doisprezece ani ținui —
Har Doamne — cinci bărbați cu cununie.
Așa să știți, cinstite fețe, mie
De cinci ori dat mi-a fost să fiu mireasă
Și tot creștini de soi avui în casă.
Dar spusu-mi-sa cum că și Isus
La nuntă doar o dată s-a fost dus
În Cana și că pilda-I mă învață
Că nu e-ngăduit a fire soață
Decît o dat'... Ba încă una: cică
Lîngă fîntînă, El, Isus adică,
O au mustrat pe-acea Samariteană
Cu aspră cuvîntare de dojană:
« Avut-ai cinci bărbați, dar nici acel
Pe care-l ții acuma nu-i de fel
Bărbatul tău. » — Așa i-a spus, vezi bine.
Da' tîlcul vorbei nu-l pricep cum vine
Și-ntreb: de ce, mă rog, al cincelea
Nu fuse soț în cinste pentru ea?
Cam cîți putea să ieie după lege?
Eu, n-am aflat și n-am cum înțelege
Ce număr de bărbați e legiuit.
Poți tălmăci și crede felurit.
Dar una știu și bună — Cel de Sus
Să creștem și să ne-nmulțim ne-a spus.

Așa mă taie capul și pe mine!
Și iarăși o poruncă știu eu bine:
Că omul cînd mă cere va să-și lase
Părinții amîndoi... Că-s opt, că-s șase,
Cîți soți ai voie, Domnul nu ne zice...
De ce să bage-aicea omul price?
Și Solomon ținu mai multe doamne!
Păi unde n-am eu parte, dragă Doamne,
Să mă înfrupt măcar pe jumătate
Cît el cu prospături... Și pentru toate
I-a dat Preasfîntul har potolitor
Cum n-are om pe lume trăitor...
Mă bate gîndul, zău așa, că tare
Din plin le-a-ndestulat pe fiecare —
Abraș fiind — cu veseli dumicați!
Har Domnului că-mi dete cinci bărbați!
a Și pe sprînceană i-am ales, ce-i drept,
b Bogați în fudulii și lați în piept; —
c Mai multe școli fac minți mai iscusite —
d Cerințe noi și gusturi felurite
e Îl strunguiesc pe meșterul de viță;
f Eu fost-am la cinci dascăli ucenită!
Venire-ar sănătos și-al șasălea
Că n-am să tot postesc, pe legea mea...
Cînd unu-a răposat și e-n pămînt,
Mă ia de soață alt creștin curînd;
Deoarece și la Apostol scrie
Că-i slobod să-mi iau soțul ce mă-mbie
Și nu-i păcat de-mi fac pereche iarăș:
Decît să arzi, mai bine-ți iei tovarăș...
Pe Lameth cel mehenghi nu-l țin de rău
C-a dus cu două soațe casă, zău.
Ce-am eu cu el? Eu știre bună am
Că Iacov cuviosul, Abraham
Și alții mulți la fel de sfinți ca ei
Țineau soațe nu doar două, trei...
Văzurăți voi cîndva-cumva pe lume
Că Prea-înaltul, prin cuvînt anume,

Oprește cununia sau îmbie
La neprihană? Spuneți-mi și mie!
Cunosc și eu la fel ca toți ce scrie
Apostolul cînd zice de fetie:
Că pentru asta nu se află lege
Ci doar îndemnuri — cine vrea alege,
Doar sfatul nu-i ucaz; și prin urmare
Se poartă cum i-i placul fiecare.
De poruncea Preasfîntul fecioria
Atuncea blestema și cununia.
Sămințe noi de nu s-ar mai zvîrli
Atunci fetia cum s-ar mai prăsi?
Nici Pavel nu cutează să ne ceară
Ce n-a cerut Stăpînul său... Deci dară
Coruna fecioriei fie dată
Acelor mai destoinici drept răsplată,
Că nu e ea de nasul fiecui
Ci numai de aleșii Domnului.
Curat a fost Apostolul, știu bine,
Și totuși, cînd a zis că orișicine
La fel ca dînsul cade-s-ar să fie,
El dete doar îndemn la feciorie;
Și s-a-ndurat de mi-a îngăduit
Să mă-mpreun; vezi dar că nu-i oprit
Să iau bărbat; iar dacă e să moară,
Mă pot căpătui a doua oară.
Frumos și bine-ar fi să nu te-alături
Femeii cînd e-n pat sau printre pături,
Că-i lucru de primejdie de pui
Fuiorul lîngă foc... Știți voi ce spui
Cînd zic așa! Fetia-i mai curată
Decît căsătoria desfrînată,
Că tot desfrîu socot că e atunci
Cînd soții nu-s cuminți ca niște prunci...
Decît cu miri mai mulți e ne'ndoios
C-a fi vergină șade mai frumos.
Duc unii trai de înger, fecioresc.
Eu biata n-am cu ce să mă fălesc.

Şi iar mai ştiu că-n căşile bogate
Nu-s aurite talerele toate,
Ci mai slujesc şi unele de lemn...
Cel Sfînt în fel şi chip ne face semn
Şi darul ni-l întinde fiecui,
Ales anume, după voia Lui...
Fetia e, mă rog, desăvîrşită;
La fel şi înfrînarea cea smerită.
Dar nici Hristos, Cel făr' de-asemănare,
N-a poruncit să-şi vînză fiştecare
Avutul ca s-ajute nevoiaşii
Şi-abia pe urmă să-I urmeze paşii;
Doar la puţini le-a dat aşa poveţe...
Eu nu-s dintre aleşi, slăvite feţe,
Ci vreau să-nchin a vieţii mele floare
Căsătoriei celei roditoare.
Păi ia să-mi spuneţi pentru ce lucrare
S-au rînduit anume mădulare
De odrăslit? Că n-or fi fără rost...
Bărbatul pentru ce folos a fost?
Să tîlcui poţi cum vrei şi poţi să spui
Precum că-s numai vrana udului
Şi că s-au dat aceste daravere
Ca să cunoaştem omul de muiere
Şi-atîta tot... Ce, nu-i aşa? Dar iată,
Că viaţa alte alea ne arată...
Eu, ca să nu asmut vrun cărturar,
Aiasta zic: micuţul mădular
Şi spre folos şi spre plăceri e pus,
Cît timp nu-l mîniem pe Cel de Sus.
Altmintrelea în cărţi de ce mai scrie
Că soţul are-anume datorie?
Şi cum să şi-o plătească, surioară,
Fără decît cu mîndra-i sculişoară?
Deci dar făcută e, cu bună ştire,
Şi pentru ud şi pentru zămislire.
Da' nici nu spun că fiecare ins
Dator e să plodească dinadins,

Doar findcă are-asemeni sculărie —
Păi n-ar mai ține nimeni la fetie.
Neprihănit fu Fiul Omului
Și fost-au tot asemeni sfinți destui
Ce și-au păzit deplină curăția...
Nu cat a clevetire fecioria:
Ei sînt ca pînea cea de grîu curat —
Noi pîni de orz sîntem, e-adevărat,
Dar tot cu pîni de orz, de stai s-asculți
Pe Marcu, i-a hrănit Hristos pe mulți!
Eu nu fac nazuri, vreau ca să rămîn
Cum m-a croit prea-bunul meu Stăpîn;
Nevastă sînt și, ce mai una-alta,
Am chef să-mi folosesc cu spor unealta...
De-s cusurgioaică, cerul să mă bată!
Cînd omul meu mi-o cere, eu pe toată
I-o dau căci... datoria-i datorie.
Și-am să-mi agonisesc bărbat, să-mi fie
Îndatorat și rob; și fiți pe pace
C-am să-l jupoi de chiele de i-o place
Și dumnealui, cît timp i-oi fi muiere!
Să știe el că-i sub a mea putere
Necontenit, de-acu și pîn' la moarte;
C-așa au scris Apostolul în carte
Dînd și porunci la soți: să ne iubească!
Așa mai zic voroavă-nțelepțească!»

Deodată Vînzătorul-de-iertări
Strigă spre ea, săltîndu-se în scări:
«Frumos vorbișI, cocoană, zău, să mor!
Eram aproape gata să mă-nsor
Da' văd ce-mi pate pielea și ciolanul
Și am s-amîn mai bine pîn' la anul!»
«Nu te pripi; mai am! — răspunse ea.
Pîn' la sfîrșit din alt butoi vei bea,
Și mai amar ca berea o să-ți pară;
Iar după ce ți-oi spune bunăoară

Un basm de-al căsniciei gust sălciu —
La asta mă pricep de cînd mă știu,
Căci soților le-am fost eu însămi bici —
Atuncea să te văd dacă mai zici
Că vrei să sorbi din poloboc, băiete!
Să ieie seama ăl de se-ncumete,
Căci pilde va să dau destul de multe.
Cel ce pe semeni nu vrea să-i asculte
El însuși fi-va pildă altora;
Chiar Ptolomeu a scris în cărți așa;
Ia cată-n *Almagest* la el, de vezi... »
« Ruga-te-aș, jupîneaso, să-ți urmezi
Istoria de unde ai rămas
Ca să-nvățăm și noi din cîte-ai tras, »
I-a-ntors-o Vînzătorul-de-iertări.
« Cum nu, dar cer cinstitei adunări
Să nu mă ia în spăngi — răspunse ea —
De-oi agrăi cum știe limba mea,
Căci nici un gînd urît prin cap nu-mi trece
Decît de-a șugui și de-a petrece...
Și-acuma da-voi cep poveștii mele,
Spuindu-vă și bune și mai rele,
Dar n-am să mint... Din toți bărbații mei
Trei fost-au buni și doi sanchii. Cei trei
Erau bogați, de treabă și moșnegi;
Cu chiu cu vai răzbeau să... mă-înțelegi...
Să-și facă datoria către mine!
Așa să-mi deie Preaînaltul bine
Că mă și umflă rîsul cîteodată
Cum le mai dam de furcă noaptea toată;
Da' zău că nu aflam nici pic de spor...
Țineam sub mîna mea averea lor
Și n-aveam nici un zor să-i mai desfăt
Cu dragostea și cinste să le-arăt;
Așa de strașnic își iubeau nevasta
Că nu mai dam un sfanț pe treaba asta;
Ca s-o-ndrăgească omul, cînd n-o place,
Femeia și pe dracu-n patru face;

Dar eu fiind cocoană și stăpînă
Ș-avînd agonisita lor în mînă,
Ce chilipir să-i mai răsfăț mereu
Decît spre placul și folosul meu?
Așa-i puneam la muncă — să n-am spor! —
Că multe nopți icneau "văleu" și "mor"!
Pentru acei cu care dus-am casă
Slănina de la Dunmow n-a fost grasă...
Mi ți-i mușteruluiam așa vîrtos,
Că fiecare se-mbulzea voios
Să-mi ia din bîlci zorzoane și cercei.
Se bucurau cînd nu zbieram la ei,
Căci mă stropșeam urît al dracului...
Cum de-i duceam de nas? Păi să vă spui,
De vreți s-ajungeți soațe pricepute
Și el să-nghită vrute și nevrute;
Căci omul a jura mințind, nu poate
Cît o nevastă nici pe jumătate;
S-asculte ale proaste și să-nvețe,
Căci nu vorbesc muierilor istețe!
Șireata, care știe ce-i prieste,
Cînd umblă zvon în tîrg, tăgăduiește
Și cere mărturia slujnicei...
Eu numai ce așa strigam la ei:
« Măi ghiujule, asemeni haine-mi dai?
Ia uite la vecină, ce mai strai...
Toți o cinstesc!... Eu biata șed în casă
Că n-am pe mine rochie frumoasă...
Și ce tot mergi la ea de nu-i dai pace?
Ți s-au aprins călcîiele? Îți place?
Ce șușotești cu sluga la zăbrele?
Buhai bătrîn, mai lasă-te de rele!
Că eu de am un preten sau duhovnic,
Mă ții de rău că parcă mi-e ibovnic
Cînd mă mai duc să mai petrec la el!
Îmi vii acasă beat ca un purcel,
Te lași în jeț și capul mi-l împui:
Că-i mare angaș, într-una spui,

De te însori cu una mai săracă;
Că-i plină de alean și ifos, dacă
O iei bogată și de neam, încît
Te sastisești de dînsa pînă-n gît;
De soațele nurlii tu spui, mișele,
Cum că se-nfruptă craii toți din ele,
Ne-mai-răzbind a se păstra cinstite
Cînd îs din patru părți înghesuite...
Mai zici că unii doar la zestre trag,
Că altora de chipeșe li-i drag
Sau de acele care știu să joace,
Că multora zburdalnica le place
Sau cea cu mîni și cu picioare mici,
Dar toate că ne dăm în stambă — zici —
Că pîn' și zidul gros se năruie
Dacă-s berbeci mai mulți și stăruie...
Iar despre slută spui că se repede
La orice brăcinar pe care-l vede
Și că se dă la om ca o cățea,
Pînă se-ndură unul și de ea;
Chiar gîsca cea mai laie de pe lac
Își află — zici — pereche cu-n gînsac;
Că-i greu s-o ții de scurt pe una care
Se leapădă de dînsa fiecare;
Și-mi tot îngaimi, lovi-te-ar o lungoare,
Că ăl deștept nu trebui să se-nsoare,
Nici omul care vrea s-ajungă-n Cer...
Trăsni-te-ar din senin cu foc și fier
Și frînge-ți-ai grumazul scofîlcit!
Dai zor cum că tavanul șubrezit
Și fumul și muierea limbă-lungă
Pe gospodar din casă îl alungă!
Ce-mi tot cîrtești, călca-te-ar de moșneag,
Că nu ne dăm năravul în vileag
Pîn' la altar? Așa îndrugi mereu,
Dar astea sînt zicăli de derbedeu!
Și iarăși cum că boi, asîni și cai
Se neguțează pe-ncercate-ncai;

Aşijderi, şi de străchini, oale, linguri
Se-ncredinţează muşteriii singuri;
La fel cînd tîrgui lucruri de-mbrăcat...
Fără de numai tontul de bărbat
Nu şade s-o prubuluie pe soaţă,
Şi strigi că mai tîrziu ne dăm pe faţă
Arama... Ba mai ai obraz să-mi spui
Că-mi place să mă lauzi, om tehui!
Şi să mă sorbi, nevolnice, din ochi
Şi să-mi tot zici "nu-ţi fie de deochi";
Dar un ospăţ de ziua mea nu faci
Şi nici în haine nouă nu mă-mbraci,
Pe doică n-o cinsteşti nici c-un pitac,
Nici fata ce-mi slujeşte în ietac,
Nici pe tătuca, nici pe neamul său;
Aşa te porţi, scîrbavnice hîrdău!
Pe Janekin cel june, ucenicul,
Doar fiindcă are cîrlionţi ca spicul
Şi fiindcă mă-nsoţeşte peste tot
Ai prins a-l bănui ca un netot;
Ei na, că nu-l vreau, chiar să mori de ciudă!
Ci ia să-mi spui de ce-ascunzi, caracudă,
Cheiţa de la lacra cu parale?
Că-s şi-ale mele cît îs şi-ale tale.
Te bate gîndul să-ţi prostesţi soţia?
Da' iacă jur pe sfîntul Irimia
Că n-am să-ndur, zurliule, să-mi iei
Şi trupuşorul şi bănuţii mei;
Te pun s-alegi din două, ori ce-ai face...
De ce mă iscodeşti şi nu-mi dai pace?
Ştiu că m-ai ţine-n ladă încuiată!...
S-ar cuveni să-mi zici: "Aliso fată,
Mergi de petrece, ştiu că eşti cuminte;
La clévete nu voi să iau aminte..."
Urît mi-e soţul care zor-nevoie
Mă ţine-n frîu. Eu vroi să umblu-n voie.
Blagoslovi-l-ar bunul Dumnezeu
Pe magul cel cuminte, Ptolomeu,

C-a scris în *Almagest* acest cuvînt:
"Mai înțelept e-acela pe pămînt
Ce nici nu-i pasă cine-i domn pe lume."
Zicala asta are tîlc anume:
Tu dacă ai de-ajuns, nu-i treaba ta
Cît i s-au dat de multe altuia;
Căci și la noapte dacă ceri, bărbate,
Pipoască vei avea pe săturate...
Ciufut se cheamă cel ce n-a lăsa
Să ia și altul foc din facla sa;
Că doară nu-ți răpește din lumină
Și nu rămîi cu zare mai puțină!
Mai zici că dacă punem haină bună,
Inele mai ca lumea și cunună,
Ni-i cinstea în primejdie sub rochii;
Și iar găsești cu cale să-mi scoți ochii
Că și-n Apostol șade scris "că-i bine
Să ne-mbrăcăm sfios și cu rușine
Necum cu haine scumpe-nzorzonate,
Cu pietre rare-n cozi și cîte toate."
Dar ia aminte, bată-te-ar năpasta,
Eu tot n-oi pune preț pe vorba asta,
Iar pe-ndrumarea-ți nici atîta... iacă!
Mi-ai spus că-s ca o mîță, și că dacă
Pisica are blana jerpelită
Mai stă pe lîngă casă aciuită,
Ci dacă blana-i linsă și frumoasă
Cum se-nserează n-o mai prinzi pe-acasă,
Dă fuga să i-o vază toți bolînzii
Și miorlăie ca-n săptămîna brînzii.
Adică fiindcă-s veselă, socoți
C-o să-mi arăt otrepele la toți?
Nebune, ce-ți veni să-mi fii iscoadă?
Nici Argus, paznic de mi-ar fi și coadă,
Oricît e el de ager, n-ar putea
Să-mi stea în cale. Zău, pre legea mea,
Că p-amîndoi vă-nșel, măi papă-lapte!
Și iar mai zici că-s trei pe lume fapte

Ce zăticnesc pe oameni, și că nu-i
Lăsat să-ndure patru nimănui...
Și ptiu! lua-te-ar benga să te ia,
Mă tot pisezi că și nevasta rea
E una din aceste trei belele.
N-ai alți cai de bătaie pentru-acele
Parabole, încît să nu mai fie
Nevoie și de-o cainică soție?
Ca iadul zici că-i dragostea muierii,
Ca țarna stearpă-n secetele verii
Și ca pîrjolul fără îndurare
Ce cît a ars mai mult cu-atît mai tare
Ar vrea să ardă toate cîte-apucă!
Zici că pe om femeia îl usucă
Precum omida pomul, și c-aieste
Îs prea știute celor cu neveste. »
Taman cum auzirăți, oameni buni,
Mi-i judecam... ziceam că spun minciuni
Așa ca babalîcii la beție;
Și-l aduceam să facă mărturie
Pe Janekin și pe-o nepoată... Sfinte!
I-am ofticat de să mă ție minte!
Și zău că vină nu aveau săracii;
Știam să mușc și să nechez ca dracii,
Și să mă vait — cu musca pe căciulă! —
C-altmintrelea intram la-ncurcătură.
Dintîi sositul macină întîi.
Eu dam cu gura-ntîi ca să-i rămîi
Și, bieții, îmi cerșeau iertare-ndată,
Deși greșeală n-aveau niciodată...
Pe-un damblagiu nevolnic și molatic
L-am învinovățit că-i muieratic
Și el s-a bucurat din cale-afară,
Gîndind că-l îndrăgesc și-s zuliară.
Ziceam că d-aia noaptea plec hai-hui,
Ca să-l apuc la paceaura lui.
Așa mă fățăream și petreceam —
Căci darul ăsta de la mama-l am...

Femeilor le dete Făcătorul
Înșelăciunea, plînsul și fuiorul,
Drept pentru ce mă pot făli de una:
Că-i biruiam în tot și totdeauna —
Cu mîna pe vătrai, prin viclenii,
Cu cicăleli și alte coțcării;
Dar mai cu seamă-n pat vedeau pe dracu':
Țipam și nu-i lăsam să-și facă placu',
Iar cînd simțeam că vor să mă coprindă,
Mă prefăceam că fug să dorm în tindă
Și nu-nduram să-și stingă pofta pînă
Nu-mi numărau anume preț în mînă.
De-aceea spun, să-nvețe fiecare:
Vînați cîștigul — toate-s de vînzare!
Căci puica n-o momești cu palma goală...
Răbdam, pe bani, să-și facă orice boală,
Ba mă strîmbam și eu că tare-mi place,
Măcar că nu mă bat pe-așa potroace;
Și d-aia-i tot certam năbădăioasă...
Și papa să fi stat cu el la masă,
Tot nu-l cruțam de cicăleală, zău;
De ce crîcnea, de ce răcneam mai rău!
Să n-am pe lume parte de noroc,
Să-mi scriu diata chiar acu pe loc,
De le-am rămas cu cît-de-cît datoare.
Atîtea născoceam, că drept urmare
N-avea-ncotro și mi se da bătut
C-altmintreli pace n-ar fi mai avut;
Deși făcea ca leul cel abraș,
Se alegea tot hoț de păgubaș.
Ziceam pe urmă: «Uite bunăoară
La Mielușica, blînda-ne mioară,
Așa să fii și tu în toate cele!
Hai, dă să-ți pup obrazul, bărbățele!
Tot predici tu de Iov cel răbduriu,
De ce n-ăi fi și tale mai dulciu;
De-ți plac așa parabole, îndură;
De nu, ți-oi da eu ție-nvățătură...

Pe soață soțul cade-se s-o-mpace;
Din doi să ierte unul, n-ai ce-i face,
Și fiindcă tot bărbatu-i mai mintos
Îndură tu, c-așa-i cuviincios.
De ce mă bombăni cîtu-i ziulica?
Au vrei să jumuli singur păsărica?
Poftește! Ia-o toată, fă-i ce vrei
Că văz că nu mai poți de dragul ei!
De-ar fi să-mi dau pe bani *ma belle chose*
Aș fi gătită foc și mîndră coz,
Da' eu ți-o pun doar ție dinainte...
Cel culpeș tu ești... bată-l cine minte! »
Așa sporovăiam cu ei în pat.
Și-acuma despre-al patrulea bărbat.
Al patrulea mi-a fost cam crai, adică
Ținea, mă înțelegi, o ibovnică;
Și eu eram arzoaie, dolofană
Și drăguliță ca o coțofană;
Știam după cinghie a jucare
Și-aveam un glas... curat privighetoare
Cînd dam cîte-un stacan de vin pe gît.
Meteliu, mocofanul ăl urît,
Ce și-a răpus nevasta cu un par
Cînd a sorbit și dînsa un pahar,
Pe mine să mă-nțarce n-ar putea...
Și după ce beam bine mă-ncingea
Un dor de pat... căci norul poartă ploaie,
Iar cine-i pofticioasă-i și arzoaie.
Muierea cherchelită nu se ține:
Curvarul știe asta foarte bine.
Cînd îmi aduc de tinereți aminte
Și de frumsețea mea... of, Doamne sfinte!...
Și-acu simțesc prin sîn că mă-nfioară...
Și azi mă unge, ici, la inimioară
Că n-am trăit în van la vremea mea!
Dar bătrînețea, mătrăgună rea,

Prădatu-m-a de nuri și sirepie:
Eh, ducă-se cu naiba pe pustie!
Mîncai mălaiul, n-am ce să mai fac,
De-acuma cu tărîța să mă-mpac...
Ci ca să mă mai mîngîi nițeluș,
Voi povesti de-al patrulea acuș.
Și, cum ziceam, cocea o bubă-n mine
Că el s-avea cu alta foarte bine,
Dar jur pe sfînta cuminecătură
Că i-am plătit măsură la măsură,
Ci nu mînjindu-mi trupul, făr' decît
Înveselind pe alții într-atît,
Că l-am făcut să fiarbă-n zeama lui
De ciudă, fire-ar el de năcăbui...
Ca-n purgator mi-a ispășit încai,
Drept care cred că duhu-i merse-n rai...
Văzut-a Sfîntul cum cădea pe gînduri
Cînd îl strîngeam cu ușa-n multe rînduri!
Doar el știú și unul Dumnezeu
Cum îl căzneam în fel și chip mereu...
La-ntorsul nostru din Ierusalim
A răposat și zace-n țintirim...
Deși mormîntu-i nu e mai presus
Decît îi cripta rigăi Darius
Ce-a măiestrit-o Apelles, nu-i pasă
Că n-are boltă scumpă și frumoasă;
Somn bun, și tihnă deie-i Domnul Sfînt;
Azi șade-n copîrșău și în pămînt...
Și-acu să spun de-al cincilea bărbat:
Să-i fie duhul binecuvîntat,
Măcar că el m-a prigonit mai tare,
De-i simt și-acuma bota pe spinare —
Și pururi i-oi simți-o pîn' la moarte —
Da' de iubit iubea avan, și foarte
Meșteșugos mi-era la giugiuleală
Cînd îmi cerea știuta socoteală,
Încît deși grozavnic mă snopea,
Mă îmbuna curînd cu dragostea;

Şi drept aceea l-am iubit mai tare
Că nu mă drăgălea decît arare.
Noi sîntem olecuţă cam sucite
În astfel de privinţe, pasămite,
Căci numai după lucrul care-i greu
De căpătat, tînjim plîngînd mereu;
Rîmnim la ce-i oprit, la ce-i puţin,
Şi ne scîrbim de ce primim din plin.
Dăm greu ce-avem de dat; în iarmaroc
Mai mult ceruta marfă-i scumpă foc,
Iar lucru' foarte ieftin fără preţ e
Cum bine ştiu muierile istețe.
Din dragoste pe-al cincilea bărbat
Şi nu pentru avere l-am luat;
Diac la Oxford fuse oareşicînd,
Dar s-a lăsat de şcoală şi curînd
Veni la Alison, în tîrg la Bath,
La naşa, fie-i sufletul iertat!
Ce-aveam în cuget eu, nu cunoştea
Nici popa, zău, ca dînsa, naşă-mea!
Căci dumneaei mă spovedeam mereu.
De-ar fi pişat vrun zid bărbatu-meu
Ori de-ar fi fapt vro boaţă mai grozavă,
Ei, încă unei soaţe de ispravă
Şi unei drăguliţe de nepoată
De-a firul le-aş fi spus povestea toată.
Iar din pricina asta el săracu'
Se ruşina şi se roşea ca racu'
Şi-şi pumnuia obrazul de mînie
Că mi-a vîndut asemeni taine mie...
Şi iacătă c-odată-n postul mare
Pornirăm peste pajişti la plimbare
Diacul Jan'kin, Alison şi eu.
(Mergeam pe la nănaşă-mea mereu,
Căci fină-si-i plăcea să mai petreacă
Şi să asculte vorbele de clacă
Umblînd din casă-n casă-n jos şi-n sus...).
Bărbatu-meu la Londra era dus,

Așa c-aveam și eu mai mult răgaz
S-arăt și să mai văz cîte-un obraz
Petrecăreț... Da' cum să bănui locul
Și ceasu-n care mă pîndea norocul?
Atunci pe la priveghiuri colindai,
M-alăturam la cîte-un sfînt alai,
Mergeam să văd irozi, în hagialîcuri,
Pe la litanii și-n mosafirlîcuri;
Și mă găteam cu-o mantie frumoasă
Și stacojie, care n-a fost roasă
Nici cît de cît de molii, căci mereu
O tot purtam, pe sufletelul meu.
Și am s-arăt ce hai mi-s-a-ntîmplat:
Am colindat, cum zic, în lung și-n lat
Și amîndoi ne veselirăm bine,
Domnia-sa diacul și cu mine,
Iar eu i-am spus atunci, prevăzătoare,
Că el cu mine trebui să se-nsoare
Dac-oi rămîne văduvă (căci eu
La măritiș gînditu-m-am mereu
Și chibzuită fui în tot — deoarece
Un praz nu dau pe viața unui șoarece
Ce numai într-o bortă se pitește,
Căci benga l-a luat de n-o brodește).
M-am prefăcut că-s moartă după el —
Nănașa m-a școlit cum să-l înșel —
I-am spus că toată noaptea am visat
C-a vrut să mă ucidă-ntinsă-n pat
Și sînge pe prostirea de sub mine,
Da' trag nădejdi că semnul e de bine.
Căci sînge cînd visezi, bănet se cheamă.
Visasem? Ași, minteam de bună seamă,
Dar eu urmam povața nașei mele
Și-acum cu el, și-n multe alte cele.
Și ce ziceam? Ei, brava... Doamne sfinte!
Na, că uitai! A, da, mi-aduc aminte.
Cînd a murit al patrulea bărbat
Jelii — mă rog — și m-am îndurerat

Cum se cuvine-a face orice soață,
Și-am tras zăbranic negru peste față;
Dar fiindcă eu mi-aflasem om în loc
Am plîns ce-am plîns, dar nu așa cu foc...
A doua zi vecinii dusu-l-au
Pe răposat la popă și-l căinau
Iar Jan'kin îi urma și el mahmur;
Cînd l-am văzut pe lîngă dric, mă jur
C-așa-mi plăcură mîinile-i curate
Și chipeșa-i pereche de gionate,
Încît i-am dat întreagă dragostea...
El douăzeci de ani socot c-avea,
Eu, drept să spun, plinisem patruzeci,
Dar tot îmi mai ardea de... mă-nțelegi;
Și tare bine-mi sta cu strungăreață —
Pecetia Venérei cea iubeață;
Eram arzoaie, Doamne! și nebună,
Bogată, mîndră, veselă și jună...
Și — cum mi-au spus bărbații la ureche —
Aveam o aia fără de pereche!
Căci firea mea, așa să știți, se-mparte
Între iubeața Véneră și Marte:
Zeița m-a făcut nepotolită
Și Marte-mi dete inimă călită;
M-am fost născut în Taur, îmbinat
Cu Mars... Păcat că dragostea-i păcat!
Eu zodia urmatu-mi-am pesemne
Și fost-a felul ei să mă îndemne
De n-am putut închide ălor tineri
Și arătoși lăcașul zeei Vineri;
Dar am pe chip și herbul zeului,
Ba încă și-ntr-un loc ce nu vi-l spui...
Mă ierte Dumnezeu, că-i bun și mare,
De-am fost iubeață fără cumpătare
Și pururi pofta mi-am îndestulat.
Nu m-am uitat că-i scurt sau deșirat,
Bălan sau lai acela ce-mi plăcea
Și nici c-avea avere sau n-avea.

Atîta vă mai spui că peste-o lună
Drăguțu' Janekin m-a luat de mînă
Și m-a nuntit cu mare tevatură;
Lui datu-i-am moșie și strînsură
Și banii ce i-am fost agonisit;
Ci mai pe urmă foarte m-am căit.
De tot ce-aveam plăcere i-era silă
Și fiindcă eu i-am rupt din cărți o filă,
Peste ureche un pălmoi mi-a tras
Că jumătate surdă am rămas.
Dar fost-am îndărătnică și eu
Și-i melițam din gură, aoleu!...
Usarnică eram și tot hoinară —
Măcar că se jura că mă dezbară —
Drept pentru ce mă dăscălea ades
Cu pilde vechi din Roma mai ales:
Cum unu' Galus își lăsase soața
Și nici c-a mai iertat-o toată viața
Fără-de-numai doar c-o a zărit
În prag, cu capul neîmbrobodit.
Că altul și-a gonit nevasta, iară,
Din pricină că merse într-o vară
La niște jocuri făr' a-i da de știre.
Și-n Biblii scotocea spre a găsire
Zicale unde Solomon învață
Pe omul cu pereche plimbăreață
Să nu care cumva s-o lase-n voie...
Și mă-ncuia într-una zor-nevoie.
Căci «ăl de-și face casă-n bălți, cel care
Gonește calul orb peste ponoare
Sau suferă nevastă umblătoare,
Acela-n streang se cade-a spînzurare!»
Ci eu nu dam o frunză de curechi
Pe-asemeni vorbe și zicale vechi
Și nu-i răbdam zăbala niciodată;
Urît mi-i cel ce hibele mi-arată
Și mulți îs ăi ce fac așijderi, zău...
Se mînia diacul foarte rău,

Dar nici cît te-miri-ce nu i-am răbdat.
Şi-acuma să vă spun cu-adevărat
De ce i-am smuls o foaie dintr-o carte
Cînd m-a pocnit de-am asurzit pe-o parte.
Avea un terfelog al său în care
Mereu cetea în el spre desfătare
Zis *Teofrastus şi Valerius,*
De-l îndrăgea bărbatu-meu nespus.
La Roma a mai fost cîndva un om,
Un arhiereu cu numele Jerom
Ce-a scris în ciuda lui Jovinian.
Era-n acel hîrţog Tertulian,
Trotula şi Crisip şi Helois
Ce stăreţea pe-aproape de Paris,
Şi *Arta* lui Ovidiu, la un loc
Cu Solomon legate-n terfeloc,
Precum şi alte multe cîte vrei...
Avea el zi şi noapte obicei
De cum scăpa de pe la cele trebi
Să caute prin cărţi, în deosebi
Istorioare cu neveste rele.
Ştia mai multe basme despre ele
Decît se află scris de cele bune
În Biblie... Diecii nu ţi-ar spune
Nici morţi de noi prielnice cuvinte,
Decît de muceniţe şi de sfinte,
Încolo numai rău, ca de jivine!
Au cine-a scris că leu-i crunt? Au cine?
O, Doamne, de-ndrugam şi noi poveşti
Ca dumnealor în cărţi retoriceşti
Pentru vecie îi încondeiam
Pe-aişti haini urmaşi ai lui Adam...!
Ciracii lui Mercur şi-ai Vinerei
Prea bine nu se-mbină între ei;
Mercur iubeşte doxa şi ştiinţa
Iar Venus joaca şi nesăbuinţa
Şi fiindcă nu au firile la fel,
Cînd ea-i hursuză, vesel este el —

Ci, dimpotrivă, tare-i trist Mercur
În «Pești» atunci cînd Venus e-n huzur;
Cînd el îi sus ea cade, și de-aceea
Țîrcovnicii nu laudă femeia;
Diacul dacă nu mai este-n stare
Să făptuie a Vénerei lucrare,
Prea ghiuj fiind și fonf în toate cele,
Se-apucă-a scri de noi că sîntem rele!
Dar să vă spun pricina mai departe
De cum luai scatoalce pentru-o carte.
Odată, într-o seară, lîngă foc,
Bărbatu-meu cetea în terfeloc
Și-ntîi și-ntîi cu Eva a-nceput
Ce prin păcat pe oameni i-a pierdut
Și cum ne-a fost răscumpăr Crist, El Însuși
Tot sîngele din inimă vărsîndu-Și;
Și mi-arăta cum zice deslușit
Că răul prin femeie ne-a lovit.
Despre Samson mi-a mai cetit apoi,
Cel ce-a orbit de ochii amîndoi
Cînd l-a lăsat, în somn, iubita chel.
Pe urmă a trecut, de nu mă-nșel,
La Hercul și la Dianira care
Făcutu-l-a prin foc să se omoare.
Mi-a înșirat și caznele-ndurate
De la soții de tontul de Socrate:
Cum l-a scăldat Xantipa cu pișat
Iar el a stat ca mortul nemișcat
Și doar a zis, ștergîndu-se de zoaie,
Că «după tunet musai vine ploaie»...
Despre Pasifa, doamna Candiei,
Cetitu-mi-a, și de năravul ei
Cel nefiresc... Ptiu, ducă-se-n pustii
Că prea se bălăcea-n blestemății.
Și despre Clitemnestra deșucheata
Cum prin vînzare-și dete soțul gata
Mi-a mai cetit cu-osîrdie deplină.
Mi-a povestit și pentru ce pricină

S-a prăpădit Amfiorax cu zile:
Știa creștinul meu că Erifile
Pentru-n gherdan de aur l-a pîrît
La greci pe-acest bărbat teban încît
L-au prins vrăjmașii în ascunzătoare
De i s-au tras năpaste foarte mare.
De Lima și Lucía mi-a mai spus
Ce amîndouă soții și-au răpus
Din ură una, alta din iubire;
Căci Lima s-a-ndemnat a-l otrăvire
Pe omul ei de rău ce-l dușmănea;
Lucía, dimpotrivă, și-l iubea
Așa de tare, că i-a dat să beie
Un leac să nu-i mai arză de femeie
Decît cu ea... Iar el a răposat...
Atîtea trage bietul însurat!
Mi-a spus cum se căina Latumius
Unui fîrtat anume Arius
Cum că-n livede-avea un pom rotat
În care de năcaz s-au spînzurat
Vro trei soții, lăsîndu-l văduvoi.
« O, frate, dă-mi și mie un altoi
Să-l răsădesc la mine! » cic-a spus
Prietinul pe nume Arius...
Apoi cu-acele soațe m-a-mpuiat
Ce i-au răpus pe soții lor în pat
Și pînă-n zori s-au tras cu hăndrălăii,
Cu mortul lat în mijlocul odăii;
Și cu acelea ce-au rămas vădane
Bătîndu-le în cap, prin somn, piroane,
Și alea de le-au pus otrăvi în vin...
Grozav ne-a mai bîrfit și cu venin,
Ba mai știa și zicători anume
Mai multe decît cresc ciulini pe lume.
Spunea că « mai degrabă să faci casă
Cu pardosul sau hidra cea băloasă,
Decît cu o muiere rea de gură »;
Și că « mai bine-n ploaie-n bătătură

Decît cu mînioasa în ietac »;
Cică-s așa de maștere că fac
Mereu pe dos decît rîvnește soțul;
Zicea și că « decum își scoate șorțul
Muierea și rușinea și-o dă jos »;
Că « desmățata cea cu chip frumos
E ca o sculă scumpă într-un rît »;
Da' cine poate să-nțeleagă cît
M-a canonit cu-asemeni bobîrnace!
Și cînd văzui și eu că nu mai tace
Ci turuie într-una din cărțoi,
Odat' m-am repezit și harș! trei foi
Din terfelocul său... Și peste falcă
I-am potrivit o sfîntă de scatoalcă
De-l îmburdai pe spate drept în foc...
El a sărit ca leul, și pe loc
M-a otînjit cu pumnu-n cap o dată
C-am și rămas pe scînduri leșinată.
Văzînd 'mnealui că nu mai zic nimică,
A vrut să spele putina de frică...
Într-un tîrziu, trezindu-mă i-am zis:
« Tîlharule nemernic, m-ai ucis!
Ţintești să-mi fii cumva moștenitor?
Ci vin' să-ți dau o gură pînă mor...! »
Atuncea el a-ngenuncheat supus:
« Iubită Alison — așa mi-a spus —
Să n-am noroc dac-oi mai da vreodată!
Că te-am pocnit, tot tu ești vinovată;
Te rog din suflet, fie-mi cu iertare... »
Iar eu l-am pălmuit crîșnind: « Tîlhare,
Măcar cu-atîta să-mi răzbun și eu,
Acușa mor, mă-năbuș, aoleu!... »
Da' pînă la sfîrșit, cu chiu cu vai,
Din nou ne-am împăcatără, ce mai...
Îmi puse mie frînele în mînă
Să fiu pe casă, pe pămînt stăpînă,
Pe brațu-i și pe limba lui procleată;
Și-i poruncii să arză cartea-ndată.

Și astfel izbutii prin iscusință
Să-l știu supus în orișice privință —
Că chiar mi-a zis: « Iubita mea soție,
De-acu vei face cum ți-i voia ție,
Păzește-ne doar numele curat. »
De-atunci încolo nu ne-am mai certat;
I-am fost cinstită, zău, și el la fel,
Și soață iubitoare pentru el
Cum nu găsești din Dania în Ind...
Cel-Care-șade-n-slavă strălucind
Să-l ierte după mare mila Lui!...
Acu, de vreți, și basmul să vi-l spui. »

Binevoiți a da ascultare, pînă una-alta, și voroavelor care le-au schimbat între ei Aprodul județului bisericesc și Călugărele cerșetor.

Călugărul a rîs de ce-a zis ea:
« Cocoană, zău, pe mîntuirea mea,
Făcuși o introducere cam lungă! »
Aprodul auzind, a dat să-mpungă:
« Priviți, bre oameni buni, la sfîntul frate
Cum pururea se-amestecă în toate,
Priviți-l cum se vîră-n toate cele
Ca un muscoi în ciorbă și-n schembele!
Ce vrai cu *întreducerea* să spui?
Mai bine *întredu-te* dracului,
Și nu-mi preface hazul în prohod! »
« Așa ți-e vorba, domnule Aprod?
Păi de-i așa, să nu-mi spui tu pe nume
De n-oi croi niște povești, anume
Despre aprozi... să rîdă toți cumplit... »
« Ascultă, frate, fire-ai tu pocit
Și fire-aș tot așijderea și eu
De nu-ți înșir trei basme, aoleu!
Din cele cu călugări... Ți le torn
Să-ți plîngi de milă pîn' la Sidyngborne;

Căci de pe-acuma văd că-ți ieși din fire... »
« Tăceți! — a prins Hangiul a răcnire —
Lăsați femeia să grăiască, vere!
Vă ciondăniți ca ăia beți de bere...
Desleagă-ți, coană, traista cu povești! »
« Prea bine — zise ea — cum poruncești,
Dacă cinstitul frate mă-nvoiește. »
« Mă rog — a spus monahul —
povestește... »

CU ASTA SE ÎNCHEIE PRECUVÎNTAREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH
ȘI URMEAZĂ:

Povestirea tîrgoveței din Bath

AICI ÎNCEPE POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

Pe vremea rigăi Ártur, hăt în anii
De care spun frumos de tot britanii,
Roiau de zîne ale țării plaiuri;
Crăiasa lor cu mîndrele-i alaiuri
Prin luminișuri dănțuia ades;
Așa credeau cei vechi... Ați înțeles
Că multe veacuri au apus de-atunci.
Azi nu mai vezi așa minuni prin lunci,
Căci frații cerșetori prin rugăciuni,
Și alți monahi prea-milostivi și buni
Ce umblă peste ape și ogoare,
Mulți cîtu-i colb în raza cea de soare,
Blagoslovind palaturi și ietace,
Orașe, cuhnii, cule, iarmaroace,
Cătune, grajduri, căsării și stîne
Au risipit noroadele de zîne...
Unde hălăduia cîndva o zînă
Acu doar camilafca e stăpînă
Umblînd ca pe moșia sa în pace,
Tot bolmojind litanii și condace
Bisericești, întreaga ziulică.
Nevestele pot trece fără frică
Prin tufărișuri și pe sub copaci,
C-afar' de popă nu mai sînt alți draci,
Iar de le pune jos e fără martur...
Și viețuia la curtea rigăi Ártur
Un june cavaler, simțire caldă.
Venind cîndva călare de la scaldă,

A fost ajuns din urmă o fetică
Păşind pe cărăruie singurică
Şi-i rupse el a fecioriei floare,
Deşi se-mpotrivise cu-nfocare.
Pentru asemeni faptă de casap
Săriră mulţi cu jalbele-n proţap
La crai... Şi craiul Ártur, se-nţelege,
L-a osîndit la moarte, după lege;
Şi-ar fi murit, c-aşa cerea-n zăcoane;
Dar doamna ţării cu-ale ei cocoane
Atît ce se rugară de-ndurare,
Că l-au făcut pe domn să-i dea iertare,
Lăsîndu-l la voinţa soaţei sale
Să-i facă ce va crede ea cu cale.
A dat regina multă mulţămită
Şi într-o zi, la vremea potrivită,
Grăit-a cavalerului cel june:
« În cumpăna în care eşti, pot spune
Că-ţi şade viaţa într-un fir de păr;
Scapi doar dacă-mi răspunzi cu adevăr
Ce jinduieşte mai cu foc femeia?
Păzeşte-ţi bine gîtul, drept aceea...
De nu te-ncumeţi să răspunzi pe dată,
Te învoiesc să pleci în lumea lată
Un an şi-o zi, să cauţi a aflare
Răspunsul cuvenit la întrebare.
Dar, pînă să purcezi de-aici, mai voi
Zăloage că veni-vei înapoi... »
La greu aman, oftezi şi gemi, sărace,
Dar cum s-o scoţi la cap, că n-ai ce-i face?
Şi pîn' la urmă s-a-nvoit să plece
Cu gînd să se întoarne cînd o trece
Un an. Răspunsul? Cum voi-va Cerul...
Aşa porni în lume cavalerul.
Şi peste tot prin case a pătruns
Nădăjduind să afle bun răspuns:
Ce jinduie muierea mai avan?
Dar n-a putut răzbi la vrun liman.

Căci nu găsești doi oameni nicăieri
Să se lovească-aidoma-n păreri.
Zic unii cum că-i place bogăția,
Ba rangul alții, alții veselia,
Veșmîntul scump, iubitu-n așternut;
S-o ia — des văduvind — de la-nceput;
Sau că mai strașnic inima ne bate
Cînd sîntem măgulite și-ncîntate.
Și cam aveau dreptate... căci ne-nșală
Mai lesne cel isteț la lingușală;
Bărbatul care-i meșter să ne-alinte
Ne prinde-n lanț ușor ca p-un florinte.
Iar unii spun că ăl mai mult ne place
Cel ce ne lasă toanele-a ne face
Și nu ne strînge-n frîu cînd ne cășună,
Ci numai «brava!» știe să ne spună.
Căci printre noi nu-i, zău, nici una care,
Dac-o lovești la buba unde-o doare,
Să nu azvîrle rău din zgaibarace;
Ia cearcă și-ai să vezi c-așa va face!
Măcar și căptușite cu păcate
Rîvnim să fim crezute nepătate.
Și zice-se că mult ne mai încîntă
Acei ce cred că vorba noastră-i sfîntă
Și că nădejde poți în noi să pui
Căci nu vom vinde taina soțului...
Dar astea-s ca sporoavele de clacă:
Muierea nu-i destoinică să tacă!
Mi-i martor Midas; cine vrea, s-asculte:
Ovidiu, printre alte fleacuri multe,
Băsnea că Midas pe sub lunga-i chică
Urechi avea ca de măgar; și cică
Își ascundea dibaci acest cusur
Să nu cumva să-l afle cei din jur,
Încît doar soața sa i-l cunoștea.
Mult o-ndrăgea și bizuia în ea,
Și a rugat-o mult ca nimănui
Să nu crîcnească de poceala lui.

Iar ea jură cu cerul și pământul
Că n-o să-i calce soțului cuvîntul
Și nu-i va face-asemeni șugubine,
Că doar i-ar fi și dînșii de rușine.
Dar doamna ca pe jar se pîrpălea
Știindu-se cu taina asta-n ea;
De nu-i da cep, simțea că-i crapă rînza
Și că-i plesnește inema într-însa!
Ca nici un om să n-audă ce-ndrugă
S-a dus la niște rovine în fugă
Unde sosind, încinsă cum e focul,
Ca un cocor ce-și moaie-n mlaștini ciocul,
Atinse fața bălții cu-a sa buză:
« Ce-oi spune, apă, nimeni să n-auză,
Doar tu să afli că al meu bărbat
Are urechi prelungi cu-adevărat
Ca de măgar! Mi-a spart buboiul! Pfiu!
Mai mult nici că puteam să mă mai țiu... »
Vedeți că pîn' la urmă dăm afară
Și taina cea mai mare, așa dară...
De vreți a ști întreaga istorie
Cetiți-l pe Ovid că dînsul scrie...

Văzînd curteanul ăsta din poveste
Că n-a fost chip să afle care este
Ce lucru mai rîvnit e de femei,
Mîhnitu-s-a-n străfundul inemei
Și către casă năzui pe loc,
Fiind aproape ziua de soroc.
Ci cum venea bătut de gînduri sure,
Trecu pe subt o poală de pădure
Și-aci zări horind printre mlădițe
Vreo douăzeci și patru de domnițe.
Atunci cîrmi spre ele repejor,
Doar-doar afla-va sfat izbăvitor.
Dar cînd fu gata-n codru a pătrunde
Se mistuiră nu se știe unde...

Atît a mai văzut în luminiș:
O știmă ghemuită pe frunziș,
O hîrcă hîdă peste-nchipuire,
Și sluta a-nceput să se deșire:
« De-acu n-ai încotrova să te-abați,
Ci spune babii, tu, cinstit, ce cați?
Și poate că te-oi scoate din belea
Căci baba știe multe... » — zise ea.
« Măicuță dragă, moartea-i peste mine
De n-oi putea s-arăt cum se cuvine
Ce lucru-i mai de preț pentru femei;
De-mi spui, ți-oi da răsplată cîtă vrei. »
« De-i astfel, bate palma, cavalere,
Și juruie că faci precum ți-oi cere,
Dacă-ți va sta-n puteri. Iar eu mă jur
Să-ți dau răspunsul fără de cusur
Chiar astăzi. » — « Mă-nvoiesc, pre cinstea
mea! »
« Atunci mă pot făli — răspunse ea —
Că te-am scăpat; și viața ia-mi-o dacă
Răspunsul meu reginei n-o să-i placă...
Din cîte-s cu mărămi sau legătoare,
Să mi-o arăți pe aia mîndră care
Ți-a pune price cînd vei spune cum
Te-oi dăscăli... Și-acuma, hai la drum. »
Apoi l-a descîntat încet un pic,
Să nu mai simtă frică de nimic.

Cînd junele la curte fu ajuns,
A spus că s-a întors purtînd răspuns
Întocmai la soroc, după făgadă.
S-au strînsără s-audă și să-l vadă
Neveste, boieroaice și codane
Și multe înțelepte de vădane,
Iar doamna însăși sta — judecătoare.
S-au dat porunci să tacă fiecare

Și l-au chemat pe cavaler s-arate
În fața muierimii adunate
Ce jinduie femeia mai cu foc?
El n-a tăcut precum un mormoloc,
Ci a răspuns în clipă la-ntrebare
Vorbind, s-auză toată lumea, tare:
« Femeile, slăvita mea stăpînă,
Ar vrea-ndeobște a struni în mînă
Zăbalele din gura soților,
Să-i stăpînească pe iubeții lor.
Aceasta vi-i dorința cea mai mare;
Și-acuma, moarte dați-mi sau iertare! »
Din toată curtea n-a fost văduvioară
Să zică *nu*, nici soață, nici fecioară,
Ci toate-au glăsuit: « Iertat să fie. »
Atunci sări pocita băbătie
Pe care o găsise-n ierbi chircită,
Grăind: « Aibi milă, doamnă preamărită,
Și fă-mi pe loc dreptatea ce ți-o cer:
Eu l-am școlit așa pe cavaler
Iar dînsul s-a jurat pe cinstea lui
Că lucrul cel dintîi ce va să-i spui
Mi-l va-mplini de-i stă-n puteri să-l facă.
Acu te rog în fața curții, iacă:
Soția ta să fiu și fi-mi tu mire,
Căci știi că te-am scăpat de la pieire...
Iar de mințesc tăgăduie și jură! »
« Vai mie! — zise junele din gură —
Eu știu că vorba ta e-adevărată,
Dar fie-ți milă, cere-mi altă plată.
Ia-mi tot avutul, trupului dă-i pace! »
« Blestem pe capul nostru! N-am ce-ți face;
Măcar că slută și moșneagă sînt,
Nici pentru toată sarea din pămînt,
Nici pentru zlotii toți din vistierie
Nu m-aș lipsi de dreptul de soție

Şi de iubită! » — « Soaţă? Aoleu!
Vai mie, dacă neam de neamul meu
Va face-aşa scîrnavă-mpreunare! »
Dar pîn' la urmă el, văzînd că n-are
Pe un' să scape, iaca s-a-nsurat
Şi s-a culcat cu cotoroanţa-n pat...

Acuma unii spune-vor că eu
Aminte n-am luat sau că nu vreu
S-arăt cît bairam strălucitor
Făcutu-s-a atunci la nunta lor;
La care lucru voi răspunde: ioc!
Nici chef n-a fost nici zaiafet de loc,
Fără de cît suspinuri, aht şi greaţă...
S-a cununat cu ea de dimineaţă
Şi peste zi s-a-nchis ca buhna-n casă
Scîrbit de-aşa mireasă uricioasă.
Afanisit era şi-nveninat
Cînd s-a suit cu hîda lui în pat;
El hojma se foia, se pîrpălea,
Iar hoaşca se hlizea alăturea,
Şi zis-a: « Cavalere, treabă-i asta?
Aşa se poartă-ai voştri cu nevasta?
Aiestea-s ale rigăi Ártur legi?
Toţi cavalerii-i sînt la fel de blegi
Şi năzuroşi cu soaţa? Eu îs soaţa
Şi draga ta; eu ţi-am scăpat viaţa
Şi nu-ţi greşii nimic pe cîte ştiu.
De ce mi te arăţi aşa sanchiu?
Te porţi cu mine ca un nătărău...
Ce vină-mi bagi? Grăieşte, haide, zău,
Căci vreau să mă îndrept, mi-e martor Cerul! »
« Să te îndrepţi! Of! — zise cavalerul —
În veci nu mai încape îndreptare:
Balcîză eşti, baborniţă şi tare
De neam nepricopsit şi mojicesc;
Păi ce te miri că gem şi mă foiesc...

Mai bine de m-ar strînge Dumnezeu. »
« De-aici se trage oful tău cel greu? »
Răspunse el: « Păi ce? Îți pare fleac? »
« Bărbate, boala asta are leac,
Și pînă-n zile trei m-aș face bine
De te-ai purta mai omenos cu mine.
Dar findcă pomenișI de evgheníe
Care purcede de la bogăție —
Căci banul naște boieria voastră —
Eu nu pun preț pe fala asta proastă...
Privește-l pe acel ce și în lume,
Și-n casa lui se străduie anume
Să facă fapte bune cît de des,
Pe omul dintre toți cel mai ales!
Hristos ne cere Lui să-I fim pereche
Și nu acelor moși cu-avere veche;
Măcar că dînșii clironomi ne lasă
Peste agonisita boieroasă,
Nu-i nimenea destoinic să strămute
În strănepoți bătrîna lui virtute
Ce l-au făcut evghenisit pe el,
Ci cade-se-a urma și noi la fel.
Frumoasă-i de asemeni și sentența
Lui Dante, cîntărețul din Florența;
Poftim de-ascultă stihul său cum sună:
"Virtutea dă arare roadă bună
Pe lujerele-i mici; căci Domnul vrea
Virtute numai Cerul să ne dea."
De la străbuni atît se poate cere —
Avutul ce se spulberă și piere...
Cunoaște tot creștinul ca și mine
Că de-ar plodi virtutea de la sine
Din tată-n fiu, pe față sau furiș,
Atuncea pururi noul lăstăriș
Ar viețui de tot cu vrednicie,
Departe de năravi și mișelie.
Ia flacără și du-o-ntr-un bordei
Și-n munții Caucazului de vrei,

Închide ușa, pleacă și o lasă —
Luci-va tot la fel de luminoasă
De parcă ar privi la ea o lume,
Împrăștiind frumos fireasca-i lume,
Pînă se face spuză și se stînge.
Vezi, dară, tu că harul cel din sînge
Nu se prăsește numai din avere;
Căci mulți nu au purtarea ce se cere
Așa cum face bunăoară focul.
Se află — martur Cerul — în tot locul,
Cîte un beizadé păcătoșit!
Acel ce vrea să fie prețuit
Că s-a născut din vrednică tulpină
Și-i cu sorginte plină de lumină,
De nu-i făptaș de fapte bune însuși
Pe urmele strămoșilor călcîndu-și,
Măcar și hátman taică-su de-a fost,
Tot mocîrțan se cheamă că-i, și prost!...
Ai nume bun? Îl ai de la strămoși
Căci ei s-au dovedit mărinimoși,
Nu-i bunul tău plătit cu vitejia;
Doar Cerul ne împarte vrednicia;
Iar harul milei — semn de boierie —
Nu-l moștenești ca pe-o dregătorie.
Ce mare om a fost Hostilius,
Căci el de jos ajunse-atît de sus,
Precum în cărți Valeriu povestește!
Ia-l pe Seneca-n mînă și cetește,
Și pe Boetiu ca să vezi, cum spun,
Că *fapta bună face nume bun.*
Drept pentru care eu așa închei:
Or fi ei necioplíți strămoșii mei
Dar trag nădejde Domnul să m-ajute
Să viețuiesc de-apururi în virtute;
Atunci se va chema că sînt de soi
Cînd de păcat înstrăina-mă-voi.
Iar pentru că mă certi că sînt săracă,
Am să-ți răspund că însuși Mielul, iacă,

Trăi de bunăvoie-n sărăcie.
Și orice om, copilă ori soție
Pricepe foarte lesne că Hristos
N-ar fi ales un trai de ticălos.
Zic mulți, ca și Seneca bunăoară,
Că sărăcia nu e de ocară.
Femeia mulțămită-n sărăcie
Bogată-i, chiar de n-ar avea nici ie;
Calic jinduitorul se socoate
Fiindcă vrea să aibă ce nu poate,
Iar cel ce n-are, dară nici rîvnește,
Chiar șerb de-ar fi, bogat se socotește.
Calicul neaoș cîntă ziua-ntreagă;
De aia zice Juvenal în șagă:
"Cînd Traistă-n-băț se află călător
El dănțuie și-n fața furiilor."
E grea, da-i bună biata sărăcie
Și-ndeamnă pe creștin la hărnicie;
Ea coace mintea dîndu-i ajutor
Acelui ce-o primește răbdător;
Deși bocluc îți pare și belea,
Nu-ți cere nimeni zăpis pentru ea;
Ades, cînd ne apasă-aleanul greu
Ni-l face cunoscut pe Dumnezeu;
Și-i tocmai ca ocheana, pot să spun,
Care-ți arată prietinul cel bun...
Ruga-te-aș dară, fără supărare,
Să nu mă certi că n-am avere mare!
Mai spus-ai tu că sînt și băbătie,
Dar care, voi cei plini de boierie,
Nu ziceți că se cade-a da cinstire
Bătrînilor — măcar că nicăire
Nu-i scris? Au oare nu le spuneți "tată"?
De-mi ceri, găsesc și cărți care arată...
Mai ápoi de-s balcîză și moșneagă,
De coarne nu ai a te teme, dragă,
Căci anii mulți și chipul slut, se știe
Că-s pentru cinste mare chezășie...

Ci buna ta plăcere cunoscînd,
Voiesc a-ți mulțămi lumescul jînd.
Alege dar din două una: or
Mă suferi cotoroanță pînă mor,
Dar soață credincioasă și plecată,
Neîntorcîndu-ți vorba niciodată,
Or teamă vrei să-ți fie să nu pați
Vreo poznă dinspre roiul de bărbați
Ce-mi da-vor ghies aiurea sau acasă,
Întărîtați că-s junǎ și frumoasă?
Alege singur cum socoți că-i bine! »
Acel curtean a cugetat în sine,
A suspinat adînc și-a zis așa:
« Stăpînă, soața mea și draga mea,
Mă las la voia hotărîrii tale;
Alege tu cum crezi că-i mai cu cale,
Mai de folos și mai de cinste nouă,
Căci nici nu-mi pasă care-o fi din două;
Orice-ai alege mie mi-e de-ajuns... »
« Te dai bătut — nevasta i-a răspuns —
De vreme ce mă lași s-aleg pe mine? »
« De bună seamă, cred c-așa-i mai bine. »
« Sărută-mă atunci și pace nouă!
Mă jur c-ai să te bucuri de-amîndouă
Căci fi-voi și nurlie și cuminte;
Și să mă bată bunul meu Părinte
De n-am să-ți fiu soție prea-plecată
Cum n-a mai fost pe lume niciodată...
Iar dacă mîine nu voi fi mai plină
De nuri ca orice doamnă sau regină
De pe pămînt, mă învoiesc să-mi iei
Și viața cu jungherul, dacă vrei.
Dă-mi vălul jos și uită-te, bărbate! »
Cînd omul a văzut c-adevărat e,
Că-i fragedă și încă și nurlie,
A-mbrățișat-o strîns, de bucurie,
Și-n marea fericirii îmbăiat
De mii de ori în șir o au pupat...

Ea n-a ieșit din voia lui nicicînd,
Mereu în placul soțului făcînd.
Și-așa au dus-o numa-n bucurii
Cît au trăit... O, Doamne, adă-ni-i
Pe tinerii blajini și-nfierbîntați
Și fă să punem șaua pe bărbați!
Lu' ăla care nu se dă supus
Scurteze-i zilișoarele Isus,
Iar pe ghiujoii cu lăcăt la pungă
Lovească-i Cerul cu-o lungoare lungă!

AICI SE ÎNCHEIE POVESTIREA
TÎRGOVEȚEI DIN BATH

POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

Pantahuzarul, prea-cinstitul Frate,
Ochiri zvîrlea mereu înnegurate
Aprodului — dar, de, ca om subțire
Nu-i zise încă vorbe de jignire;
Apoi o agrăi pe Tîrgoveață:
« Cocoană — deie-ți Domnul dulce viață! —
Ai descîlcit, mă jur pe toate cele,
Problemuri școlărești din ale grele;
Rostiși, zic, lucruri foarte acătare...
Noi însă, drumețind acum călare,
Nu-i slobod să vorbim decît în șagă;
Zău, lasă slova sfîntă, doamnă dragă,
Pentru amvon și pentru seminare.
Eu, dac-o vrea această adunare,
O poznă c-un aprod vă spun — și-i lege
Că de la ăștia n-ai de unde-alege
Nimică bun de zis... și prea-plecat
Mă rog să nu vă fie cu bănat.
Au ce-i aprodul? Trepăduș ce lasă
La dezmățați citățiile-acasă
Și-i gazdă de bătăi prin mahalale... »
Atunci Hangiul: « Fii, mă rog matale,
Cuviincios cu cei de-un soi cu tine.
Zîzanie-ntre-ai noștri nu-mi convine;
Zi basmul, iar Aprodului dă-i pace. »
Sări Aprodul: « Spună-mi cum îi place!
Și las' că vine rîndul meu odat'.
Am să-i plătesc cu vîrf și îndesat.

I-oi dovedi ce mare cinste-i, zău,
Să fii pomanagiu, ba și lingău.
I-arăt eu lui ce slujbă breazâ are!... »
« Destul! le-a spus Hangiul. Împăcare! »
Pe urmă către Frate zise-acestea:
« Hai, dragul neichii, deapănă-ți povestea. »

AICI SE SFÎRȘEȘTE PRECUVÎNTAREA FRATELUI CERȘETOR

Povestirea fratelui Cerșetor

AICI ÎNCEPE POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

A stat odată în ținutul meu
Un stavrofor de cin înalt, om greu,
Ce aspru pedepsea și fără frică
Trupeștile păcătoșii — adică
Vrăjitoria și destrăbălarea,
Mînjirea căsniciei, defăimarea,
Hoția de ban sfînt sau de diată,
Pe ăi de-și uită ce-au jurat odată,
Și alte multe-asemeni fapte rele —
Pomelnic n-are rost să fac din ele.
Lovea în popi șpertări, în cămătari,
Dar cel mai rău izbea în preacurvari.
De-i găbuia, vai-vai ce tărbăceală!
La fel și-n cei datori la zeciuială.
Iar de-l pîra cumva vreun careva,
Nici cu bănească jertfă nu scăpa.
N-au dat zecimea? N-au plătit pomeni?
Îi învăța el minte pe mireni!
Căci pîn' să-i prindă marele vlădică,
I-ncondeia la dînsu-n cărticică;
Și-avea puteri ca după mintea lui
Să rînduie canoane orișicui.
Ținea și un aprod ca să-l slujească,
Ăl mai șiret din Țara Anglicească.
Urzise ăsta plasă de iscoade
De-l știriceau ce os se poate roade:
Acoperea doi-trei curvari, și ei
Dădeau de gol alți douăzeci-și-trei...

Să turbe-Aprodul nost' și tot voi spune —
Nu-l iert — despre trupeasca-i stricăciune,
Căci bîta lui nu-i chip să ne ajungă;
În noi, aprozii n-au direpț să-mpungă
Și nicidecum avea-vor, cît or fire... »
« Au crezi că nici în alea din tractire
N-am drept să-mpung? » a zis Aprodul.
Gazda
I-o-ntoarse: « Taci, lovi-mi-te-ar năpasta
Și nenorocul! Lasă-l să cuvînte...
Părinte dragă, spune înainte,
Și chiar de-i sare țîfna nu-l cruța! »
Călugărul: « ...Aiastă pușlama
Avea cu pezevenghele-nvoială —
Ca un șoimar cu șoimii de momeală —
Iar ele în vileag dădeau pe-acei
Ce-i cunoșteau că umblă la femei.
Codoașele-i slujeau ca drept iscoade
Și astfel culegea bogate roade —
Stăpîn-su nu știa ce-i umple gușa —.
În numele lui Crist strîngea cu ușa
Și făr' citații cîte-un păcătos,
Iar ăsta-i da șpert mare bucuros,
Ba-i mai plătea și-un chef la han. La fel
Ca Iuda, pungi de bani strîngea; și el
Era ca Iuda tot un tîlhăroi;
Stăpînul său primea un ban din doi.
Cuvine-se să-l laud, așadar,
C-a fost coțcar, aprod și preacurvar.
Avea-n alai și fîțe din belșug,
Și dacă popa Robert, Jack sau Hugh,
Sau altul se-ntindea cu cîte una,
Urechea lui afla întotdeauna;
Așa lucra cu ele pasămite.
Ducea apoi citații plăsmuite,
Chemîndu-i pe-amîndoi la judecată;
Pe om îl jecmănea, cruța pe fată,

Zicînd: « Fîrtate, într-al tău hatîr
Pe dînsa-n lista neagră n-am s-o vîr;
N-ai grija ei, căci n-o păți ponos,
Prieten ți-s și-ți fi-voi de folos... »
A spune cum știa să stoarcă mită
Ar fi poveste-n veci neistovită.
Ogar pe lume nu-i mai iscusit
Să dibuiască cerbul betegit
Cum dibuia el famenii șireți,
Pre soții răi și ghiujii iubăreți,
Din ei scoțînd cîștig mai cu temei;
Era cu ochii numai după ei.

Pîndindu-și astfel prada necurmat,
Cîndva-ntr-o zi Aprodu-a-ncălecat
Să cheme-n judecăți p-un ciot de babă —
Doar-doar i-o pune baba șpertu-n labă.
Și subt un crîng dă ochi c-un călăreț,
Un răzeșel cu zîmbet șugubeț,
Cu arc și cu săgeți ca un arcaș,
Purtînd pe umăr verde sumănaș
Și negru-nciucurată pălărie.
Aprodul zise: « Bun găsit, bădie. »
Iar cela: « Bun găsit și dumitale!
Da' încotro bați drumul pe la poale
De codru verde? Mergi departe, vere? »
« Ba nu, pe-acilea prin apropiere, »
I-a dat răspuns Aprodul. « Ia mă duc
Niscai chirii să caut să apuc
Ce se cuvin stăpînului. » — « Mata
Ești, dară, vreun vechil? » Aprodul: « Da. »
Să spună că-i aprod i-a fost rușine,
Căci nimănui ăst nume nu-i stă bine.
Atunci grăi răzeșul: « Măi să fie!
Vechil ca tine sînt și eu, frăție.
Cunosc puțini p-aici și am dorință,
Mă rog frumos, să facem cunoștință,

Să ne-nfrățim de vrei. Am berechet
Arginți și zloți acasă în sipét:
Ai tăi vor fi de te-i brodi drumeț
Vreodată pe la mine prin județ. »
Aprodul zise: « Foarte mulțămesc! »
Și legămînt făcură bărbătesc
Ca frații să se aibă pîn' la moarte;
Și tot glumind umblară mai departe.
Aprodul nostru de arțaguri plin
La fel precum sfîrciocul de venin,
Ca javra care-adulmecă prin toate,
L-a întrebat: « Pe unde stai, fîrtate,
De-o fi să mi te cat cîndva pe-acas'? »
Răzeșul i-a răspuns cu miere-n glas:
« În miazănoapte,-n țara depărtată
Pe unde mult aș vrea să vii odată;
Te-oi lămuri, cît fi-vom împreună,
Încît să n-ai cum pierde calea bună. »
Aprodul iarăși: « Facu-ți o rugare:
Arată-mi tu, cît batem drum călare,
Că doar și tu vechil ca mine ești,
Cam cum te-nvîrți și cum mă sfătuiești
Să trag mai mult cîștig din meserie;
Obrazului rușine să nu-ți fie,
Ci ca un frate spune-mi, cum lucrezi? »
Acelălalt: « Păi, frate-miu, să vezi,
Ca să-ți vorbesc o vorbă-adevărată,
Pe munca mea iau fíravă răsplată;
E aspru și abraș jupînul meu,
Și-n slujba care-o fac trudesc din greu;
De aia storc și eu cît pot să storc;
De la picușuri ochii nu-i întorc
Și — mai cu otusbiru, mai cu plan —
Îmi scot și eu merindea an de an...
N-am cum vorbi cu tine mai pe șleau. »
« Și eu la fel — grăi Aprodul — iau
Tot, tot ce-mi pică, martor Dumnezeu!
Lăs doar ce-i prea fierbinte sau prea greu;

Cînd jumulesc în taină om nărod
Mustrările de cuget nu mă rod;
De nu storc mită, nu pot să trăiesc, —
Asemeni șotii nu le spovedesc; —
Nimic n-am sfînt și mila nu știu ce e,
Iar pe duhovnici diavolul să-i ieie...
Ne-am, zău, brodit și tu și eu de-o seamă!
Ci spune-mi, frate dragă, cum te cheamă? »
Aprodul a-ntrebat; iară acel
Tovarăș a rînjit atunci nițel,
Zicînd: « Să-ți spun, iubitule ortac?
În iad sălășluiesc, și sînt un drac.
După cîștig cutreier călărind,
Vreun chilipir ceva-cumva să prind —
Din asta-mi iese pînea; și văz bine
Că și tu faci aidoma ca mine:
Cîștig să iasă gros, nu-ți pasă cum.
La fel m-am așternut și eu la drum
Și după pradă umblu-ntreg pămîntul. »
Aprodul: «Cum, ce-ai zis? Feri-m-ar Sfîntul,
Credeam că ești răzeș adevărat:
Ca mine pari la față și la stat.
Deci dar te-arăți într-altă-nfățișare
În iad unde-ți faci slujba? » — « Frățioare,
Acolo dracii n-au un chip al lor,
Dar știu să-și împrumute-atunci cînd vor,
Sau pot părea că poartă, cel puțin,
Un chip de maimuțoi sau de creștin,
Și pot umbla ca îngerii călare...
C-așa se-ntîmplă nu-i scofală mare:
Și-un pehlivan puchios te-nșală, vere,
Iar eu am, zău, mai mult ca el putere. »
« De ce cutreieri, primenind într-una
Înfățișarea-ți? Nu-ți ajunge una? »
« Deoarece-mbrăcăm anume față
Cu care prada mai ușor se-nhață. »

« Din ce pricini trudiți așa din greu? »
« Pricini îs ele multe, dragul meu,
Ți le voi spune eu la vremea lor.
N-am timp, a cam trecut de prînzișor,
Iar pîn-acum nici nu făcui saftea
Și am de gînd să fac, dac-oi putea.
Nu voi s-arăt cît sîntem de mintoși,
Căci creieri ai, măi frate, găunoși
Ca să priceapă, chiar de-oi spune eu.
Dar fiindcă-ntrebi de ce trudesc din greu,
Vei ști că uneori unealtă sînt
Și slugă la porunca Celui Sfînt,
În orice-nfățișare și măsură
Cînd vrea să-Și pedepsească vreo făptură.
Fără de El nimic nu-mi stă-n putință,
De-mi pune stavili sfînta Lui voință.
Și dacă-L rog, mă lasă uneori
Trup, nu și duh, să frîng la muritori —
Dovadă Iov cui doar năpastă-i dărăm;
Dar alte ori pe îmbele le sfărăm:
Și cugetul și carnea prin urmare.
Altcînd putem lua la cercetare
Pe om, punîndu-i sufletul la munci,
Nu hoitul său, și-i tare bine-atunci.
Cînd insul spre ispită nu pășește,
Cîștigă mîntuirea; — dar, firește,
Că eu ca diavol sînt mai mulțămit
Cînd îl înșfac, nu cînd s-a izbăvit.
Vă și-ajutăm la cîte-o trebușoară,
Ca pe vlădica Dunstan bunăoară;
Și chiar la ucenici am fost argat... »
Aprodul către drac: « Să-mi spui curat:
Trup nou v-alcătuiți ai tăi și tu
Doar din stihii? » Răspunse Cornea: « Nu:
Aci sîntem năluci, aci sculăm
Un leș din morți și-apoi în el intrăm.
Și știm grăi legat și frumușel
Taman ca Phytonisei Samuel.

C-a fost chiar dînsul, mulți tăgăduiesc;
Ci eu de-aiasta nu mă sinchisesc...
Dar prevestesc un lucru, fără șagă:
Cunoaște-ne-vei chipul, frate dragă,
Căci vei veni curînd acolo unde
Nevoie n-o să am a-ți mai răspunde:
Văzînd tu însuți tot, vei fi în stare
Să-nveți pe alții ca un dascăl mare,
Mai abitir ca Dante și Virgil...
Acuma haide, roibu-ndeamnă-ți-l
Căci pîn-atunci voiesc a-ți fi tovarăș,
Pîn' te-i răzni de mine... » — Zise iarăși
Aprodul: « Ba! Aiasta niciodată!
Sînt gospodar, mă știe lumea toată,
Și cat să-mi țin cuvîntul ce ți-am dat.
Ci chiar de ești Satan încornorat,
Eu nu-mi iau, frate, vorbele-napoi
Ce le-am jurat; că doar jurarăm noi
Să ne-nfrățim cinstit și mînă-n mînă
Să ne vedem de treburi împreună:
Tu ia ce ți se dă, eu iau ce capăt,
Și iac-așa om scoate-o noi la capăt.
Cînd unul cu mai mult se procopsește,
Să-mpartă-n două părți, cinstit, frățește... »
Procletul: « Mă-nvoiesc, pre legea mea! »
Au călărit apoi alăturea,
Și cînd să intre-n tîrg acolo unde
Aprodul năzuise a pătrunde,
Zăresc un ghioci umplut cu fîn și greu
Pe care îl mîna un vezeteu.
Glod mult fiind, s-a-mpotmolit și-a stat.
Croindu-și caii, omul a strigat:
« Brock! Scot! V-ați spăriat de bolovani?
Lua-v-ar Aghiuță de talani!
Poci-v-ar Sarsailă pe-amîndoi,
Că mult necaz am îndurat cu voi!
Dau naibii fîn și cai și car și tot! »
« Ei, las' c-om rîde! » zise-acel Aprod.

Apoi s-a alipit de-a sa pereche
Şi i-a şoptit Satanei la ureche:
« Ascultă, ian ascultă, frăţioare:
Ce-ndrugă vezeteul n-auzi oare?
Te-mbie cu plocoane, ce mai stai!
Înhaţă iute fîn şi car şi cai! »
« Ei aşi — răspunse diavolul. Ei aşi,
Vorbeşte-n dodii bietul căruţaş.
Eşti slobod să-l întrebi, de nu mă crezi,
Sau ia mai stai oleacă şi-ai să vezi... »
Mîngîie omul vitele pe spate
Şi ele prind să tragă încordate:
« Hai, dii! Blagoslovi-vă-v-ar Isus,
Pe voi şi tot ce-i viu! » Apoi le-a spus:
« Frumos trăseşi, măi surule, bădie!
Te-ajute Cel de Sus şi Sînt Elie!
Despotmolirăm ghiociul, *pardieu*! »
« Poftim — rosti drăcşorul — nu spun eu?
Ei, frate, eşti acuma luminat
C-a zis ce n-a gîndit cu-adevărat?
Să mergem înainte, căci nu-mi pică
Nici o saftea pe-aicea, cît de mică. »

Ieşind cei doi din tîrg afară iarăşi,
Aprodul murmură către tovarăş:
« Sălăşluie pe-aici un ciot de babă
Ce şi-ar supune capul mai degrabă
Decît să-mi dea un gologan... şi vreau
Chiar de-o turba, vreo doisprece să-i iau,
Altmintreli la judeţ o chem să vină,
Deşi mă jur că nu-i cunosc vreo vină.
Cum văz că nu te prea descurci pe-aici,
Ia-mi pilda cum să faci ca să-ţi cîştigi
Merindea »... Şi smuci de-a porţii clanţă,
Strigîndu-i: « Fă-te-ncoace, cotoroanţă!
Mă prind c-ascunzi vreun frate sau părinte! »
Iar baba: « Cine bate?... Doamne sfinte!

Au ce binevoiești cu mine oare? »
« Îți adusei țidulă de chemare;
Vei fi afurisită de nu zbori
Să-i cazi în brînci vlădicii mîne-n zori
Și seama-n fața juzilor să dai.»
« Hristoase-atotputernicule, vai,
Ajută-mă, că nu mai simț putere:
Îs bólnavă de mult și n-am picere
Nici cal atîta cale să mă poarte;
Mă sfredele sub coastă junghi de moarte...
Nu-i chip să cer învinuirea-n scris
Și prin prepus să zic ce am de zis
La greșul ce mi-l puneți voi pe umeri? »
« Ba da — rosti Aprodul — da' să-mi numeri
Bani doisprezece-n palmă — și te iert.
Din ăștia n-aleg baremi nici un sfert;
Nu eu — stăpînul ia bucata grasă...
Hai, că-s grăbit s-ajung și eu acasă;
Dă-mi doisprezece bani, că zoru-i mare. »
« Cît, doisprezece? Sfîntă Născătoare!
Scutește-mă de-așijderea belea;
De-aș strînge cîtu-i lumea-n teșcherea
Tot nu-ncropesc eu doișpe bani în mînă;
Știi bine că-s calică și bătrînă;
Arată-mi-te, nene, milostiv... »
« Nici gînd! Lua-m-ar dracul cel parșiv
Dacă te iert, de te-oi vedea și lată! »
« Mi-i martor Cerul — nu sînt vinovată! »
« Plătește-mi, sau, pe sfînta Filofteia,
Că-ți iau acuși din cui tigaia ceea,
Pe ce-ți dădui de mult cu împrumut
Cînd l-ai făcut pe omul tău cornut
Și eu plătit-am streafu-n locul tău... »
« Minți — răspunse biata babă — zău,
Nici văduvă fiind, nici măritată,
În judecăți nicicînd n-am fost chemată.
Și niciodat' cu trupul păcătoasă!
Lua-te-ar Naiba neagră și flocoasă,

Pe tine cu tigaia-n brațe!»... Cînd
O-aude dracul astfel blestemînd,
Căzută în genunchi, îi zice-așa:
«Bre Mabel, măiculiță draga mea,
Din suflet îl blestémi așa cu foc?»
«Lua-l-ar Sarsailă-aci pe loc
De nu s-o pocăi... și cu tigaie...»
«Ba nici prin gînd nu-mi trece, măgăoaie,
Să-mi pun cenușa-n cap, că n-am de ce.
Nimica nu mi-ai dat... Altmintreli, he,
Și boarfe și pestelcă ți-aș lua!»
Iar dracul: «Frate, nu te mînia,
Tigaia și cu tine, așadară,
Ai mei sînteți și-n iad veți fi deseară,
Și veți cunoaște-al dracilor bîrlog
Mai bine decît orice teolog.»
Și l-a luat codatul cel scîrbos,
Și trup și duh, și merse-acolo jos
Unde primesc aprozii moștenire.
Iar Cel Ce dup-a Lui asemuire
Făcutu-ne-a, în paza Sa ne ție
Și facă-l om pe-Aprod, de omenie!...

Puteam, cinstite fețe, să vă spui,
De-aș fi avut răgaz de dumnealui,
Ce-au zis Ioan și Pavel și Isus,
Și alți învățători care ne-au spus
De-asemeni chinuri cutremurătoare
Cum limba-mi să le-nșire nu e-n stare,
Chiar de-aș vorbi ierni multe necurmat
De caznele din iadul blestemat.
Ca să scăpăm de iad, vegheați mereu
Și-nduplecați pe bunul Dumnezeu
Să ne păzească de ispititor.
Cuvîntu-mi fie lege tutulor.
Căci pururea pîndește Necuratul
Să rupă-n colți de leu nevinovatul.

Fiți inimi oțelite, nu vă dați,
Căci Naiba robi vă vrea, încătușați.
Cînd sînteți vrednici, Codea n-are spor,
Doar Mielul vi-i mereu apărător.
Iar toți aprozii pună-și spuză-n cap
Cît nu i-a prins în șbilț Picior-de-Ţap.

AICEA SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

POVESTIREA APRODULUI

PRECUVÎNTAREA APRODULUI

Aprodul a săltat în scări: atît
Era de-nverșunat pe Frate-ncît
Ca frunza-n plop de ciudă tremura,
Și zise: « Doar un lucru v-aș ruga,
Jupînilor, să fiți așa de buni,
Și cum răbdărați multele-i minciuni,
Îngăduiți să spun un basm și eu.
El cică știe cum e-n iad... Dar, zău,
De-așa ceva mirare nici că-mi fac:
Pantahuzari și diavoli... tot un drac.
Doar auzirăți deseori povestea
C-a mers în iad un frate dintr-aceștia —
Cu duhul numai, într-un vis, cîndva —
Și-un înger prin gheenă îl purta
Să vază chinul tártarului; dar
El n-a zărit nici un pantahuzar,
Măcar că alți căzniți văzu duium.
Atuncea zise îngerului: « Cum,
Au frații cerșetori atîta har
Încît în iad nici unul nu-i măcar? »
Iar îngerul: « Ba da, sînt mii și mii. »
Și jos la ăl-spurcat îl însoți,
Zicîndu-i: « Belzebut o coadă are
Ca pînza de corabie de mare...
Ridică-ți coada, iazmă blestemată,
Și ăstui frate fundul ți-l arată
Pe unde-și au cuibar pantahuzarii! »
Săltă codoiul lat cît șapte arii

Şi ca un stup ce-ncepe să roiască
Zbucniră din găoaza diavolească
Pantahuzari vreo douăzeci de mii
Ce prinseră prin iad a se-nvîrti;
Pe urmă se-nturnară — iute-iute —
Din nou sub coadă-n borta care pute.
Şi dracu-şi strînse coada iar, şi-a stat...
Pantahuzarul, cînd s-a săturat
De chinurile-acestui loc nemernic,
I-ntoarse duhul Cel Atotputernic
La loc în trup, de l-a trezit... Şi cică
Şi treaz mai dîrdîia încă de frică,
Gîndind mereu la curul dracului
Ce-l moştenesc acei de teapa lui...
Fiţi mîntuiţi! El, fie blestemat!...
Precuvîntarea mea s-a terminat. »

AICI SE ÎNCHEIE PRECUVÎNTAREA
LA POVESTIREA APRO-
DULUI

Povestirea Aprodului

DE-AICEA PURCEDE A ISTORISI APRODUL

E-n Yorkshire, după cît băgai de seamă,
Un loc băhnos ce Holderness se cheamă,
Umblat de un călugăre milog
Ce predica cerșind și el, mă rog...
Iar fratele acesta s-a-ntîmplat
Cîndva că-n legea lui a cuvîntat,
Silind vîrtos cu zicerea-i, pesemne,
Mirenii mai cu seamă să-i îndemne
Să ia «trentale» și să-și dea la clerici
Paraua spre zidire de biserici
În care liturghia se slujește,
Nu unde sfanțu-n van se irosește,
Și nici acolo unde-s bani destui
Ca, bunăoară, ălor prea sătui
Ce huzuresc — har Domnului! — din plin...
« Trentalele îl mîntuie de chin
Pe-al tău prietin dus, bătrîn sau june,
Oricît de-n fugă preotul le-ar spune.
Să nu prepui că popii joaca-i place
Cînd vezi că-n zi abia o slujbă face...
Scutiți pe morți — prinsese el să strige —
Căci mult îi slut în sule și-n cîrlige
Să te sfîșii, sau să te coci în jar;
Zău, nu mai pierdeți vremea în zădar... »
Apoi, sfîrșind parimiile sale,
C-un *qui cum patre* își văzu de cale.
Îl miluia mai fiecare ins
Cu ce putea, iar el pornea întins

Cu punga și cu cîrja-n sus săltate;
Adulmeca, în căși privind, prin toate,
Din vin, fărini și caș cerînd prinos.
Ortacul său toiag cu vîrf de os
Și două table de ivoriu duce
Și-n mînă o dăltiță ce străluce:
El numele-l scria la fiecare
Cui da pomană — pururi de-a-n picioare —
Ca să se roage, cică, pentru ei.
« O merță dați de grîu, de orz, de mei,
Un boțișor de brînză, o prescură;
N-alegem, nu — dă omul ce se-ndură:
Vreun ort pentru acătist... dac-aveți;
Și-un buture primim, de porc mistreț;
Velința ad-o, dragă jupîniță,
Și te înscriem, soro, pe tăbliță;
Vreun garf de bou sau din purcel o halcă... »
Un hojmalău de slugă le tot calcă
Pe urme, cu tăgîrța la spinare,
Plocoanele să poată să le care.
Ci cum ieșea pe-o poartă, dînsul toate
Acele nume-n fildeș însemnate
Le răzuia... plătind cu moși-pe-groși
Pe proștii de mireni, și cu gogoși.
« Aproade, minți! »— zbieră Pantahuzarul.
« Să nu crîcnești — i-o-ntoarse Orîndarul —
Urmează-ți basmul, nu cruța nimic. »
Aprodul: « Las' pe mine... Și, cum zic,
Au colindat bordei după bordei
Pîn' la o casă unde de-obicei
Ospăț primeau ca nicăieri sub soare.
Aicea bîntuit de o lungoare
Zăcea stăpînu-n perini prăvălit.
« Cel Bun cu tine, Tomo! Bun găsit —
Grăi mieros pantahuzarul meu.
Să-ți răsplătească, Tomo, Dumnezeu,

Căci pe această laviță am stat
Și strașnice bucate-am îmbucat. »
Pe urmă, izgonind de-acolo mîța,
Își pune tașca și pălăriuța
Și cîrja și se-așază binișor.
Ortacul său o luase la picior
Prin tîrguleț cu sluga cea lălîie
Spre hanul unde-aveau de gînd să mîie.
Bolnavul: « Ai avut, magistre, spor
De la-nceputul lunii Mărțișor?
Trei săptămîni nu te văzui de fel. »
« Trudii din greu, zic zău — răspunse el —
Căci pentru mîntuirea-ți mai ales
Rugatu-m-am cu foc și mult și des;
Și pentru alți prieteni, Domnul ție-i!
M-am dus chiar azi la slujba liturghiei
Și zis-am zis precum mi-a dat prin minte,
Nu tocma-n slova cărții celei sfinte,
Căci pentru voi socot c-ar fi cam grea —
Drept care eu o cern prin mintea mea.
E lucru bun cazania ... minune! —
Căci "litera ucide", cum se spune
De clerici. Îndrumai pe fiecine
Să-și deie banul unde se cuvine.
Nevasta ți-am zărit acolo... Hei,
Dar unde-i?» — «Prin ogradă-i dumneaei —
Răspunde omul — vine-acu și ea. »
« O, bine ne-ai sosit, pre legea mea! —
Rostește jupînița — sănătos! »
Se scoală popa-n sus cuviincios,
O-mbrățișează strîns și o sărută,
Ciripăind ca vrabia limbută:
« Mă simt, cocoană, bine cît se poate
Și sluga dumitale-s întru toate;
Har Sfîntului ce duh și viață-ți dete!
Muieri mai mîndre n-am văzut, nici fete,
La liturghie, azi, pe crucea mea! »
« Ne izbăvească Cerul — spuse ea —

De cel viclean. Mă bucur mult cînd vii. »
« Mă-ncredințai c-așa e; *grand merci!*
Dar bizuind în bunătatea-ți mare
Ruga-te-aș mult să nu-ți faci supărare,
Dar vreau să schimb cu Toma un cuvînt.
Delăsători și leneși popii sînt
Cînd gingaș pipăiesc prin conștiință;
Eu pun cînd predic multă străduință:
În Pavel și în Petre tot citesc
Și suflete mă zbat să pescuiesc,
Ca lui Hristos dobîndă să le dau;
Cuvîntul să-I sădesc — atîta vreau. »
Cocoana: « Las la voia dumitale.
Pe sfînta troiță, fă-l de trei parale
Căci plin precum furnica-i de harțag,
Măcar că are toate după plac,
Măcar că-l învelesc și-l înconjór,
Să-i fie cald, cu-o mînă, c-un picior;
El grohăie ca porcul din coșare
Și nu m-aleg cu nici o dezmierdare;
Să-i intru-n voie văz că nu se poate. »
« Vai, Tomo! *Je vous dy*, măi Tomo, frate,
Aici e-un drac ce cade-se stîrpit;
Harțagu-i lucru neîngăduit.
Tăifăsui-vom noi și despre asta. »
« Și-acu, magistre — a rostit nevasta —
La cuhne fug; zi-mi, cé vrei, pînă nú plec. »
« Cocoană, *je vous dy sanz doute*, mă-ndu-
plec
Dintr-un clapon să gust ficatul doară,
Iar din colacul cald o așchioară
Și-un cap de porc la tavă, de se poate —
Dar nu vreau să-mi jertfiți vreo vietate —
De sat mi-ar ține astea prea deplin:
Eu sînt din cei de-i saturi cu puțin.
Din Biblii se hrănește duhul meu
Și trupul mi-l trudesc așa din greu

Veghind, încît stomahul mi-am stricat.
Nu-ți fie, coconiță, cu bănat
C-atît de sufletește-ți spui ce-ți spui;
Nu multor le cuvînt așa. » Ea lui:
« Cît încă nu m-am dus, o vorbă încă:
Azi două săptămîni pierdui o pruncă
La scurtă vreme după ce-ai plecat. »
« Prin "revelațiune" am aflat
Cînd tocmai ne culcam la noi acas'.
La mai puțin de jumătate ceas
De cînd muri, o am zărit purtată
Spre rai. O mai văzură totodată
Tîrcovnicul și cel ce-i vraci la noi;
Trecuți de ani cincizeci îs amîndoi,
Avînd — să umble-n lume — dezlegare
Și să-și serbeze ziua de născare.
Sculatu-m-am atunci cu-ntregul schit;
Pe chip șuvoi de lacrimi am simțit,
Și fără clopot, fără gălăgie,
Atît cîntarăm numai: *Doamne, Ție!*
Doar eu plătii lui Crist cu-o rugăciune
Pentru cerească-i "revelațiune".
Da, gazdelor, vă rog să-mi dați crezare
C-a noastre rugi mai bună fac lucrare
Și știm mai mult din taina Celui Sfînt
Decît mirenii, principi chiar de sînt.
Flămînzi, calici trăim în orice clipă
Iar voi în berecheturi și-n risipă
De vin, mîncări și scîrnave desfățuri.
Noi poftele lumești le dăm în lături.
Trăit-a Lazăr altfel decît Div
Și Domnu-i fuse altfel milostiv.
Căci ruga cere post și neprihană,
Trup slab și pentru duh prisos de hrană;
Apostolul ne-a zis: "Și vipt și strai
De-ajunse fie-ți chiar cînd nu le ai."
Călugărul prin post și înfrînare
Cîștigă-n Ceruri trecere mai mare.

Răbdă el Moise patruzeci de zile
Pîn' ce Stăpînul-Nesfîrșitei-Mile
Sus pe Sinai i-a slobozit cuvînt.
Cu mult pustiu în burtă și flămînd
Primit-a Moise legea scrisă chiar
De sfîntul deget... El, Ilie, iar,
Pe muntele Oreb, îndelungat,
Postind a cugetat, pîn' s-a-ndurat
Să stea de vorbă Cel de Sus cu el.
Aaron, vătaful templului, la fel —
Precum și ceilalți preuți toți de-a-rînd —
Să intre-n templu cînd aveau de gînd
Spre a-I sluji sau pentru-nchinăciune,
Nici morți în gură nu voiau a pune
Vreun soi de băuturi amețitoare,
Ci se-nchinau în veghe și-nfrînare.
Așa mureau... Ce-am zis, băgați la cap!
Păi dacă n-aș fi eu ca să vă scap
Prin rugăciuni . . . amin! De-ajuns vă fie!
Isus ne fu, precum la carte scrie,
Pilduitor spre rugăciuni și post.
Așa că eu, monah milog și prost,
M-am cununat cu mila, cumpătarea,
Cu lipsa, umilința, înfrînarea,
Cu plînsul, neprihana, îndurarea,
Și-s prigonit că-mi umblu drept cărarea.
Drept care se vădește tuturor
Că ruga noastră-a cerșetorilor
În Cer mai lesne prinde rădăcină
Decît a voastră, cei cu burta plină.
Din rai Adam — adevărat vă spui! —
Gonit a fost de lăcomia lui,
Deși acolo trai curat a dus.
Și iată, Tomo, ce mai am de spus:
Versetul cu pricina nu-l găsesc,
Dar înțeleg, de stau să-l tălmăcesc,
Că dulcele Isus la noi gîndea,
La cerșetori, cînd a grăit așa:

"Ferice-s cei sărmani cu duhul", și
Scriptura puricînd, veți deslusi
Că slova ei de mine-i mai aproape
Decît de omul dornic să se-ndoape.
Pohfalei, lăcomiei lui — rușine!
Dispreț prostiei sale se cuvine.
El pare-asemeni lui Jovinian:
Gras ca un chit, greoi ca un gîscan
Și plin de vin ca butia din cramă.
Se-nchină el pios, de bună samă,
Dar cînd rostește psálomul lui Dávid
Sughite: "Hîc! *cor meum eructavit.*"
Cărarea lui Hristos au cine-o bate?
Noi cei umili și preacurați în toate,
Noi solii lui, nu muște la arat!
De-aceea, ca șoimanul avîntat
Spre slăvi, și ruga trudnicilor frați
Miloși, sîrguitori și nepătați,
S-avîntă spre-ale Domnului urechi!
O, Tomo, frate bun și prieten vechi,
Mă jur pe sfîntul meu ce-i zice Iv —
Așa să-ți fie Cerul milostiv! —
Că ne rugăm și eu și tot soborul
Să-ți dăruie puteri Mîntuitorul
Și trupul să-ți tămăduie curînd. »
« Zic zău — grăiește Toma răspunzînd —
C-am cheltuit de cîțiva anișori
Cu feluriți călugări cerșetori
Destul bănet, și alinare... neam.
Am fituit aproape tot ce-aveam.
Adio galbeni! Ia-i de unde nu-s. »
Călugărul: « Taci, frate! Drept ai spus?
Ce-ți trebui' alți monahi să mai asculți
Cînd ai aci un vraci cum nu sînt mulți?
Să cați prin tîrg alți doftori, ce rost are?
Bolești căci prea ți-e firea schimbătoare.

Au crezi că eu și frații mei cei buni
Nu-ți hărăzim destule rugăciuni?
Asemeni glume nu fac doi pitaci.
Ai fost zgîrcit cu noi, de aia zaci.
Dăduși un ciur de boabe unui schit,
Iar altui' doi-trei zloți i-ai dăruit!
Zici: "Ia un sfanț, părinte, și te du!"
Așa nu merge, Tomo, zău că nu!
Ce-alegi din ban, de-l tai în doisprezece?
Un lucru-ntreg plătește, se-nțelege,
Mai mult decît un lucru mărunțit.
Eu, Tomo, nu te cruț. Ai năzuit
Să te slujim pe veresie, poate?
Dar gura Făcătorului-a-toate
A spus că sluga lucră cît i-i plata.
Eu de la tine nu rîvnesc răsplata
Pe seama mea, ci voi de-ntregul schit
Să fii mereu la slujbe pomenit,
Și să zidim Mesíei sfînt lăcaș.
De vrei să iei aminte, spune-ți-aș:
Ia cercetează, ce va fi scriind
La carte sfîntul Toma de la Ind?
Tu zaci bolind, ciufut și abătut
Și-n cuget otrăvit de Belzebut;
O certi pe ea ce nici o vină n-are,
Pe soața ta duioasă, răbdătoare.
De n-ai mai bombăni-o, crede, zău,
Ți-ar fi, vezi bine, spre folosul tău.
Întipărește-n capul tău ce spune
Despre aceasta vechea înțelepciune:
" Nu fi în casă fiară rea, hapsînă,
Nu-i asupri pe-acei de-i ții sub mînă,
Iar pe prieteni nu-i scîrbi de tine. "
Și încă te vestesc: ia seama bine
La " ăla " care doarme-n pieptul tău,
La vipera ce vine prin dudău
Pitiș-pitiș și mușcă pe ascuns.
Deschide ochii, bre, și fii pătruns.

Căci peste mii de inși a dat năpasta
Pe urma hărțuielii cu nevasta.
A ta e suflet sfînt și iertător,
Ce zor-nevoie ai s-o iei la zor?
Nici șerpele călcat pe coadă nu e
Mai spăimîntos, mai gata să răpuie
Cît soațele, mustarul cînd le sare.
Plesnesc atunci de dor de răzbunare.
Din cele șapte mari păcate, unul,
Mînia, e urîtă de Preabunul,
Iar pentru oameni însemnează moarte.
Și orice popă, cît de fără carte,
Ți-a spune că mînia-i un călău
Și a trufiei slugă este, zău.
Să-nșirui cîte-aduce ea belele?
Păi pînă mîni aș tot vorbi de ele.
De-aceea rog pe Domnul, necurmat,
Puteri să nu dea celui mîniat.
E fapt, de bună seamă, buclucaș
S-aburci pe treaptă-naltă om abraș.
Seneca zise cum c-a fost cîndva
Un crai țîfnos și că, pe cînd dormea,
Doi cavaleri purceseră călare
La drum. Și face oarba întîmplare
Că s-a întors un singur călăreț.
Fiind adus acesta la județ,
Îi zice craiul: "Omorîtu-ți-ai
Tovarășul. Se cade să te tai!"
Și dă poruncă altui cavaler:
" Te du și ia-i viața, asta-ți cer."
Dar s-a brodit că-n vreme ce păsau
Spre locul morții, întîlnitu-s-au
Cu ăl crezut că stîrv e — piept în piept.
Atunci se cugetară ei că-i drept
Să meargă-aceia doi la jude iarăși.
"El n-a ucis, o, doamne, pe tovarăș,
Căci, iată, mortu-i viu și sănătos."
"Vă tai! — răcnește craiul cel țîfnos —

Pre legea mea, vă tai pe cîteși trei!"
I-a zis apoi întîiului din ei:
"Să-ți iert osînda tot nu se mai poate,
Iar soțul tău așijderea va pate
Căci el te-a-mpins pe tine sub hanger."
Și către cel din urmă cavaler:
"Tu n-ai urmat supus poruncii mele."
Și țestele căzură cîte trele.
Era dedat Cambize la beție
Și mult îi mai plăcea parșiv să fie.
Un sfetnic dintr-ai săi — nestrămutat
Ibovnic al virtuții — s-a-ntîmplat,
În patru ochi vorbind, să-i spună verde:
" Pe domnitor năravul rău îl pierde.
Pe fruntea orișicui beția-i pată
Dar mai ales pe fruntea-ncununată;
Urechi cît păr în cap și ochi destui
Pîndesc pe rege, fără știrea lui.
Cînd bei, păzește, zău, și tu măsura;
Paragină aduce băutura
În minți, în văz și-n brațe." — "Ba de loc —
Răspunse bețivanul — și pe loc
Ți-oi dovedi să simți chiar tu pe piele
Că nu din vin se trag asemeni rele.
Căci nu se află vin din cîte știu
În stare să mă lese damblagiu."
Iar de necaz băut-a mai cumplit,
Mai mult ca pîn-atuncea însutit.
Și spumegînd procletul de mînie
Al sfetnicului fiu chemă să vie
Să-i stea, punîndu-l smirnă, dinainte.
Apucă arcul, coarda i-o întinde
Chiar pînă la ureche, și-l dă gata
Pe copilaș, acolo cu săgeata.
"Ei, dă sau nu dă mîna-mi greș? Beteagă
Mi-e mintea? Dusă-i vlaga mea întreagă?

Au vinul — zise — văzul stinsu-mi-l-a?"
Răspunsul nu-l mai spun. Mai mare mila!
Copilul mort a fost... Vedeți? Fiți smernici,
Vegheați cum vă jucați cu cei puternici;
Cădelnițați-i. Eu așa și fac
Cu orice om cînd omul nu-i sărac.
Pe coate-goale-l certi pentru păcate;
Pe domn, chiar cît de culpeș, nu se poate.
Ții minte, craiul Cirus cel ciudos
Din matcă rîul Gison cum l-a scos,
Un cal fiindcă i-a-necat odată
Cînd Vavilonul se duceau să-l bată?
Lăsase apă-n rîu abia oleacă,
Încît puteau și babele să-l treacă.
Ce sfat ne dă destoinicul sfătos?
"Nu te-nfrăți cu cel supărăcios
Și soț la drum sfădalnic să nu-ți iei,
Că te căiești." Atît am zis și-nchei.
Mai leapădă mînia, Tomo, frate;
Vedea-vei că-ți vorbesc întru dreptate.
Cuțitul lui Satan pe piept nu-l ține;
Pîrțagul tău te chinuie pe tine;
Ci hai, spovăduiește-te pe șleau!»
Iar bólnavul i-o-ntoarse: «Da' nu vreau;
M-am fost grijit la preotul chiar azi,
Și bob cu bob i-am spus al meu năcaz;
A-l spune iarăși nu-i de trebuință
Fărădecît, așa, de umilință.»
«Dă zimți, atunci, să facem sfinți pereți;
Că hribi destui — zicea — și mulți bureți
Am ros, ca să zidim al nostru schit,
În vreme ce-alde voi ați huzurit.
Iar temelia tot nu-i isprăvită,
Nici pardoseaua nu-i lespeduită.
Iar pentru piatra sfintei ctitorii
Avem și zeci de livre datorii!

Zău, Tomo, dă-ne tu ajutorare,
C-altmintreli scoatem cărțile-n vînzare
Și dacă vă-nțărcăm de la cazanie,
Se duce firea toată în pierzanie.
Acel ce să ne fure banii vrea —
Mă juruiesc pe izbăvirea mea! —
Ar jefui pămîntu-ntreg de soare.
Căci harul nostru cine-l are oare?
Doar nu de ieri slujim... La carte scrie
C-am început din vremea cînd Ilie,
Sau Elias, era pe-acest pămînt
Pantahuzar — mărire Celui Sfînt!
Ci hai o dată, zău, mă miluiește! »
Și-ngenunchează cît ai zice pește.
Bolnavul — mai să-i vină pandalíe:
Pe cerșetor, cu-a lui fățărnicie
Cu tot, în foc ar fi voit să-l dea.
« Doar ceea ce-i în stăpînirea mea
Să dărui pot, și alt nimica — zise.
Că frate-ți sînt, spusesești pare-mi-se? »
« Așa-i — răspunse boaita — o am spus,
Și zapis chiar cocoanei i-am adus. »
« Atunci, poftim, cît încă viu mai sînt,
Voi milui lăcașul vostru sfînt
Și-n pumn ți-oi pune zisul ajutor.
Ci numai cu atît te țin dator:
Să faci din darul meu, iubite frate,
La toți monahii parte-ntru dreptate.
Pre lege tu să-mi juri c-ai să te străduí
Nici nazuri, nici tertip să nu îngădui. »
« Mă jurui pe credința-mi din bătrîni! »
Și prinse mîna gazdei sale-n mîni.
« Bat palma! Nu voi face strîmbătate. »
« Atuncea vîră-mi mîna pe sub spate,
Și dibuie cu degetele-n jos;
Găsi-vei — zise Toma — chiar sub dos
Ceva ce tăinui eu acolo bine. »
« Hait! asta-mi place! » zise popa-n sine

Şi pînă pe sub noadă mîna-i bagă,
C-un dar nădăjduind c-o să se-aleagă.
Iar cînd bolnavul simte el pe frate
Că-i umblă pe la borta cea din spate,
Îi potrivi frumos un pîrţ în labă.
Nici cînd smuceşte carul, cea mai gloabă
Din gloabe nu băşeşte-aşa de tare!
Ca leul cel turbat monahul sare
Zbierînd: «Alei! Pe moaştele cereşti!
În dinadins făcuşi, de rău ce eşti!
Dar scump a să te coaste băşinoiul.»
Ci auzind argaţii tărăboiul
L-au scos în ghionţi. Şi popa fu plecînd
Cu-o falcă-n cer şi una în pămînt,
Să-şi caute ortacu-n tîrguleţ.
Părea că-i un sălbatec porc mistreţ.
Crîşnea din dinţi, aşa era de-ncins
De furie. Şi dusu-s-a întins
La curţi unde boierul locuieşte,
Pe care îl grijea duhovniceşte
Şi care stăpînea acel olat.

Călugărul sosi înfuriat,
Aflîndu-l pe boier mîncînd la masă.
Nici vorba nu răzbea din gît să-i iasă
Şi-abia rosti: «Vă aibă Domnu-n pază!»
Stăpînul zise: «Binecuvintează!...
Ce vînt vrăjmaş te-aduse, frate John?
Căci văz că s-a-ntîmplat un chichion.
Ieşitu-ţi-au prin codru furi în cale?
Stai jos şi spune-mi baiurile tale
Şi ce-om putea să dregem, se va drege.»
«Grozavă îndurai fărădelege
La tale-n tîrg. Trăi-te-ar Dumnezeu,
Căci nu-i rîndaş oricît de derbedeu
Pe care-n cuget, zău, să nu-l răscoale
Ce-am tras eu azi în tîrgul dumitale.

Îndeosebi mă ustură mai crunt
Că țopîrlanul veșted și cărunt
Bătutu-și-a de schitul nostru joc. »
Boierul: « Vai, magistrule, te rog. »
« Magistru? Nu! Ci serv să-mi zici, măcar
Că școala-mi dete rang de cărturar.
Căci nu se cade "rabi" să ne spună
Nici tîrgoveți, nici domni de casă bună. »
Boierul: « Lasă! Ia zi-mi, ce belea? »
Călugărul: « Și eu și tagma mea
Pățirăm azi scîrbelnică dosadă.
Și care, *per consequens*, va să cadă
Pe tot ce-i popă... izbăvi-ne-ar Cerul! »
« Cunoști ce-i de făcut — grăi boierul.
Duhovnic mi-ești; ogoaie-ți tulburarea;
Ești dulcele pămîntului și sarea;
Zău, ține-ți firea. Spune-mi, ce te doare? »
Și fratele-nșiră într-o suflare
Pățania ce bine vi-i știută.
Rămase doamna caselor tăcută,
Dînd spusei lui întreagă ascultare.
« Vai, Precisto și Sfîntă Născătoare!
Atîta-i tot? » l-a iscodit nevasta.
El: « Ce zici, doamnă, de ocara asta? »
Ea lui: « Ce zic? Păi ce pot, zău, să zic?
Făcu mojicul faptă de mojic,
Să nu-i mai deie-n veci Preasfîntul bine.
Dovleacu-i bólnav, de trufie plin e,
De nu i-o fi sărit cumva vreo doagă! »
El iar: « Pre legea mea, cucoană dragă,
Eu altcumva gîndesc să mă răzbun:
Cînd predic, pretutindeni am să-l spun
Pe hulitorul ăsta ce voiește
Să-mpart ceva ce nu se împărțește —
Și încă-n părți la fel — trăsni-l-ar
Cerul!... »
Ca fărmăcat și țeapăn sta boierul,

I:XII
?
$\frac{1}{12}$ = ?

În fel de fel de chipuri cugetînd:
« Cum de-i veni mîrlanului în gînd
Să-i deie să descurce-asemeni iță
Monahului? Năstrușnică chichiță!
L-a dăscălit, se vede, ăl-cu-coadă.
Nici gheometri cred că nu desnoadă
O-ncurcătură-așa de curioasă.
Cum poți să oblicești ca să le iasă
Din pîrț taín cinstit la fiștecare,
Atît din sunet cît și din duhoare?
Phi, bată-l crucea, hîtru țopîrlanul! »
Lăsînd de-o parte gluma, bogătanul
Rostește: « Auzirăți pîn-acum
De-asemenea-mpărțeală dreaptă? Cum!?
Nu-i chip, n-ai cum s-o-mparți taman la țenchi!
Trăsni-l-ar de mîrlan și pezevenchi!
Bășina-i sunet — sunetele sînt
Precum o mingie ce se umflă-n vînt
Și-ntr-una se subție pînă piere.
Și nimeni n-are schepsis nici putere
Să-mpartă-un pîrț în părți deopotrivă.
Ghiorlanul meu, cu mintea lui parșivă,
Poftim de ce ispravă fu în stare!
Pe dracu-n el de bună seamă-l are!
Acu dă-i fălci... și las' pe țopîrlan
Prin ștreang s-apuce calea spre Satan! »

Scutarul boieresc tăind friptura,
Din fir în păr aude-ncurcătura
Pe care eu aici v-o arătai;
Și-a spus: « Cucoane, voie dacă-mi dai
Bez niscaiva șiac să-mi cos veșminte,
Aș arăta acestui domn părinte
Cum pîrțul poate fi îmbucățit
Și dat la toți călugării din schit. »

Stăpînul: « Zi, și jur pe Sînt' Ioan
Că-ți dau pe loc abá pentr-un suman. »
« Cînd fi-va — zise sluga — vreme bună
Și fără fir de vînt, atunci să pună
Să ni s-aducă una dintre roate
De la un car, cu-a sale spițe toate —
O roată are douăspe-ndeobște.
Apoi să vină-ncoace-ntreaga obște,
Căci treisprezece inși fac, mi se pare,
Un schit. Acest duhovnic, ca mai mare,
Va împlini al mînăstirii număr.
Îngenunchea-vor umăr lîngă umăr,
Și-n fișce cap de spiță un părinte
Să-și puie nasul cu luare-aminte,
Iar ăst duhovnic — da-i-ar Domnul bine! —
Cu nasul sub butuc se va aține.
Chemăm de sîrg aicea și mîrlanul,
Avînd întins ca toba burduhanul,
Îl așezăm pe cel butuc de roată
Și-i zicem să mai pîrțîie o dată.
Pun capul jos c-atunci o să se vadă —
Și cu dovadă fără de tăgadă —
Că fiecare vîrf de spiță are
Mertic la fel din bufnet și duhoare!
Acest duhovnic doar deosebire
Va face, ca mai vrednic de cinstire,
Primind chiar miezul — după cum și drept e;
Așa-s deprinși călugării: s-aștepte
La rînd după egúmen la-mpărțeală.
Și-i vrednic dînsul, fără îndoială,
Căci ne-a-nvățat atîtea lucruri bune
În predica de azi, încît pot spune
Că eu i-aș face parte dumisale
De trei asemeni faine trufandale;
Așijderea și celorlalți din schit,
Căci prea frumos se poartă și smerit. »
Boierul — popa nu — și cu nevasta
Au zis că sluga lor în treaba asta

La fel ca Ptolomeu a judecat...
Iar păcătosul cel neobrăzat
Că prea dibaci și ager cică-a fost
Dar nu robit de diavol, nice prost.
Iar Jankin de suman avut-a parte.
Am zis!... De tîrg, drum scurt ne mai desparte.

AICEA SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA APRODULUI

POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

URMEAZĂ AICI VOROAVA HANGIULUI CU DIACUL DIN OXFORD

« Diacule din Oxford, mergi călare
Tăcut de parc-ai fi o fată mare
La nuntă, cununată de curînd;
O vorbă azi nu te-auzii scoțînd,
Cred că frămînți vreo sofisticărie...
Dar zis-a Salomon: " Ce faci, să fie
Făcut la timp." Zău, fii mai descruntat,
Nu-i ceas prielnic pentru cugetat.
Ia zi-ne o istorie cu haz,
Căci toți care-au intrat în horă azi
Datori să joace sînt după cîntare;
Dar nu ne dăscăli ca-n postul mare
Ca să ne plîngem vechile păcate
Și nici să nu ne-adormi, cumva, fîrtate,
Ci zi-i ceva de inimă voioasă,
Iar vorbăria cu podoabe lasă
Că-ți prinde bine cînd vei scri scrisori
Cu floricele ca la domnitori.
Acusa spune vorbelor pe nume
Ca să-ți putem pricepe basmul cum e. »
Așa vorbi Hangiul, iar Diacul
Răspunse blînd: « Crîșmare, cum ți-i placul
Mă văd silit să fac și precum zici,
Căci tu ne hățui și ne ții sub bici;
Într-alt fel nu e rost, de bună seamă...
Am să vă spun o basnă ce se cheamă
C-o învățai la Padova de la un
Diac măiestru-n vorbă și cu scaun

La cap... Petrarca, bard încununat —
Așa-l chema pe-acel ce-a luminat
Italia cu-a stihului făclie,
Ca Linianus prin filozofie,
Prin legiuiri și alte măiestrii ;
Dar moartea nu te lasă să-ntîrzii
Peste sorocul ei — și pe-amîndoi
I-a secerat; la fel pățim și noi...
Dar iar mă-ntorc la omul de la care
Știu basna și vă fac înștiințare
Că pînă să pătrunză-n miezul ei
El a mai scris cu iscusit condei
Un snop de stihuri mîndre ce ne duce
Prin țara Piemont și prin Saluce,
Prin munții Apenini ce, ca un zid,
Înspre Apus Lombardia o-nchid,
Și pe Vezul o vreme ne oprește
De unde dintr-un șipot izvorește
Pîrăul Po, sporind necontenit
În timp ce curge către Răsărit
Înspre Ferrara năzuind s-ajungă,
Și-n cîte alte locuri... vorbă lungă...
Ci toate astea, după capul meu,
Sînt lucruri fără nici un Dumnezeu —
Sau poate că-i plăcea s-o ieie razna...
Eu de la el împrumuta-voi basna. »

Povestirea diaculuĭ din Oxford

DE AICI SE ÎNCEPE POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

În cea Italie, spre Soare-apune,
La poala recelui Vezul culcate
Stau șesuri mîndre, doldora de grîne,
Cu fără număr cetățui și sate
De buni și de străbuni din vremi durate
Și cu privelişti multe, mîngîioase;
Şi-i zic Saluce-acestei țări frumoase.

Asemeni alor lui cinstiți părinți,
Un crai, odată, sta la cîrma țării;
Supușii toți îl ascultau cuminți,
Și cei de rînd, și cei mai acătării.
Așa trăia în puful desfătării,
Drag și temut — prin voia sorții — el
Şi de boieri și de țărani la fel.

De stirpea lui vorbind, putem a spune
Că-i os de domn dintru Lombarda glie;
Frumos la chip, voinic era și june,
Deplin în cinste, plin de omenie,
Destul de copt să-și vadă de moșie,
Dar nici fără cusur, de ce să zic,
Cest Valter după numele său mic.

Dar îl bîrfesc că nu prea căuta
La ce-ar putea aduce viitorul,
Ci zi de zi cu șoimi se desfăta
Vînătorind pădurea și ponorul;
În alte griji dădea cam cu piciorul
Și încă — răul cel mai de dispreț
Se-nverșuna holtei cu orice preț.

Mîhniți, de faptul ăsta doar, tot natul
S-a dus la el odată cu alai
Și din mulțime cel mai luminatul
Și mai cu trecere pe lîngă crai
Încît putea rosti obștescul bai,
A răspicat sfătos, cu mintea trează,
Măriei sale cele ce urmează:

« Slăvite domn, a ta bunăvoință
Ne dă curaj mereu să cutezăm
Oricînd avem prilej sau trebuință
A noastre păsuri să-ți înfățișăm;
Azi îndurării tale ne rugăm
Să ne asculți și pasul nostru greu
Urechea aplecînd la glasul meu.

Deși a cuvîntare n-am cădere
Mai mult ca alți bărbați aici de față,
Dar fiindcă mie tu cu precădere
Mi-ai arătat blîndețe și dulceață,
Eu mai vîrtos fac cerere-ndrăzneață
S-asculți ce jalbă ne aduse-ncoace;
Ci, doamne, cum vei vrea, așa vei face.

Noi fapta ți-o slăvim de cînd te știm
Și-ți dăm, mărite, toată dragostea,
Căci nici măcar să ne închipuim
O viață mai ferice n-am putea,
Dar tot cîrtim, stăpîne: dac-ai vrea
Și de ți-ar fi pe plac să iei soție,
Ne-ai pune multă-n inimi bucurie.

Supune-ți capul jugului ferice,
Cu toată fala, nu cu umilire,
La care jug căsătorie-i zice;
Și chibzuie cu dreapta-ți chibzuire
Cum curge viața fără de oprire:
În somn sau treaz sau în petreceri line
Aleargă timpul, cine-l poate ține...

Căci peste încă verde-a ta juneție
Stă umbra bătrîneții ca un stei,
Iar moartea ne pîndește cu juvețe:
Nu-i scapă nimeni, mari sau mititei;
Și chiar de știm că toți sub coasa ei
Îngenunchea-vom, nu putem cunoaște
Obștescul ceas al morții ce ne paște.

Primește deci curatul nostru sfat,
Al celor ce-ți slujirăm fără pată,
Și de te-ndupleci cu adevărat,
Perechea ți-o alegem de îndată
Din stirpea țării cea mai lăudată,
Așa încît această cununie
Spre slava Celui Bun și-a ta să fie.

Sloboade-ne de-al grijurilor greu
Și ia-ți femeie, pentru Domnul Sfînt!
Căci dac-o fi, ferească Dumnezeu,
Să ți se stingă neamul pe pămînt
Și-n locul tău vreun adus de vînt
Lua-va țara, vom pieri de jale.
Din suflet ne rugăm măriei tale. »

Tristețea fetei, ruga, amîndouă
Îi înmuiară inima și iată:
« Supuși iubiți — le-a spus — vi-i vrerea vouă
Să fac ce n-am gîndit să fac vreodată!
Eu liber huzuream, și știți c-o dată
Ce te-ai legat, e greu să mai petreci;
Din slobod mă încătușez pe veci.

Dar văd că-n cuget îmi purtați credință
Și cred în sfat cum v-am crezut mereu;
Așijderi, cît mai iute cu putință
Să mă însor de bunăvoie vreu.
Dar doamnă cat să iau pe placul meu;
Vă rog lăsați-mi grija asta mie
Și împăcare între noi să fie.

Căci, știe Cel de Sus, ades copiii
Se-abat de la cumintea lor tulpină;
Din Cer purcede harul omeniei
(Doar viață ne dă muma, nu lumină).
Nădejde-avînd în pronia divină
Îmi las eu tihna, cinstea și căminul
În seama Lui, să-mi poarte El destinul.

Îngăduiți perechea să-mi găsesc;
Cuvine-se să-mi caut eu mireasa.
Dar rogu-vă — și chiar vă poruncesc —
Să vă legați cu capul că aleasa
O veți cinsti oricînd ca pe crăiasa
Heruvilor, oricine-ar fi să fie,
De vreme ce-oi lua-o de soție.

Și încă mai poftesc să-mi juruiți
Că nu veți pune soației mele price,
Căci dacă eu, așa precum doriți,
Mă-ncătușez — ci vreau să fiu ferice
Cu-a inimii stăpînă, cum se zice.
De nu primiți acestea ca pe-o lege
Chip nu mai am cu voi a mă-nțelege. »

Din suflet se jurară și primiră
Supușii toate, unul n-a cîrtit,
Dar cînd să plece, un hatîr rîvniră:
Să hotărască dînsul lămurit
Și cît de-aproape ziua de nuntit;
De bună seamă tot le era frică
Să nu dea îndărăt la o adică.

Le spuse craiul ziua sorocită
De nuntă, cu soroc neîndoios
Ca să le fie cererea-mplinită;
Iar oamenii îngenunchează jos
Și-i mulțumiră prea cuviincios
Pentru cuvînt; așa își încheiară
Solia, și-au purces acasă iară.

Pe urmă el strigă la ghinărari
Să pregătească cele cuvenite,
Iar pe comiśii săi și pe cupari
I-a pus la alte treburi felurite,
Și ei, supuși poruncilor primite,
Se îndemnau, zorind din răsputere,
Să iasă sărbătoarea cum se cere.

Explicit prima pars.

Incipit secunda pars.

Aproape de castelul cel măreț
În care se găteau de sărbători
Era, la loc frumos, un sătuleț
Și-ntr-însul nevoiașii truditori
Se aciuiau cu boii deseori,
Hrănindu-se prin munca lor, cinstit,
Dintr-un pămînt cînd darnic, cînd zgîrcit.

În ceata asta soră cu nevoia
Trăia un om, din toți cel mai sărman;
Dar Cel de Sus trimite cînd I-i voia
Lumina Lui și-n ieslea din saivan.
Ianicul îl chema pe sărăcan;
O fată tare mîndră el avea
Și vérgura Grizilda se numea.

Cît despre a virtuții frumusețe
Pereche nu-i găsești ușor sub soare;
Măcar că n-avu cine-i da povețe,
Ea nu simțise-a cărnii-nfiorare;
Arar din ploscă, pururi din izvoare
Sorbea, și-n cumințenie deplină
Știa ce-i munca fără de hodină.

Deși atît de fragedă copilă,
Adîncul feciorelnicului sîn
Un duh mintos purta și plin de milă;
Ea îngrijea pe bietul ei bătrîn
Cuviincioasă ca de un stăpîn;
Torcînd mereu, păștea o turmă rară
Nezăbovind din zori și pînă-n sară.

Iar seara aducea la-ntors acasă
Ciuperci sau ierburi bune de mîncare
Pentru fiertura lor sărăcăcioasă;
Își pregătea culcușul strîmt și tare;
Unchiașului cătîndu-i alinare,
Îl ocrotea ascultătoare fata
Ca un copil care-și cinstește tata.

Către Grizilda cea fără de fală
Adesea craiul ochii și-a țintit
Cînd se-ntîmpla trecînd la hăituială;
Și dacă s-o zărească s-a brodit,
El nicidecum de pofte ispitit
O măsura din ochi, ci dus pe gînduri
Căta la chipul ei în multe rînduri,

Prețăluind-o cît e de smerită
Și de-nțeleaptă cum o alta nu-i
Așa de timpuriu și socotită.
Căci dacă lumea judecă hai-hui
Virtutea, el făcu dreptatea lui
Acestor haruri, hotărînd ca ea
Să-i fie soață, alta nimenea.

Sosită-i ziua nunții; dar nevasta?
N-o știe nimeni ca să dea răspuns.
Se minunară mulți de taina asta
Zicînd, cînd șușoteau mai pe ascuns:
« N-a petrecut măria sa de-ajuns?
Stă tot becher? Vai nouă și rușine!
De ce-i viclean cu noi și strîmb cu sine? »

Dar craiul poruncise, pasămite,
Din aur cu aleasă lucrătură
Brățări și ghiuluri pentru ea menite;
Iar pentru strai a pus să ia măsură
Pe-o fată deopotrivă de statură;
Tot astfel pentru scule și odoare
Cerute la așijderi sărbătoare.

Se-apropie și ceasul potrivit
Al zilei pirostriilor, în fine;
Stă tot palatul bine rînduit,
Odăi și săli, taman cum se cuvine;
Sînt doldora cămările de pline
Cu bunătăți și feluri de bucate
Ce dăruie Italia cîte-toate.

Slăvitul crai, în strai împodobit,
Între veliți boieri și jupînese
Pe care la ospăț i-au fost poftit,
Și însoțit de-aprozi în rînduri dese
Și cu alai de cîntece alese
S-a îndreptat pe drum neocolit
Spre satul despre care v-am vorbit.

Grizilda n-avea cum să se priceapă,
Nebănuind că-i pentru ea alaiul,
Și se-ntorcea cu cofa de la apă
Fugind de parcă-i da în foc mălaiul,
Căci auzise că se-nsoară craiul
Chiar azi și era dornică și ea
Să-i vadă pe nuntași, de s-o putea.

« Cu fetele cu care mă împac,
Șezînd la porți vedea-vom cu plăcere
Domnița nouă — se gîndea. Să fac
În casă treaba care mi se cere
Pe cît de zornic îmi va sta-n putere.
Și-atunci am s-o zăresc neapărat
De-o trece pe la noi către palat. »

Și cînd să pună în ogrăzi piciorul,
Zărind-o, craiul i-a făcut strigare,
Iar ea fuguța așezînd ulciorul
Într-un ungher de staul la intrare,
Pe loc a-ngenuncheat ca la altare,
Mironosită rămînînd pe brînci
Și gata să-i asculte la porunci.

Pe gînduri, craiul vorba a deschis
Și a grăit așa către copilă:
« Grizildă, unde-i tatăl tău? » i-a zis.
Răspunse ea plecată și umilă:
« Aicea e, stăpîne plin de milă, »
Și pătrunzînd în casă de îndată
L-a scos pe moș și craiului l-arată.

Prinzîndu-l el de mînă pe bătrîn,
Îi spuse, îndrumîndu-l mai deoparte:
« Nu-mi este-ngăduit să mai rămîn,
Ianicule, de dorul meu departe;
De te-nvoiești inelul să mi-l poarte,
O iau pe fiica ta chiar azi acasă
Să-mi fie pînă la mormînt crăiasă.

Că drag îți sînt o știu întemeiat,
Ești șerbul meu din naștere, supus,
Și tot ce-mi place sînt încredințat
Că ți-i pe plac; știind ce m-a adus,
Răspunde drept la cele ce ți-am spus,
De te-nvoiești cu ce pusei la cale
Și de mă vrei de soț copilei tale. »

Înmărmurit de-asemeni făcătură
Neașteptată, și năuc, bătrînul
Abia să-ngaime izbuti din gură:
« Voința mea e-așa cum vrea stăpînul;
Eu nu voi sta-mpotrivă ca hapsînul
Dorinței tale, căci îți port credință:
Tu fă cum vrei și crezi de cuviință. »

Iar craiu-a spus: « Neauziți de lume,
Aș vrea s-ascult cuvîntul fiecărui,
Al tău și-al ei, pricepi de ce anume?
Fiindcă rîvnesc să știu că-n adevăr îi
Dă ghes și ei să fie-a mea, și stărui
Să stai neapărat și tu de față
Cînd am s-o-ntreb de vrea să-mi fie soață. »

Și-n timp ce tăinuiesc în cămăruță
Ei înde ei, cum veți afla îndată,
Norodul bulucit lîngă căsuță
Se minuna cum, blîndă și curată,
Îl ocrotea pe dragul ei de tată.
Grizilda se ciudea și ea văzînd
Așijderi fapt cum n-a mai fost nicicînd.

E de-nțeles mirarea, așadară,
Ce-o simte ea cînd vede pe ne-veste
Curteni și doamne-n ospeție rară.
Pălită, fața sa ca ceara este.
Dar ca să nu ne-ntindem la poveste,
Dați ascultare vorbelor pe care
Le-aude de la craiul fata mare:

« Grizildă — spuse — vreau a-ți deslușì
Că eu și tatăl tău ne-am învoit
Soție să te iau și cred că și
Tu însăți vrei să faci cum ne-am gîndit.
Dar mai întîi răspunde-mi lămurit
Acuși, fiindcă timpul nu ne lasă:
Primești sau nu să-mi fii chiar azi mireasă? »

Și încă: « Închina-te-vei de voie
La cheful meu? Putea-voi neoprit,
Cum voi pofti, plăcere sau nevoie
Să-ți fac și să le rabzi necontenit?
N-ai să spui *nu* cînd *da* ți-am poruncit?
Dacă te juri, atunci mă jur și eu
Să-ți dau aici pe loc inelul meu. »

Înmărmurită și tremurătoare
Răspunse ea: « Măcar că sînt, slăvite,
Nevrednică de-atîta cinste mare,
Eu mă supun poruncilor primite
Și jur cu jurăminte neclintite
Să nu-ți ies niciodată din cuvînt,
Măcar de-ar fi să intru și-n mormînt. »

Rostește craiul: « De ajuns, Grizilda! »
Apoi, cu pasul drept și apăsat
Ieșiră-n ușă (ea urmîndu-i pilda);
Și celorlalți așa le-a cuvîntat:
« Aceasta este soața ce-am luat!
Cinstiți-o decît toate mai presus
Și îndrăgiți-o de vi-s drag, » le-a spus.

Și ca să nu ia țoalele sărace
Cu ea-n palat, a dat învățăminte
Femeilor acolo s-o dezbrace,
Măcar că ele nu rîvneau fierbinte
A-i mînuire proastele veșminte.
Și astfel fu copila rumenită
Din cap pînă-n picioare primenită.

I-au pieptănat zburlitele șuvițe
Și fără cozi, și cu mînuța lor
I-au potrivit cunună pe cosițe,
Adăugînd odor lîngă odor...
Și ce să spui de straiul sclipitor?
Abia o cunoscură, troienită
De scumpătăți, pe fata cea smerită.

Îi puse craiul vérigă de nuntă,
Adusă înadins, și o suiră
Pe cal ca neaua cu gebeá mărunță
Și spre castel îndată se grăbiră
Prin gloatele voioase ce veniră
S-o-ntîmpine; așa s-au veselit
În ziua ceea pînă-n asfințit.

Și ca să nu mă-ntind la povestire,
Vă spui că dînsei, proaspetei crăiese,
I-a dat Preabunul daruri peste fire
De multe, că păreau neînțelese
Și n-ai fi zis că, biata, n-avusese
Decît în staul parte să trăiască,
Ci dimpotrivă-n casă-mpărătească.

Atîta o-ndrăgise de avan
Tot omul, că nici cei din satul ei,
Care-o știau de mică an de an,
N-ar fi jurat că-i fata din bordei
A moșului de care vă spusei,
Părîndu-li-se-n buna lor credință
O altă-ntruchipare de ființă.

Căci, în virtute pururea deplină,
Purtarea ei fără cusur frumoasă
Era mereu de bunătate plină;
Așa era la vorbă de duioasă,
De vrednică de cinste și miloasă
Și-n suflet pătrundea așa de bine,
C-o îndrăgea îndată orișicine.

Nu numai la Saluce în cetate
Se răspîndise faima ei cea bună,
Ci și-n ținuturi hăt îndepărtate,
O proslăveau noroadele-mpreună,
Și-așa departe lauda-i răsună
Că spre Saluce toți, cu mic cu mare,
Călătoreau s-o vadă fiecare.

În cumpătare Valter viețuia
Cu casa-ndestulată și cinstită,
Iar lumea dimprejur îl prețuia;
Și fiindcă dibuise tăinuită
În loc umil virtutea neștirbită,
Noroadele îl socoteau cu har
De om cuminte, lucru care-i rar.

Dar nu era Grizilda înțeleaptă
Numai la casa ei și cu măsură,
Ci cunoștea și judecată dreaptă
A face cînd era vreo-ncurcătură.
Nu se isca vreo vrajbă rea sau ură
În țara asta toată, pentru care
Să nu găsească leac și alinare.

Cînd soțul ei lipsea îndelungat
Și se stîrnea între curteni vreo ceartă,
Sau în popor, știa ne'ntîrziat
Cu vorbe cîntărite să-i despartă,
Făcînd județ atît de luminat
Încît din cer părea trimisă, frate,
Pentru obștească pace și dreptate.

Deși rîvnise fiu, de prima dată,
La scurtă vreme după cununie
Acea Grizildă dobîndi o fată;
Și toți o au primit cu veselie.
Ci chiar dacă băiet nu fu să fie,
Aveau încredințarea cea firească
Acuma că putea să-l zămislească.

Explicit secunda pars.

Incipit tertia pars.

Și s-a-ntîmplat, cum se întîmplă des:
Pruncuța încă mai sugea la sîn,
Cînd inima-i dădu lui Valter ghes
Să ispitească dacă e stăpîn
Pe soața lui; și gîndul cel hapsîn
A-l lepăda nemaifiind în stare
Vru, fără noimă, s-o-nspăimînte tare.

O mai pusese doară la-ncercare
Și pururea fără cusur a fost.
Se mai cădea s-o chinuiască oare?
Măcar că unii cred că n-a fost prost
Ce-a plănuit, eu spun că n-are rost
Să cerci femeia dacă-i de credință,
De-a surda cășunîndu-i suferință.

Drept care craiul ce făcu? S-a dus
Pe înnoptat la patul ei odată:
« Grizildo, cred că n-ai uitat — i-a spus
Cam aspru și cu fața-ntunecată —
De ziua-n care fost-ai înălțată
Prin mine, din bordei și calicie
La loc de slavă și de boierie?

Grizildo, zic, mărirea ta de-acum
La care ridicatu-te-am de jos
Nu te-a făcut uitucă nicidecum
De traiul tău umil și ticălos,
Așa socot și cred neîndoios;
Deci ia aminte bine vorba mea
Căci să ne-audă nu e nimenea.

Doar știi cum în acest palat crăiesc
Te-am fost adus mai ieri-alaltăieri;
Dar eu oricît de mult te prețuiesc,
Tu nu le ești plăcută la boieri;
Ei spun că simt rușine și dureri
S-asculte și să se închine ție,
Născută în sălaș de sărăcie.

Și mai vîrtos de cînd făcuși pe pruncă,
Mereu cîrtesc și gura nu le tace,
Iar eu ca și-altădată jindui încă
În tihnă să viez cu ei și-n pace;
Nu-i pot nesocoti și n-am ce face;
Datornic sînt s-o rostuiesc pe fată
Nu cum vreau eu, ci cum vrea țara toată.

O! Știe Cerul ce pojar e-n mine!
Dar pe ascuns nu voi a te-nșelare —
Așa spunea — ci ceru-ți de la tine
Să-mi dai această încuviințare.
Vădește-n fapte multa ta răbdare
Ce mi-ai făgăduit la voi în sat
În ziua-n care noi ne-am cununat. »

Le-a ascultat acestea toate ea
Şi nici pe faţă semn de suferinţă,
Nici în vorbire n-arătă. Zicea:
« Stăpîne-al meu, la buna ta voinţă
Şi eu şi prunca stăm cu umilinţă,
Căci amîndouă sîntem ale tale...
Ci fă cu lucrul tău cum crezi cu cale.

Să nu mă izbăvească Dumnezeu
De nu mi-i drag ce-ţi este drag şi ţie
Şi de rîvnesc în lumea asta eu
Decît pe tine altă bogăţie:
Aşa mi-am scris în suflet pe vecie;
Nici moartea şi nici anii cei tîrzii
Nu-mi vor schimba bătaia inimii. »

Lui tare-i fu răspunsul ei pe plac
Dar s-a făcut că-i tot nemulţumit
Şi s-a uitat la ea cu ochi posac
Cînd din ietacul doamnei a ieşit.
Curînd pe urmă i-a destăinuit
Unui comis ce plan avea în gînd
Şi la domniţa sa l-a fost mînînd.

Era curteanul omul său de taină
Ce deseori credinţă-i dovedise
În treburi mari, şi care pe sub haină
Ştia şi fier să poarte, pare-mi-se.
El îl iubea pe crai, iar cînd îi zise
Stăpînul ce voieşte de la el,
Pătrunse în ietac încetinel.

Și-i spuse: « Doamnă, fie-mi cu iertare
De făptuiesc ceva ce sînt silit;
Dar tu a înțelege ești în stare
Că nu e cu porunca de glumit:
Oricît ți-ar fi amarul de cumplit
Ucazul de la craiul se ascultă
Și-așa voi face, fără vorbă multă.

Poruncă am să iau cu mine fata. »
Tăcu apoi și-o smulse pe copilă
Răuvoitor, părînd că-i gata-gata
S-o gîtuie acolo fără milă.
Grizilda îndură această silă
Șezînd ca mielușelul blînd și mut
Și-ngădui să facă tot ce-a vrut.

Spăimoasă era faima lui, spăimoase
Și fața și-al voroavelor voloc,
Spăimos și ceasul cînd se-nfățișase...
Și, vai, pe prunca ce-o iubea cu foc
Gîndea c-o va ucide el pe loc,
Dar muma n-a pornit să se bocească,
Ci s-a supus la voia-mpărătească.

Iar la sfîrșit ieșit-a din mutie
Și l-a rugat cu blîndă rugăminte
S-o lase, dacă-i om de omenie,
A-și săruta odrasla înainte
De moarte; apoi sărutînd fierbinte
Copila, lîngă sîn a legănat-o
Și cu tristețe-a binecuvîntat-o.

Blajin sunară vorbele mămucii:
« Eu nu te-oi mai vedea — așa a spus —
Dar fiindcă te-nsemnai cu semnul Crucii,
Îndură-se de tine Cel de Sus,
Ce pentru noi pe lemn a fost răpus.
Lui duhul tău, puicuțo, i-L închin,
Căci, iată, mori din vina mea. Amin! »

Văzînd așa canon, de bună seamă
Și-o doică-ar fi de plînset podidită
Și s-ar jeli, da'mi-te-o biată mamă!
Ci ea a strîns din dinți și, neclintită,
A îndurat năpasta cea cumplită.
Apoi, cu glasul blînd, către comis:
« Acuma ia-ți copila ta — a zis —

Și mergi de fă așa cum ai poruncă,
Iar dacă domnul n-o să se mînie,
Mă rog la mila ta s-o-ngropi pe pruncă
Și trupușorul ei ferit să fie
De fiare și de corbi, să n-o sfîșie. »
Dar dînsul nu-i răspunse nicidecum,
Luă fetița și-și văzu de drum.

Curteanul a venit la domnitor
Și-i spuse cum a fost cu biata-i soață
Din fir-a-păr, scurt și cuprinzător;
Apoi îi puse copilașu-n brață;
Iar craiul parcă se-mbună la față,
Dar gîndul și-l urmă ca mai 'nainte,
Cum fac cei mari cînd au un plan în minte.

Şi-i porunci aceluia în taină
Să-nfeşe fata, luînd aminte foarte,
Apoi, într-o lăcriţă sau sub haină
Ducînd-o binişor de tot, s-o poarte,
Şi dacă nu cumva i-e dor de moarte,
O vorbă să nu scape nimănui
De ţinta şi de drumurile lui.

Dar la Bolonia să se oprească,
La soru-sa, domniţa din Panica,
Şi planul cel urzit să-i deslueşască,
Rugînd-o să-l ajute, şi fetica
Să-i crească în blîndeţe; şi nimica
La nimeni să nu spună, ci să ţie
În taină totul, orice-ar fi să fie.

Porni curteanul săvîrşindu-şi treaba.
Şi să ne-ntoarcem iar la crai acuma,
Căci iacătă-l cum caută degeaba
Şi hojma iscodeşte dacă muma
Are pe faţă sau în vorbă numa
Ceva schimbat; dar ca de obicei
Blajină se vădea purtarea ei.

Era la trebi la fel de săritoare
Şi de smerită, şi-l iubea pe cneaz
Cu dragoste la fel de arzătoare.
Nu pomenea de pruncă, şi-n obraz
Nici umbră de restriste sau necaz
Nu arăta; şi nu vorbea de fată
Nici jalnic, nici în şagă, niciodată.

Explicit tertia pars.

Sequitur pars quarta.

Vreo patru ani așa s-au perindat
Fără alți prunci; dar vrut-a Cel de Sus
Să-i dea lui Valter doamna un băiat,
Un făt-frumos și gingaș de nespus,
Și cînd la craiul veste i-au adus
Nu numai el, dar și norodul tot
S-au veselit slăvind pe Savaot.

Cînd împlini doi ani și de la sîn
L-a înțărcat dădaca, craiul tată
Simți că iar îl paște gînd păgîn
Să-și ispitească soața înc-o dată.
Vai, ce osîndă neîntemeiată;
Dar soții nu cunosc măsură dreaptă
Cînd dau de fire blîndă și-nțeleaptă.

« Tu știi, femeie, că ai mei supuși
Împreunarea noastră n-o văd bine,
Dar mai ales de cînd fecior născuși,
Se-nverșunară și mai rău pe tine.
Cîrteala asta sfredelește-n mine
Și-atît mă canonește-acest murmúr,
Că nu mai sînt în stare să-l îndur.

"De moare Valter (asta-i vorba lor)
La sceptru va urma, căci altul nu-i,
Domn din Ianicul și stăpînitor..."
Așa cîrtește limba orișicui
Și sînt dator auzul să-mi descui;
Măcar că-n fața mea se cam sfiesc
A murmura, de múrmur mă feresc.

Aș vrea, de pot, să viețuiesc în pace,
Drept care hotărît-am neclintit
La fel ca și surorii lui a-i face
Și fătului, la ceasul tăinuit...
Chiar tocmai pentru asta te-am vestit
Să nu te pierzi cu firea de durere:
Fii răbdătoare; asta am a-ți cere. »

Răspunse ea: « Am spus și-n veci voi spune,
Ca pe deplin să fii încredințat,
Că eu poruncii tale m-oi supune;
Nici după fată lacrimi n-am vărsat,
N-am să mă jelui nici după băiat...
Cu pruncii amîndoi eu n-avui parte
Decît de boli întîi, de chin și moarte.

Stăpînul nostru ești, ci fă cum vrei
Cu ce-i al tău și sfatul nu mi-l cere.
Cum mi-am lăsat veșmintele-n bordei
Cînd te urmai, la fel, de bună vrere,
Lăsai și traiul slobod, cînd avere
Și trai bogat mi-ai dat. Rogu-te mult
Urmează voii tale; eu te-ascult.

Și zău, dacă m-aș fi aflat în stare
Dorința să-ți ghicesc mai dinainte,
Ți-aș fi-mplinit-o fără amînare.
Acum știind ce gînduri ai în minte,
Fără să șovăi mă supun cuminte;
De-ar fi să-mi spui și viața că-mi rîvnești,
Voioasă m-aș lăsa să mă jertfești.

Căci nu pot pune moartea mea alături
De dragostea ce-ți port. » Văzînd această
Statornicie, el privi în lături
Și s-a mirat că biata lui nevastă
Putea răbda asemenea năpastă;
Plecă apoi cu chipul neguros
Dar se simțea în sinești bucuros.

La fel ca și pe fată i-l răpi
Cu cîinoșie omul cel abraș
(Ba mai cîinos de-ți poți închipui
Ceva mai rău) pe pruncul drăgălaș;
Dar chiar cînd i-a luat pe coconaș,
Ea s-a-nfrînat să nu se întristeze
Și a-nceput să-l binecuvînteze,

Cerșind atît comisului: de are
Putință, să-l astruce în pămînt
Ca fragedele sale mădulare
Să nu le poarte pasările-n vînt.
Făr' să-i răspundă însă un cuvînt,
El a plecat, părînd nepăsător,
Și-l duse la Bolonia binișor.

Se minuna Crai-Valter tot mai tare
De-atîtea cîte soața lui îndură,
Și dacă n-avea veche-ncredințare
Că ea iubea pe prunci peste măsură
Ar fi putut să creadă că din ură,
Din vicleșug, din inimă-mpietrită
Le-a suferit pe toate neclintită.

Ci el știa că dragostele ei
Lui mai întîi și lor le-a închinat...
Și-acuma întreba-voi pe femei:
N-au fost dovezi de-ajuns cîte i-a dat?
Ce-ar mai scorni un încăpățînat
În nesfîrșita-i îndărătnicie
Spre-a dovedi a soației vrednicie?

Dar sînt pe lume oameni care cînd
Au hotărît un lucru oarecare
Nu pot să uite ce și-au pus în gînd
Și, ca legați de-un par cu streangul tare,
Nu vor de planul vechi să se dezbare.
La fel și craiul din povestea asta
Ținea morțiș a-și ispiti nevasta.

Îi tot pîndise el ca o iscoadă
Și vorbe și purtări, dar nu putea
Nimic schimbat față de el să vadă.
La fel rămase inima din ea
Și pe măsură ce îmbătrînea
Mai grijulie-i fu, mai de credință,
Mai iubitoare — dacă-i cu putință —

Încît păreau că amîndoi o vrere,
Doar una au; căci ea voința lui
Și-o însușea făcîndu-și-o plăcere;
Mergea căruța, slavă Domnului!
Ea dovedea astfel că-n lume nu-i
Necaz care să-mpingă pe-o soție
Potrivnică bărbatului să-i fie.

Dar despre Valter se lățea ocara
Că din cruzime și ticăloșie
(Așa-mpînzise zvonul toată țara)
Împricinînd că și-a luat soție
Săracă, i-a ucis copiii. Și e
De înțeles, căci toți, de bună seamă,
Știau atît: că le făcuse seamă.

Așa încît de unde pîn-atunci
Supușii îl iubeau, l-au hainit
Ca pe un mîrșav ucigaș de prunci.
(Decît « călău », ce nume mai cumplit?)
Dar totuși craiul nu și-a izgonit
Gîndul cel crunt și nu rîvnea în viață
Decît s-o pună la-ncercări pe soață.

Cînd a ajuns fătuța lui duducă
De doisp'ce ani, cerut-a el țidulă
La Rîm, mînînd ștafetă să-i aducă
Un zăpis măsluit ce-i zice bulă
Spre-a-și împlini hatîrul, fără hulă,
Vădind că însuși papa îl poftește
Să-și ia nevastă nouă de dorește.

Cum zic, a pus la cale el să scoată
O carte cuprinzînd o arătare
Că-i slobod să se lepede de soață
Cu de la papa încuviințare,
Încît să nu se iște dezbinare
Între norod și domn; așa spunea
Înscrisul calp pe care-l crăinicea.

Că lumea a crezut cu-adevărat
C-așa stă treaba, nu e de mirare;
Dar cînd Grizilda vestea a aflat
Socot că-n piept simți mîhnire mare;
Cu toate astea, veșnic răbdătoare,
Și-a pus în gînd ființa cea smerită
Veninul tot al soartei să-l înghită.

Căci se-nchina voinței celui cărui
De mult cu trup și duh se dăruise
Ca unui Dumnezeu. Dar ca să stărui
A povesti pe scurt, Crai-Valter scrise
Epistolă de taină și-o trimise
La soră-sa-n Bolonia, hoțește,
Amănunțindu-i planul ce-l urzește.

Și mai ales pe duca din Panica
(Cumnatul său cel proaspăt) l-a rugat
Să-i mîne fiul îndărăt și fiica
În văzul lumii, cu alai bogat,
Și încă-i mai ceru neapărat
Să nu cumva să sufle nimănui
Cui o-ntreba, că sînt copiii lui,

Ci să răspundă că domnița fi-va
Curînd mireasa rigăi din Saluce.
Făcu întocmai duca milostiva:
În ziua de soroc, făcîndu-și cruce,
Porni cu mulți curteni spre a i-o aduce
Lui Valter cu alai, cu fală mare
Și cu băiatu-alăturea călare.

Gătită ca de nuntă era ea
Fecioara, cu noian de pietre rare,
Iar frate-său — ce șapte ani avea —
Purta și el podoabe... lucru mare.
Și cu alai măreț de sărbătoare,
Zi după zi bat șleauri și cărări,
Către Saluce drumețind călări.

Explicit pars quarta.

Sequitur quinta pars.

Pe crai în vremea asta iar îl scurmă
Hainul gînd s-o-ncerce pe soție,
Punînd-o la canonul de pe urmă
Ca să se-ncredințeze și să știe
Că i-a rămas la fel de răbdurie;
Și în auzul lumii, într-o zi,
Cu vorbele acestea se răsti:

« M-am bucurat, ce-i drept, cu prisosință
Că te-am avut nevastă, căci mi-ai fost
Ascultătoare tu și de credință,
Deși calică și din sînge prost;
Dar astăzi văd că-și află adăpost
Tot sub coroană, de socot eu bine,
Robirea și jertfirile de sine.

Eu nu sînt slobod nici cît un plugar;
Supușii mă silesc să mă însor
Cu alta și cîrtesc într-una. Iar,
Ca să-i împace, marele păstor
Din Roma se supune vrerii lor.
Mă pun chezaș c-așa-i; vorbind pe față,
Azi-mîine vine-ncoace noua soață.

Fii inimoasă, lasă-i locul iute,
Iar zestrea ce-aduseși la curtea mea
Îngădui îndărăt s-o iei; tu du-te
La casa lui tătîne-tău — zicea.
Noroc în toate n-are nimenea;
Și apără cu pavăza răbdării
Lovirea soartei sau a întîmplării. »

Ea îi întoarse vorbele supusă:
« O, doamne, știu și pururea știui
Că între strălucirea ta nespusă
Și slinul meu alăturare nu-i
Îngăduit să facă nimănui.
Nicicînd nu m-am crezut cu vrednicie
Nici slujnică să-ți fiu, necum soție.

Și-n casa-n care doamnă m-ai făcut
(Chezaș îl iau și martor pe Isus)
Eu fumuri de crăiasă n-am avut.
De mint să nu m-aline Cel de Sus,
Ci ca o roabă ție m-am supus
Și-ți voi rămîne astfel viața toată
Decît oricine-n lume mai plecată.

Iar pentru anii mulți de cînd trăiesc,
Din mila ta, un trai de slavă plin,
Nevrednica de mine mulțumesc
Preasfîntului și ție și mă-nchin
Să-ți răsplătească Dumnezeu. Amin.
Mă-ntorc la tatăl meu cu voie bună
Și ne vom face veacul împreună.

Unde crescui de mică vreau vădană
Să viețuiesc atît cît fi-voi vie,
Cu trup și suflet fără de prihană;
De vreme ce ți-am dat a mea fetie,
Îți voi păzi și cinstea de soție.
Ferească Cel de Sus ca o femeie
De crai ca tine alt bărbat să-și ieie.

Să-ți dea Cel Sfînt belșugul și norocul
Și traiul bun cu noua ta aleasă!
Eu am să-i las miresei tale locul
Unde-nvățai huzurul, bucuroasă;
Căci dacă tu voiești să plec din casă,
Tu ce mi-ai fost și domn și avuție,
Mă duc de-aicea cînd ți-o place ție.

Dar pentru că îmi dărui zestrea cîtă
Adusu-ți-am atunci, țin minte bine
Că doar o haină proastă și urîtă
Pe care n-o găsesc avui cu mine...
O, doamne! Ce priviri, ce vorbe-aline
Mi se păruse că mi-ai dăruit
În ziua ceea cînd ne-am însoțit.

Întemeiat zicala glăsuiește
(Eu una barem văd cu-adevărat):
Că dragostea cu timpul asfințește.
Dar tu, stăpîne, fii încredințat,
Măcar și moarte dac-ar fi să pat,
Că tot nu-mi pare rău că pe vecie
Eu inima ți-am dăruit-o ție.

Ştii bine cum ai pus să mă despoaie
De ce purtam la bietul meu părinte
Şi m-ai milostivit cu mîndre straie...
Credinţă ţi-am adus, atît ţin minte,
Şi nevinovăţia mea cuminte;
Azi îţi întorc veşmîntul înapoi
Şi veriga logodnei dintre noi.

Scumpeturi, scule, toate pîn' la una
Le-oi rîndui la tine în ietac;
Cu mîna goală am venit, cu mîna
Tot goală merg acasă. Am să fac
De bunăvoie tot ce ţi-i pe plac,
Dar trag nădejde eu că n-ai de gînd
Fără cămaşă să mă vezi plecînd.

Căci nu poţi face fapt mai necinstit
Decît s-arăţi la toţi pe unde trec,
Gol, pîntecul ce prunci ţi-a zămislit...
La mila ta mă rog şi mă aplec
Să nu mă laşi ca viermele să plec.
Nevrednică de sînt, tu nu uita,
Stăpîne, că fusei perechea ta.

Îţi cer, în schimb, pe floarea mea de fată
Ce mi-ai luat şi n-ai cum să mi-o dai,
Atîta îndurare şi răsplată:
O ie cum purtam cîndva, un strai
Ca să-i acopăr pîntecul încai
Vădanei tale; apoi pas la drum
Căci nu vreau să te supăr nicidecum. »

« Cămașa — zise craiul — de pe tine
Ți-o las, a ta să fie... » Dar să-ngîne
Aceste vorbe tare greu îi vine
Și pleacă neputînd a mai rămîne
De milă ce-i. Ea, fără să amîne,
Desculță și-n cămașă s-a lăsat
În fața tuturor și s-a-ndrumat

Spre casa lui Ianicul. Înșirați
Pe drum plîngeau supușii după ea,
Ci ea, cu ochii pururea uscați,
Pășea tăcînd și nu se văicărea.
Iar taică-său, aflînd ce se-ntîmpla,
Își blastămă amarnic ceasul cînd
Văzu lumina zilei pe pămînt.

Căci bietul moș privise el cu teamă
Și bănuieli această-mpreunare
Și se gîndea de mult, de bună seamă,
Că după ce și-o face cheful, n-are
Să-i placă domnitorului că are
Nevastă dintr-o stirpe-așa de joasă
Și-o s-o alunge repede acasă.

El s-a grăbit să-i iasă înainte,
Căci auzea prin oameni că se-ntoarce,
Și-n vechile și proastele-i veșminte
Acoperind-o, lacrimi grele stoarce;
Dar n-a putut în ele s-o îmbrace,
Căci se năsprise vechea țesătură
În anii de la nuntă cîți trecură.

Şi iac-aşa, cu bietul ei părinte
Trăieşte soaţa cea mai răbdătoare;
Şi nici pe faţa sa, nici prin cuvinte
Ea nu arată semn de-ndurerare
Nici între oameni, nici cînd martori n-are,
Încît ţi se părea că a uitat
Ce trai slăvit trăise altădat'.

Şi nu-i mirare, căci şi cînd domnea
Păstrase-n suflet multă umilinţă;
Mîncări alese dînsa nu rîvnea,
De proslăvire n-avea trebuinţă,
Ci se purta mereu ca o fiinţă
Cinstită, nefăloasă, răbdătoare,
Supusă către soţ şi iubitoare.

Îl dau pe Iov părinţii bogoslovi
(Căci ei cînd vor să scrie ştiu să scrie
Prea-minunate pilde despre iovi)
Drept pildă de răbdare... Dar să fie
Vreo fire de bărbat mai răbdurie
Decît femeia? Şi mai de credinţă?
O fi... Da' eu, eu unul n-am ştiinţă.

Pars sexta.

Se-apropiase duca din Panica,
Iar vestea peste ţară s-a lăţit;
Şi cei bătrîni, şi cei doar atîtica
Aflaseră că vine însoţit
De doamnă nouă, cu alai slăvit,
Cum nu se pomenise mai presus
Prin părţile Lombardiei de-Apus.

Ci pîn' s-ajungă milostiva ducă,
Crai-Valter a trimis în goana mare
Un crainic la Grizilda s-o aducă;
Iar ea, ferice și ascultătoare
Și-n cuget fără pic de supărare,
S-a-nfățișat și s-a-nchinat cuminte,
Căzîndu-i în genunche dinainte.

« Grizildo — zise — vreau neapărat
Ca pe domnița ce-mi va fi soție
S-o găzduim de mîine în palat
Cu cîtă cinste și teremonie
Putem să-i dăm aici. Și vreau să fie
Slujit tot omul care o-nsoțește,
Cît pot, după obraz și cin, domnește.

Dar teamă mi-i că n-am femei în stare
Să puie prin cămări orînduială
Așa cum vreau; poftire-aș prin urmare
Să vezi tu însăți de chiverniseală;
Doar mă cunoști de mult și cu migală;
Măcar că straiul slut și rupt îl ai,
Lucrarea asta poți s-o faci încai. »

« Nu numai, doamne, că voi fi ferice
Să fac ce-mi ceri, dar încă mai rîvnesc
Mereu să-ți intru-n voie — astfel zice
Răspunsul ei — și n-am să șovăiesc.
Și bun și rău de-o fi să pătimesc,
Nici gîndul meu, nici dragostea din mine
În veci nu le-oi abate de la tine. »

A prins apoi să rînduie prin casă
Pat, masă, așternut, la locul lor,
Muncind din răsputeri sîrguincioasă
Și îmbiind și ceata slugilor
Să mături, să scuture de zor;
Iar ea, din toate cea mai silitoare,
Găti-n ietace și-n odaia mare.

Sosi și duca pe la ceasul trei
Cu-acei coconi de neam domnesc alături,
Și s-a-mbulzit norodul către ei
Să prețuie alaiul de scumpeturi.
Iar necuminții nu s-au dat în lături
A spune cum că Valter n-a fost prost
Schimbînd nevasta, și c-așa-i cu rost.

Căci fata le păruse tuturor
Mai mîndră ca Grizilda, mai în floare,
Și că fiind din os de domnitor
Va fi de rod mai gingaș roditoare;
Iar frate-său era la-nfățișare
Așa frumos, că toți s-au desfătat
Văzîndu-i, și pe crai l-au lăudat.

AUTORUL

Prostime, duh zurbav și nestatornic,
Necugetat și schimbător ca vîntul,
De preschimbări și zarve pururi dornic!
Asemeni lunii crești și scazi de-a rîndul;
Un ort măcar nu-ți prețuie cuvîntul;
Strîmb judeci și credința ta nu ține;
Smintit e-acela ce se-ncrede-n tine!

*

Așa grăiau cuminții din cetate
În timp ce gloata se zgîia hulpavă,
Ferice doar de-atîta noutate
Că altei doamne va să-i deie slavă.
Dar despre astea nu mai fac zăbavă
Ci la Grizilda, unde rămăsei,
Mă-ntorc să vă mai spui și de-ale ei.

Se istovea Grizilda-n chip și fel
Să rînduie ospățul strălucit
Și rușinată nu era de fel
De straiul ei cam rupt și ponosit.
Apoi la porți voioasă a fugit
Cu lumea, să se-nchine la crăiasă,
Și iar s-a înturnat la trebi în casă.

Pofti zîmbind pe oaspeți, și-ntr-atît
De potrivit cu treapta lor, că nime
Nu i-a găsit cusuri cît de cît;
Ci se-ntreba străina boierime:
Au cine-i cea cu strai ca din prostime
Care-i știa primi așa de bine?
Și laude i-au dat cum se cuvine.

Iar ea într-una nu mai contenea
A lăuda domnița și băiatul
Așa de inimos, de nimenea
S-o-ntreacă nu putea cu lăudatul.
În urmă, cînd s-a îndrumat tot natul
La praznic, Valter i-a făcut chemare
Grizildei, ce slujea-n odaia mare.

« Grizildo — zise el în joacă parcă —
Îți place soața mea? E mîndră fată? »
« Nemăsurat, stăpîne-al meu, și chiar că
Obraz mai mîndru n-am văzut vreodată...
Să-i dea Preasfîntul viață-mbelșugată
Și-mi pui nădejdea-n El să-ți facă parte
De desfătări și ție pîn' la moarte.

Atîta te vestesc și cer fierbinte:
Să nu-i faci viața grea și chinuită
Cum ai făcut-o altora-nainte;
Căci ea a fost crescută și-ngrijită
Mai gingaș, și socot că nu-i croită
Să rabde nenorocul cu dîrzie,
Cum rabdă cei crescuți în calicie. »

Văzînd-o Valter cît de multe-ndură
(Deși atît venin să bea i-a dat),
Cu chip senin și-n suflet fără ură,
Nesovăind, ca zidul, niciodat'
Și vieţuind mereu un trai curat,
S-a-nduplecat în sinea sa să fie
Milos cu credincioasa lui soție.

« De-acu ajunge, doamna mea — i-a spus —
Nici griji să nu-ți mai faci, nici supărare,
Căci eu statornicia ți-am supus
La încercări cum n-au tras mai amare
Vreodată soață de boier cu stare,
Nici de sărman. Acuma-s luminat! »
Și-a sărutat-o lung și apăsat.

Ea de mirare cade-n nesimțire
Și nici nu mai aude ce i-a zis;
Apoi încet-încet își vine-n fire
De pare că tresare dintr-un vis.
« Grizildă, jur pe Cel Ce S-a ucis
Pe cruce pentru noi că numai tu
Mi-ai fost și-mi fi-vei doamnă, alta nu!

Și iată-ți fata, care de soție
Credeai că vreau s-o iau, iar pe băiat
De mult l-am hărăzit urmaș să-mi fie:
În pîntecele tău i-ai fost purtat;
În taină la Bolonia au stat;
Ia-i îndărăt și spune oricui vrei
Că n-ai pierdut nici unul dintre ei.

Iar celor ce-au vorbit altcum de mine
Le dau de știre că făcui așa
Precum făcui, nu din porniri haine
Ci spre a-ți dovedi și încerca
Virtuțile de soață; și nici ca
Să gîtui pruncii, ci spre a-i ascunde
Pînă ce-n cuget ți-am putut pătrunde. »

Ea auzind acestea iar lesină
De-amară bucurie... Se trezește
Și-i cheamă pe copii la ea să vină
Și-i ține-n brațe strîns, și-i drăgălește,
Plîngînd că toată lumea se topește
De mila ei, și creștetul li-l scaldă
Cu lacrimă amarnică și caldă.

Vai, jale ce-ți era s-o vezi cum pică
Fără puteri, și s-o auzi ce spune!
« Pentru copii — atît putu să zică —
Îți mulțumesc din inimă, stăpîne!
Chiar dacă astăzi steaua mea apune,
Nu-mi pasă și de moarte nu mi-e silă,
Căci dragoste mi-ai arătat și milă.

O, scumpii, junii, feții mei frumoși,
Eu am crezut, nevolnica de mine,
Că viermii hîzi și cîinii sîngeroși
Mîncatu-v-au; dar Cel din slăvi senine
Și tatăl vostru, voitor de bine,
V-au apărat cu dragoste... » Și-ndată
S-a prăvălit pe lespezi leșinată.

Iar în leșinul ei așa de tare
Odraslele la sîn și le strîngea
Încît cu greu și multă-ndemînare
Le-au tras pe amîndouă de la ea.
Vai, ce șiroi de lacrimi le curgea
Acelor ce vedeau ce se petrece:
Și-abia-abia răbdară să nu plece.

O-mbărbătează Valter, o alină,
Iar dînsa-și vine-n fire buimăcită;
Toți primprejur o-mbie, i se-nchină
Pîn' ce din nou o văd dezmeticită.
Și-atît vrea el s-o știe mulțumită,
Că ți-e și drag să vezi ce voie bună
Simt ei acum că-s iarăși împreună.

Văzînd așa, au dus-o-ntr-un ietac
Și i-au făcut cocoanele rugare
Să-i lepede veșmîntul cel sărac;
Și-n mantie de aur sclipitoare
Cu o coroană numai pietre rare
Au însoțit-o înapoi pe ea
Și toți o au cinstit cum se cerea.

Așa s-a răzbunat în veselie
Tristețea astei zile; obștea toată
S-a străduit tot într-un chef s-o ție
Pîn' se ivi pe ceruri stea curată;
Căci le părea cu mult mai minunată
Această sărbătoare tuturor
Decît fusese însăși nunta lor.

Șir lung de ani, șir lung și-mbelșugat
Au viețuit în tihnă cei doi soți;
I-au dat domniței ginere bogat —
Un crai din cei mai mîndri, de-i socoți
Pe craii talieni de-atunci pe toți;
Iar pe Ianicul, Valter l-a hrănit
La curte pînă cînd s-a pristăvit.

Cînd craiul a murit, domni moșia
Fecioru-său, în pace și ferice;
Și i-a priit și lui căsătoria
Dar n-a mai căutat femeii price.
Hei, astăzi omenirea, orice-ați zice,
S-a mai muiat, pe-atunci era ca fierul...
Da' să vedeți ce spune condeierul:

N-am scris povestea asta pentru ca
Să rabde ca Grizilda orice soață,
Căci n-ar putea, măcar de-ar încerca.
Ci pilda ei pe noi pe toți ne-nvață
Că omul, oricît rău ar fi să pață,
Să nu se lase; pentru asta scrie
Petrarca măiestrită istorie.

Păi dacă poate să îndure-atîte
O soață unui om, și mai vîrtos
Cuvine-se-a primire toate cîte
Ni le trimite El; căci Cel Milos
E-n drept a-l ispiti pe păcătos;
Așa cum la scrisoare Iacov spune:
Că El ne-ncearcă doar, nu ne răpune.

Da, spre a ne căli virtutea, El
Îngăduie adesea ca urgia
Să biciuie în noi în chip și fel;
Iar nu spre a ne dovedi tăria
Căci ne cunoaște El bicisnicia;
Spre bine ni-i cerească îndrumare:
Trăiți dar în virtute și-n răbdare.

O vorbă doar, jupînilor, și-nchei:
În vremea noastră rar cine găsește
Două Grizilde într-un tîrg, sau trei;
Căci de le-ai strînge ca pe ea în clește,
Oricît de strașnic aurul lucește,
Sînt ca un ban cu multă acioaie
Și mai curînd se frîng decît se-ndoaie.

Şi-n dragul tîrgoveţei de la Bath
(Păzi-o-ar Milostivul sănătoasă
Cu toţi ai săi — altcum ar fi păcat —)
Am să vă cînt cu inima voioasă
O stihuire care-o cred hazoasă;
De lucruri aspre am vorbit destul!...
Ian ascultaţi cum zice cîntecul.

Grizilda-i moartă, multa ei răbdare
Cu ea alături zace îngropată;
Şi iaca strig aici în adunare:
Să n-o încerce soţul niciodată
Pe soaţă ca pe dînsa; căci oricine
Cutează, neizbîndă va să pată.

O, doamne mîndre şi-nţelepte tare,
Să nu vă puneţi gurilor lăcată
Şi nici nu prilejiţi a vă căinare
Diecii în vreo basnă minunată
Ca-n cea ce-o auzirăţi de la mine,
Altmintrelea Şişvaş vă papă-ndată.

La fel ca Écho cel cu gura mare,
Plătiţi răspunsul ce-l aveţi de plată,
Şi nu vă tot jertfiţi neştiutoare
Ci cîrma apucaţi-o-n palma toată!
Povaţa asta-ntipăriţi-o bine
Căci spre folosul tuturor e dată.

Voinico, tu să stai în apărare,
Căci ești cît o cămilă de-ncălată
Și nu-l răbda pe soț a te-njurare;
Tu, pirpirio, nefiind bărbată,
Cumplită fii ca tigru-ntre jivine
Și turuie-i ca moara cea stricată.

Nu-l teme, nici nu-i face închinare
Căci chiar și za de poartă ferecată,
Săgeata limbii tale-nțepătoare
Și-n piept, și-n gură poate să-i străbată:
Fă-l zuliar pe soț, să-l vezi cum vine
Ca prepelița-n ierburi tupilată.

Frumoasă dacă ești la-nfățișare
Arată-ți nurii, straiul ți-l arată;
De ești boccie, fii risipitoare,
Fă-ți prieteni mulți, fii neastîmpărată
Ca frunza care-n plop abia se ține
Și lasă-l să se roadă, să se zbată...

POVESTIREA NEGUȚĂTORULUI

« Aht, jale, plîns, belea și neajuns
Cunoscu-le de-ajuns și prea de-ajuns —
Grăi Negutătorul — și la fel
Știu că le știe orice-nsurățel;
La mine barem asta-i boală veche
Căci am nevastă rea fără pereche;
De s-ar lua la harță și c-un drac,
Mă pot jura că-i vine ea de hac...
Ce hâchiți are dumneaei mai rele?
I-afurisită, bre, în toate cele!
Și e grozavă neasemănare
Între-a Grizildei vajnică răbdare
Și cum mă surchiudește ea pe mine.
De-ar fi să scăp, așa să am eu bine
C-a doua oară n-aș mai cade-n lat...
Rău trai trăim noi ăștia-nsurați;
Nu mint, pe sfîntul Toma de la Ind!
Să-ncerce ăi de bănuie că mint
Și cei mai mulți păți-vor ce pat eu;
Nu spun că toți, ferească Dumnezeu!
Of, of, jupîn Hangiu și prieteni buni,
Nu-s cununat decît de două luni,
Dar cred că nu-i pe lume om becher,
Chiar de-i înfigi în inimă jungher,
Mai priceput să deie glas durerii
Decît îs eu din pricina muierii
Și-a răutății ei! » — Hangiul: « E,
Trăi-te-ar Domnul, Negustorule,

De știi atîtea despre căsnicii,
Hai, spune-ne și nouă din ce știi!»
«Da, bucuros; dar multa mea durere
Prea crîncenă-i, și-oi ține-o sub tăcere...»

Povestirea Negustătorului

DE AICEA ÎNCEPE POVESTIREA NEGUȚĂTORULUI

Pe vremuri în Lombardia via
Un cinstes cavaler la Pavia,
Și-n tîrgul său custá ca un boier;
Bătea spre ani șaizeci, și tot becher;
Se-ndestula din trupuri de muiere
De ori de cîte ori avea plăcere
Așa cum fac mirenii prostovani...
Dar împlinind el șasezeci de ani,
Nu știu — cuprins fiind de pocăință
Sau prea matuf — simți o trebuință
Și un asemeni dor să se însoare,
Că zi și noapte dînsul, frățioare,
Se da în vînt să-și caute femeie
Și se ruga de Dumnezeu să-i deie
Și lui o dată prea fericea viață
Pe care-o duce soțul lîngă soață,
Și gîtul să și-l vîre-n sfîntul ham
Pus Evei de Iahveh și lui Adam.
«Nu-i trai — zicea acum — mai scump să-mi fie!
Căci blînda și curata căsnicie
Pămîntul îl preface-n rai și cer!»
Așa spunea mintosul cavaler.
Da! Martor mi-e Puternicul Județ
Că-nsurătoarea-i lucru prea măreț;
Și mai ales cînd mirele-i baccea,
Nevasta-i giuvaerul său — iar ea
Se cade-a fire junǎ și frumoasă
Spre a-și agonisi moșteni în casă

Trăind în dezmierdări și bucurie,
În vreme ce holteii zic « vai mie »
Atuncea cînd le face-amărăciune
Iubirea, care-i doar deșertăciune
Copilărească... Da, așa s-ar cere,
Să pătimești adesea, tu bechere!
Căci se vădește fără de temei
Tot, tot ce pare trainic la holtei;
Ei duc precum o pasăre sau vită
Viață de nimica stăvilită,
Pe cîtă vreme omul însurat
Acasă huzurește cumpătat
Încovoiat sub jugul căsniciei;
Și plin, pe drept cuvînt, de bucurie-i...
Decît nevasta cine este oare
Mai grijulivă și ascultătoare?
Au cine stă alături de bărbat
La bine și la rău, nepregetat?
Nimic de soț pe soață n-o desparte,
Slujindu-l chiar și bolnav pîn' la moarte;
Și totuși Teofrast și alții zic
Altmintrelea prin cărți... Da' nu-i nimic,
Că Teofrast minteşte cui ce-i pasă?
El spune: « E mai ieftin pentru casă
Și pentru punga ta să nu te-nsori;
O slugă dreaptă e de multe ori
Mai strînsă-n cheltuieli decît e soața;
Ea cere partea-n două toată viața.
Iar dacă pici bolnáv atuncea, zău,
Un prieten sau un bun argat al tău
Mai bine ca nevasta te-ngrijește,
Căci dînsa doar avutul ți-l pîndește...
Iar dacă-ți iei muiere-n așternut,
Ușor de tot te poți trezi cornut. »
Așa a scris, ba încă și mai greu
A ocărît-o, bată-l Dumnezeu!
Ci voi să-l dați la ciori pe flecăreț
Și pe cuvîntul meu să puneți preț...

Soția este darul Celui Sfînt;
Ce alte daruri sînt pe-acest pămînt,
Ca bani, moșie, vite și islaz
Norocul ni le dăruie, și azi
Le stăpînești, iar mîne s-au topit;
Dar nu greșesc de-oi spune răzvedit
Că tot nevasta dăinuie din toate
Mai multă vreme... Chiar prea multă,
poate...
Căci taina nunții este lucru sfînt.
După părerea mea holteii sînt
Ca și pierduți, trăind mereu stingheri —
Vorbesc despre mirenii cei becheri —
Și iată pentru ce (gogoși nu spui):
Cel Sfînt a dat femeia omului
Să-i fie reazăm lui Adam cînd El
Văzutu-l-a goluț și singurel;
Atunci a zis în marea-I bunătate:
« Ia hai să-ți facem Noi, Adame, frate,
Un semen, bre, cu care tu pute-vei
Să te ajuți... » Și dete viață Evei.
Vedeți de-aici că pentru om muierea
E sprijinul și raiul și plăcerea;
Atîta-i de supusă și de bună
Încît li-i dulce traiul împreună.
Un singur trup îs, și-ntr-un trup, cred eu,
O inimă-i, la bine și la greu.
Ah, Precisto, ce bine-i cu soție!
Cînd omul e-nsurat cum să mai fie
Și necăjit?! Eu nu știu, zău!... Ehei,
Fericea care plouă peste ei
Nu-i grai s-o spună, minte s-o gîndească...
Ea pe sărac l-ajută să trudească,
Nu-i risipește-un ban, agonisește,
Ce-i place lui și dînșii îi prieste,
Nu strigă *hăis*, cînd soțul spune *cea*,
El zice « Fă! » — « Făcui, » răspunde ea.

O, dulce rînduială, căsnicie!
Izvor de bucurii și curăție,
O lume-ntreagă laude ți-aduce!
Și omul cel de omenie, cruce
Să-și facă în genunchi întreaga viață
Că Dumnezeu l-a miluit c-o soață;
Pe cînd holteiul ceară-I Celui Sfînt
Tovarășă să-i deie pe pămînt...
De vrei să-ți faci veleatul fără teamă
Fă cum te-nvață dînsa și se cheamă,
Cred eu, că nu mai poți să rătăcești,
Ci îndrăznet cu fruntea sus pășești,
Așa-i de credincioasă și-nțeleaptă;
Tu dacă vrei să umbli cale dreaptă
Ascultă totdeauna vorba soații...
Chiar Iacov, ne arată învățații,
Urmînd al mamei lui cuminte sfat
Pielea de ied la gît și-a înnodat
Și lauda tatîn-su dobîndit-a...
La fel se povestește de Iudita
Cum ocroti poporul Domnului
Și l-a ucis în timpul somnului
Pe Holofern... Nabal a fost scăpat
Cu viață de Abigail, prin sfat
De soață credincioasă... Și la fel
Estera-l izbăvi pe Israel
Și tot așa, prin buna-i îndrumare,
Fu Mardocheu săltat la cinste mare
De Ahașver... Seneca, el, a spus:
« Nevasta cea umilă-i mai presus
Ca orișice. » Iar Caton: « Cum voiește,
Așa să faci, căci dînsa poruncește. »
Cu toate astea se supune ție
Și-ți priveghează în gospodărie;
Pe drept cuvînt se tînguie acel
Bolnáv și fără soață lîngă el;
Iubește-ți-o, de vrei să fii mintos,
Cum și-a iubit biserica Hristos;

De ții la tine, și la soață ține,
Căci nimărui nu-i cășună pe sine
Ci se iubește însuși — drept aceea
Nu te-ndrăgești de nu-ți iubești femeia...
Oricît ar șugui cîte-un nebun,
Tot cununia este drumul bun;
Uniți, pe soți nu-i bîntuie năpasta
Și-i ocrotită mai ales nevasta.
Așa fiind, Ianuarie al nost'
În anii săi moșnegi găsi cu rost
Să guste viața lină și plăcerea
La sînul căsniciei dulci ca mierea.
El pe prietini deci i-a fost chemînd
Ca să le-arate ce și-a pus în gînd,
Apoi rosti cu chipul adumbrit:
« O, fraților ai mei, am căruntit;
Cu un picior în groapă sînt și vreu
Să mai slujesc și sufletului meu;
Dezmăț făcui din trupu-mi, însă știu,
Har Domnului, că nu e prea tîrziu;
Drept pentru ce, doresc să intru-n rînd
Cu oamenii, degrabă și curînd,
Alături de o tînără nurlie...
Să vă gătiți, vă rog, de cununie
Azi-mîne, căci zăbavă nu voiesc;
Iar eu la rîndul meu am să zoresc
Să-mi cat mireasă... A, ba nu, mai bine
Voi, pentru că sînteți mai mulți ca mine,
Ar trebui să mi-o aflați pe cea
Cu care va să schimb veríga mea.
Dar țineți bine minte, fraților,
Nici mort cu cotoroanță nu mă-nsor!
De douăzeci de ani o voi, și pace;
Vinațul vechi și carnea nouă-mi place.
Decît bătrîna vacă — zise el —
Mai bun la gust e fragedul vițel.
Să n-aivă ani mai mulți decît treizeci
C-atunci e vrej uscat și paie seci;

Şi unde pui c-asemeni băbătii
Ştiu fel şi fel de fel de viclenii
Şi-atîta să te cicăle le place,
Că niciodată n-ai cu ele pace.
Dascăli mai mulţi fac minţi mai subţiate;
Şcolită mult, femeia-i jumătate
De cărturar... Dar creşti o tinerică
Precum frămînţi o ceară căldicică.
Pe scurt, taman din pricina aceasta
N-am chef să-mi fie vîrstnică nevasta;
Căci de-aş păţi asemeni poznă mare,
Să-mi iau pereche nedezmierdătoare,
Atunci aş preacurvi prin altă parte,
De m-ar căzni satana după moarte.
Şi nici urmaşi n-aş face... Dar mai bine
Să ospăteze haitele din mine
Decît să las a noastră moştenire
La venetici; aşa vă dau de ştire!
Nu spun prăpăstii, ştiu eu pentru ce
E bine să te-nsori; mai ştiu, ehe,
Că foarte mulţi vorbesc de căsnicie,
Măcar că nu cunosc nici cîte ştie
De rostu-i pajul meu... Acel ce-n hăţ
Nu-şi poate ţine gustul de dezmăţ,
De-o soaţă cucerită să se lege
Ca să-şi prăsească feţii după lege,
Şi întru slava Celui bun şi tare,
Nu numai pentru dragoste şi-amoare,
Şi spre a se ferire de curvie,
Plătind cinstit ştiuta datorie;
Şi, iar, ca să s-ajute înde ei
La greu, ca sora cu frăţînul ei
Trăind cucernic... Însă eu, eu nu-s,
Prieteni, ca acei de care-am spus...
Cutez, har Doamne, a mă lăudare
Că zdravăn mă simţesc în mădulare
Şi că destoinic sînt a face tot
Precum se cere... doar mă ştiu ce pot.

Ca pomul sînt, măcar că-s alb la coamă,
Care-nflorește-ntîi și-apoi dă poamă.
Uscat au mort e înfloritul măr?
Eu nu mă simt cărunt decît la păr,
La trup îs verde, inima mi-e verde
Ca dafinul ce vlaga nu și-o pierde!
Și-acum că auzirăți gîndul meu
Primiți, vă rog, a face precum vreu.»
I-au spus pe urmă care mai de care
Istorii vechi despre însurătoare:
Au zis cîțiva că-i bine să te-nsori,
Cîțiva că nu, așa cum deseori
Se cam întîmplă — ce mai vorbă lungă —
Prietenii-n păreri să nu s-ajungă.
Ba doi din ei, Placebo și Justin,
S-au și ciorovăitără puțin —
Așa-i chema pe nume... «Frățioare —
I-a cuvîntat Placebo lui Ianuare —
Tu n-aveai trebuință și nici zor
Să-ți cauți printre noi îndrumător!
Fărădecît așa cuminte ești
Că-n marea-ți chibzuință te silești
A ține seama și de bunul sfat
Pe care lumii Solomon l-a dat;
Acel îndemn cam astfel ne învață:
"Nu se căiește cel ce ia povață."
Deși el asta zice, iaca eu,
Iubite frate și stăpîne-al meu,
Cred, zău, că a mai bună îndrumare
Și-o dă el însuși sie fiecare!
Primește dară gîndul meu cel prost,
Căci toată viața tot curtean am fost;
Nevrednic sînt, dar martor Dumnezeu
Că-n jilț înalt șezut-am tot mereu
Lîngă stăpîni de teapă luminată;
Și, adevăr grăiesc, eu niciodată
Nu le-am întors cuvîntul; doar știu bine
Că-i mai cu cap stăpînul decît mine;

Ce spune el socot că-i drept și bun
Și tot la fel, sau cam pe-aproape spun.
Căci sfetnicul acela-i nătărău
Care slujind pe domnitorul său
Își face-nchipuiri că mintea lui
E mai cu moț decît a craiului.
Nu, credeți-mă, domnii nu sînt proști;
Chiar tu vădit-ai azi sub ochii noști
Atîta har în vorbe, și dreptate,
Că pot să jur că-s toate-adevărate
Cîte le-ai spus. Și dau încredințare
Că nu e ins în tîrgul ăsta mare
Și nici în țara-ntreagă mai sfătos.
Bogat prinos adus-ai lui Hristos!
E semn de vrednicie-ntr-adevăr
Cînd se îndeamnă omul sur la păr
Să-și ia nevastă june... Zău c-așa-i!
Împodobită inimă mai ai!
Însoară-te așa precum îți place
Și eu socot că-i bine cum vei face.»
Justin ce ascultase liniștit
Către Placebo astfel a grăit:
«Ți-ai încheiat voroava, frățioare,
Dă-mi, dar, acu și mie ascultare:
Seneca ăl mintos a spus odată
Că omul trebui bine să socoată
Cui dă moșia lui și-agoniseala —
Și dacă noi ne facem socoteala
În ce mîni punem bruma de avere,
A chibzui cu mult mai mult se cere
Cui îi dăm trupul; apăi joacă-i asta,
Să-ți iei așa cu ochii-nchiși nevasta?
Așa vă-ndemn și iar vă-ndemn mereu...
Vezi, iscodește — iaca sfatul meu —
De-i cumpătată sau e băutoare,
De e trufașă ori cicălitoare,
Bogată sau calică; dacă-i cată,
Risipitoare de-i sau certăreață.

Măcar că soaţe fără greş în toate
Pe lume nimeni a găsi nu poate,
Aşa cum jinduieşte orişicine,
Om fie sau jivină, se cuvine
Prea-mulţămiţi să fim atunci cînd ele
Au părţi mai multe bune decît rele;
Se cere deci răgaz de cercetare.
Eu, zău, că multe lacrime amare
Vărsai pe-ascuns de cînd îs cu soţia!
Slăvească cine-o vrea căsătoria,
Eu ştiu că-i numai grijuri, pungă spartă
Şi viaţă grea de bucurii deşartă,
Măcar că megieşii dimprejur
Şi mai ales vecinele se jur'
Zicînd că mai statornică din toate
A mea e, şi blajină peste poate;
Ci eu, eu ştiu unde mi-i strîmt botforul...
Din partea mea tu fă precum ţi-i dorul,
Dar cugetă că eşti în vîrstă şi-i
Primejdios a pune pirostrii
Cu una junâ şi nurlie încă.
Pe Domnul ce făcu val, cer şi stîncă! —
Chiar ăl mai tinerel din adunare
De-aici, destul de mult de furcă are
Să-şi ţie soaţa doar pe seama lui!
N-o-ndestula-vei, crede-mă ce spui,
Nici trei ani buni cu-a trupului plăcere,
Căci doamna tare, tare multe cere...
Nu-ţi fie, zău, te rog, cu supărare! »
« Ei, mîntuişi? răspunse-acel Ianuare.
Eu pe Seneca şi pe tot ce zici
Scuip... Nu dau nici o tîrnă de urzici
Pe ifosele-ţi filosoficeşti;
Inşi mai zglobii la minte decît eşti
Au zis că bine fac... Placeb, ce spui? »
« Eu spun că-i un proclet acel ce nu-i
De partea căsniciei, lucru sfînt! »
S-au ridicat, zicînd acest cuvînt,

Şi toţi se învoiră ca Ianuare
Cînd şi cu cine-o vrea să se însoare.
Tot cugetînd la nunta-i, zi de zi,
În gîndul lui Ianuare încolţi
Noian de fantazii, ciudate gînduri...
În fiecare noapte, rînduri, rînduri,
Gingaşe-ntruchipări i se perindă
Prin cap, de parc-ar pune o oglindă
Chiar în buricul tîrgului, şi-n ea,
În apa-i lucitoare, ar vedea
Răsfrînt un roi de mîndre trecătoare...
Aşa păsau prin mintea lui Ianuare
Domniţele din preajmă... Iară el
S-aleagă nu se pricepea de fel;
Căci dacă una te scotea din minţi
Cu nurii, erau altele cuminţi
Şi pline într-atît de bunătate,
Că toţi le preţuiau... Erau bogate
Vreo cîteva dar... n-aveau nume bun...
Ci pîn' la urmă dînsul — pot să spun
Mai mult în şagă — au ales pe una
Gonind din minte-i pentru totdeauna
Pe celelalte. Singur şi-a ales,
Căci oarbă este dragostea ades;
Şi cînd suia în pat ca să se culce
Îşi zugrăvea în gînd icoana-i dulce,
Frumseţea-i, boiul tras ca prin inel
Şi anii fragezi, braţul subţirel,
Înţelepciunea ei şi gingăşia,
Purtarea matură şi vrednicia;
Iar cînd s-a hotărît asupra ei,
A zis că n-o mai schimbă... De, ce vrei,
Doar singur culesese şi-i părea
Că mintea celorlalţi este mai rea,
Mai proastă ca a lui, şi prin urmare
Greşit să-l dovedească nu-s în stare...
Curînd pe-ai săi prieţeni i-a chemat
Şi un hatîr să-i facă i-a rugat:

Să vie lîngă dînsul repejor
Că le luase grija tuturor,
Scutindu-i să mai caute mireasă
Și singur el găsindu-și doamnă-n casă.
Placeb și cu ceilalți sosiră-n fugă
Și gazda le făcu dintîi o rugă
Ca nimeni împotriva vrerii sale
Și hotărîrii lui să nu se scoale:
« Căci planul e plăcut lui Dumnezeu
Și-i temelie pentru sporul meu... »
Le-a spus că este-n tîrg o fată mare
Vestită-n frumusețe, chiar de n-are
Părinți de teapă-naltă... Ei și ce-i?
Lui tinerețea și mîndrețea ei
I-s prea de-ajuns. Pe ea o vrea soție,
Spre a trăi în tihnă și sfinție.
Și Domnului îi dete mulțumită
Că nu-i va fi fericea împărțită
Cu alții; mai apoi rugă pe soți
Să-i deie ajutor acuma toți
Zicînd că: « Numai astfel pot să fac
Ce-am jinduit și gîndul să-mi împac.
Mă-mpunge-n cuget doar un singur cui,
Pe care vouă iacătă vi-l spui.
Am auzit o vorbă din moșnegi
Că nu i-s date omului întregi
O fericire-n cer și alta jos;
Cît ne-am feri de pomul păcătos
Și de-ale sale ramuri de ispită,
E-o fericire-așa desăvîrșită
În căsnicie, și atîta bine,
Încît mi-e tare frică, vai de mine,
Că bătrîior fiind, voi duce-o viață
Așa plăcută și petrecăreață,
Încît muta-voi raiul pe pămînt;
Dar prețurile Cerurilor sînt
Delunge posturi și canonul greu,
Și-atunci vă-ntreb: cum fi-voi vrednic eu,

Care viez cu soața-n desfătare,
De fericirea cea din ceruri, oare?
De-ncurcătura asta mă-nfior.
Ce-am de făcut, spuneți-mi, fraților?»
Justin — ce de prostia-i se scîrbea —
I-a dat pe loc răspuns în zeflemea;
Și, ca să n-o lungească, n-a chemat
În ajutor pe nici un învățat,
Ci zise: « Dac-aista-i baiul tot
Cunoaște, dar, că Domnul Savaot
Se poate-asupra ta milostivi
Încît pînă a nu te pristăvi
Să poți să te căiești c-ai dus o viață
În care crezi că zbucium nu-i, nici greață!
Halal de el cînd Dumnezeu i-a dat
Harul căinței celui însurat
Mai abitir decît unui becher!
Te sfătui dar, cinstite cavaler,
Să tragi nădejde, cugetînd că ție
Chiar soața poate purgator să-ți fie!
Ea-i și canon, și drum spre slăvi cerești;
Și-atuncea către rai ai să zvîcnești
Mai iute ca săgeata! Nu mă-ndoi
Că vei afla în viața de apoi
Că nu-i atît huzur în căsnicie
Pe cît socoți... Și nici n-are să fie
Atîta-ncît s-ajungi mofluz de rai
De vei lucra cu schepsis ca să ai
Folos de doamnă întru cumpătare
Și n-o s-o giugiuli prea cu înfocare,
Ne-mai-păcătuind nici altfel... Iacă
Așa te-nvață mintea mea săracă.
De astea, frate drag, nu-ți fie frică! —
(Dar s-o scurtăm, că doar la o adică
Cuvîntul tîrgoveței de la Bath,
Pe care nu de mult l-ați ascultat,
Ne-a limpezit ce-i aia-nsurătoare.) —
Te aibă-n pază Domnul, frățioare! »

Așa grăind, Justin s-a închinat
Și bun-rămas cu toții și-au luat...
Văzînd că altfel nu e chip, au scris
Un dichisit uric în care-au zis
Că juna Mai, așa-i spunea fecioarei,
Urma să se mărite cu Ianuare
Cît s-o putea de iute. Dar socot
Că m-aș lungi la vorbă prea de tot
De-oi sta s-arăt cum el prin legămînt
O au făcut părtașe la pămînt
Și la averi, sau cum fu ea gătită...
Hei, și veni și ziua fericită
Cînd au păsit cei doi către altar
La sfînta taină. Popa cu stihar
A-ntîmpinat-o și i-a zis să fie
Ca Sara și Rebeca-n căsnicie
Prin cumințenia și cinstea ei;
Apoi slujit-a după obicei,
I-a însemnat cu semnul crucii și
Deplin cucernic slujba săvîrși.
Nuntiră cu alai și strălucire
Și-n capul mesei doamnă lîngă mire
Au stat în adunare prea aleasă.
De veselie-i plină-ntreaga casă,
De țiteri și de cea mai bună hrană
Ce s-a găsit în țara taliană.
Pe-asemeni harfe scumpe și organe
Nici tu, Orfeu, și nici tu, Amfioane,
N-ați înstrunat mai gingașă cîntare.
Un cînt cîntau la fiece mîncare
Cu foc, cum nici Joab n-a trîmbițat,
Nici Teodamas cînd s-a clătinat
Cetatea Tebei... Vin de poamă coarnă
Mesenilor chiar Bachus-zeu le toarnă,
Și Venus face zîmbet tuturor,
Căci mirele-i fusese slujitor,
Iar ea voia să-l cerce dacă poate
Ca soț cît a putut în libertate;

Și dănțuia c-o faclă-n jurul mesei,
În fața adunării și-a miresei...
Ba mă-ncumet să spun că Himeneu,
Cel care e al căsniciei zeu,
Alt mire-atît de vesel n-a văzut!
Tu, barde Marcian, taci molcom, zut!
Căci nu poți să le-asemeni veselia
Cu-aceea cînd nunti Filologia
Lîngă Mercur, în cîntul muzelor!
Ești prea becisnic scrib și vorbitor
Spre a turna în stihuri nunta asta...
Cînd omu-i moș, dar tînără nevasta,
I-atîta haz cît nu se poate scrie;
Încearcă însuți și-ai să vezi, frățiе,
De mint ori nu... La masă Mai ședea
Blînduță, dulce ca o acadea;
Privind-o te sfiai să n-o deochi...
Nicicînd pe Ahașverus ochi în ochi
Estera nu-l ținti cu drag mai mare!
Să-i zugrăvesc toți nurii nu-s în stare,
Dar nu mă-ndur să nu vă spun măcar
Că arăta ca zorile-n Florar,
Ochioasă foc și plină de dulceață.
Ianuare parcă-ngălbenea la față
Cînd o privea... Fierbinte de dorințe,
Se prinse-n sinea lui s-o amerințe:
« Nici Páris pe Helena cea frumoasă
N-a strîns-o-n brațe cum te-oi strînge, lasă! »
Dar însă parcă totuși se milea
Gîndindu-se ce chin avea să-i dea
La noapte: « Copiliță, vai de tine,
Ajute-ți Domnul să înduri cu bine
Fierbintele meu iureș împungaci;
Mă tem că n-ăi putea să rabzi! Da' taci,
Că n-o să-mi pun cu tine mintea toată!
Dă Doamne să se-ntunece odată
Și fă să țină noaptea cît o vară...
Uf, de-aș vedea nuntașii că se cară! »

Şi astfel cugetînd, şi-a dat silinţă,
Dibaci, păstrîndu-şi buna-cuviinţă,
Să le cam facă vînt de pe la mese.
Şi fiecare oaspăt înţelese
Că-i timp de ducă... Au jucat mesenii,
Au presărat prin casă mirodenii,
Bînd plini de voie bună din stacan —
Afară de scutarul Dămian,
Care-l slujea la taler pe Ianuare;
El o-ndrăgea pe Mai atît de tare,
Încît turba de chin simţind că-i vine
Să pice de-a-n picioare, să leşine,
Aşa de rău Venera-l pîrjolise
Cu torţa ei în timp ce dănţuise.
Acuşi mai multe nu spun de băiat,
Decît că-n grabă mare s-a culcat
Şi lasu-l să suspine of! şi vai!
Pîn' s-a-ndura de dînsul mîndra Mai.

AUTORUL

Foc buclucaş ce-n pat te înteţeşti!
Duşman al casei care o slujeşti!
O, hainit şi prefăcut argat
Ca puiul de aspidă-n sîn purtat,
Nu ni te scoată Dumnezeu în cale!
O, tu Ianuare, beat de-a nunţii tale
Plăceri, la Dămian te uită bine,
La pajul tău născut-crescut la tine,
Şi vezi cum ţese-a miseliei plase;
Dea Domnul să-ţi cunoşti vrăjmaşul casei!
Căci nu-i duşman şi pacoste mai rea
Decît acel ce-ţi stă alăturea...

*

Îşi împlinise crugul sfîntul soare
Şi-n ţara ceea roata-i de vîlvoare

Se cumpănea pe zări; peste pământ
Se pogora ca un cernit vestmînt
Mantîla nopții reci — soroc la care
S-a risipit voioasa adunare,
Cu mulțumiri, din casa mirelui;
Și fiecare-a mers la curtea lui
Unde-a făcut ce-a vrut și s-a suit
În patul său la ceasul cuvenit.
Curînd apoi zoritul de Ianuare
Grăbitu-s-a să meargă la culcare;
Băut-a ipocras, mied, vin fierbinte
Dres bine ca să-l facă mai putinte,
Și încă multe leacuri fierte-n vin
Pe care Chir-monahul-Costandin
Le-a scris în cartea sa *De Coitu;*
Pe toate pîn' la una le bău;
Iar prietenilor buni așa le-a spus:
« Aveți obraz, de dragul lui Isus,
Măi fraților, și hai plecați odată! »
Iar ei făcură-ntocmai de îndată;
Au tras pologul după ce-au băut
Un rînd, au dus pe Mai la așternut,
De popă patul fu blagoslovit
Și din ietac tot omul a ieșit...
Iar mirele-a coprins-o strîns pe Mai —
Nevasta, bucățica lui de rai...
O giugiule și-o pupă fometos
Cu miriștea bărboiului țepos
Ca pielea cîne-peștelui din mare,
Căci dînsul pentru-acea împrejurare
Se bărbierise; o zgîria-n obraz
Zicîndu-i: « Sînt silit să-ți fac năcaz
Și să-ți aduc grozavnică jignire
Aicea pe crivat... » Și blîndul mire
Adaose: « Deh, scumpa mea soție,
Tu știi că nici un om de meserie
Nu poate face lucru bun în pripă;
Nici noi nu da-vom gata într-o clipă

Lucrarea asta — timpul nu ne coastă,
Că doar ne-am cununat și-mi ești nevastă
Iar jugul nostru-i binecuvîntat
Și ce vom face nu e cu păcat.
Cu soața lui bărbatul nu greșește,
Cum nici în junghiul său nu se rănește,
Căci ne-ndrăgim cu-a legii dezlegare... »
Și pînă-n zori a robotit Ianuare.
Atuncea mied cu pîne a gustat,
A stat în capul oaselor în pat,
A slobozit un cîntecel voios
Și a pupat-o foarte pofticios,
Simțindu-se ca mînzul de zglobiu
Și ca o coțofană guraliu.
În timp ce behăia cîntînd, la gît
Guși lungi de piele-i bîțîiau urît...
Ce-a zis în sine Mai doar Domnul știe,
Văzîndu-l în izmene, cu scufie
Pe cap și cu grumazul scofîlcit;
Socot că nu i-a prea prețăluit
Îmbrățoșarea... « Să mă culc nițel
Că pic de somn acuma, » zise el
Și pîn' la prînzișor dormi vîrtos...
Văzînd că-i cam tîrziu, se dete jos
De pe crivat Ianuare, dar a mai
Rămas în casă patru zile Mai,
Așa cum le prieste la neveste.
Vezi bine doară că hodina este
De trebuință celui ce muncește,
Om fie, fiară, pasăre sau pește,
Altmintrelea la treabă nu e trainic...

AUTORUL

Acu mă-ntorc la Dămian cel cainic
Și de dogoarea dragostei răsfiert,
Drept pentru care iac-așa îl cert

Şi-i zic: « O, Dămiene, cap tehui,
Din teapa ta de slugă, ia să-mi spui
Cum ai s-arăţi gingaşei Mai acu
Aleanul tău? Îţi va răspunde "nu!"
Şi te va da de gol dacă-i crîcneşti...
Păzească-te puterile cereşti! »

*

Atît ce-l frige-a Vénerei lungoare
Pe Dămian, că-i gata să-l omoare,
Aşa încît a zis: « Ce-o fi o fi, »
Nemaiputînd răbda şi suferi;
Şi pe furiş, făcîndu-şi rost de peană,
A pus pentru ochioasa cosînzeană
Întreaga sa durere pe hîrtie,
În chip de cîntec trist sau elegie,
Vîrînd apoi în sîn acea scrisoare
În dreptul canonitei inimioare...
Cînd a nuntit pe Mai boier Ianuare
Trecuse luna pe la prînzul mare
Şi-acu din Taur luneca în Rac;
Atîta stete soaţa în ietac.
La talieni nu-i slobodă să vie
Mireasa-n casă, în sofragerie
Decît la patru zile; dup-aceea
Să ospăteze cît o vrea, femeia.
Fiind şi ziua patra împlinită
Şi slujba liturghiei săvîrşită,
Însurăţelul sta la masa mare
Cu Mai, frumoasă ca o zi cu soare.
Deodată cavalerul şi-a adus
De Dămian aminte şi a spus:
« Mărie Sfîntă! Pentru ce pricine
Lipseşte Dămian de lîngă mine?
Îi suferind sau ce păţit-a oare? »
Pajii din preajmă i-au cerut iertare,

Zicînd că boala l-a oprit să vie
Să-şi facă legiuita datorie;
Altmintreli nu lipsea nicicum... « Îmi pare
Grozav de rău — a suspinat Ianuare —
Că-i slujitor ales şi bun băiat,
Şi dacă moare, zău c-ar fi păcat;
Mai blînd, sfios şi mai cuminte nu-i
Nici unul dintre cei de teapa lui;
Cap copt şi bărbătos şi săritor,
Destoinic a ne fi de ajutor;
După ospăţ voiesc să mă răpăd
Cu doamna Mai la dînsul ca să-l văd
Şi să-l alin pe cît voi fi în stare. »
Toţi lăudară astă cuvîntare
Şi inima-i cea bună care-i cere
S-aducă slugii sale mîngîiere
La suferinţă — semn de suflet mare!
« Ai grijă, doamnă — a mai zis Ianuare —
Ca după ce pleca-veţi de la mese,
Şi tu şi ale tale jupînese,
Să treceţi să vorbiţi cu Dămian,
Că-i june de ispravă şi curtean,
Şi spune-i c-am să merg şi eu la el,
Da' să-mi hodin bucatele nitel.
Ci vezi, dă-i zor, c-abia-abia aştept
Să vii în pat şi să te strîng la piept. »
Rostind aceste vorbe, l-a chemat
Pe vel-medelnicerul din palat
Şi-i dete cuvenitele porunci.
Ochioasa Mai se duse tot atunci
La Dămian cu soaţele şi-a stat
Alăturea de-al bólnavului pat,
Silindu-se blajină să-l aline.
Şi Dămian, cînd i-a venit lui bine,
A strecurat furiş în palma ei
Răvaşul cu aleanul inemei,
Făr' să crîcnească şi tăcînd chitic;
Doar c-a oftat adînc şi alt nimic.

Atît i-a suspinat sărmanul pag:
« Îndură-te și nu mă da-n vileag,
Că de se află, moarte mi se trage... »
Ea s-a grăbit răvașu-n sîn să-l bage
Și dusu-s-a. Mai multe n-am de spus...
Pe urmă Mai la soțul ei s-a dus
Care-adăsta tihnit, întins în pat.
Cum o văzu o luă la sărutat
Și-apoi pe somn s-așterne-ntr-o clipită...
Ci ea s-a prefăcut că-i nevoită
Să meargă unde merge fiecare,
Iar după ce-a cetit acea scrisoare,
O vorbă nesuflînd, a crîmpoțit-o,
Și-n umblătoare jos a azvîrlit-o.
Au cine e mai dus pe gînduri oare
Ca mîndra Mai?... Stă ea lîngă Ianuare
Pîn' ce pe moș din somn o tuse-l scoală;
Și-o roagă el să se despoaie goală
Că cic-ar vrea să-i dea nițel de furcă
Iar camizolul ei îl cam încurcă;
Mai, vrînd-nevrînd, s-a fost lăsat golașe...
Dar ca să nu mînîi urechi gingașe,
N-am să vă spun de dînsul cum făcu,
Nici dacă ei plăcutu-i-a sau nu,
Ci-i lăs să lucre ce au de lucrat
Pînă-i goni vecernia din pat...
Acuma nu știu, nu mă dumiresc:
Vreun farmec fu, sau fuse fapt firesc?
Brodeală? Soartă? Zodiile poate
S-or fi aflat prielnic încurcate
Pentru răvașe dulci? — cuminții spun
Că orice lucru-și are ceasul bun —
Au pentru ametit muierea? Eu
Nu mă pricep; dar știe Dumnezeu
Că toată fapta pricina și-o are;
El judece!... Eu nu spun vorbă mare,
Dar una știu: că Mai cea dezmierdată
A fost atunci așa de turburată,

Milindu-se de Dămian zăcîndul,
Încît i se-ncuibase-n cuget gîndul
Că este-ndatorată să-l aline...
« Chiar de scîrbesc — zicea — pe nu-știu-cine,
Nu-mi pasă, și-am să-i dau încredințare
Lui Dămian că-l îndrăgesc mai tare
Decît orice... Măcar că e calic. »
Milos și nobel suflet, ce să zic!
Vezi dară cîtă bunătate este
În firea grijuliilor neveste!
Sînt unele cu sufletul tiran,
Cu inimioara ca un bolovan
Și care și de l-ar vedea că piere
Pe bietul om și tot n-ar da ce-i cere,
Ba chiar îs de cruzimea lor trufașe,
Necugetînd la fapta ucigașe...
Dar blînda Mai, cea plină de-ndurare,
I-a scris cu mînușița ei scrisoare
Zicînd că s-a mili de el curînd,
Doar loc să afle bun și ceasul cînd
Să-i potolească dorul — fiindcă ea
Îi va plini hatîrul cum o vrea.
Și astfel, într-o zi găsind prilej,
La Dămian se duse val-vîrtej
Și cată pe sub perini să-i strecoare
Cu mare meșteșug acea scrisoare;
Pe urmă-i strînge mîna cu tărie,
Da' tot pe-ascuns, ca nimeni să nu știe,
Dorindu-i sănătate. Mai apói,
O au chemat Ianuare înapoi.
În zori de zi se scoală Dămian
Tămăduit de boală și alean,
Se piaptănă delung și se îmbracă
Frumos de tot ca doamnei lui să placă;
Iar cînd slujește pe stăpînul său,
Se gudură de parcă-i un dulău...
Și-așa-i de bun cu toți — halal să-i fie
Acelui priceput la vicleníe —

Că toți se-ntrec să-i cînte osanale;
Și-așa intră sub pielea doamnei sale.
Ci să-l mai las acum cu ale lui
Și basmul mai departe să vi-l spui.

Zic unii firoscoși că a mai mare
Ferice din huzur o ai; drept care
Ianuare se silea din răsputeri,
Așa cum stă frumos la cavaleri,
Să viețuiască numai în plăcere.
Palat și haine, după cum se cere
La teapa lui, ca vodă le tocmește
Și tot ce-și face-și face boierește.
Grădina-i cu de piatră-mprejmuiri
Pereche n-are-n lume nicăiri,
Căci cred că nici acel ce-a izvodit
Romanțul Trandafirului vestit
Nu poate zugrăvi așa minune;
În stare n-ar fi nici Priáp a spune
Mîndrețea ei și a fîntînii care
Pe sub un laur veșnic verde sare,
Măcar că-i zeu peste grădini și flori.
Se zice că veneau adeseori
Chiar Pluto la fîntînă, cu regina
Și zînele stăpînei Proserpina
Spre a petrece-n danțuri și cîntare...
Așa ce-i mai plăcea lui moș Ianuare
Să se preumble prin grădina ceea
Că nu încredința la nimeni cheia;
Mereu purta la sine o cheiță,
Cheița de argint de la portiță,
Și-ades în timpul verii cînd voia
Să-și giugiulească soața, descuia
Și pătrundea în gura cea de rai
Fără-de-numai dumnealui cu Mai.
Și-i număra cu vîrf și îndesat
Cît n-apucase a-i plăti în pat.

Așa trăi un timp în desfătare
Cu tinerica Mai acel Ianuare...
Dar vezi că-nțarcă pământescul bine
Și pentru el ca pentru orișicine.

AUTORUL

O, tu năprasnă, triste fugătoare,
Ca scorpionul de amăgitoare,
Cînd vrei să-mpungi întîi te guduri foarte
Dar porți venin în coada ta, și moarte...
Otravă dulce! Of, huzur fugaci!
Stihie care te pricepi să faci
Statornic să ne pară darul tău,
Prostind și înțelept și nătărău!
Pe cavaler de ce l-ai înșălat
Deși prietin i te-ai arătat?
De ce-i secași a ochilor vedere
De-și cheamă moartea, bietul, de durere?

*

Vai, falnicul și darnicul Ianuare
În toiul vieții lui de desfătare
Orbit-a din senin... Și plînge, plînge,
Se tînguie și mînurile-și frînge;
Ba-l arde și-al zuliei jerăgai
Să nu-i dea greș cumva nevasta, vai!
Așa de rău se chinuie, c-ar vrea
Fier ucigaș să intre-n el și-n ea,
Încît nici viu nici mort să nu și-o știe
Ibovnică la altul sau soție,
Ci singură sub negrul testemel
Ca turturica fără turturel...
Dar pîn' la urmă, adevăr zic vouă,
I-a mai trecut după vreo lună-două

Și pricepînd că nu e chip altfel,
S-a învoit să-ndure. Însă-n el
Zulia se-ncingea nevindecată,
Rozîndu-l mai avan ca niciodată,
Și ajunsese-așa mistuitoare
Că n-o lăsa nici prin odaia mare
Și nici prin alte încăperi să treacă
Pe Mai a lui fără-de-numai dacă
Umbla cu el de mînă... Și de asta
Adesea plînge-n hohote nevasta,
Căci ea pe Dămian mi-l îndrăgește
Și-ai crede că acu se prăpădește
De nu va fi al ei așa cum vrea;
Plesnește, parcă, inima în ea!
De altă parte, bietul de flăcău
E omul dintre oameni cel mai rău
Căznit... căci nu e ceas din zi sau noapte
Să-i poată spune baremi două șoapte
Ochioasei Mai de focul său cel mare
Făr' să-i culeagă vorbele Ianuare
Ce pururi sta cu mîna-n mîna ei...
Ci totuși prin hîrtie și condei
Și semne pe furiș el pricepea
Pe Mai, și Mai pe el așijderea.

AUTORUL

Ah, soțule, de ce folos ți-e oare
Să vezi hăt pînă dincolo de mare?
Ochi orbi de ai sau ageri de minune,
Înșelăciunea-i tot înșelăciune.
Chiar Argus cel cu văzul însutit
Și fără somn, a fost îmbrobodit.
O, cîți ca dînsul, martur Domnul Sfînt,
Nu-s păcăliți și n-au habar că sînt!...
Dar s-o scurtăm... De-acu zăbavă neam!

*

Ochioasa Mai, de care vă spuneam,
A tipărit în ceară căldicică
Cheița de la poarta ceea mică
De care-adesea se slujea Ianuare,
Iar Dămian știind-o ce plan are
A măsluit în mare taină cheia;
Atît a fost. Dar vezi că dup-aceea,
Cu cheia vine, măre, o-ntîmplare
Ce veți afla-o dac-aveți răbdare.

AUTORUL

Ei, da, Ovid! Zău, bine zici cînd zici:
« E oare neștiut de ibovnici
Vreun vicleșug cumva? » Vercare fețe
De la Pirám și Tisbe pot să-nvețe,
Căci ei — deși ținuți de scurt — ades
Prin borta cea din zid s-au înțeles,
Și nimeni n-a aflat tertipul... Dar
Să nu m-abat din drum:

*

În Cireșar,
A opta zi, stîrnit de-a sa cocoană,
Simți Ianuar o poftă de hîrjoană,
Un jind de... mă pricepeți voi, și-un dor
Să fie singuri în grădina lor,
Încît din zori de zi i-a spus lui Mai:
« Nevastă, scumpa mea stăpînă, hai,
Columba mea, căci mierla se aude
Și-s duse ale iernii zile ude!
Hai, scoal' și ieși afară, porumbiță.
Mă-mbată țîța ta de sub altiță!
Grădina-i jur-în-jur împrejmuită;
Ci vină, doamna mea neprihănită,
Căci mi-ai aprins călcîiele, zău vină!
Hai, tu nevasta mea cea fără vină,
Să facem în grădină ce se cere,
Căci soață te-am ales și mîngîiere. »

Așa-i ținea el ei focos divan;
Iar Mai făcu un semn lui Dămian
S-o ieie înainte cu cheița.
Băietul a deschis atunci ușița
Și s-a prelins tiptil-tiptil prin ea
Făr' să-l audă nimeni, nici vedea;
Și pe sub niște tufe molcom stete.
Ianuar al nostru, orb ca un părete,
Cu Mai de mînă, singur-singurel,
În grădinița lor intră și el
Și-i zise ferecînd portița bine:
« Acu aici îs numai eu cu tine,
Tu care-mi ești amoarea mea cea mare!
Eu, zău, iubită soață iubitoare,
Decît măcar cît negru de sub unghii
Să-ți fac afront mai bucuros mă-njunghii!
Aminte adă-ți, pentru Dumnezeu,
Că nu încins de-a cărnii poftă eu
Alesu-te-am, ci din iubire numai...
Deși Ianuare orb și moș acuma-i,
Tu de credință fi-mi, că dacă-mi ești,
Atunci trei lucruri bune dobîndești:
Iubirea lui Hristos, cinstire ție
Și moștenirea — casă și moșie
Pe care ți le las... Fă tu diata;
Mîni pînă-n seară zápisul e gata;
Așa să aflu-n ceruri îndurare!
Hai, dă-mi de aldamaș o sărutare!
Iar că-s jaluz de rău să nu mă ții,
Căci prea te port în fundul inimii,
Și cînd gîndesc la boiul tău frumos,
Știindu-mă moșneag și uricios,
Simț c-ar slei tot sufletul în mine
De-ar fi cumva să viețui fără tine,
Atît de scumpă mi-ești... Și-acuma vină,
Sărută-mă și haidem prin grădină. »
Mai, auzind această cuvîntare,
Mieros răspuns îi dete lui Ianuare,

Făr' a uita să smiorcăie puțin:
« Eu cugetul nu voi să mi-l întin,
Iar cinstea mea mi-e scumpă cît și ție,
La fel și lămîița de soție
Pe care-n mîna ta o am lăsat
Cînd popa-n duh și trup ne-a-mpreunat.
Drept pentru ce, stăpîn iubit și bun,
De drag ce mi-ești această vorbă-ți spun:
Să se aleagă pulberea de mine
În ziua cînd mă da-voi de rușine!
De mi-oi mînji curatul nume-al meu
Vînzîndu-te, să-mi deie Dumnezeu
Mîrșav sfîrșit! De-oi face-așa greșală,
Tu vîră-mă-ntr-un sac în pielea goală
Și zvîrle-mă în rîu! Căci eu, eu sînt
Vlăstar de viță, nu răsad de rînd.
Cum spui așa?... Necredincioși bărbați!
Voi, răii, vina tot pe soațe-o dați!
Căci neputînd scorni un alt tertip,
Ne ponegriți pe noi în fel și chip... »
Pe cînd vorbea, zărește în tufiș
Pe Dămian și-i face pe furiș,
Tușind, un semn cu degetul ca el
Să se aburce într-un copăcel
De roadă plin; și-ndată Dămian
Suit-a cunoscînd al doamnei plan;
Doar pricepea mai bine ca Ianuare
Oricare semn al ei sau arătare,
Căci Mai avuse grijă să-l îndrume
Ce-i de făcut printr-un răvaș anume.
Și-acu pe paj îl las în păr să șadă,
Iară pe soți să zburde prin livadă.

Era o zi cu ceruri de cicoare
Și Phoeb vărsa pe fiștecare floare
Talazu-i de lumină auriu;
Trecea prin Gemeni după cîte știu,

Dar în curînd avea să cază-n Rac —
Cînd Jupiter se urcă-n zodiac...
Și-n dimineața cea de soare plină
S-a nimerit acolo în grădină,
Mai către fund, chiar Pluto care-i crai
Al zînelor; și multul său alai
De știme dulci în șir urma regina,
Pe soața lui anume Proserpina
Ce strînge tămîioare pe tăpșan.
Ne scrie într-un basm Claudian
Cum a răpit-o-n cer cînd a plăcut-o
Bărbatul ei întîi... El, zeul Pluto,
Șezu pe-o glie-n jilț de iarbă moale
Și ástfel cuvîntă crăiesei sale:
« Vai, doamna mea, e fapt învederat
Că soața l-amăgește pe bărbat,
Treabă ce zilnic dovedită ni-i;
Pot să înșir istorii mii și mii
În care de necinstea-vă se spune...
O, Solomon cel plin de-nțelepciune
Și cel mai falnic om din cîți au fost!
Cuvîntul său se cade pe de rost
Să-l știe orice crier luminat!
El pe bărbat așa l-a lăudat:
" Soț bun găsi-vei unul dintr-o mie
Dar niciodată vrednică soție
Printre muieri nu afli." Ei, ce zici?!
Mai multă cinste nu v-arată nici
Isus sin Sirah... Arză-v-ar un foc
Și dare-ar ciuma-n voi acu pe loc
Mai înainte de-a se face sară!...
Vezi, cavalerul ăsta bunăoară:
Fiindcă-i orb și moș, are să-i toarne
Chiar sluga sa podoabele de coarne;
Privește mascaraua-n pom cum șade!...
Ci eu voiesc aistui cumsecade
Moșneag, măcar că-i hîrbuit și chior,
Să-i dăruiesc lumina ochilor

Tamam cînd soața fi-va în păcat,
Ca să-i cunoască sufletul stricat
Întru ocara ei și-a multora... »
Răspunse Proserpina: « Da? Așa?
Atuncea pe bunicul meu mă jur
C-o fac să-i dea răspuns fără cusur;
Și-am să-le-nvăț la fel pe orișicare
Le-or găbui bărbații la strîmtoare,
Încît să iasă tot basma curată,
Iar pe pîrîș să-l biruie îndată.
Și n-or pieri că n-au știut să dea
Răspunsul cuvenit!... Chiar de-or vedea
Cu ochii lor bărbații — facem față!
Prin plînset sau dojană certăreață
Tot vă prostim... Ce-mi pasă mie, zău,
De filosofi, de Solomon al tău?
Eu cred că jidul tău avu de-a face
Doar cu muieri din cele prostănace...
Măcar că bolmășește dumnealui
Că sîntem rele toate, știu destui
Care ne țin de vrednice și bune.
De maicile din schituri ce poți spune
Cînd vezi cum rabdă grelele canoane?
Se pomenesc și-n hronice romane
O seamă de neveste preacinstite...
Deci tu să nu te mînii, o, slăvite,
De vorba lui cum că femeie bună
N-a pomenit... Poate-o fi vrut să spună
Că bun în toate nu-i pe lume nime
Fără de numai Tatăl din Treime?
Și mărturia lui e numai una.
Ce-i tot dai zor cu Solomon într-una?!
Ce dacă Celui Sfînt i-a înălțat
Lăcaș? Ce dacă fu slăvit, bogat?
Au idolilor templu n-a clădit,
Fapt dintre toate mai nelegiuit?
Degeaba mi-l mai lauzi tu cît patru,
Tot un curvar a fost și-un idolatru...

În anii albi Iehóva-l părăsise
Și, după cîte sînt la Carte scrise,
Doar în hatîrul lui tătîne-său
Cruțatu-l-a să nu-l înfunde rău...
Pe bîrfele ce-așterneți despre noi
Eu nu plătesc măcar un baraboi!
Muiere-s, și de n-oi vorbi, îmi vine
Leșin și crapă pipota în mine...
Ne-a zis că sîntem mori neferecate?!
Ei lasă, pe cosița mea, bărbate,
De nu ți-l fac cu ou și cu oțet
Pe cel ce spune rău de muieret...!»
Răspunse Pluto: «Nu fi supărată,
O fi cum zici... Da' vezi, jurai odată
Că-l fac să vază iară, și cuvîntul
Nu-l calc, așa să știi, ferească sfîntul;
Nu pot minți, că-s crai și domnitor!»
«Dar eu? Eu sînt crăiasa zînelor
Și am s-o-nvăț răspunsul, las' pe mine!...
Ci hai să mai schimbăm voroava... Bine?
Căci n-am de gînd a-ți face înfruntare...»

Acu să ne întoarcem la Ianuare
Cel ce cu Mai se-ncură prin grădină
Voios ca gheonoaia la lumină:
«Pe tine doar te-oi îndrăgi în veci!»
Așa se preumblară pe poteci
Pîn' ce-au ajuns din nou la părul unde
Scutarul cocoțat în crengi și-ascunde
Prin frunza verde fața-i bucuroasă.
Și Mai, domnița noastră cea ochioasă,
A început să geamă: «Uh, bărbate,
Mă chinuie un junghi și nu se poate
Să nu mă-nfrupt, că tare poftă mi-este,
Cu-o pară dintre poamele aceste,
Măcar că-s cruziciuni... altmintreli mor!
Hai, dă-mi și tu o mînă de-ajutor.

În starea mea, zic zău că o muiere
Se stinge dacă nu-i dai cînd îi cere
Stomahul... » — « O, păcat — răspunse el —
Că nu avem cu noi un rîndășel
Să-l sui în păr. Vai mie că nu văd! »
Iar Mai de colo: « Las' că nu-i prăpăd!
Dacă stăpînul meu catadicsește
S-apuce păru-n brațe voinicește —
Că știu că n-ai încredere în mine —
M-aș aburca și eu destul de bine
Săltîndu-mă la tine în spinare. »
« Da, cum să nu! s-a învoit Ianuare.
De-mi ceri, îți dau chiar sîngele din mine
Ca să te-ajut, » și s-a lăsat pe vine.
Ea, hop! în cîrca lui și s-a urcat...
Acu să nu vă fie cu bănat
Cuvîntul prost că, de, îs țopîrlan:
Cît ai clipi, parșivul Dămian,
Săltîndu-i fusta-n sus, a străbătut-o...
Văzînd atunci prăpădul ăsta, Pluto
I-a-ntors îndată văzul lui Ianuare
Și l-a făcut să vadă ca oricare.
Simțindu-se mosneagul vindecat,
Ca nimeni pe pămînt s-a bucurat;
Și tot cu grija soației, bietul om
A scociorît cu ochii sus în pom
Și pricepu că dînsa în copac
Cu Dămian s-a... da' mai bine tac
Decît să scăp cuvîntul măscăros.
Atunci din piept un răcnet mare-a scos
Ca muma cînd îi moare pruncul: « Ai!
Sări lume! Ajutor! Mîrșăvă Mai!
Ce faci, cocoană fără de rușine?! »
Răspunse ea: « Ce-i, frate? Ce-i cu tine?
Stăi, chibzuiește, ia-o binișor!
Eu datu-ți-am vederea; zău, să mor
De umblu cu minciună și cu fleacuri...
Aflai că pentru orbi nu-s alte leacuri

Decît să urc eu însămi într-un pom
Și să mă lupt acolo cu un om.
Gînd n-avui rău, mi-e martor Dumnezeu! »
« Ce? Să te lupți? Păi nu văzut-am eu
Cum te-mpungea, trăsni-v-ar de mișei?!
Că doar zării că te-a... cu ochii mei.
De nu-i cum zic s-ajung s-atîrn în furci! »
« Să știi că n-a fost leacul bun atunci,
Căci de erai în stare a vedea
N-ai spune asta — i-o întoarse ea.
Ai ceți pe ochi, nu vezi cum se cuvine. »
« Ba văz — răspunse dînsul — foarte bine,
Har Domnului, cu ochii amîndoi,
Și pot să jur c-așa făcurăți voi! »
« Ești împîclit la minte, cavalere!
Așa mă răsplătești pentru vedere?
Îmi pare rău c-am fost îndurătoare! »
« Las-o-ncurcată — s-a muiat Ianuare —
Și dă-te jos, hulubul meu iubit,
Căci de grăit-am strîmb, am ispășit...
Dar îmi părut, să n-am parte de bine,
Că Dămian s-a drăgostit cu tine
Și-ți sumesese fusta pîn' la gît... »
Ea: « Ți-a părut? Păi pară-ți, n-ai decît,
Doar știi că cel trezit din somn mahmur
Nu deslușește limpede-mprejur;
Abia cînd se desmetecește bine
E-n stare a zări cum se cuvine...
Așijderea și orbul vindecat
Nu vede tot ca-n palmă dintr-o dat'
Cu ochii și lumina lui cea nouă.
Mai stai să-ți vii în fire-o zi sau două...
Pîn' ce cu văzul ochii s-or dedare,
Vedenii multe ți se vor năzare.
Deci, rogu-te, ia sama, fiindcă zău,
În capul multor orbi ca și-ntr-al tău
Se încuibează cîte-o năsărîmbă:
Cu martori strîmbi, și judecata-i strîmbă... »

Aşa zicînd, din pom sărit-a jos.
Au cine-i ca Ianuare mai voios?
O ţocăie, în braţe o ridică,
O tot dezmiardă pe la păsărică
Şi spre castel o poartă înapoi...
Acuma rîdeţi, oameni buni, şi voi!
Aşa se-ncheie basna cu Ianuare...
Ne izbăvească Sfînta Născătoare!

AICEA SE ISPRĂVEŞTE ŞI POVESTIREA NEGUŢATORULUI DESPRE CAVALERUL IANUARE

« Văleu — rosti atuncea gazda noastră —
Ferească-mă Cel Sfînt de-așa nevastă!
Vedeți ce parșivenii zac în ele?
Pîndesc într-una numai să ne-nșele
Și-s ca albina harnice-n păcat;
Din drumul drept mereu se tot abat.
Dovadă: basmul spus de Negustor...
Fac dreaptă mărturie tuturor
Că soața mea, măcar că nu-i chiabură
În zestre, are-o gură cît o șură
Și-o groază de cusururi... Ce să-i fac?
Nu-i bai de-atîta și mai bine tac.
Dar știți — în taină spus — pre legea mea,
Îmi pare rău că m-am luat cu ea...
Hei, de-aș purcede eu a-i socoti
Năravurile, tont m-aș dovedi
Pe drept cuvînt; și s-ar putea să-mi pună
Din voi la ea vreunul vorbă bună
C-am zis ce-am zis și-apoi belea să-mi capăt.
Muierea știe să le dea de capăt
La d-alde astea... Și-apoi nici nu pot
Atît pomelnic să-l înșir pe tot.»

POVESTIREA SCUTIERULUI

VOROAVA HANGIULUI CU SCUTARUL

« Ia fă-te mai încoa, jupîn scutare,
Și zi-i ceva de dragoste; îmi pare
Că ești cam priceput în de-alde-aceste. »
« Ba priceput nu sînt, dar o poveste
Prea bucuros vă spun: căci nu-i cu cale
Să mă așez ponciș dorinței tale.
Iar de-oi greși, iertați: mi-i voia bună —
Ci ascultați povestea mea cum sună. »

Povestirea Scutierului

AICI ÎNCEPE POVESTIREA SCUTIERULUI

Trăia la Ţarev, hăt, în Tartaría,
Un crai în greu rezbel cu Muscovía,
Ce-ntre voinici făcea prăpăd avan.
Slăvitul crai, pre nume Cambinskan,
Aşa vestit era la vremea lui
Că pe acel tărîm n-a fost şi nu-i
Domn înzestrat ca el cu toate cîte
Sînt de la rege-ncoronat cerute.
Cît ce priveşte datini şi credinţă,
El le păstra cu şart şi cuviinţă;
Era voinic, cuminte şi bogat,
Milos şi drept, spre bine aplecat;
Cinstit cu vorba dată orişicui,
Statornic cum îi miezul cerculuí;
Şi tînăr, proaspăt, dornic de-a lupta
Ca orice june de la curtea sa;
Bărbat frumos era şi norocit
Şi trai ţinea la curte-aşa slăvit
Că seamăn să-i găsesc putinţă n-am.
Acest monarh, tătarul Cambinskan,
Avea de la Elpheta doi flăcăi:
Algársif îl chema pe cel dintîi,
Iar celălalt Cambalo s-a numit.
Avea şi-o fiică regele slăvit,
Mezina lor, pe nume Canaceea.
Dar cît era de mîndră fata-aceea
N-am grai să spun şi nici îndemînare,
Nici nu cutez măcar a încercare:

Nu mi-ar ajunge angliceasca mea;
S-ar cere-un rétor strașnic, știi, coleá,
Ce-i priceput la-ntorsuri și văpsele
Și-ar ști s-o zugrăvească-n toate cele.
Eu în de-acestea sînt mai sărăcan.

Purtîndu-și diadema Cambinskan
Ani douăzeci deplini, ca și-altădată
A crăinicit în tătărimea toată
Că va să-și prăznuiască ziua-n care
S-a fost născut, cu prăznuire mare
La Idele lui Mart, nestrămutat.
Ardea ferice Phoebus și curat,
Căci se grăbea acum spre apogeu
Cu Marte-n față, rămînînd mereu
În zodia-nfocatului Berbece.
Nici caldă vremea nu era, nici rece,
Iar păsările în lumina blîndă,
Văzînd verdeața proaspătă născîndă,
Cîntau cu foc de dragostile lor;
Simțeau de-acum că au ocrotitor
De-a iernii săbii reci să le ferească.
Deci Cambinskan, în mantie crăiască,
Pe-o podină la dînsul în palat
În tron înalt șezînd, încununat,
Dădea bogat ospăț, mai strălucit
Din cîte-au fost și cîte-am pomenit.
De-aș sta să vi-l despic din fir în păr,
Mi-ar lua o zi de vară, -ntr-adevăr;
Și nici nu-i lipsă a vă da-n vileag
Cum au adus bucatele șireag,
Ciudatele delicatesuri rare:
Bîtlani mustoși și lebezi rumeioare.
Spun vechi oșteni că-n partea cea din lume
Se dau în vînt după mîncări anume
Pe care noi nu punem prețuire;
Dar cine-ar sta pe toate să le-nșire...

Eu unul nu: se trece ziua iute
Și e păcat de clipele pierdute.
Deci să mă-ntorc de unde m-abătui.
Sta regele între mesenii lui,
În cîntece de harfă ospătînd
Și tocmai terminase-al treilea rînd,
Cînd ia! în pragul sălii deodată
Un cavaler împlătoșat se-arată
Pe-un armăsar de-aramă stînd călare,
Și într-o mînă c-o oglindă mare;
În degetu-i, de aur, un inel
Și paloș gol la coapsă poartă el;
Și-n fața mesei nalte se oprește.
Au amuțit: nici unul nu crîcnește
Văzînd așa ciudată arătare —
Și se zgîiau la el cu mic, cu mare.
Voinicul năzdrăvan, din cer picat,
Cu capul gol, dar mîndru-nveșmîntat,
Monarhului și doamnei se închină
Adînc și cu smerenie deplină
Și celorlalți curteni acolo stînd
Pre treapta și pre cinul lor la rînd,
Pe chip și-n grai cu-atîta curtenie
Că nici Gawain, de-ar fi din basm să-nvie,
N-ar fi avut purtare mai aleasă.
Apoi, în fața celor stînd la masă
Cu glas bărbat solia și-a rostit
Pre limba lui, în chipul cuvenit,
Făr' de cusur cuvîntul răspicîndu-l;
Iar spre a-și spune și mai bine gîndul,
Și-l zugrăvea-n purtare și pe față,
Așa precum retorica ne-nvață;
Măcar că să cuvînt ca el nu-s breaz —
N-am cum să-ncalec ditamai pîrleaz —
Din ce-a rostit, eu miezul va să-l iau
Și vouă să vi-l tălmăcesc, pe șleau,
Cît ținerea de minte mă ajută.
Rosti: « Luminăția sa temută,

Stăpîn peste Arabia și Ind,
Pre înălțimea ta heretisind
Din suflet într-această zi slăvită,
Se bucură prin mine să-ți trimită
Cest armăsar de-aramă ce-i în stare,
Frumos și lin, cît ține ziua mare,
Adică ceasuri douăș'patru toate,
Pe arșiță, ba și prin ploi și zloate,
În orice colț din lume să te poarte
Pe unde vrei, aproape sau departe,
Nevătămat, de ori de cîte ori;
Au prin văzduh de năzuiești să zbori
Ca șoimul cînd se-avîntă spre tării,
Același armăsar vei călări
Făr' de primejdii, unde-ți va plăcea,
Măcar și de te fură somnu-n șa;
Și zbori 'napoi, un bold de-i răsucești.
Știa tertipuri multe meșterești
Faurul său... Ce zodii-a adăstat
Pînă-l văzu pe armăsar gătat!
Ce farmece și taine cunoștea!
Oglinda, iar, ce-o port în mîna mea,
Așa puteri vădește-ncît arată
Cînd va vreo năpastă să se-abată
Asupra țării sau asupra ta,
Și cine ți-i prieten, cine ba.
Iar dacă vreo domniță rumeioară
Și-a dăruit curata inimioară
Vreunui fătarnic, va putea-n oglindă
Pe el și pe potrivnică să-i prindă,
Dînd în vileag trădarea lui îndată.
Deci dar, în miez de vară-mbelșugată,
Oglinda și inelul ce-l vedeți,
Stăpînul meu le dă ca dar de preț
Preamîndrei voastre fiice Canaceea.
Se află-n ăst inel puterea-aceea
Că, de va vrea domnița a-l purta
Pe deget, sau de-l ține-n punga sa,

Nu-i pasăre sub bolta cea cerească
Ciripul ea să nu i-l deslușească
Sau gîndu-i să-i rămînă nepătruns,
Sau să nu-i dea pe limba sa răspuns.
Și toate buruienile de leac
Ea le va ști, și cui ce bine-i fac,
De-ar fi vătămătura cît de rea.
Cest paloș gol ce-l port de-a stînga mea
Putere are cînd izbești cu el
Să muște și prin platoșa de-oțel,
De-ar fi și cît stejarul cioturos;
Iar cel ce despicat e pîn' la os
Se vindecă doar de te-nduri s-apeși
Cu latul palașului, fără greș,
Pe rana lui căscată; voi să spui,
Că de-i mîngîi cu latul fierului
Spintecătura, se va-nchide-ndată;
Mi-i spusa pe de-a-ntregu-adevărată
Căci palașul o dată n-a greșit. »
Și isprăvind voinicul de vorbit,
Purcese-afară și sări din șa.
Fugarul, ce ca Phoebus strălucea,
Rămase-n curte, neclintită stană.
Desplătoșînd voinicu-ntr-o altană,
În loc de cinste la ospăț l-au pus:
Iar darurile, cu alai nespus,
Oglinda și cu palașul acel,
Le-au dus în turnul mare din castel,
Și căpitani au rînduit de strajă.
Iară inelul încărcat de vrajă
L-au dat domniței, cum ședea la masă.
Și nu vă-ndrug minciună găunoasă,
Dar calul de aramă nemișcat
Părea că de pămînt e încleiat.
Nu l-au putut urni din loc, și pace,
Nici pîrghii, nici vîrteje, nici crivace,
Căci taina nimeni nu i-o cunoștea.
Deci l-au lăsat acolo-n plata sa,

Pîn' le-arătă voinicul cum să facă.
Dar despre asta mai tîrziu oleacă.

Din cîte zări, mulțime omenească
S-a bulucit la el să se zgîiască;
Căci bine cumpănit era cel at
Pe cît de nalt și lung și încălat,
Cum sînt aceia din Lombarda glie;
Fălos și cu privirea arzulie
Ca telegarii talieni de soi,
Căci de la nări și pînă dinapoi
Nici firea și nici arta meșterească
N-avea cum altfel să-l desăvîrșească.
Și-i minuna pe oameni mai cu seamă:
Cum oare de umbla, fiind de-aramă?
Era din țara basmelor, se pare,
Își da cu presupusul fiecare,
Și cîte căpățîni, atîtea gînduri.
Sporovăiau ca roiul cînd îl zgînduri,
Dînd frîu închipuirii; ba mai cată
Și prin cutare stihuiri de alt' dată
Găsindu-i cu Pegás asemănare,
Știți, calul cela ce putea să zboare;
Ba și cu calul grecului Sinon
Ce-aduse Troiei silă și canon,
Precum cetim în vechile scrisori.
« Mă trece — zice unul — cu fiori,
Cînd mă gîndesc că-n el o fi vreo oaste
Ce-a pus, mai știi, gînd rău cetății noaste.
E bine să ne lămurim deplin. »
Iar altul se apleacă spre vecin
Și-i șușuie: « Nici vorbă. Mai degrabă
O fi niscai scamatorească treabă,
Cum fac boscarii ceia la ospețe. »
Și se sfădeau, cu glasuri certărețe,
Cum fac cei proști cînd să descurce vor
Încîlcituri ce nu-s de nasul lor,

Cu mintea-le cea neajutorată,
Și la-ncheieri greșite sar îndată.
Se mai ciudeau cîțiva cu ciudă mare:
Oglinda cea din turnul nalt, cum oare
Putea asemeni lucruri să arate?
Iar altul da răspuns că se prea poate,
Anume unghiuri dacă le îmbini
Cu cele-ale răsfrîntelor lumini;
Că și la Rîm aveau un *ce* la fel.
Vorbeau de cîte-a scris Aristotel,
Vitello și-Alhazén și alți cumințI
Despre oglinzi năstrușnice și linți,
Cum știu acei ce prin hîrtoage cată.
Îi mai miera și spada fermecată
Cu care orice lucru despicai;
Și-au amintit și de Thelophus-crai
Și de Ahil cu lancea-i năzdrăvană
Ce sparge dar și-nchide orice rană,
Întocmai ca și palosul de care
Făcui mai adineaori arătare.
Și de călirea fierului mai zic,
Cu ce unsori și după ce tipic,
Și cînd e vremea cea mai de priință —
Dar despre-acestea nu am eu știință.
Iar de inelul Canaceii, cică
Nu are-asemuire cu nimică
Din cîte auzit-au ei; decît
Doar Moise și cu Solomon, și-atît,
Știau asemeni taine cu temei.
Așa vorbeau, stînd ciotcă toți acei.
Dar unii tot se-ntreabă cum adică
Sticlă să faci din spuză de ferică:
Doar nu au nici în clin, nici în mînéc.
Dar fiindc-așa-i de cînd e lumea, trec
La altele, și sfada se ogoaie.
La fel se miră unii și de ploaie,
De ceață, tunet, mare, funigei
Și cîte alte, pînă află ce-i.

Şi-au gîlcevit gîlceavă firoscoasă
Pîn' s-a sculat slăvitul de la masă.

Din Miazăzi focosul Phoeb coboară,
Şi urcă neîncetat regeasca fiară,
Slăvitul Leu, cu steaua Aldiran,
Cînd regele, tătarul Cambinskan,
De la ospăţ s-a ridicat cu fală
Şi a purces cu-alai spre marea sală.
Cîntau nainte menestreli minune
De cîntece din fel de fel de strune,
Prilejuind cerească desfătare.
Odraslele Venerei iubitoare
S-au prins la danţ, iar ea din slăvi în jos
Privea la ei cu ochi prietenos.
Şezînd în jilţu-i nalt, măritul rege
Pe cavaler îl cheamă şi-l alege
Să joace cu domniţa Canaceea.
A fost ca-n basm petrecerea aceea,
Trecînd peste hotaru-nchipuirii.
Doar cel ce slujitor i-a fost iubirii,
Cu suflet avîntat precum Florar e
Ar şti să zugrăvească-aşa serbare.
Ciudate-acele danţuri, oare cine
Le-ar şti cînta? Sau feţele senine,
Căutăturile dibaci ferite,
Spre a nu fi de ochi geloşi zărite?
Doar unul, Lancelot, dar el îi mort.
Deci rup aici al povestirii tort
Şi-i las pe dînşii-n cîntec şi lumină
Să dănţuie pînă la prima cină.
Porunci au dat chelarul ca de-ndată
Să se întindă masă-mbelşugată,
Şi-au şi zburat rîndaşii-n rînduri dese
S-aducă vin şi bunătăţi alese.
Deci ospătînd mesenii cu temei,
S-au dus la templu, după obicei.

Fiind sfîrșită slujba, se-nturnară
Și-ntinseră bairamul pînă-n seară.
S-adaug ce? Doar știe fiecare
Că la ospăț regesc, cu mic, cu mare
Din negîndite bunătăți alege.
Sfîrșind ospățul, prea-slăvitul rege,
De domni și de domnițe-nconjurat,
Ieși să vadă năzdrăvanul at.
Așa uimită fuse lumea toată,
Că de pe vremea Troiei de-altă-dată,
Cînd și atuncea s-au mirat de-un cal,
Nu s-au mai minunat într-așa hal.
Străinului, măria sa îi cere
Să-i spună de-a fugarului putere,
Cum poate fi mînat, și cîte alte.
Porni cel armăsar în loc să salte
Doar ce i-a luat străinul frîu-n mîni,
Zicînd: « Măria ta, de vrei să-l mîni,
Ca să te poarte unde-i dai imbold,
Vedea-vei că-n ureche are-un bold —
Ți-l arăta-voi cînd vom fi doar noi.
Sucește-i numai boldul... și apoi
Numește orice țară, care vrei,
Și-odată ce-ai ajuns deasupra ei
Fă-l să pogoare, răsucind alt ac,
Și el pica-va unde ți-i pe plac —
În asta stă întreaga boscărie —
Și rămînea-va pironit de glie,
De s-ar lupta cu el și-o lume-ntreagă
Cercînd au să-l împingă, au să-l tragă.
Iar de voiești să plece iar la drum,
Sucește-i boldul iar, și ca un fum
S-o risipi din văzul cui ar fi
Și iar s-a-ntoarce, fie noapte, zi,
De vei voi din nou a-i descînta
Cum am s-o-nvăț eu pe măria ta
Cînd fi-vom doar noi doi, curînd socot;
Te poarte sănătos. Atîta-i tot. »

Deci cavalerul l-a-nvățat pe rege
Și l-a făcut deplin a înțelege
Tot chițibușu-acelui năzdrăvan.
Prea-fericit, se-ntoarse Cambinskan
Și iarăși la ospăț s-a așezat,
Poruncă dînd ca frîul fermecat
În turn să fie pus, printre odoare.
Iar calul a zburat, pierind în zare,
Dar cum și ce fel, nu știu să vă spui.
Pe Cambinskan printre curtenii lui
Îl las întru petrecere deplină,
Pîn-a miji a zorilor lumină.

Explicit prima pars.

Sequitur pars secunda.

Al mistuirii slujitor, Moș Ene,
Le spuse tuturor, clipind alene,
Că vinul, ca și truda, cer răpaos.
Căscînd, i-a sărutat, și-a mai adaos:
« Culcați-vă de-acuma, somn ușor!
Căci sîngele-i de mult stăpînitor. »
I-au mulțămit, căscînd pîn' la urechi,
Apoi plecară, singuri sau perechi,
Pe la culcușuri, după cum le-a dat
Poruncă moșul binecuvîntat.
Dar ce visară n-am să vă mai spui,
Căci cel cu abureală-n capul lui
Învîrtejește visuri fără miez.
Dormiră astfel pîn' pe la nămiez,
Cu toții, fără numai Canaceea
Căci deh, ea, cumpătată ca femeia,
Spunîndu-i lui tătîn-său noapte dulce,
S-a dus mai de din vreme să se culce;
Nu vrea s-arate-a douazi', pasămite,
Cu-obrajii supți și buzele pălite;

Dormind un somn, s-a și trezit în zori,
Căci îi luceau în minte ca doi sori
Oglinda și inelul din tipsie
Și-o gîtuia prea marea bucurie.
Ba cu oglinda ceea, noaptea toată
Avuse o vedenie ciudată.
Cînd noaptea și cu ziua se îngînă,
Chemă la ea pe doica ei bătrînă,
Spunîndu-i că de-acuma e deșteaptă.
Ca orice doică, ce se vrea-nțeleaptă
Ca și stăpîna, zise speriată:
« Unde-ai pornit, domniță zvăpăiată,
Cu noaptea-n cap, cînd ceilalți dorm de zor? »
« Nu-mi arde-a mai dormi și-acu mi-e dor
Să mă preumblu, » zise juna fată.
Iar doica a strigat ca apucată
La fete ochi să facă, după care
Se scoală și domnița ca o floare,
Ca soarele cel tînăr care trece
Cu patru graduri numai în Berbece;
Nici nu era mai sus, cînd fu ea gata.
Și a pornit săltînd zglobie fata,
Gătită-n înflorat ușure strai
Așa cum e și dulcea lună Mai.
Cu numai patru-cinci însoțitoare
Pătrunse-n umbra parcului cel mare.
Printre copaci, în aburii din glie,
Părea cît roata pala sîngerie
A soarelui, și mă gîndesc în sine-mi
Ce desfătări le-a prilejit în inemi
Priveliștea frumseții celei rare
Și cîntecul de păsări în frunzare;
Ba Canaceii mai dihai, căci ea
Sporovăiala lor o-nțelegea.
Cînd pui zăbavă multă ca s-ajungi
La miezul povestirilor mai lungi,
Sleiește rîvna celui care-ascultă
Și dacă-ndrugi poliloghie multă

Se spălăceşte gustul şi s-a dus;
De-aceea cred că prea destule-am spus
Despre plimbarea ei şi-am fost zăbavnic;
Deci către miez păşi-voi cît mai grabnic.

Într-un copac uscat, ca de cenuşă,
Pe cînd zburda domniţa jucăuşă,
Şedea pe-o creangă o şoimancă, sus,
Şi se jelea cu-atîta dor nespus
Că-nfiora, ţipînd, pădurea grea,
Şi-atît de fără milă se-mblătea
Cu-arîpile, încît prelinsul sînge
Prinsese la tulpină a se strînge.
Şi necurmat ţipînd, îşi tot rupea
Cu clonţu-i zdravăn, carnea de pe ea.
Nu-i tigru şi nu-i fiară cît de crudă,
Sălăşluind în codru, s-o audă
Şi să nu plîngă, lacrimi de-ar avea,
De mila zburătoarei ce jelea.
Şi nu se află-n neamul omenesc —
De ce nu-s eu dibaci s-o zugrăvesc! —
Vreun om să fi-ntîlnit aşa minune
De pasăre, cît nu se poate spune
Mai mîndră şi mai nobil împenată.
Părea că-i o şoimancă strămutată
Din alt tărîm; şi tot vărsînd aşa
La sînge, iar şi iarăşi leşina,
Încît ziceai că gata-gata pică.
A Cambinskanului frumoasă fiică,
În deget cu inelul fermecat —
Încît putea pricepe deîndat'
Al păsărilor grai, şi-apoi uşor
Să le răspundă tot în graiul lor —
Înţelegînd a păsării strigare
Mai-mai că s-a topit de milă mare.
Cu moartea-n sufleţelu-i fraged, fata
Pîn' la copacu-acela alergat-a

Şi poala şi-a ţinut-o ca să-i facă
Şoimancei moale căzătura, dacă,
Pierzînd atîta sînge, va cădea.
A stat acolo multă vreme ea,
Şi-ntr-un tîrziu, domniţa Canaceea
A întrebat-o pe şoimanca-aceea:
« Din ce, de poţi să-mi spui, te afli oare
În chinuri ca de iad, sfîşietoare?
Au jelui moartea oareşicui, sau poate
Ţi-s visuri de iubire spulberate?
Căci aste două prícini, cel mai tare
Căznesc pe cei cu firea simţitoare;
De alte rele n-are rost să spun.
Tu singură asupră-ţi te răzbuni,
Vădind că moartea, ori, de nu, iubirea,
Îţi răscolesc şi-ţi chinuie simţirea,
Căci văd că nimeni nu-ţi căşună rău.
Ci cruţă-ţi viaţa, pentru Dumnezeu!
Eu cum să te ajut? În lumea toată
Nu-i pasăre sau fiară-nverşunată
Atît de aprig împotrivă-şi, nu-i!
Cu jalea ta cea multă mă răpui
Şi milă-mi este de durerea-ţi grea.
Hai, lasă-te şi cazi în poala mea.
Ca fiică ce mă aflu, de-mpărat,
De-aş şti pricína, cu adevărat,
A chinului, şi de mi-ar sta-n puteri
Chiar astăzi izbăvi-te-aş de dureri.
M-ajute Cel de Sus aşa să fac!
Găsi-voi buruieni şi ierbi de leac
Să-ţi vindec sfîşierea ce te doare. »
Atunci ţipă şoimanca şi mai tare
Ca orişicînd, şi s-a surpat deodată,
Zăcînd ca piatra, moartă-leşinată.
O luă domniţa-n poală cu grăbire
Şi-o mîngîié pînă-şi veni în fire.
Iar vlaga de-şi redobîndi de-ajuns,
I-a dat în graiul şoimilor răspuns:

« Că mila umple inima aleasă
Și cu durerea altuia o-apasă
E dovedit în cărți fără tăgadă,
Și-n fapte, după cum pot toți să vadă;
În inima aleasă-i duioșie.
Văd bine cîtă milă ți-este ție
De greul meu, frumoasă Canacee,
Din dulcea bunătate de femeie
Pe care firea a sădit-o-n tine;
Deci nu trăgînd nădejdi să-mi faci vreun bine,
Ci ascultîndu-ți inima fierbinte,
Ca toți, din pilda mea să-și ia aminte —
Precum bați puiul să priceapă leul.
De-aceea chinul meu amarnic eu-îl
Destăinui-voi ție, cît am vreme,
Pîn-a veni Colțata să mă cheme. »
Și cît i-a spus amarul șoimănița,
Mai-mai că s-a topit de plîns domnița,
Pîn-a-ndemnat-o ea să stea cuminte,
Și-oftînd, și-a spus povestea înainte:
« Cînd odrăslită fui — o, ceas pustiu! —
În cuib înalt de marmur cenușiu
Și legănată-n dragoste de mamă,
Eu n-am știut restriștea ce se cheamă,
Pînă-ncepui tăria s-o despic.
Trăia în preajma mea un șoim voinic,
Părînd izvor de bunătate-a fi;
Dar el hîrșit era-n fățărnicii:
Se-nvăluia-ntr-atîta cuviință
Și sfiiciune, -atîta sîrguință
De a-mi intra în voie arătînd,
Că nu l-am bănuit măcar c-un gînd
Ascuns sub minciunoasele-i colori,
Ca șarpele ce se pitește-n flori
Pîndind prilejul bun... Acestui zeu
Al dragostii, acestui fariseu,
Crezutu-i-am mieroasele cuvinte,
Sfiala și avîntul cel fierbinte,

Ce însoțesc iubirea... Bunăoară,
Precum mormîntu-i alb pe dinafară
Iar dedesubt stă hoitul, tot la fel
Și cald și rece-a fost acest mișel,
Iar scopul său fățarnic nimenea,
Afar' de diavol, nu i-l cunoștea.
Așa-ndelung rugatu-s-a plîngînd,
Slujindu-mi, chipurile, ani de-a rînd,
Că inima-mi, prea proastă și prea bună,
N-a bănuit a răului cunună;
Temîndu-i moartea și luînd aminte
A' lui făgăduieli și jurăminte,
I-am dăruit iubirea, decît doară
Păstrîndu-mi curăția de fecioară
Și-n fața lui, și-n fața lumii-ntregi.
Adicăte, cum lesne înțelegi,
Eu inima i-am dăruit și gîndul —
Mi-s martori el, hainul, și Preasfîntul —
Luîndu-i inima zălog — pereche.
"Cinstitul — glăsuiește-o vorbă veche —
Și hoțul nu gîndesc la fel." Văzînd
Că toate-au mers precum i-a fost în gînd,
Că dragostea i-am dăruit întreagă —
Precum ți-am povestit, domniță dragă, —
Din inimă, nesovăind de fel,
Cum s-a jurat că-mi dăruie și el,
Curînd acest tigroi cu două fețe
Căzu-ngenunchi, el care-așa semeț e,
Și-atîta pietate și credință
Se străvedea din toată-a lui ființă,
Părînd a fi pe-arîpi de vis purtat,
Că nici Iasón, nici Páris de-altădat'...
Iasón? Ce zic, n-a fost și nu mai este,
De cînd trăit-a Lameh din poveste,
Cel ce dintîi cu două s-a ținut,
Ba nici de la al lumii început,
Vreun om a mia parte ca să fie
Din el fărîmă de fățărnicie;

Nici cel mai mare meșter prefăcut,
Nici Ianus însuși, nu ar fi avut
Obraz măcar sandaua să-i descheie!
"Dumnezeiești purtări", orice femeie
Ar zice,-oricît de iscusită ea;
Atîta ce-și văpsea și dichisea
Și vorbele, și-ntreaga lui ființă.
Îl îndrăgeam pentru a sa credință
Și cinste, vai, eu prea încrezătoare;
Iar de vedeam cumva, ceva că-l doare,
Chiar să fi fost și-un lucru de nimică,
Simțeam că moartea inima-mi despică.
Mă-nlănțuise, ce mai una alta,
Că voia-mi voii lui era unealtă,
Eram adică roaba vrerii sale
În toate cele — cît era cu cale —
Păstrîndu-mi legămîntul de-al iubi.
Drag nimeni nu mi-a fost și nu-mi va fi
Cît dînsul, pînă-n ziua de apoi...
Așa s-au depănat un an sau doi,
Eu bănuind doar bine despre el.
Dar soarta vru să facă-n așa fel,
De-a trebuit să plece șoimul meu
Departe de-acel loc. De mi-a fost greu?
Au de m-a sfîșiat plecarea lui?
Să nu mă-ntrebi, căci nu e chip să spui.
Un lucru pot să zic, și cu temei:
Eu știu acuma chinul morții ce-i.
O, ce-am simțit cînd într-o dimineață
Și-a luat rămasul bun! Purta pe față
Atît alean, atîta jale-n glas,
Și chipu-i pămîntiu era și tras,
Încît gîndeam că greu i-i ca și mie,
Că jalea deopotrivă îl sfîșie.
Dar fiindcă îl credeam curat la gînd,
Și mai știam că s-a-nturna curînd,
Că trebuia să plece, că-i da ghes
Onoarea sa, cum se întîmplă-ades,

Făcut-am din nevoie vrednicie,
Înțelegînd c-așa era să fie.
Pre cît putui durerea mi-am înfrînt,
Și luînd drept martor pe Ioan-cel-sfînt,
Eu mîna i-am cuprins, spunîndu-i: "Iată,
La fel să fii și tu — a ta sînt, toată".
Ce mi-a răspuns? Nu poate nimeni, zău,
Grăi mai bine, făptui mai rău;
Curînd și-a dat arama el pe față.
"Ia-ți linguroiul lung, așa te-nvață,
Dacă te-așezi cu dracu' la mîncat."
Ei, și s-a dus, la ceasul arătat,
Zburînd spre locul unde-avea chemare
Și-acolo cînd a poposit, îmi pare
Că-n gînd purta o vorbă care zice
Că "orice vietate e ferice
În legea ei." Dînd frîu pornirii sale,
Aleargă omul după trufandale,
Ca pasărea închisă-n colivie;
Zi, noapte îngrijește-te să-i fie
Precum mătasea cuibul, fă-i pe plac,
Dă-i zahăr, miere, lapte și colac;
Dar, ia, portița să i-o uiți crăpată,
Că dă cu gheara în trocuță-ndată
Și zboară-n codru, viermi mîncînd de zor.
Așa le place trufandaua lor,
Așa le cere firea noutate,
Că simț și bună creștere-s uitate.
La fel și șoimul meu, o, zi cernită!
Măcar că era fire însorită,
Frumos, de neam ales, supus și blînd,
Dar cînd zări o gaiță zburînd,
Se-nvăpăié de-asemeni dor cumplit
Că dragostea de mine i-a pierit,
Credința-i, iarăși, a pierit și ea.
Iubitul meu o gaiță slujea —
Și-acum pustiul meu e nesfîrșit. »
Zicînd așa, să plîngă s-a pornit,

Şi-n poala Canaceii leşinat-a.
Se prăpădesc de jale multă fata
Cu celelalte fete dimpreună
Şi nu ştiu cum s-o-mbune, ce să-i spună.
O duce Canaceea-acas' în poală
Şi-i leagă feşe moi de oblojeală
Pe carnea ce-şi rupsese-nverşunată.
Cu sîrg domniţa ierbi de leac îi cată,
Fierturi îi face tămăduitoare
Din buruieni frumoase la coloare;
De mult şi pînă-n noapte tot se zbate
Să-i fie de priinţă cît se poate;
La căpătîi şi-a pus-o-n colivie
În catifea-nvelită, sinilie,
Drept semn pentru credinţa femeiască;
Şi-a spus pe-afară-n verde să văpsească
Tot păsări trădătoare şi mişele,
Ca pitulice, şoimi şi cucuvele;
Iar coţofene, ca să-şi bată joc
De ele, zugrăvi-ntr-acelaşi loc.

Pe Canaceea o mai las un pic
Şi nici de-al ei inel nu vă mai zic,
Pîn-a veni iar timpul potrivit
S-arăt că s-a întors la ea spăsit
Iubitul şoim, cum la poveste spune,
Prin mijlocirea lui Cambul cel june,
Al Cambinskanului cocon domnesc.
Şi-acum de firul drept mă răzleţesc
Ca să vă-nşir isprăvi şi bătălii
Cum nu s-au pomenit şi n-or mai fi.
De Cambinskan vă spun întîi de toate
Cum cuceri cetăţi nenumărate;
Apoi cum Algarsíf, luptînd cumplit,
Pe Theodora o a dobîndit,
Scăpînd din mari primejdii şi din teamă
Cu ajutorul calului de-aramă;

Apoi și de Cambalo-am să vă-nșir
Cum s-a bătut cu frații în turnir
Spre a o cîștiga pe Canaceea;
Și iar lega-voi firul dup-aceea.

Partea a III-a

Apollo-și mînă prin tării rădvanul
Pîn' la conacul lui Mercur, vicleanul —

. . . . . .

Aici urmează cuvintele Răzeșului către Scutier și cuvintele Hangiului către Răzeș.

« Frumos te mai plătișI, zic zău, Scutare,
Și harul să ți-l laud nu-s în stare —
Grăi Răzeșul. Tînăr precît ești,
Cu-așa simțire, ce să zic, vorbești,
Încît socot că-n astă adunare
Nu-i nimeni cu mata să se măsoare
În elocință! Deie-ți Domnul bine
Și harul vorbei cată a ți-l ține;
Mult mi-a-ncîntat auzul limba-ți dulce.
Am un fecior și eu și — jur pe cruce! —
Decît să-mi dai o sfoară de moșie
Cîști să-mi aducă-n an talanți și-o mie,
Mai bine-aș vrea pe-acest fecior să-l știu
Deștept ca dumneata. Avere... ptiu!
La ce slujește, minte dacă nu-i?
Oh, cît îl dojenesc și tot îi spui,
Dar sfatul bun de el nu se lipește.
Decît să joace zaruri, printre dește
Cernîndu-și tot bănetul, ce mai știe?
Doar cu mojicii stă la sindrofie;
Cu cei de viță nu se dă de fel,
Să mai deprinză subțirimi și el. »
« Dai zor cu subțirimi — Hangiul zise.
Doar știi, jupîn Răzeșe, pare-mi-se,

Că toți aveți un basm de povestit,
Sau două, după cum ne-am învoit. »
Răzeșul: « Chiar așa, într-adevăr,
Dar, rogu-te, nu mă lua-n răspăr
Că-i spun o vorbă-două istui june. »
« Ba să-ți începi povestea, bre, jupîne! »
« Prea bucuros mă plec dorinței tale
Și cu povestea, na, purced la vale.
Ci n-aș vrea să vă supăr nici atît.
Pre cît m-o duce capul, cît de cît,
M-ajute Domnul să vă fiu pe plac,
Și-atuncea-i bine: grijuri nu-mi mai fac. »

POVESTIREA RĂZEŞULUI

CUVÎNTUL PE CARE L-AU ROSTIT RĂZEȘUL

« Străvechii briți, de gintă lăudată,
Isprăvile voinicilor de-alt'dată
Știau în stihuri brite a le spune
Și le-ngînau cu pigulit de strune,
Sau fără cîntec depănau povestea.
Îmi amintesc un cîntec dintr-acestea
Și-am să vi-l spun cum oi putea mai bine.
Ci, domnii mei, nu voi să pat rușine;
Ruga-m-aș vouă, dar, dintru-nceput
Să mă iertați de nu sînt priceput,
Căci subțirimi nicicînd n-am învățat:
Eu ce-am de spus, spun verde și curat.
La muntele Pernas n-am fost hagiu,
Și nici pe Tulliu Cithero nu-l știu,
Nici vorba-mi cu-nfloriri s-o fac isteață;
Eu știu pestrițătura din fîneață
Și din icoane niscaiva văpsele;
Bibilurile... sînt străin de ele,
Iar duhul meu tăiș prea ager n-are,
Dar de vi-i voia, dați-mi ascultare. »

Povestirea răzeșului

AICI ÎNCEPE POVESTIREA RĂZEȘULUI

Armorica pe vremuri îi spunea
Bretaniei, și-acolo viețuia
Un cavaler de dragoste robit
Ce multe vitejii a făptuit
Pîn' dobîndi pe draga lui mireasă.
Căci dînsa n-avea seamăn de frumoasă
Și se trăgea din neam așa ales,
Că lui nu-i prea dădea curajul ghes
Să-i spună de tot chinu-i și tot jindul.
Dar pîn' la urmă, vrednic ea găsindu-l,
Văzînd adică dragostea-i umilă
Și zbuciumul, a prins de dînsul milă
Și se-nvoi în taină dumneaei
Să-l facă soțul și stăpînul ei:
Stăpîn cît poate fi un soț pe-o soață...
Și spre a duce ei senină viață,
De bună voie dînsul s-a jurat
Că niciodată, nici măcar o dat'
Nu va cerca în frîu pe ea s-o ție,
Nici să-i arate semne de zulie,
Ci-n toate va să-i fie-ascultător
Ca orice cavaler ce-i iubitor,
Decît de ochii lumii își va spune
Stăpîn, spre-a nu-și știrbi cinstitul nume.
I-a mulțămit domnița prea-plecat,
Zicînd: « Stăpîne, fiindcă frîu mi-ai dat
Atît de larg în marea-ți curtenie,
Dea Domnul între noi nicicînd să fie

Din vina mea gîlcevi sau dezbinare;
Cinstită îți voi fi și-ascultătoare,
Așa îți jur pe viața de apoi. »
Și-au vieţuit tihniți aceia doi.
Căci, dragii mei, eu știu o vorbă, iacă:
Iubiții unul altuia se pleacă
De vor delung să șadă împreună.
În dragoste, cu sila nu-i de-a bună;
Cînd vede silă, Amor de îndat'
Arîpile își bate — și-a zburat!
Iubirea-i spiriduș ce zburdă-n voie;
Femeile duc jugul anevoie
Și nu se vor robite nimănui;
Cît despre noi bărbații, nu mai spui...
Cel care-arată-n dragoste răbdare
Acela-i decît soțul său mai tare.
Răbdarea-i ne'ntrecută însușire:
Ea biruie, prin însăși blînda-i fire,
Ce silnicia-n veci de veci nu poate.
Nu-ți cășuna, nu te iuți din toate.
Deprinde-te să rabzi, de nu, apoi e
Mai rău, căci tot te-nveți, dar de nevoie.
Direpț vă zic: nu-i om pe-ntreg pămîntul
Ce n-a greșit, cu fapta sau cuvîntul.
Mînia, sau vreo stea nepriincioasă,
Necazul, vinul, firea năzuroasă
Ne-mping la fapte sau la vorbe rele.
Tu nu te răzbuna pe toate cele:
Din vremuri ia învățătură vie,
De vrei să-ți fie firea răbdurie.
Deci cavalerul a găsit cu cale
Răbdare a-i jura domniței sale,
Iar ea la rîndu-i jurămînt făcut-a
Să nu-i cășune scîrbă nici atîta.
Așa se învoiră ei blajîn:
Ea șerb și l-a făcut, dar și stăpîn:
Șerb în amor și domn în căsnicie,
Deci dar și domn și șerb avea să-i fie.

Șerb zic? Ba domn întîi și mai cu seamă,
Căci doamnă și iubită-avea, se cheamă.
Soția dragă-i cheia fericirii,
Cum șade scris la pravila iubirii.
Ferice, peste poate, cum vă spui,
Își duse doamna la moșia lui,
De Penmark nu departe, la castel,
Și-acolo-n dulci zăbăvi trăit-a el.
Decît acel ce-a fost căsătorit
Au cine știe traiul fericit,
Dulceața toată dintre soț și soață?

Un an au dus-o ei în dulce viață,
Pîn' ce voinicului din basna mea —
Arvéragus din Kayrrud se numea —
I-a năzărit să meargă la război
În Englitera, și un an sau doi
Izbînzi s-agonisească peste mare,
Căci înspre fapte mari simțea chemare;
Și-a stat doi ani, cum scrie la poveste.
Dar să-l mai las pe dînsul, într-aceste,
Și să vă zic de Dorigena, soața,
Ce-și îndrăgea bărbatul cît și viața.
De lipsa-i plînge ea cu of și jele
Ca orice jupîniță-n toane rele.
Se tînguie, veghează și postește
Căci fără el nimică nu-i prieste
Și lumea toată sarbădă îi pare.
Văzînd prietinele doru-i mare,
O-mprésură, o mîngîie pe față,
O-ndeamnă, zi și noapte-i dau povață
Că fără de temei tot chinu-i este,
Și alte mîngîieri de alde-aceste
I-aduc, și ostenesc din răsputere
S-o scape de obidă și durere.
Încet-încet, cu trudă și răbdare,
Cioplește omul piatra cea mai tare

Și-i tipărește chip așa cum vrea.
La fel crăița din povestea mea,
Delung sub sfat și mîngîiere stînd,
I s-a întipărit nădejdea-n gînd
Și chinul începu să i se-aline;
N-o mai ducea ea mult așa, vezi bine.
Arvéragus și el, cu grije mare,
I-a scris la timp răvaș de-nștiințare
Că-i sănătos și că războiu-i gata:
Altminteri se stingea domnița, biata.
Cînd au văzut că doru-i mai cuminte,
Prietinele-o au rugat fierbinte
Să meargă a se preumbla cu ele,
Să-și mai destrame gîndurile rele.
S-a-nduplecat domnița voii lor,
Gîndind să-și treacă vremea mai ușor.

Se înălța castelul lîngă mare,
Și-ades ieșea domnița la primblare
Cu-al său alai, pe țărmul nalt de unde
Vedea în zări, pe fremătînde unde,
Plutind corăbii care încotro.
Simțea domnița junghi în pieptu-i... «O —
Zicea în gînd — din cîte văd catarge
Că se perindă-n fundul zării large,
Nu-i una să mi-l poarte-acasă? Vai,
Nu vroi mai mult decît să-l văd încai.»
Și visătoare alteori stătea
Cătînd în jos la marea de subt ea.
Dar stîncile colțoase și spăimii
Îi întețeau bătaia inimii:
Simțea c-o ia leșinul și se pierde;
Și-atuncea se lăsa în iarba verde
Și se uita în jos la mare, drept,
Și glăsuia, oftînd adînc din piept:
«O, Doamne Care, pînă-n nemurire,
Ții lumea sub a Ta oblăduire,

Noi știm că-n van nimica nu zidești.
Dar, Doamne, stîncile-astea diavolești
Ce negre, hîde, prada și-o așteaptă
Nu par a fi lucrarea înțeleaptă
A unui Dumnezeu desăvîrșit.
De ce, fără de rost, le-ai mai clădit?
În cîteși patru zări, pustia lor
Alungă fiare, păsări, muritori.
Stăpîne bun, nu vezi că nu slujesc
Decît să piarză neamul omenesc?
Puzderie de trupuri — te cutremuri —
S-au frînt de-aceste stînci, din hău de vremuri:
Făpturile-Ți alese, oameni, da,
Pre chipul și asemănarea Ta.
Părea pe-atunci că omenirea dragă
Ți-era; acum au cine să-nțeleagă
De ce-ai lăsat asemenea zidire
Ce duce omenirea la pieire?
Vor spune cărturarii, dumnealor,
Că toate-s bune și la locul lor,
Dar noima ăstor stînci eu nu-o pricep.
Tu, Doamne, Ce dai vînturilor cep,
Te rog atîta: Adu-mi-l acasă!
De sfada cărturarilor nu-mi pasă.
În dragu-i, Doamne, surpă aste stînci
În hăurile iadului adînci!
Căci inima îmi sîngeră de spaimă!»
Așa cuvinte-n lacrimi ea îngaimă.
Văzînd că nu-i alină chinul și că
Plimbările pe țărm mai rău îi strică,
Prietinele s-au gîndit s-o scoată
Pe maluri de izvoare la verdeață,
Să-i risipească negura din gînd,
Danțînd, ori șah și table mai jucînd.
Și într-un zori-de-zi porniră ele
Spre un zăvoi prin părțile acele,

Grijind să aibe ca și-n alte dăți
Merinde din belșug și bunătăți,
Și-au petrecut întru desfăt și har...
Era-n a șasea zi a lui Florar,
Florar ce-așterne proaspete colori
Pe ierburi și pe frunze și pe flori;
Iar iscusita mînă omenească
S-a priceput cum să ferchezuiască
Grădina, cu dichis, încît jurai
Văzîndu-o, crîmpei că e din Rai.
Miresmele, priveliștea curată
Te fac să-ți zburde inima îndată,
Afar' decît vreo boală nemiloasă
Ori gînduri negre inima-ți apasă;
Era, vă spun, grădină îngerească.
Iar după prînz au prins să dănțuiască
Pe cîntece. Doar Dorigena, ea,
Ca totdeauna, sta și se jelea;
Căci nu-l vedea jucînd cu toți acei
Pe soțul — soțul și iubitul ei.
Dar va să treacă ziua, vrînd-nevrînd,
Iar cu nădejdi — și negura din gînd.

Un scutier, la rînd cu toți curtenii,
Danța mlădiu naintea Dorigenii,
Mai chipeș, socotesc, și mai sprințar
Și mai împodobit decît Florar;
Nu-l întrecea la dant și nici la cînt
Pe dînsul, nici un semen pe pămînt.
Și mai era, de-ar fi să-l zugrăvesc,
Cel mai ales din neamul bărbătesc:
Voinic și june, bun, bogat, deștept
Și tare îndrăgit de toți pe drept.
În două vorbe: fără ca măcar
Să aibe Dorigena vreun habar,
Scutarul, al Venerei slujitor —
Ce-i zice Aurel la curtea lor —

De doi ani și mai bine o-ndrăgea
Pe Dorigena ca pe nimenea,
Necutezînd să se destăinuiască:
Din vadră bînd amarul, nu din ceașcă.
Tăcea în el și se topea de jale;
Fărădecît în cîntecele sale
Răzbea, ascuns, tot dorul chinuit:
Iubesc, se căina, dar nu-s iubit.
În elegii plîngea cum focu-l arde,
Și iarăși în rondeluri și balade
Zicea că-a-și spune oful nu-ndrăznește,
Ci ca o furie-n iad se perpelește.
Zicea: « Cum Echo s-a topit de dor
După Narcis, eu însumi va să mor. »
Dar într-alt chip decît așa, cu frică,
Domniței nu-i destăinuia nimică;
Doar uneori la dant, cumva, știu eu,
Cînd junii-aduc prinos lui Ámor-zeu,
Privirea-i zăbovea-n privirea dragă,
Părînd din ochi că-i cere și se roagă;
Ci dînsa gîndul nu i-l pătrundea.
Și s-a-ntîmplat, nainte de-a pleca
Spre casa ei — fiindu-i el vecin
Prea-vrednic și cinstit, și nalt în cin,
Și de-ndelungă vreme cunoscîndu-l —
Să intre-n vorbă; el, urmîndu-și gîndul,
Ușor, ușor, mai drept, mai ocolit,
Cînd i-a venit lui bine, a grăit:
« Domniță, jur pe Cel Ce ne-a făcut,
Că de știam că ți-ar fi fost plăcut,
Cînd a purces Arvéragus pe mări
Aș fi plecat și eu spre-aceleași zări,
Să nu mă mai întorc... Domniță,-i greu
Cînd știu că în zadar e chinul meu.
Răsplată mi-i doar inima zdrobită...
Îndură-te, stăpîna mea iubită:
Cu un cuvînt ucide sau mă-nvie.
Oh, cît aș vrea să zac aici sub glie!

Răgaz nu am să-ți spun mai mult de-atît.
Iubito, fie-ți milă, cît de cît!»
Ea l-a privit prin sita genelor:
«Tu mie îmi vorbești de-al tău amor?
N-am bănuit nicicînd mai înainte
Ce gînduri, Aurele, porți în minte.
Dar jur pe Dătătorul meu de viață
Că nu voi fi necredincioasă soață
Cu fapta sau cuvîntul niciodată,
Ci-a lui voi fi, de care sînt legată;
Primește-acest răspuns din gura mea!»
Apoi, șăgalnic, au adaos ea:
«Dar iacă jur, pe Dumnezeu-Cel-Viu,
Că tot m-aș îndemna a ta să fiu
Cînd văd că gemi de-atîta sfîșiere.
Știi țărmul cel cu stînci. De-ți stă-n putere
Să le înlături, stîncă după stîncă,
Catargelor croind cărare-adîncă,
În ziua cînd vei face treaba asta,
Cînd fi-va netezită toată coasta,
Te voi iubi ca nimeni pe pămînt.
Mă leg în fața ta cu jurămînt.»
«Atîta milă aflu eu la tine?»
«Atît, și-așa să-mi deie Domnul bine!
Căci una știu: că nu va fi nicicînd.
Deci scoate-ți fandaxiile din gînd.
Au ce plăcere, rogu-te, e-aceea
Ca altui om să-i îndrăgești femeia
Cît el o pupă cînd îi place lui?»
Iar el oftă din fundul pieptului,
Cînd auzi cuvîntul spus de dînsa
Și cu durere-n inimă răspuns-a:
«Domniță, tu îmi ceri ce nu se poate!
Deci moarte, vai, îmi dărui dintre toate.»
Cu-acest cuvînt se-ntoarse de la ea.
Apoi veniră alții-ntracoleá
Și-o luară pe domniță prin alei,
Nebănuind cam ce vorbise ei.

Şi începură iarăşi a jucare,
Pînă-şi pierdu văpaia sfîntul soare,
Căci zarea-l văduvi de focul lui:
Cînd s-a-nnoptat, adică, voi să spui.
Şi-au mers acas', voioşi cum n-au mai fost,
Afar' de bietul Aurel al nost'!
S-a tras şi el acas' cu moartea-n gînd,
Ştiind că numai moartea i-e orînd.
Simţea în pieptu-i îngheţat jungher.
Împreunîndu-şi mîinile spre cer,
Căzu-n genunchi şi începu a spune,
Cu duhul răvăşit, o rugăciune.
Iar eu voi desluşi ce-a vrut să-nşire,
Măcar că dînsul glăsuia-n neştire.
Cu jale-n piept, nălţat-a ruga lui
La zei — dintîi la zeul soarelui:
« Apollo, tu, ce ţii sub ascultare
Şi frunză şi copac şi ram şi floare,
Ce dărui după crugul tău de foc
Fieştecărui viaţă şi soroc,
Precum se plimbă arcu-ţi sus sau jos,
Apleacă-ţi, Phoebus, ochiul tău milos
Spre mine, robul tău, nefericitul.
Căci draga mea menitu-mi-a sfîrşitul
Şi fără vină mor, de nu vei vrea
Să mi te-nduri, prin mare mila ta!
Căci, decît dînsa, de nu tu, au cine
Mă poate, Phoebus, ajuta mai bine?
Îngăduieşte-mi a-ndrăzni să-ţi spun
În ce chip să mă sprijini, doamne bun.
Fericea-ţi soră, Luna cea senină,
Ce-i este mării zînă şi regină —
Neptun dacă-i stăpînitor în mare
Ea tot deasupră-i stă şi-i tot mai tare —
Aşa cum dornică-i să se îmbaie
În din a ta lumină şi văpaie
Şi te urmează fără ostenire,
Tot astfel mării dat i-a fost de fire

Să năzuiască veșnic înspre Lună,
A mărilor și apelor stăpînă.
De-aceea, Phoebus, iată ruga mea —
Și fă minunea asta, dac-ai vrea:
La-ntîia voastră opoziție,
Ce-n semnul Leului va fi, se spune,
Tu roagă-ți sora, Luna, să îngroape
Cu nemaipomenit puhoi de ape
Și cea mai naltă stîncă de la noi,
Și-apoi doi ani să nu-l ia înapoi.
Voi spune-atunci domniței: "Viu supus
Să-mi iau răsplata: stîncile s-au dus."
Fă-mi, Soare, tu, minunea asta mie.
Iar sora ta, zorită să nu fie,
Adică, cești doi ani fă-i, Soare, rugă
Mai iute decît tine să nu fugă.
Atuncea fi-va Luna pururi plină
Și-a mărilor umflare va să țină.
Iar dacă-n chipu-acesta nu se leagă
Să-mi dăruie făptura ce mi-i dragă,
Tu roag-o să prăvale-acele stînci
În apele-oceanului adînci,
În beznele lui Pluto cele reci —
De nu, o pierd pe draga mea în veci.
Desculț la templul tău din Delphi-oi merge!
Te-ndură, Soare, lacrima de-mi șterge
De pe obraz. Aibi milă de-al meu chin. »
Simți atunci că-i vine cu leșin
Și-ndată se surpă în nesimțire.
Frățînul său, ce-avea de toate știre,
Îl ridică de jos și-n pat îl puse.
Iar eu îl las durerii lui nespuse,
Las gîndu-i să frămînte și s-aleagă
De nu-i, cît viața, moartea chiar mai dragă.

Arvéragus, cu-alai și cinste mare,
El, a cavaleríei mîndră floare,

S-a-ntors acasă cu voinicii săi.
Ești iar ferice, Dorigenă, măi!
Îl strîngi la sîn pe soțul tău iubit,
Pe proaspătul războinic prea-vestit,
Ce ca pe viața însăși te iubește.
Lui nici o bănuială nu-i mijește
Că-n lipsa lui puteai vorbi cumva
De dragoste cu altu-cineva.
Pe el nu-l duce mintea spre-așa gînd
Ci-n glume-și ține soața,-n dant și cînt.
Să-i las în dulci zăbăvi să-și mai petreacă
Și de-Aurel să vă mai spun oleacă.

Cînd sfîșiat, cînd lîncezind pe-ncetul,
Doi ani zăcu biet Aurel băietul
Pîn' a propti piciorul în podea.
Și nu mi-l mîngîiase nimenea
Decît frățînul, tînăr cărturar,
Ce singurul de toate-avea habar,
Căci altuia din stirpea omenească
N-ar fi-ndrăznit să se destăinuiască,
Mai temător păstrîndu-și taina-aceea
Decît Pamphil iubind pe Galateea.
Părea făptura lui nevătămată,
Da-n inimă, adînc, avea săgeată,
Și plumbu-ascuns, firurgii ne învață,
E cu primejdii multe pentru viață,
Cînd nu l-ai smuls din piept la timpul său.
Plîngea frățînul, se jelea mereu,
Dar într-o bună zi și-aduse aminte
Că-n Franța, unde-a fost mai înainte
Diac la Orléans, ca toți diecii
Se da în vînt să afle zodiecii
Și alte arte neîngăduite
Precum ar fi magia, pasămite;
Și-aduse, zic, aminte că-ntr-o zi,
Tot răsfoind prin tomuri, se trezi

Pe-o carte cu magie, carte care
Colegu-său, studinte-n legi, îmi pare, —
Măcar că-apoi și altele-nvățase —
La dînsul în pupitru o lăsase;
De vrăji scria acolo pe-ndelete,
De cele două'și-opt de acarete
Cît are Luna, și-alte nerozii
Cu care n-adormi azi nici pe copii;
Biserica cea sfîntă-i grijulie
Să nu ne roadă nici o fandaxie.
Deci cînd și-aduse-aminte de-acel tom,
Porni să salte inima în om
Și către sine zise împăcat:
« De-acum mi-l știu pe frate vindecat;
Căci fără greș se află o știință
Prin care unii oameni au putință
Să-nchege plăsmuiri, cum auzii
Că sînt solomonari la sindrofii
Ce fac s-apară-n săli, aievea parcă,
Puhoi de apă, și pe el o barcă
Și-acolo-n săli vîslesc în sus și-n jos;
Iar alteori un pardos fioros;
Sau flori răsar ca-n pajiște; și-o vie
Cu poamă de smarald sau purpurie;
Ba și-un castel durat din piatră grea,
Îl fac, de vor, a nu se mai vedea,
Sau baremi să ne pară c-a pierit.
Deci dar, de-oi fi de soartă norocit
Să aflu-n Orléans un ins de-acei
Ce cred în vraja Lunii cu temei
Și prin magie pot supune firea,
Își dobîndi-va frate-meu iubirea.
Căci cu vrăjeli un cărturar e-n stare
Să facă-n ochii lumii a dispare
Acele negre stînci, putînd ușor
Catargele să treacă-n voia lor;
O zi sau două-ar fi de-ajuns, socot,
Și frate-meu s-ar izbăvi de tot,

Căci ea cuvîntul cată a și-l ține,
Altmintrelea ar pătimi rușine. »
La ce să mai lungesc ce am de spus?
La căpătîiul fratelui s-a dus
Și planul după ce i-a-nfățișat,
Acelălalt a și sărit din pat;
Plini de nădejdi pornit-au cu grăbire
La Orléans să afle izbăvire.

Cînd au ajuns aproape de cetate —
Să mai fi fost o leghe nici jumate —
Au întîlnit un june singurel.
Le-a dat binețe junele acel,
Apoi le zise una să-ți faci cruce:
« Eu știu — le spuse el — ce vînt v-aduce. »
Și nici n-au mai călcat doi pași pe drum,
Că le și spuse toate, ce și cum.
Diacul cel breton l-a întrebat
De vechii lui colegi de altădat',
Iar el i-a spus că toți s-au prăpădit,
Și-n lacrimi ochii-i s-au păienjenit.
Degrabă Aurel din șa se lasă
Și-apoi purced cu magul către casă
Cei doi, căci i-a poftit să-i omenească.
Nimic din ce putură să-și rîvnească
Nu le-a lipsit, în casa-ndestulată
Cum nu mai pomenise ei vreodată.
Da' pînă să se-nfrupte din bucate,
Le-a înfățișat el parcuri neumblate
În care cerbi și ciute ei văzură
Cu coarne peste cumpăt și măsură,
Tot sute, sfîșiați de cîini pe stînci,
Și alții săgetați, cu răni adînci;
Cînd cerbii au pierit ca fumu-n vînt,
Șoimari pe-un mal de rîu văzură stînd,
Și-un stîrc ucis de șoimi văzură mai;
În urmă cavaleri luptînd pe-un plai,

Iar Aurel chiar pe domnița sa
O a zărit, mlădie cum danța,
Și chiar pre el dantîndu-i dinainte.
Cînd socotit-a vraciul cel cuminte
Că-i de ajuns, bătu din palme-o dată
Și, iacă! destrămată-i vraja toată.
Dar ei din casă n-au ieșit de loc;
Doar vraja i-a purtat din loc în loc,
Cît stară-acolo, între cărți, tustrei,
Și-n casă nimeni altul decît ei.
Chemîndu-l vraciul pe rîndaș la dînsul
L-a întrebat așa: « Îi gata prînzul?
E-aproape-un ceas de cînd ți-am poruncit
Să fie prînzul gata rînduit,
Cînd domnii-acești, sosiți din alte părți,
Păsit-au în odaia mea cu cărți. »
« Stăpîne — zise — gata-i, cum de nu!
Și poți pofti la masă cînd vrei tu. »
« Atunci să mergem, căci pe cît îmi pare,
Iubeții simt nevoie de-ntremare. »
Prînzind, intrară la tocmeală-ndată
Cam cît ar cere vraciul ca să scoată
Acele stînci ce-nspaimă pămîntenii,
De la Gironda pîn' la gura Senii.
Se lasă greu maestrul vraci, zicînd
Că fără de o mie funți nici gînd;
Ba că și-o mie-ar fi puțin, spunea.
Dar Aurel, în ceru-al nouălea,
Strigă: « Un fleac! O mie, cît și-un funt.
Pămîntul, de zic unii că-i rotund,
Al meu de-ar fi, l-aș da aci pe loc.
Mă învoiesc: să fie cu noroc!
Plătit vei fi pînă la ban, mă jur.
Dar fără de zăbăvi și de-nconjúr,
Chiar mîine treaba să mi-o faci, te rog. »
Iar vraciul: « Cinstea mea o pun zălog! »
Se duse Aurel să mi se culce
Și noaptea o trecu-n hodină dulce:

Căci zorile nădejdii de iubire
Îi dară de la chinuri păsuire.
A doua zi, frățînii se deșteaptă
Și-apucă spre Bretania cale dreaptă,
Alături de-acel meșter vrăjitor,
Și-odată-ajunși, au tras la gazda lor.
Era, mi-aduc aminte ne'ndoios,
Prin luna lui Decembre cel geros.
Îmbătrînise Phoeb, era acum
Precum arama chipu-i, nicidecum
Ca-n Rac, văpăi de aur arzător,
Căci scăpăta spre Capricorn de zor
Și istovise-ntr-însul vîlvătaia.
Ninsoarea, gerul, lapovița, ploaia
Pălise-n curți și flori și foi și iarbă.
La vatră, Ianus, cu-ndoita-i barbă,
Sorbea din corn vinațul cel de preț,
C-o halcă dinainte, de mistreț,
Și lumea toată prăznuia Crăciunul.
Doar junele-Aurel al nost', el unul,
Pe vraci îl cocolea cu cinste mare,
Rugîndu-l grabnic a-i afla scăpare
De chinurile-i grele și-ndelunge,
De nu, cu spada inima-și împunge.
A prins diacul milă de băiat
Și ziuă, noapte cată ne'ncetat
Și vremea concluziunii o adastă;
Adicăte, vorbind pre limba noastră —
Căci multe nu prea știu de-astrologie —
Să facă-n așa fel scamatorie
Încît să-i pară doamnei și oricui
Că țărmul cel cu stînci s-a dus, și nu-i,
Sau că surpate-s stîncile în mare.
Și-ntr-un sfîrșit sosi și ceasu-n care
Avea să facă-n legea lui smintită
Drăcia ceea nemaipomenită.
Tăblițele tolede le deschise,
Și nu-i lipsea nici unul din dichise,

Nici anii-ntregi, nici cei luați în parte,
Nici rădăcinile-nsemnate-n carte,
Nici punctele și unghiurile toate
Cu care îndeobște se socoate
Și se dezleagă ecuațiuni.
Și astfel, făcătorul de minuni,
Pornind din crugul cel de-al optulea,
Chiti cam cîtă cale se-abătea
Alnatha de la steaua neclintită
Ce-n crugu-al nouălea e socotită.
Pătrarul cel dintîi aflîndu-l bine,
Ieșiră celelalte de la sine;
Acum știa și Luna cînd răsare,
Conjuncțiunile pe fiecare;
Și prin aceeași operațiune
Află tot mersul schimbătoarei Lune;
Mai cunoștea tipicurile toate
Ale magiei celei blestemate
Ce-i îndeletnicire de păgîni;
Și iacă, după două săptămîni,
Făcu minunea asta pe pămînt:
Acele stînci păreau că nu mai sînt.
Biet Aurel se da de ceasul morții,
Tot îndoit de cum cădea-vor sorții,
Și așteptînd minunea-nfrigurat;
Iar cînd văzu că stîncile-au zburat,
Că piedici nu mai are-n calea lui,
A-ngenuncheat 'naintea vraciului
Strigînd din piept: « Îți mulțumesc, stăpîne,
Și ție și Venerei celei bune,
Că m-ați scăpat de chin ucigător ».
Apoi spre templu se porni de zor,
Unde știa că e domnița dusă.
Și ei, cu-nfățișare preasupusă
Și inima cît puricele-n el,
I s-a destăinuit într-acest fel:
« Domnița mea curată, căreia
Eu mă smeresc și-ți dărui dragostea

Şi nu mi te-aş atinge nici c-o floare —
De n-aş simţi în mine-aşa dogoare
Încît aici 'nainte-ţi pot să mor —
N-ai şti de dorul meu mistuitor,
Dar cată să ţi-l spun, căci altfel pier:
Îmi stă, domniţă, inima-n jungher.
Dar dacă tu de moartea-mi milă n-ai,
Cuvîntul vezi să nu ţi-l calci, încai.
Căieşte-te-ntru Domnul Cel Ceresc
Şi morţii nu mă da că te iubesc.
Făgada ta ţi-o aminteşti prea bine:
Nu că ţi-aş cere ce mi se cuvine,
Ci milei tale doar mă rog fierbinte.
Acolo în grădini, atunci, ţii minte,
Domniţă, te-ai legat cu jurămînt
Să mă iubeşti ca nimeni pe pămînt.
Mi-i martor Dumnezeu: aşa ai spus,
Deşi de-a ta iubire vrednic nu-s.
Voiesc să-ţi apăr cinstea ta de nea
Mai mult decît să-mi mîntui viaţa mea;
Porunca ce mi-ai dat e împlinită.
Mergi dar să vezi, domniţa mea iubită,
Sau fă cum crezi şi după voia ta —
Dar orice-ar fi, făgada n-o uita.
Vieaţă, moarte-n mîna ta le-am pus.
Dar una ştiu: că stîncile s-au dus! »
El a plecat, iar dînsa a rămas
Cu nici un strop de sînge în obraz;
Cum să-i dea-n gînd că-n leasă va să cadă!
« La ce — strigă — făcui aşa făgadă!
Au cum să crezi că-i om să făptuiască
Asemenea minune diavolească!
E în răspărul firii! » Şi-a plecat
Spre casa ei cu duhul sfîşiat,
Iar teama plumb îi puse în picioare.
O zi sau două a gîndit că moare
Cînd din leşin într-alt leşin cădea;
Dar n-a vorbit nimic cu nimenea —

Arvéragus lipsea de-acasă — doar
În sinea ei striga, cu dor amar,
Cu chipul pământiu și glas de jale
Așa cum auzi-veți mai la vale:
« Alei — striga — tu, soartă nemiloasă,
Pe nevisate ți-am căzut în leasă;
Și din strînsoarea ta nu știu scăpare
Decît au moartea, au rușine mare;
De una negreșit avea-voi parte.
Dar nu e dintr-ales: mai bine moarte
Decît să cad cu trupu-ntru păcat,
Să-mprosc cu tină numele-mi curat;
Prin moarte-ncalte-aș fi răscumpărată.
Au cîte soațe vrednice, de-alt'dată,
Fecioare cîte viața nu-și curmară
Decît să-și facă trupul de ocară?
Asemeni întîmplări stau mărturie:
Tirani, treizeci, odată, la orgie,
Pe Phido-atenianul l-au răpus,
Apoi porunci dădură de-au adus
Pe fiicele-i, brîncindu-le din spate,
Și le-au silit să joace despuiate
In sîngele părintelui jungheat.
Blestem pe ei! Iar dacă au cercat
Să le răpească-a fecioriei floare,
S-au smuls de ei curatele fecioare
Și-ntr-o fîntînă toate s-au zvîrlit,
Cum scrie în izvoade răzvedit.
Cei din Messina au tîrît, se spune,
Din Sparta cincizeci de fecioare june,
Voind să-și facă poftele cu ele;
Dar una din fecioarele acele
Cu viață nu scăpă, adevărat,
Căci mai degrab' jungheate s-au lăsat
Decît să-și piardă fecioria lor.
Eu, dar, de ce m-aș teme c-am să mor?
Tiranu-Aristoclid, așijderea,
Pe-o fată, Stimphalida, o pîndea;

Ucis fiindu-i tatăl, noaptea, fata
La capiștea Dianei alergat-a
Și-atît de tare s-a-ncleștat de zee
Că n-au putut de marmur s-o descleie;
Lovită, trasă, smulsă, biata fată
Muri în locu-acela zdrumicată.
Cînd blîndelor fecioare scîrbă le e
Stîrnitei pofte pradă să se deie,
Mai abitir o soață se cuvine
Să moară, decît trupul să-și întine.
Nevasta ducăi Hasdrubal, cartagul,
Nu-și rupse însăși zilelor șiragul
Cînd au răzbit romanii în oraș?
Ținîndu-i strîns la sîn pe copilași,
În foc s-a azvîrlit, decît să stea
Să-și facă răii mendrele cu ea.
Lucreția nu-și dete moarte-ndată
Cînd fost-a de Tarquiniu întinată,
Gîndindu-se că-i mai ușor să moară
Decît să poarte nume de ocară?
Și în Milesia, șapte fete, iar,
Nu s-au străpuns, de groază și amar,
Spre a nu fi de gali batjocorite?
Asemeni pilde, cred, sînt nesfîrșite
Și să le-nșiri n-ajunge-o viață-ntreagă.
Cînd Habradat ucis fu, soața-i dragă
Junghindu-se, lăsă prelinsul sînge
În rana lui căscată a se strînge,
Zicînd: "Încalte trupul meu cinstit
De nici un om nu fi-va pîngărit."
Au ce rost are pilde să mai cat,
Cînd știm ce multe viața și-au curmat
Decît să rabde silă și rușine?
Trag, dar, învățătură că-i mai bine
Să mă răpun, să nu mă las spurcată.
Lui vreau să-i fiu cinstită viața toată,
Sau mai degrab' să pier de mîna mea,
Cum fiica lui Demotion și ea

Muri, ca să rămînă ne'ntinată.
O, Cédas, două fete-aveai odată
Și s-au ucis; mai mare mila-mi este
Cînd iar citesc cumplita lor poveste!
De și mai mare milă mă-nfior
Gîndind cum a scăpat de Nicanór
O tebăncuță, moarte dîndu-și ea.
Și încă-o tebăncuță tot așa:
Un machedon iubind-o cu de-a sila,
Prin moarte s-a răscumpărat copila.
Așijderi, iar, lui Nicerat nevasta
Nu singură s-a smuls din lumea asta?
Iar draga lui Alcibiad, la fel,
Nu s-a jertfit, îndată după el,
Decît să-i lase leșul ne'ngropat?
Ce soață fu Alcesta de-altădat'!
Credința Penelopei lui Omer
N-o proslăvesc elinii pînă-n cer?
Și iar, de Laodamia s-a spus
Cum că fiind Protheselau răpus,
Stingheră să trăiască n-a mai vrut.
Dar Porția cea nobilă? Cînd Brut
Căzu ucis, jăratec a mîncat,
Atîta ce-l iubea pe răposat.
Pe credincioasa Arthemisa oare
N-o laudă și gințile barbare?
Teuta, neclintita-ți vrednicie
Soțiilor le steie pildă vie!
Și tot așa mai zic de Bilia,
De Rodogona și Valeria. »
Deci Dorigena își trecu, plîngînd,
O zi sau două, tot cu moartea-n gînd.
Ei, și-ntr-a treia noapte s-a-nturnat
Arvéragus acas', și tulburat
A întrebat-o pentru ce se frînge,
Iar dînsa mai dihai porni a plînge.
« Alei — gemea — la ce m-am mai născut! »
Și-i spuse toate dintru început,

Ce-a zis, și ce-a jurat și ce-a mai fost:
Să vi le-nșirui iarăși n-are rost.
Dar blîndul soț s-a-nseninat la față
Și surîzînd, îi zise cu dulceață:
« Nimică alta, Dorigena mea? »
« Nimic, pe Dumnezeu — se-aprinse ea —
Au nu-i destul și-atîta, Doamne sfinte! »
« Soția mea — îi zise — stai cuminte;
Chiar azi s-a-ntoarce totul înspre bine.
Dar jurămîntul cată de ți-l ține.
Așa să mă ajute Dumnezeu:
Îți spun că mai degrabă moarte vreu,
Din dragoste ce-ți port nemăsurată,
Decît să-ți calci, iubito, vorba dată.
Căci cinstea-i lucrul cel mai nalt pe lume. »
Și-atuncea, podidind de plîns, mai spune:
« Dar subt osînda morții te opresc,
Cît vei avea răsuflet omenesc,
Să-i povestești vericui pățania asta.
Eu unul voi răbda senin năpasta;
Nici tu durere nu-ți săpa-n obraz
Ca lumea să prepuie vreun năcaz. »
Chemînd la el pe-un scutier și-o fată
Le-a zis: « Plecați cu Dorigena-ndată
Și în cutare loc s-o însoțiți. »
Cu-nchinăciune, s-au pornit zoriți,
Dar făr-a ști de rostu-acelui drum,
Căci domnul nu le-a spus de ce și cum.
Veți zice dumneavoastră despre el:
Ce om destrăbălat și ce mișel
Să-și deie soața altuia în pat!
Dar ian mai ascultați ce s-a-ntîmplat,
Căci poate soartă bună o așteaptă:
Atunci să faceți judecată dreaptă.
Scutarul Aurel — acela care
V-am spus c-o jinduia cu-așa-nfocare
Pe Dorigena — o-ntîlni pe ea
Prin forfota mulțimii cînd trecea,

Pe strada mare, către-acea livadă
Spre a-și plăti năstrușnica făgadă.
El însuși s-a-ndreptat către grădină,
Căci casa i-o pîndea fără hodină
S-o vadă dacă iese la primblare.
Și astfel, din noroc, din întîmplare
S-au întîlnit, iar el, prea-bucuros,
O a-ntrebat unde-a pornit pe jos?
Răspunse Dorigena ca smintită:
« Înspre grădini, de soțul meu pornită
Să-mi țin făgada, oh! și vai! și-amar! »
S-a minunat în sine-acel scutar
Și-atîta milă l-a cuprins și jale
De dînsa și de chinurile sale,
Ba și de-Arvéragus cel prea-cinstit
Ce însuși soației lui i-a poruncit
Să-și țină, cum-necum, cuvîntul dat;
Așa de tare, zic, s-a-nduioșat,
Tot cumpănind ce-i bine și ce nu-i,
Încît și-a zis: « Mai bine pofta-n cui
Decît să fac așa scîrnavă faptă
Văzînd cinstită firea lor și dreaptă. »
Și-n scurte vorbe, zise către ea:
« Domniță, spune-i soțului așa,
Că prea cumplit e chinul ce te-apasă
Și prea curată firea lui, și-aleasă,
Primind rușine mai degrab' să pată
Decît să-ți calci cuvîntul spus odată;
Mai bine ne'mplinire vreau și chin,
Decît iubirea voastră s-o dezbin.
Eu te dezleg, domniță, pe vecie
De tot ce mi-ai făgăduit tu mie,
Și te dezleg de orice jurămînt
Ce mi te leagă pe acest pămînt.
Mă jur nicicînd să nu te prigonesc
Cu ce-ai jurat, și ție mă smeresc,
Cea mai curată-n inimă soție
Din cîte știu că sînt și-au fost să fie!

Dar cugetați într-una, voi, neveste,
La Dorigena și a ei poveste.
Cît cavalerul, și scutarul știe
Să făptuiască faptă cilibie. »
Căzînd domnița pe genunchii goi
I-a mulțămit scutarului. Apoi
S-a-ntors acas' și soțului i-a spus
Acele ce v-am povestit mai sus.
Să vă mai zic de bucuria lui?
Eu unul nu-s dibaci, nici vreme nu-i.
Arvéragus și Dorigena soața
Își petrecură, însorită, viața,
Nicicînd cătîndu-și între ei pricină;
El o-ndrăgea pe ea ca pe-o regină,
Iar ea în veci rămasu-i-a cinstită.
Povestea despre dînșii-i isprăvită.

Dar Aurel, sărmanul, dîndu-și seamă
De pagubă, ursita și-o blesteamă.
« Alei — se căina — la ce-i făcui
Așa făgadă alhemistului
Să-i dau atîta aur! Ce mă fac?
Pierdut îs, oh, și nu se află leac.
Va moștenirea să mi-o vînd desîrg
Și cerșetor s-ajung. Aici în tîrg
Nu-i chip să mai rămîn, să-ncarc de-ocară
Pe-ai mei și neamul meu, afară doară
De s-o-nvoi diacul ca bănetul
Să-l bucătesc și să-i plătesc pe-ncetul.
O, cum i-aș mulțămi că s-a-ndurat,
Și i-aș plăti cinstit, mă jur curat. »
Cu nori în gînd, cătă-n lăcrița lui
Și-ndată-i duse alhemistului
Avutu-i — vreo cinci sute livre toate —
Și l-a rugat să facă bunătate
Să-l păsuiască pentru rest, zicînd:
« Mă făloșesc, maestre, că nicicînd

Nu mi-am călcat cuvîntul; an de an
Plăti-voi datoria pîn' la ban,
Măcar de-ar fi și-n zdrențe să mă port,
Cerșind din poartă-n poartă cîte-un ort.
Dar de-ai putea blîndețe să-mi arăți
Și doi-trei ani să mă scutești de plăți,
M-ai înlesni nespus. De nu, curînd,
Silit îs moștenirea să mi-o vînd. »
Cînd Aurel a terminat de spus,
L-a întrebat acelălalt de sus:
« Au nu-mi ținui cuvîntul ce ți-am dat? »
« Ba da, ce-i drept, e drept și nu-i păcat. »
« Și pe domniță n-o luași? Răspunde. »
Oftă din piept scutarul: « Ași, de unde! »
« Și care-a fost pricina, poți să-mi spui? »
Și el îi spuse alhemistului
De-a fir-a-părul toate cum au fost:
Să mai încep o dată n-are rost.
« Arvéragus — mai zise — prea-cinstitul,
În cazne mai degrab' și-ar da sfîrșitul
Decît să-și calce dînsa ce-a jurat. »
Și-i spuse chinul ce-o a sfîșiat
Și carnea cum se-ncrîncena pe ea
La gîndul silei numai; se vădea
Că-n nevinovăție juruise.
« Căci de magie dînsa n-auzise
Și-o milă m-a cuprins, nețărmurită;
Iar nobil el de-a fost să mi-o trimită,
Tot nobil eu i-am înturnat-o lui.
Mai mult decît atîta, ce să spui? »
Răspunse alhemistul: « Frățioare,
Frumoasă-avurăți amîndoi purtare.
Tu ești scutar și dînsul cavaler;
Dar să păzească Domnul Cel din Cer
Ca și un cărturar să dea-napoi
De la o faptă cum făcurăți voi!
Eu, domnule, mi te scutesc de plată
De parcă te-aș cunoaște-ntîiași dată

Şi chiar acuş ai fi picat din cer.
Din mia cea de funţi un ban nu-ţi cer
Ca să-mi plăteşti ascunsa mea ştiinţă,
Căci mă socot plătit cu prisosinţă;
Şi-acum te las cu bine, domnul meu. »
Şi luîndu-şi calul, merse-n drumul său.
V-aş întreba pe voi, jupînii mei,
Au care-a fost mai nobil din toţi trei?
Răspundeţi-mi cît n-am pornit la drum.
Eu basmul istovitu-l-am de-acum.

AICI SE ISPRĂVEŞTE POVESTIREA RĂZEŞULUI

POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI

Dădacăi a năravurilor toate,
Ce-i zic pre limba noastră *lenevie*,
Și ușăriței dulcilor păcate —
Potrivnica se cade piept să-i ție,
Adicăte, pioasă *hărnicie*
Să dovedim din zori și pînă-n sară
Căci, stînd, ne-nhață diavolul în gheară.

El, diavolul, cu mii de șfori viclene
Pîndește ne'ncetat pe sub sprînceană,
Doar-doar o prinde omul pus pe lene,
Căci gata-i pică-atuncea în capcană.
Dar pînă nu-i în labă de Satană
Nu știe omul cine l-a-nhățat.
Deci pune-te pe treabă, nu pe stat.

Chiar cînd de moarte omul teamă n-are,
Pricepe el și-și dă cu socoteală
Că lenea-i împuțită destrămare.
Doar pagubă-i de ea, necum scofală.
Huzurului de i te culci în poală
Îți arde numai a mînca și-a bea,
Și te îmbuibi din truda altuia.

Deci, spre-a ne dezbăra de lenevie,
Izvor ce e de scîrbe și ispite,
Cucernic hărnicit-am a vă scrie,
În stihurile mele tălmăcite,
Legenda vieții celei mucenite:
A ta, din trandafiri și crini cunună,
Cecilie, fecioara noastră bună!

Invocatio ad Mariam

Și Tu, Ce floare ești între fecioare —
De cari a scris cu har Bernard preasfîntul —
La Tine Cea dintîia fac strigare:
Alinătoareo, luminează-mi gîndul
Spre-aceea ce pe diavol alungîndu-l
Prin moartea ei, s-a-nvești nicit curată —
Și-ajută-mi să-i spun viața lăudată.

Fecioară-mamă,-a fiului Tău fiică,
Izvor de milă și de bucurie,
Prin Care însuși omul se ridică
La culmi de umilință și sfinție,
Din veac n-a pregetat să-Ți deie Ție
Cinstirea multă Tatăl-Cel-Ceresc
Să-mbraci pe Fiul Său în strai trupesc.

În pîntecu-Ți ferice s-a-ntrupat
Nețărmurita pace și iubire,
Treimii călăuz și domn curat,
Și Căruia din veci în nemurire
Pămînt și cer Îi vor cînta slăvire;
Tu, Precistă Fecioară, L-ai născut
Pe Cel prin Care toate s-au făcut.

În Tine măreția se adună
Cu mila și cu-atîta îndurare
Că Tu — desăvîrșirilor cunună —
Nu sprijini doar pe cei ce-Ți fac rugare,
Ci deseori din bunătate mare
Pe mulți de bună voie-ntîmpinîndu-i
Chiar nerugată viața lor o mîntui.

Ajută, Tu Ce nu cunoști prihana,
Ființa-mi în amaruri surghiunită;
Gîndește la femeia de la Cana
Ce-a zis că-s cîinii slobozi să înghită
Fărîma pe sub mese risipită.
Deși sînt fiu al Evei, păcătos,
Primește, Tu, și crezul meu pios.

Dar cum credința-i moartă fără fapte,
Dă-mi minte și răgaz să mă scutesc
De locu-n care-i cea mai neagră noapte!
Și, rogu-Te, potir cu har ceresc,
Să-mi pui cuvînt la tronul cel domnesc
Unde se cîntă pururea « Osana »,
Tu, Maica Lui, odor al sfintei Ana!

Întemnițatul duh mi-l luminează,
Căci tulburat îl simt prin molipsire
Cu trupul meu, și greu l-împovărează
Lumescul jind, fățarnica iubire.
Izbavă, Tu, liman de mîntuire
Al celor ce-s în chin și-n destrămare,
Ajută-mă, căci voi să-ncep lucrare!

Pe cetitori îi rog cu stăruință
Să-mi dea iertare dacă vrednic nu-s
Povestea s-o urzesc cu iscusință,
Dar tîlcuri și voroave le-am adus
Chiar de la cel ce prea pios a pus
Povestea-n scris; eu spun legenda și
Să dregeți voi pe unde-oi mai greși.

Interpretatio nominis Ceciliae
quam ponit frater Iacobus Ianuensis
in Legenda Aurea.

Întîi și-ntîi aș vrea să tălmăcesc
Porecla de *Cecilia:* se știe
Din basm că-n englezește-i « crin ceresc »,
Avînd întreagă dalba-i feciorie
Iar cinstea albă, albă-colilie,
Dar cuget verde. Bunu-i nume lin
Înmiresmînd-o, zisu-i-s-a « crin ».

Înseamnă și « a orbilor cărare »
Căci pildă fu de îndrumare bună;
Și mai cetii că este o-mbinare
Din « cer » și « lie » care împreună
Chiar numele « Cecilia » l-adună.
Spui « cer » pentru a ei cucernicie,
Spui « lie » pentru dîrza-i hărnicie.

Mai poți, zicînd Cecilia, să-nțelegi
« Ne-oarba », sfînta plină de lumine
Cu mintea și virtuțile întregi;
Sau numele fecioarei poate vine
Din « cer » și « leos »; — deci dar se cuvine
Să o numim și « cerul lumilor »,
Spre fapte drepte călăuzitor.

Căci « lume » este-n graiul anglicesc
Chiar « leos », și la fel cum poți vedea
Pe cer sori, lună, stele ce-l spuzesc,
Aidoma și-n sufletul din ea
Mărinimia se învecina
Cu a înțelepciunii limpezime
Și fapte luminoase o mulțime.

Așijderi iar, cum filosoful scrie,
Că blînd e cerul, dîrz și arzător,
La fel fecioara asta zăpezie
La facerea de bine dîrz da zor,
Arzînd s-arate milă tuturor,
Statornică-n blîndețe fără seamă...
Acum vă tălmăcii și cum o cheamă.

Povestirea celei de-a doua maici

AICI ÎNCEPE POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI, DESPRE VIAȚA SFINTEI CECILIA

Cecilia, se-arată la cazanii,
Purcede din rîmleni de neam slăvit
Și îndrumată fu din fragezi anii
Către Hristos, în gînd purtînd sfințit
Cuvîntul Său... Și nu a contenit
Să-L teamă îndrăgindu-L totodată,
Rugîndu-L s-o păstreze nestricată.

Și cînd a trebuit să fie dată
La casa ei fecioara asta și
C-un tinerel, Valeriu, măritată,
Sosindu-i ziua sfintei cununii,
Cucernic-umilita se gîndi
Un cămeșoi țesut din păr a pune
Sub rochia de fir — ce-i sta minune!

Cînd slobozeau din harfe imn, cînta
Și inimioara fragedei copile:
« O, Doamne, trup și duh, cu mila Ta
Umbrindu-mă, curate ține-mi-le! »
Și-a tot postit din două-n două zile
De dragul Celui ce muri pe lemn,
Rugîndu-I-se-ntr-una cu îndemn.

Ci cînd cu soțul fu să intre-n pat,
Ca de-obicei, cînd noaptea vine-n prag,
Îi zise la ureche de îndat':
« O, soțul meu cel dulce, scump și drag,
Aș vrea să-ți dau un lucru în vileag
De vrei s-asculți și dacă juri și-mi spui
Că n-ai să mă destăinui nimănui. »

Valerian jură cu strășnicie
Că nici dintr-o pricină, nicecînd,
Nicicui n-o spune, ori ce-ar fi să fie.
Pe urmă ea porni cu ăst cuvînt:
« Un paznic am — i-a spus — un înger blînd;
I-s dragă, și cu drag — dormind sau trează —
El trupul mi-l păzește și veghează.

Și de-ar simți că-ncerci a mă atinge,
Că mă-ndrăgești spre josnice plăceri,
Pe loc în coasa morții te-ar înfige
Și-n floarea tinereții va să pieri;
Ci dragoste curată dacă-mi ceri
Te va iubi atît cît și pe mine,
Scăldîndu-te-n desfături și lumine. »

Valeriu, îndrumat de Dumnezeu,
Răspunse: « Ca să fiu încredințat,
Arată-mi-l, să-l văd la chip și eu,
Și înger dacă e cu-adevărat,
Mă voi purta așa cum m-ai rugat;
Iar de iubești pe altul, jur că-n voi
Împlînt această spadă-n amîndoi.

« Pe înger dacă simți îndemn să-l vezi —
I-a spus Cecilia — îl vei vedea:
Doar în Hristos crezînd, să te botezi.
O leghe dacă bați — mai zise ea —
Pe Via Appia de-un sat vei da,
Și spune-le sărmanilor din sat
Cuvintele acestea răspicat:

Le spune că Cecilia te mînă
Pe Moș Urban 'naintea ta să-l scoată,
Că țelu-ascuns îi, dar pornirea bună,
Și după ce-l vei fi văzut la față,
Să-i spui așa cum îți dădui povață.
Și de păcate dacă te-a spălat,
Pe înger îl vedea-vei de îndat'. »

Plecă Valerian pe-arîpi de vînt
Și-ntocmai cum fecioara l-a-nvățat,
Aflatu-l-a pe-acel bătrîn preasfînt
În țintirim, peste-un mormînt plecat,
Și arătîndu-i neîntîrziat
De ce-a venit — Urban, de bucurie,
Își înalță luminile-n tărie.

Și mînile — și zise lăcrimînd:
« Cristoase-atotputinte, săditoare
De neprihăni, păstorul nostru blînd!
Primește-a nevinovăției floare
Din inima Ceciliei fecioare!
Ea, roaba ta — ca harnica albină,
Slujește Ție fără de hodină!

Pe el, abia nuntitul soțul ei,
Leu mînios, la Tine l-a mînat,
Și iată-l cel mai blîndul dintre miei! »
Atunci, un moș bătrîn s-a-nfățișat
'Naintea lor, cu straiul alb, curat,
Și-o carte-n mîni, cu scrisul aurit,
Și-n fața celui june s-a oprit.

Căzu de spaimă mare la pămînt
Valerian, dar se sculă pe dată
Și-n carte sloveni acest cuvînt:
« Un Domn și-o lege-n veci nestrămutată,
O singură Biserică, și-un Tată
În cer și pe pămînt, al tuturor, »
Sta scris în buchi de aur sclipitor.

Cînd junele citit-a, moș-bătrînul
« Crezi astea — zise — crezi au nu crezi,
spune? »
« Le cred — grăi Valerian păgînul —
Căci nu-i sub Ceruri minte să adune
Un adevăr mai fără stricăciune. »
Atunci pieri ca-n vis unchiașu-acel
Și-Urban îl botează pe voinicel.

Acasă-ntors Valerian, pe ea
Cecilia c-un înger o găsește
Ce două cununițe-n mîni avea —
De trandafiri și crini... Și o gătește
Cu cea dintîi pe fată, îngerește;
Valerian primi apoi, învoaltă,
De la heruv cununa cealaltă.

« Cu trup curat și cuget ca de rouă
Purtați-vă — le spuse el — cununa,
Căci eu din rai adusu-vi-le-am vouă,
Și nicecînd usca-se-va vreuna,
Ci tare miresma-vor totdeauna;
Acela doar le vede, care cată
Cu ochi de prunc și inimă curată.

Iar tu, Valerian, ce de îndată
Te-ai îndrumat pe limpedea cărare,
Cuvîntă: cum rîvnești să iei răsplată? »
Răspunsul fu: « Un frate am pe care
În lume îndrăgescu-l cel mai tare;
Mă rog a fi și dînsul îndreptat
Pe drumul ce-l aflai, adevărat. »

« Te-ascultă Domnul — îngerul îi zice —
Și amîndoi cu frunze de finic
Veni-veți voi la praznicu-I ferice. »
Sosi Tiburțiu, celălalt frățic,
Și cînd simți al doilea voinic
Răsurile și crinii cît de bine
Amiroseau, s-a minunat în sine:

« La vremea asta foarte mă mai mir
De unde bate bălsămata undă
De crin care-o simțesc și trandafir!...
Căci nici în pumn de-ar fi să mi se-ascundă
Nu m-ar putea mai mult să mă pătrundă;
Parfumul care-n pieptu-mi s-a-ncuibat
Alcătuirea veche mi-a schimbat. »

« Cununi avem — Valerian răspunse —
Din crini și din răsuri, strălucitoare;
De ochii tăi cununile-s ascunse.
Dar tot precum le simți, făcui rugare
Cu ochii să le și vezi, frățioare,
De năzuiești cu dor și sîrguință
Spre dreptul adevăr, și cu credință. »

Tiburțiu dă răspunsul: « Tot ce spui
Aievea-s, ori în vis le auzii? »
Valerian i-a zis: « În visuri fui,
O, frate, pîn-acum, așa să știi;
La adevăr doar astăzi mă trezii. »
Tiburțiu: « Apucași pe care cale? »
Valerian: « Vedea-vei mai la vale.

Un înger adevărul m-a-nvățat
Și-l vei vedea și tu de-ți vei răpune
Credința-n idoli, viețuind curat. »
Despre minunea îmbelor cunune
Predoslovía lui Ambroziu spune;
Cu măreție, astă peană sfîntă
Așa o proslăvește și cuvîntă:

Ca să primească semn de mucenic
Cecilia, împlîndu-se de har,
Din mierea lumii n-a luat mertic.
Dovadă: frații, bunul îndreptar
Primindu-l, Dumnezeu le-a dat în dar
Cununi înmiresmate, și l-a pus
Pe heruvimul Său de l-au adus.

Ea datu-le-a cerească fericire,
Iar lumea cunoscu de ce mult preț e
A neprihanei jertfă în iubire.
Tot ea s-a străduit să-i mai învețe
De idoli cum că-s toți deșarte fețe —
Căci idolii sînt muți și surzi sînt ei —
Făcîndu-i să se lepede de zei.

« Acel ce crede altfel, fiară este, »
Grăi Tiburțiu; și de bucurie
Ea-l sărută cînd auzi aceste,
Văzînd că adevăru-n el învie.
« De azi te iau toiag de sprijin mie, »
Îi spuse lui frumoasa fată sfîntă;
Și iarăși dup-aceea mai cuvîntă:

« Precum întru Hristos m-am cununat
Cu frate-tău, așijderi lîngă mine
Te iau drept ajutor apropiat,
De zei fiindcă te lepezi cu rușine.
Mergi dar cu el, botează-te pe tine,
Te fă curat, încît pe heruvim
Să-l poți privi cum zis-am că-l privim. »

Grăi Tiburțiu dînd răspuns: « Frăție,
La cine să mă duc, la ce liman? »
« Să vii cu pieptul plin de bucurie,
Ca să te duc la preotul Urban. »
« La preot mă îndemni, Valerian,
Acolo vrei tu, frate, să mă duci?
Ciudată cale-mi pare că apuci...

Nici vorbă de Urban — a mai răspuns —
Că-i osîndit de-atîtea ori să piară
Şi-n pribegie vieţuie ascuns
Necutezînd a scoate capu-afară;
De le-ar pica duşmanilor în gheară
I-ar şi da foc pe roşu rug... La fel
Şi nouă de ne-ar prinde lîngă el.

Şi tot cătînd pe zeul cela sfînt
Ce tainic stă pitit în Ceruri sus,
Noi arşi ne-am pierde viaţa pe pămînt! »
Atuncea dîrz Cecilia i-a spus:
« Să se-nspăimînte că va fi răpus
Biet-omul, pare-mi lucru cu dreptate
De n-ar mai fi şi altă viaţă, frate.

Altunde, însă, altă viaţă este —
Iar cei ce-o au în veci de veci nu mor —
De care Mielul datu-ne-a de veste,
El, fiu din Cel A-toate-ziditor;
Şi cîte sînt cu rost în firea lor
De Sfîntul Duh ce Tatăl ni-l trimite
Au fost, aşa să ştii, însufleţite.

Prin predici şi minuni, Mîntuitorul
De-o altă viaţă face arătare
Ce-şi poate cîştiga-o muritorul. »
Atunci Tiburţiu puse întrebare:
« Păi, soră dragă, nu spuseseşi oare
Că nu-i decît un singur Dumnezeu,
Şi-acu' de trei te-auz vorbind mereu? »

« Îți limpezesc îndată — zise fata.
La fel precum în om îs împletite
Cu ținerea de minte judecata
Și istețimea — tot nedespărțite
Și-n Domnul trei ființe sînt topite. »
I-a predicat pe urmă de venirea
Lui Mésia, apoi de răstignirea

Și despre cîte toate patimi grele;
Cum zăbovi pe-acest pămînt Isus
Pe oameni de păcate ca să-i spele,
Căci omul e păcatului supus;
Acestea lui Tiburțiu i le-a spus.
Și-atuncea el, cu frate-su-mpreună,
A mers la preot plin de voie bună.

Urban bătu metanii, și voios
L-a creștinat, învățătură dîndu-i
Întreagă, de oștean întru Hristos.
Apoi, de haruri inima umplîndu-i,
Tiburțiu a putut vedea la rîndu-i
Pre îngerul... Și orișice rugare
A lui afla la Domnul ascultare.

Minunile făcute pentru ei
De Fiul, anevoie-s de-nșirat;
Dar, ca să spun pe scurt și să închei,
Ostași romani să știți că i-au căutat
Și la Almach prefectul i-au purtat.
Acesta cercetîndu-i înțelese
Și-n capiștea lui Zeus îi trimese,

Poruncă dînd: « Acelui ce nu vrea
S-aducă jertfă, capul să se taie. »
Și ucenicii din povestea mea
De Máxim — om de taină și chehaie
Prefectului — au fost luați... Pîraie
De lacrimi a vărsat ostașul cînd
Pe cei doi sfinți cu el i-a fost ducînd.

Cînd Máxim auzi cuvîntul sfînt,
Scoțîndu-i din a gîdei crudă gheară
Le-a dat la dînsul acoperămînt;
Și iată că prin predici, pînă-n sară
Făcură pe călăi de lepădară
Ca și chehaia, legea lor stricată
Îmbrățoșînd pe cea adevărată.

Pe înnoptat Cecilia sosi
Cu preoți, botezîndu-i dimpreună;
Pe urmă, cînd albiră zori de zi,
Fecioara prinse astfel să le spună:
« Ostași iubiți din oastea Lui cea bună,
Stîrpiți ce-i rău în voi din rădăcină
Și platoșă încingeți, de lumină.

Ați dat, ce-i drept, o luptă foarte mare,
Croit vi-i drumul, apărarăți bine
Credința... Și Acela pentru Care
Slujirăți voi, cununa vieții vine
Ca să v-o dea precum vi se cuvine. »
Acestea zise, frații fură iar
Mînați să-nchine jertfă la altar.

Dar cînd i-au dus la locul hărăzit —
Atît mai spun, să pot să-nchei curînd —
Tămîie să presare n-au voit;
Ci în genunchi căzură ei pe rînd
Cu pioșia-n inimi fremătînd.
Și chiar acolo-i descăpățînară,
Dar duhurile-n slavă le zburară.

Iar Máxim ce văzuse astea toate
A povestit cu lacrime amare
De sufletele-n ceruri avîntate
Într-un alai de îngeri albi... drept care
S-au creștinat păgîni, mulțime mare.
Atunci Almach, c-un bici cu plumburi, puse
A-l bate pîn' ce viața i se duse.

Lîngă Tiburțiu și Valerian
Cecilia în taină îl astrucă
În țintirim sub neted bolovan.
Apoi Almach poruncă dă năucă
La slujitori, pe față să-i aducă
Spre a sili-o chiar în fața lui
Tămîie să presare zeului.

Dar luminați de-a ei învățătură,
Plîngînd s-au pocăit și-au dat crezare
La spusele-i, strigînd cu toți din gură:
« Hristos și Tatăl — fără dezbinare —
Sînt unul Dumnezeu Cel Viu, căci are
De-o slujnică așa de bună parte;
Adeverim aceasta pîn' la moarte! »

Aflînd Almach acestea, dă poruncă
Să i-o aducă lui la-nfățișare,
Și-ntîi o întrebare îi aruncă:
« Au ce fel de femeie mi-ești tu oare? »
« Eu sînt — răspunse ea — de viță mare. »
« Te-ntreb, și de te superi și de nu,
Ce lege ții și-n care zeu crezi tu? »

« De la-nceput rostiși nărod cuvînt,
Căci vrei să-ți dau răspunsuri două ție
La o-ntrebare, chiar ca omul tînt! »
Atunci Almach i-o-ntoarse cu mînie:
« Cum de mă-nfrunți cu-atîta sumeție? »
« Cum de te-nfrunt? fecioara îi răspunse.
Din cuget drept și gînduri neascunse. »

Și iar Almach: « Ori nici nu iei în seamă
Puterea mea? » Dar ea plăti cu-aceste
Cuvinte: « De puterea-ți nu mi-e teamă,
Deoarece în om puterea este
Precum o beșicuță ce plesnește,
Fiind cu vînt umplută... doar un ac
Făloasei umflături îi dă de hac. »

El ei: « Ai început cu răzvrătire
Și-n răzvrătire stărui tot mereu;
Au nu știi că înalta cîrmuire
A dat ucaz canon să-ndure, greu,
Creștinul care crede-n Dumnezeu
Cînd nu vrea să se lepede de cruce?
Altmintreli poate-n pace a se duce. »

« Mai marii voștri foarte-s cu păcat
Iar legea li-i zăludă și haină;
Ne-nvinuiți și nu-i adevărat;
Ci voi, măcar că știți că n-avem vină,
Năpăstuiți suflarea cea creștină
Fiindcă i se-nchină lui Hristos;
De asta doar ne împleți de ponos.

Dar noi știind că sfînta noastră lege
E plină de virtute, n-o zvîrlim. »
Almach răspunse: « Una, dar, alege,
Jertfește sau te rupe de creștini,
Spre a putea de chin să te scutim. »
Fecioara auzindu-l, prinse-a rîde
Și astfel zise sfînta către jude:

« O, jude potmolit în neștiință,
Tu vrei să fug de nevinovăție
Și să mă fac nevrednică ființă?
Priviți, curteni, la el fățărnicie,
Cum bîiguie și stăruie-n prostie... ! »
Atunci Almach: « Nefericito, oare
Puterea-mi n-o cunoști de cît e-n stare?

Au nu mi-au dat ai noștri domnitori,
Da, dreptul și căderea neștirbită
Să iert sau să-i ucid pe muritori?
De ce mă-nfrunți așa de sumetită? »
« Vorbesc dintr-o credință neclintită
Și nu semeț... iar cei asemeni mie
Să știi că scîrbă au de sumeție.

De adevăruri frică dacă n-ai,
Ți-arăt întru dreptate și pe șleau
Că o minciună mare spusu-ne-ai.
Ziseseși: regii dreptul datu-mi-au
Să-l tai sau viață omului să-i dau...
Tu, care doară viața poți s-o ceri,
Nestăpînind și altfel de puteri! »

Zi, dar, că-ți dete ție craiul coasă
De dregător al morții — căci de zici
Mai multe, minți... putere găunoasă! »
« Înfrînă-ți tu al limbii mîncărici
Și zeilor jertfește, chiar aici, —
Rosti Almach. Ocara-ți nu mînjește,
Căci pot s-o sufăr filosoficește.

Cu-acele hule numai nu mă-mpac
Cu care tu pe idoli mi-i împroști. »
Cecilia: « O, cap de prostănac,
Din toate cîte-mi spus-ai te cunoști
Că parte faci din ceata celor proști;
În fel și chip te-arăți oștean zevzec,
A-tot-neștiutor, și jude sec.

Ți-i ochiul orb, da, orb desăvîrșit,
Căci lucrul ce s-arată orișicui
Că piatră e — fapt tuturor vădit —
Tu astei pietre zeu voiești să-i spui.
Te-ndemn să pipăi bine, ba să pui
Și limba, și-o s-o afli stei sadea,
De n-ai cu ochii-ți orbi cum o vedea.

Te faci de rîsul lumii și-i rușine
S-agonisești disprețul tuturor;
Deoarece tot insul știe bine
Că-n slăvi stă Cel A-toate-ziditor;
Iar chipurile astea nu-s nici lor
Nici ție de folos, căci nici nu sînt
Mai mult decît un fir de pleavă-n vînt. »

Așa i-a spus, și alte multe încă;
Iar el s-a mîniat, și la călăi
S-o ducă-n casa ei a dat poruncă:
« Să mi-o-mbăiați în roșii vîlvătăi. »
Întocmai chiar făcură servii răi,
Căci au închis-o-n baie pe fecioară
Și dedesubt foc strașnic aținară.

O noapte lungă, fata, și-înc-o zi
În aburi arzători și în dogoare
A stat ca-n iaz — și chinuri nu simți,
Neslobozind broboană de sudoare.
Dar tot în baie-i fuse dat să moară
Căci el, Almach, mînă, hain, s-o taie
Un slujitor al său acolo-n baie.

Trei spade-i dete gîdea în cerbice
Dar n-a putut — măcar că se muncea —
Cu nici un chip grumazul să-i despice;
Și cum pe-atunci o lege poruncea
Să nu se pedepsească nimenea
Cu patru lovituri — acel gealat
Să mai lovească n-a mai cutezat.

Zăcînd cu beregata spintecată,
Ca moartă, a lăsat-o și-a fugit...
Creștinii megieși săriră-ndată
Și sîngele cu fețe i-au oprit.
Trei zile biata-n cazne-a mai trăit,
Necontenind să propovăduiască
Nici o clipită legea-i creștinească.

Le-a-ncredințat apoi al ei avut
Să-l ducă lui Urban cu ăst cuvînt:
« Lui Dumnezeu atîta i-am cerut,
Să am răgaz trei zile pe pămînt
Ca să ți-i las, cît încă vie sînt,
În grija ta pe-acești creștini... Și-aș vrea
Biserică să faci din casa mea. »

Urban cu-ai săi diaconi ucenici
Pioși au dus-o noaptea de-o-ngropară
În taină lîngă ceilalți mucenici;
Iar casa i-au sfințit și-o botezară
Biserica Ceciliei Fecioară.
Acolo naltă lumea osanale
Și astăzi lui Hristos și sfintei sale.

CU ASTA SE ISPRĂVEȘTE ȘI
POVESTIREA MĂICUȚEI
CELEI DE-A DOUA

POVESTIREA ARGATULUI AVEI

Cinci mile-abia făcum în cursul zilei
Cu basmul prea-cucernicei Cecilii
Și ne-a ajuns la Boghton-de-sub-Blee
Un ins în țoale negre fumurii
Iar dedesubtul lor cu alb stihar;
Pe gloaba pagă-a noului drumar
Curgea sudoarea rău în așa hal,
De parcă-mpintenase bietul cal
Trei poștii... Murgul slugii lui la fel,
C-abia-abia se mai ținea de el;
Pe la gîtar sta spuma ca o blană,
De n-ai fi zis că-i cal, ci coțofană.
Avea la șa desag îngemănat,
Și nu părea să poarte mult tarhat,
Ci sprinteior, ca vara, călărea...
Și-am prins a mă ciudi în sinea mea
Cam cine-o fi și ce? — pînă văzui
Că anteriul și cu gluga lui
Cusute-s împreună; drept urmare
Am bănuit c-a fi vrun avă mare...
Pe spate pălăria de o iră
Îi atîrna de tare ce goniră,
Căci dase pinteni ca un năzdrăvan;
Sub glugă-avea o frunză de lipan
Spre-a se feri de vipia de soare;
Rîdeai văzîndu-i gîrla de sudoare
Ce-i șiroia ca țuica din cazan
Pe frunte, sub pătlagini și lipan!...

Cînd ne-a ajuns, strigă: « O, sfinte tare,
Blagoslovește astă adunare!
De dragul vostru am gonit delung
Fiindc-am voit din urmă să v-ajung
Spre-a drumeți cu-așa voioasă ceată... »
La fel — cuviincioasă și plecată —
Grăi și sluga lui: « În zori, de cum
Zăritu-v-am la han pornind la drum,
Stăpînului pe loc i-am dat de știre,
Iar el s-a bucurat a vă-nsoțire,
Că-i tare petrecăreț domnul meu! »
« Așa? Atunci ajute-ți Dumnezeu —
I-a dat răspuns Hangiul — căci îmi pare
Că ți-i stăpînul om cu doxă mare
Și hîtru; iaca, rămășag aș pune
Că și o snoavă-două poate spune
Întru obștească noastră veselie! »
« Stăpînul zici? Cum nu?! Stăpînul știe
Povești cu haz, cît lumea, chiar așa!
Păi, crede-mă, jupîne, dumneata,
Că dacă l-ai cunoaște cît și mine
Mira-te-ai ce destoinic și ce bine
Lucrează orișice... să nu mă-ntrebi!
S-a înhămat la fel de fel de trebi
De care n-ar fi nimenea în stare
Din voi fără de buna-i îndrumare;
La cot cu noi pășește sfiicios,
Dar cine l-ar cunoaște-ar fi fălos
Și nu l-ar da uitării... zău c-așa e!
Mi-aș pune tot avutul la bătaie
Că nu-l veți mai uita d-aci-nainte.
Ca el mai rar bărbat așa cuminte;
E-odată om, vă spun s-o știți de bine! »
« O fi, dar, dumirește-ne, creștine:
Îi popă, nu-i, sau ce-i? » — rosti crîșmarul.
« Ei ași! E și mai și decît vicarul —
I-o-ntoarse sluga. Uite, ca să știi,
Ți-oi spicui pe scurt ce meserii

Și meșteșuguri lucră domnul meu: —
Puterea-i toată n-o cunosc nici eu
Măcar că i-s cam calfă oarecum.
De-o pildă caldarîmul de pe drum
Cît l-ați bătut și încă-l veți mai bate
Spre Canterbury, să-l răstoarne poate
Și-n loc s-așternă aur și argint. »
Hangiul, aste vorbe auzind
De la argat, a zis: « O, Născătoare!
Ascult și-mi pare lucru de mirare
Că el, deși atîta doxă ține
Încît cădea-s-ar toți să i se-nchine,
C-un port așa calic se-mpăciuie;
Giubeaua lui de nici un preț nu e —
Păi zău că da, așa să am eu bine!
De ruptă ce-i, în rapăn se mai ține...
De ce e-așa rufos, mă rog matale,
De vreme ce-ar putea să-și ieie toale
Mai bune, dacă-i vrednic pre cît zici?
Aici să-mi dai răspuns, c-aici e-aici! »
« De ce? i-o-ntoarse sluga. Ce zor ai
Să-ntrebi, bătute-ar sfîntul Neculai?! —
Ți-oi spune, dar în taină, numai ție,
Să n-afle alții, rogu-te, bădie. —
Eu cred că-i peste fire de mintos
Și ce-i prea mult, ponos e, nu folos,
Cum zice înțeleptul... D-aia, zău,
Bezmetic îl socot și nătărău;
Căci ăl de are minte cu stamboala
Ades o folosește alandala.
Așa-i și el... Cu asta nu mă-mpac.
Plătească-i Cerul! Da' mai bine tac. »
Hangiul către slugă: « Fii pe pace!
Și-acu, om bun, ia zi ce știe-a face?
E-atîta de dibaci în vicleșuguri?
Că zici că-i mai ciupiși din meșteșuguri.
Ai vrea să-mi spui pe unde-aveți sălaș? »
Argatul: « Pe la margini de oraș,

Prin mahalale ne-ascundem și fundace
Pe unde numai lotrul cuib își face,
Lîngă bîrlogul furului, spăimos,
Ca ăi ce stau în umbră și la dos;
Așa o ducem noi, taman așa... »
Iar gazda: « Dacă-mi ierți, te-aș întreba
De ce ți-i fața smeadă și gălbie? »
« O, Sfinte Petre, fire-ar, bre, să fie!
Să suflu-n flăcări îs așa deprins,
Că din obraji tot roșul mi s-a stins.
Privitu-n oglinjoare nu-mi prea place,
Ci aur mă căznesc să-nvăț a face...
Mereu ne dă amestecul în foc,
Mereu orbecăim fără noroc;
Nicicînd n-am izbutit și nicăiri...
Pe mulți îi îmbătăm cu amăgiri
Să ne-mprumute cu un zlot, cu trei,
Cu doispre'ce sau chiar mai multicei,
Să-i facem să ne crează-acei zevzeci
Că dintr-un zlot știm scoate douăzeci.
Minciuni și vlăvi!... Da' nu se dă bătut
Jupînul... și-o luăm de la-nceput.
Ci drumu-i lung pîn' la acea știință,
Și s-o cuprindem n-avem puterință.
Măcar că ne-am jurat să-i punem hăț,
Ne va lăsa milogi cu traista-n băț... »
În timp ce sluga-și depăna voroava,
Îl auzi, venind aproape, ava,
Fiindcă sfinția-sa papistășească
Pe toți avea năravˇ să-i bănuiască;
Că zice Caton: « Hoțul crede că
Toți ceilalți doar de el se-mpiedecă. »
De asta, vezi, se dase lîngă slugă:
Să tragă cu urechea ce îndrugă.
Și auzindu-l s-a răstit la el.
« Taci! Nu mai scoate nici un cuvințel,
C-altmintrelea e vai de capul tău;
În ochii lumii mă vorbești de rău

Și dai de gol lucrările-mi ascunse?! »
« Ba zi-i mereu — Hangiul îi răspunse —
Nu-ți pese, bre, de vorba-i furioasă! »
Iar slujitorul: « Fire-aș dacă-mi pasă! »
Cînd popa înțelese c-o s-o pață,
Că-i dă argatul tainele pe față,
Se rușină și o luă la fugă.
« Acu vom rîde! zise-această slugă.
O să deșert pe dată sacul tot,
Că-i dus acu, trăsni-l-ar Savaot!
Nu-l mai slujesc de azi în veci de veci
Nici pentr-un ban, nici pentru patruzeci!
Pe cine m-a vîrît în hora asta
Pînă la moarte, bate-l-ar năpasta!
Belea, nu glumă, fost-a pentru mine
Ce-am tras — măcar ce-ar zice oarecine...
Da' vezi că eu, cu toată nemîncarea,
Cu toată truda, vaiul și duroarea,
Din horă n-am fugit... Și-acu, Preasfinte,
Fii milostiv și dă-mi destulă minte
Să povestesc de-aceste făcături —
De-a-ntregul nu, da' baremi picături.
O dată ce-a plecat jupînul meu,
Din cîte știu nimic s-ascund nu vreu... »

AICEA IA SFÎRȘIT PRECUVÎNTAREA DE LA POVESTIREA ARGATULUI AVEI

Povestirea pargatului Avei

AICI ÎNCEPE ARGATUL AVEI POVESTIREA SA

(Prima Pars)

De-a rîndul șapte ani slujii pe avă,
Dar din știința-i n-am nimic în glavă.
Avutul, tot, cu el l-am irosit
Și zău că mulți la fel au pătimit!
A fost un timp cînd vesel arătam
Și-n haine scumpe țanțoș mă purtam.
Acuma pot și braci să-mi pun pe creștet;
Obrazul meu cel rumen, azi îi veșted
Și bate-n fața plumbului sleit;
De vreți ce vrui, căi-vă-veți cumplit...
Mi-au stins vederea truda și migala.
Cerci să faci aur? Iacă procopseala!
Din meșteșugul ista lunecos
Alesu-m-am mofluz și flenduros,
Ba chiar și peste cap îndatorat
Cu aur mult ce-am tot împrumutat
Și n-am să pot nicicînd a-l da-napoi.
Din pozna mea luați aminte voi!
De te apuci de-asemeni meșteșug
Și stărui, nu mai pupi în veci belșug!
Cu treaba asta, zău, atît cîștigi,
C-ajungi, sfrijit ca țîrul, la covrigi...
Și după ce pierdu avutul tot
Jupînu-meu, spre visuri de netot
Întărîtă și alți nătîngi ca el
Să-și spulbere averile la fel;
Căci ticălosul rîde, face haz
Cînd vîră și pe semeni la necaz —

Așa mi-a zis cîndva un om cu carte.
Eah!... Da' să-mi torc povestea mai departe.
Aflînd cotlon de tainică lucrare
Ne socoteam deștepți nevoie mare,
Grăiam întort ca vracii și ca pochii
Și-n foc suflam de mai să-mi sară ochii!...

Să-ncep a v-arăta de fiecare
Amestec cum se drege pe cîntare?
Au de turnam un dram ori cinci — să zic,
De pulbere de-argint — sau alt mertic?
Să vă înșir ce nume dam adică
La osul ars în foc, la săricică,
La pilituri, ca praful măcinate?
Cum le vărsam într-un găvan pe toate,
Cum presăram întîi piper și sare
Și mai apoi aceste pulberi care
Le-ați auzit?... Cum le-astupam c-un geam
Și cîte alte multe mai puneam?
Cum lutuiam și geam și oală ca să
Nu aibă aburul pe un' să iasă?
Au despre focul iute ori molcóm
Ce-l întețeam? De traiul de neom
Ce sufeream pîn' limpezea fiertura
Și pînă se prăja și corcitura
Dintre mercur — adic-argintul viu —
Și celelante?... Trudă în pustiu!
Nici săricica fiartă-n hidrargir
Și nici litarga rasă pe porfir,
Drămăluite toate împreună,
Nu ne-ajutau să facem treaba bună.
Nici damful de deasupra puturos,
Nici drojdia sleită-n oală jos
De loc n-au fost în stare să ne-ajute:
De-a surda chin și osteneli pierdute!
Bez cîtă cheltuială de parale
S-a dus pe apa sîmbetei la vale...

Mai poci a spune daraveri o mie
Legate de a noastră meserie,
Dar nu-s destoinic să le-aşez la rînd,
Căci în ştiinţă încă mi-s plăpînd.
Ci vi le-nşir şi vouă dinainte
De-a valma după cum îmi vin în minte:
Lut armenesc, cocleală, pămîntel,
Clondire, gavanoase fel de fel,
Ţucaluri şi pritoace, alambice,
Beşici de sticlă ce retorţi le zice,
Uiege-anume, piulițe, şipuri
Şi alte marafeturi şi tertipuri...
Ce zor, au ce folos a vă mai spune
De « bun de bou », de « rubefacţiune »,
De ţipirig, pucioasă, şoricioaică...
Şi ierburi pot să-nşir — că multe-s, taică!
De-o pildă: odolean, turiță mare
Şi cîte alte, de-aş avea răbdare...
Ardeam oloi în candeli din belşug
Doar om brodi ascunsul meşteşug.
Cuptorul pentru « calcinaţiune »
Şi cele de « albificaţiune »
Le încingeam cu cridă, cu albuşe,
Lut, bălegar, pişat, var, praf, cenuşe,
Cu vitrion, salitră şi cu pungi
De ceară, cu mangal, cu lemne lungi,
Cu sodă, tartru, sare de bucate,
Cu lucruri arse-n foc sau închegate,
Cu glod, cu păr de lup sau de muiere,
Cu piatră acră, drojdie de bere,
Cu sambarac, cu pulberi care sug
Şi alte-adaose... Am să vă-ndrug
De-argintul nostru cum se lămîiă,
Cum se-nchega, cum îi turnam maiă,
De oala pentru prube, de calupuri,
Şi-o să vă-nşir şi cele şapte trupuri
Şi patru duhuri chiar aidoma
Cum le-auzeam pe vraci că le chema:

La-ntîiul duh îi zice-argintul viu,
L-al doilea orpiment, și-al treilea știu
Că-i țipirigul; sulful vine-apoi...
La ăle șapte trupuri, iaca noi
Le spunem: aur-Soare, argint-Lună,
Fier-Marte, hidrargirul se-mpreună
Cu Hermes, Zevs cu albul cositor
Și cuprul cu Venera, zău, să mor!
Această meserie blestemată
Îi vîntură oricui averea toată
Și nime n-are bani cît poate pierde;
Aceasta mi-i credința și-o spun verde:
Acel ce vrea s-arate că nebun e
Apucă-se de transmutațiune,
Iar ăl de are cît de cît în pungă
Să vie-ncoa și... alhimist s-ajungă!
Au crezi că-i lesne astă meserie
S-o-nveți? Ei ași! Călugăr, frate fie
Sau preot chiar, sau avă, orice-ar fi,
De-ar sta și zi și noapte și-ar ceti,
Tocind știința asta diavolească,
În darn!... Ba s-ar putea s-o și pățească...
Asemeni subțirimi să-nveți p-un prost?
De-a surda trudă! Vorbă fără rost...
Și de cunoști cetitul, și de nu,
Foloasele-s la fel, vedea-vei tu!
Căci cărturar de ești sau prostănac,
La transmutațiune... tot un drac:
Pînă la urmă, orișicum ar drege,
Biet omul tot cu praful se alege.
Dar am uitat să pomenesc îmi pare
De pilituri și despre apă tare
Și despre cum muiem și facem sloiuri
Din cele șapte trupuri, de oloiuri,
Și cum spălăm metalu' la topire...
În șapte Biblii nu-i cin' să le-nșire
Pe toate cîte-s! Zău așa! Și-mi vine
Să mai retez pomelnicul... Văz bine

ELIXIR
TRA
Æ
W
LI
CA
H

Că vă spusei destule-ncît să-mi fac
Ortac de drum pe cel mai groaznic drac.
De-ajuns!... La piatra filosoficească
Toți năzuiau; de-ar fi să se găsească
Acel cevași ce-i zice elixir,
Am izbîndi... dar jur pe sfîntul mir
Că orice-am meșteri și orice-am face
Tot nu răzbim să-i dăm de rost și pace...
Ea ne-a mîncat averi și galbeni grei
Și mai să ne smintim de răul ei;
Dar vezi că-n piept nădejdi ne tot încearcă —
Nădejdi mai iuți ca zama de chiparcă —
Că doar ne-o pune mîna-n cap norocul:
Cai verzi și gărgăuni mai răi ca focul!
În veci vom bîjbîi, așa să știți!
Credința că doar-doar... săraci lipiți
Făcu din cei ce-au bizuit în ea;
Dar tot n-o dă în trăsnet nimenea
Căci tot ne pare agurida dulce;
Și chiar de n-ar avea ca să se culce
Decît o zdreanță veche drept macat
Și doar o gioarsă, ziua, de purtat,
Le-ar vinde pentru meseria sa
Oricare mag și tot nu s-ar lăsa...
Pe alhimist, oricum arată chipu-i,
După mirosul de pucioasă-l dibui:
Pe unde trece ca o capră pute;
Duhnește-a țap, așa de-ncins și iute,
Că și de s-ar găsi la șapte poști
Miasma te trăsnește și-l cunoști.
Deci dar, pe iz și ruptele cojoace
Îi dibăcești cu cine ai de-a face...
Iar de-i întreabă vreunul pe șoptite
De ce au straie-așa de ponosite,
Aceia dau răspuns, încet de tot,
Zicînd că dac-aflare-s-ar ce pot
Ar fi uciși pentru știința lor;
Așa-l prostesc pe necunoscător.

Dar s-o scurtez, că prea țin basmu-n loc.
Stăpînul, pîn-a nu punea la foc
Cîtimea de metaluri în ulcele,
Le încălzește însuși el pre ele,
Căci zice-se că-n astea-i meșter bun; —
Acu că-i dus mă-ncúmet să vi-l spun.
Da, știu că dobîndit-a nume mare
Măcar că dă și greșuri nu arare...
Cum? Îi plesnește oala prea ades
Și aleluia!... Praful s-a ales!
Așa puteri se află în metale,
Că zidurile nu le stau în cale
De nu-s din var cu pietre tari; altfél
Pot sparge orice zid, răzbesc prin el
Și în pămînt se-afundă hăt departe...
Așa pierdurăm multe oci... O parte
Se-mprăștie pe jos pe pardoseală
Și-o parte-n bagdadii... Fără-ndoială
Că Necuratul, chiar de nu se-arată,
S-aține-n preajmă, naiba-mpielițată!
Și-atunci, păi, nici în iad nu cred să fie
Atît necaz și ciudă și mînie!
Cînd crapă topitoarea, fiecine
Dă vina și te bănuie pe tine.
L-auzi pe unu': « Focul n-a fost bun »,
Că « n-ai suflat ca lumea » alții spun —
Știți, foalele erau în sama mea —
« Fuseși un tont — răcnește-al treilea —
Și n-ai călit vîrtos cît se cuvine... »
Al patrulea: « Ascult-aici la mine,
S-a spart că n-ați pus lemn de fag în foc! »
Taman așa făceau, să n-am noroc!
De ce dam greș nici unul nu știm neam,
Da' știu că rău ne mai ciorovăiam.
Zicea jupînul: « Azi lăsați-o baltă,
Oi lua aminte data aialaltă;
Pe tuci chiar eu văzui o crăpătură...
Hai, nu mai stați ca niște cască-gură,

Ci dați-i zor și măturați pe jos,
Fiți veseli și cu suflet curajos! »
Strîngeam purcoi atunci moloz și praf,
Se așternea pe scînduri un cearșaf,
Dădeam prin site murdăria toată
Și-o piguleam o dată și-ncă-o dată...
« Am strîns — zicea — pre Domnul Savaot!
O parte din metal, deși nu tot;
Măcar că azi așa ni s-a-ntîmplat,
Poate-o ieși mai bine altădat'...
Iar punem banii la bătaie. Spor
N-are mereu nici ăl de-i negustor,
Căci uneori, vă rog să-mi dați crezare,
Agonisita i se-neacă-n mare,
Iar altcînd izbîndește... Fiți pe pace! »
Și tot jupînul meu: « De-acu voi face
Lucrarea pregătit-altmintrelea
Și de-oi greși să-mi ziceți cum oți vrea;
Azi nu văzurăm hiba, dar o știu. »
Iar altul cică « focul fu prea viu... »
Ei așa! Foc viu — foc slab... Cutez să zic
Că orișicum tot canci și tot nimic...
Ci chiar de nu făceam nici o ispravă,
Mereu umblam cu fandaxii în glavă.
Iar cînd ședeam la sfat într-aolaltă,
Toți arătau înțelepciune-naltă...
Dar « nu e aur tot ce-i auriu »
Cum zice o zicală care-o știu;
Nu orice măr frumos la-nfățișare
Îi și gustos. La fel și-n adunare
La noi la alhimiști, pre legea mea!
Cel care mai cu scaun îți părea
Se dovedea la trebi mai tînt ca toți,
Iar cel mai drept — ăl mai parșiv din hoți;
Așa vă spun, ca să se ducă vestea
Cît îs cu voi și n-am sfîrșit povestea.

Explicit prima pars.

Et sequitur pars secunda.

Trăiește printre noi un popă care
Să-mpută și-o cetate-ar fi în stare
Chiar cît Alexăndría dacă vrei,
Ninive, Rîmul, Troia și-alte trei...
Minciunile și șotiile lui
Om să le pună-n scris eu cred că nu-i,
De-ar vieți un veac, ba chiar și zece!
La spus prăpăstii nimeni nu-l întrece;
Așa ce-l înfășa în cuvintele
Și-l descînta-n șoșele și momele
Cînd sta la sfat cu cinevașilea,
Încît într-o clipită-l zăpăcea
De nu era și-acela vreun bălțat
Tot ca și el... Pe mulți i-a înșălat
Și de-o trăi, prosti-va mai mulți proști.
Ci totuși lumea bate zeci de pești
Să-l afle și să-l vază, căci nu-l știe
Pungaș ce e, viespar de viclenie...
De vreți să ascultați al meu cuvînt
Eu, cu povestea, iaca, gata sînt.
Și-i rog pe cei din cinul preoțesc
Să nu prepună cum că-i ponegresc,
Deși de-un avă povesti-vă-voi:
În orice tagmă-i și cîte-un vulpoi;
Ferească Dumnezeu ca obștea-ntreagă
Ponos din vina unuia să tragă.
A cleveti să știți că n-am de gînd,
Ci să tămădui răul mai curînd;
Și pentru alții spun acum poveste,
Nu numai pentru voi... Știut vă este
Că printre ucenicii lui Hristos
Doar unul, Iuda, fost-a ticălos;
Atuncea pentru ce s-azvîrli cu zoi
Și-n cei nevinovați?... La fel și voi.

Atîta sfat vă dau: dacă se ştie
Vreun Iuda şi la voi în chinovíe,
De sîrg să-l alungaţi, c-aşa e bine,
Spre-a nu păţi ponoase şi ruşine...
Să nu vă fie dar cu supărare,
Ci daţi istorisirii ascultare.

În Londra locuia un capelan,
Plătit cu leafă-n fiecare an,
Ce-atît o măgulea pe jupîneasa
Unde şedea cu casa şi cu masa,
Încît pe hrană şi pe straie ea
Bani nu-i lua de loc, avea, n-avea;
Ba mai primea sfinţitul şi parale...
Dar asta-i altă gîscă... Mai la vale
Voiesc a povesti acum o snoavă
Cum l-a prostit pe popa-l meu un avă.
Părintele acesta se trezi
Cu ava-n pragul casei într-o zi,
Cerînd să-l împrumute cu un zlot
Căci s-o plăti de el curînd de tot:
« Un galben dă-mi — zicea — şi eu ţi-l voi
Întoarce chiar răspoimîini înapoi;
Iar de-i vedea cumva că nu mă ţin
De vorbă, să mă urci în furci... Amin! »
Dă popa zlotul fără de zăbavă
Şi, mulţumindu-i mult, vicleanul avă
A zis « cu bine » şi-o luă din loc;
Dar s-a întors cu banii la soroc
Şi-i dete popii aurul primit;
Acela fu aşa de mulţumit
Că zise: « Unui om, firește, poţi
Să-i dai şi doi, şi trei, şi şapte zloţi,
Şi tot avutul fără şovăire,
Dacă-i atîta de cinstit din fire
Că nu amînă ziua de vadeá.
Zău, cine poate, oare, să nu-i dea?! »

Iar ava: «Eu să-mi rizic cinstea? Cum?!
Aiasta n-am făcut-o pîn-acum...
Obraz curat păstra-voi pînă cînd
M-or astruca groparii în pămînt.
Să fac altfél, ferească Sfîntul, zău;
Să crezi ce-ți spun cum crezi în crezul tău!
Har Domnului că nimeni n-o să spuie
De vreun om că n-a fost sau că nu e
Plătit de-arginți sau galbeni, cînd mi-a dat,
Sau c-am umblat cu gînduri de-nșelat.
Și pentru că prielnic tu îmi fuși
Ți-oi spune, părințele, tot acuși
O taină dintre cele neumblate
Spre a te răsplăti de bunătate.
Ci dacă vrei să-nveți și ești dorit
Să știi, îți arăta-voi deslușit
Al alhimiei tăinuit merchez;
Ia bine seama dară și-ai să vezi
Ce lucru minunat voi face-aici.»
«Zău? spuse popa. De-i așa cum zici,
Chiar te și rog! O, Maică Preacurată!»
Iar ava: «La porunca ta, îndată;
Ferească-mă Ăl Bun de gînduri rele!»
Așa-i pătrunse hoțul pe sub piele...
Păi bine spun cuminții cei bătrîni
C-asemeni daruri put și ard în mîni.
Va dovedi-o fără de zăbavă
Chiar fapta păcătosului de avă.
Așa drăcești erau a sale gînduri
Încît se desfăta în multe rînduri
Năpăstuind norodul credincios;
De-așa vicleni, păzească-vă Hristos!
Sărmanul preot nu putea cunoaște
Ce zace-n el și nu știa ce-l paște.
O, popă, mult nătîngule, vai ție!
Curînd vei fi robit de lăcomie;
Cap neajutorat, om fără har,
De mreaja-nșelăciunii n-ai habar

Pe care vulpea asta ți-o urzește
Și te vei prinde-ntr-însa ca un pește...
Dar ca s-ajung mai grabnic la sfîrșit,
Adică la năcazul ce-ai pățit,
Sărace, m-oi zori a arăta
Nesăbuința și prostia ta
Și viclenia celuilant... Încep
Să dau cum știu poveștii mele cep.
Stăpîn că-mi fu chiar ava, credeți oare?
Hangiule, pre Sfînta Născătoare,
Mă jur că ăl din basm e altu' avă
Mai învățat, cu doxă mai grozavă!
Pe mulți i-a amăgit... Ptiu! Silă mi-i
S-aștern în stih a' lui șolticării!
Cînd spun despre necinstea sa, de greață
Și de rușine mă roșesc la față;
De fapt îmi ard obrajii, mai curînd,
Căci rumeneli pe chipul meu — nici gînd;
Atîția aburi de metal de care
M-ați auzit vorbind adineoare
Mîncatu-mi-au roșața ca otrava.
Da' ian să auziți ce zice ava:
« Părinte, mînă-l tu pe slujitor
Să tîrguie argintul-viu, dă-i zor;
Vreo două úncii-trei s-aducă-ncoace
Și cînd s-o-ntoarce, dacă nu ți-o place
Minunea ce nicicînd n-ai mai văzut... »
Răspunde popa: « Gata, s-a făcut! »
Pe urmă poruncește către slugă
Să ia mercur; argatul pleacă-n fugă
Și vine aducînd acel argint
Tot într-un suflet; zău că nu vă mint.
I-nmînă avei úncile trele,
Acesta le așază pe podele
Și strigă slugii: « Adă jar degrabă
Să pot pe loc să mă apuc de treabă. »
I-aduce el cărbunii tot acuș,
Iar ava scoate-ndată un căuș,

Din sînul său și popii i-l arată:
« Vezi dumneata unealta asta? Iată,
Na, ia-o-n mîini și toarnă-n golul ei
O parte din mercur din cele trei;
Faci astfel primul pas în alhimie...
N-aș spune multor ce-ți destăinui ție,
Întreaga mea știință-nfățișîndu-ți!
Căci ai să vezi, lucrînd acum tu însuți,
Cum voi preface eu acest mercur
Într-un argint curat, fără cusur,
La fel cu ăl din punga cu parale
Din buzunarul meu și-al dumitale,
Bun de lucrat ca orișice argint.
Zi-mi cutră mincinoasă dacă mint,
Ca nasu-n lume-n veci să nu-l mai scot!...
Vezi, am un praf aicea, scump de tot,
El are dar, el face treaba grea
În măiestria care-o vei vedea.
Încuie ușa, dă argatu-afară
Cît meșterim aicea în cămară
La taina noastră filosoficească,
Ca nimenea să nu ne iscodească. »
Porunca ce dădu s-a-ndeplinit:
Pe slujitor degrabă l-au gonit,
Închise popa ușa c-un zăvor
Și prinseră-a lucra la ale lor.
Popa-nvățat de boaita de avă
A pus ulcica fără de zăbavă
La foc și a-nceput să sufle-n el;
Iar ava azvîrli în căușel
Un praf... Habar nu am ce praf era,
De sticlă, cridă, sau de altceva,
Dar știu că n-avea preț... Ca să-l orbească
Pe popă, ava-i spune să zorească
Și pe căuș s-adune jarul bine:
« Căci ca să vezi ce drag îmi e de tine —
Zicea — chiar tu cu mîna ta acum
Vei săvîrși lucrarea ce-ncepum. »

« Îți mulțămesc — răspunde popa — brava ! »
Și strînge jarul cum zisese ava.
În timp ce robotea nevinovatul,
Vicleanul cela, ieie-l Necuratul,
Un tăciunaș de fag din sîn a scos
Scobit înuntru prea meșteșugos,
Avînd o uncie de pilitură
De-argint în borta lui, și-nchis la gură
Cu dop de ceară, praful să nu iasă.
Această născocire-nșelăcioasă
Fu pregătită mai din timp, vezi bine...
Afla-veți voi mai multe de la mine
De-a lui șurubării și amăgele
Cu care plănuise să-l înșele;
Și pîn' la urmă tot l-a înșelat
Pe bietul popă... nici că l-a iertat...
Cînd spun de el mă-ntunec și mă doare
Și tare-s însetat de răzbunare;
Da' n-am cum să-l apuc: îi tot pe fugă
De colo-colo, chiar ca o zvîrlugă!
Dar ian mai ascultați ce am a spune:
El prinse-n palma sa acel cărbune
Și l-a ținut ascuns, măi oameni buni,
În timp ce popa grămădea tăciuni
Așa cum știți. Și-atunci îi zise ava:
« Mă uit ce faci și nu-mi place isprava,
Prietene al meu... n-acoperi bine;
Da' stai, c-o dreg eu, lasă-mă pe mine,
Îngăduie-m-alături doar un pic...
De milă-ți plîng, pre sfîntul Calinic!
Te-nfierbîntași, ești leoarcă de sudoare;
Na cîrpă, uscă-ți fața, frățioare! »
Și-n timp ce popa se ștergea pe chip,
Ia ava tăciunașul cu tertip,
Pe topitoare-l pune, la mijloc
În maldărul de jar, și suflă-n foc
Pîn' ce se-ncinge strașnică vîlvoare.
« Acu, părinte, toarnă în pahare,

Căci toate fi-vor bune în curînd;
Să hodinim nițel — mai zise — bînd. »
Cînd ars a fost al avei cărbunel,
Tot praful de argint s-a scurs din el
Și jos în topitoare a picat
Așa cum trebuia neapărat
Să cază de deasupra, jos — firește!
Ci popa, biet, nimic nu bănuiește...
El socotea că-s toți cărbunii buni,
Nepricepînd acele-nșelăciuni.
Cînd vede ava treaba gata, face:
« Ia scoal', părinte, scoal' și vino-ncoace;
Dar fiindcă știu că n-ai tipare, du-te
Și vin' c-un drob de var, mergi iute-iute,
Căci voi în el tiparul să-l scobesc;
Se cere, de-oi putea să izbutesc,
Să mai aduci o strachină sau tuci
Cu apă, și vedea-vei cînd le-aduci
Ce strașnic iese treaba ce-o-ncercai...
Iar bănuială pentru ca să n-ai
Că eu... ceva — cumva... în lipsa ta,
Nici nu mă deslipesc de dumneata:
Cu tine ies, cu tine vin de-afară... »
Pe scurt, cei doi cămara descuiară,
Ieșiră, au închis și dup-aceea
Se duseră luînd cu dînșii cheia;
Mai ápoi s-au întors degrabă iară.
La ce să-ntind povestea pînă-n sară?!
Veți ști că el scobit-a un tipar —
Vă spun eu cum — în drobul cel de var.
Iar hoțul scoase-ncet din mînecuță
Un băț de-argint, căzni-l-ar Aghiuță!
Tăiat taman de-o úncie să fie...
Și-acu să vezi a naibii dibăcie!
Tiparul lat și lung l-a potrivit
Cît bețișagul ăla, negreșit,
Lucrînd furiș, că popa... nici habar!
În mînecă piti argintul iar;

Ia, ápoi, topitoarea de pe jar
Şi o răstoarnă harnic în tipar,
Apoi tiparu-n apă îl aruncă
Şi către popă grabnic dă poruncă:
« Vezi, cercetează, pipăie, frăţie!
Argint afla-vei, mi se pare mie. »
Ei na! Ce alt putea să fie, drace?
Din pilituri de-argint, argint se face!
Vîrîndu-şi mîna preotul, a scos
Un băţ de-argint curat... Ce bucuros
A fost săracul popă cînd văzu!
« Să fii blagoslovit, o, avă, tu,
De sfinţii toţi şi Maica Preacurată...
Şi mie fi-mi-ar steaua blestemată
De nu te-nduri să-mi faci ştiut şi mie
Ăst meşteşug şi astă măiestrie!
Ţi-oi pune viaţa-mi toată la picioare! »
Iar ava: « Să mai facem o-ncercare
Ca să-ţi pătrundă treaba bine-n minte,
S-o-nveţi deplin, şi alte dăţi, părinte,
Să poţi să-ncerci tu singur de vei vrea
Aieste făcături, în lipsa mea...
Destulă vorbă; ia te rog să iei
Din hidrargir o úncie din trei
Şi fă cu ea la fel precum făcum
Cu-aceea care e argint acum. »
Se ia de treabă popa ca smintitul
Să facă-ntocmai cum afurisitul
Îi poruncea... Şi suflă-n foc răzbit
Doar-doar să-şi vadă visul împlinit.
Ci ava tot atuncea se aţine
Să-l păcălească iar pe preot bine;
Şi-n mînă, ca să pară firoscos,
Ţinea un băţ — ia seama! — găunos;
În vîrful lui o úncie de-argint e,
Tot praf, precum fusese înainte
În tăciunel — şi astupat cu ceară,
Să nu se piarză pulberea pe-afară.

Pe cînd trudea sărmanul popă, ava
A prins să miște-ncoa și-ncolo țeava
Și, tot vorbind, presară pilitura
În căușel... Strîmba-i-ar Cornea gura,
Și jupui-l-ar nu un drac, ci șapte!
Că pururi fost-a hoț și-n gînd și-n fapte!
Prin jărăgaiul de pe topitoare
A răscolit cu bățul cela care
Fusese meșterit cu plan subțire;
Iar ceara începînd a se topire,
A curs afară tot ce-n băț a fost —
Cum orice om pricepe de nu-i prost —
Și a căzut acolo în căuș.
Mai mult de-atîta ce mai vreți acuș?
Mîncînd el popa iarăși păcăleală,
Căci n-avea, bietul, nici o bănuială,
S-a veselit cît n-am cuvînt să spui
Ce multă fuse bucuria lui;
Și s-a-nchinat cu trup și suflet avei.
« Eh — i-a răspuns tîlharul — eh, vedea-vei
Că-s priceput, măcar că sînt sărac;
A, nu știi încă tot ce pot să fac!
Ai tu cumva să-mi dai niște aramă? »
Iar popa: « S-o găsi, de bună samă... »
« De n-ai în casă, tîrguie, hai, iute,
Zorește, părințele, pleacă, du-te! »
Se duse popa și s-a-ntors din piață
Cu-acea aramă; ava o înhață
Și-o úncie în cap dintr-însa scoate...
Rea slujnică mi-i limba că nu poate
Să spună cîte prefăcătorii
Puiesc în avă, și blestemății!
Cui nu-l știa, părea prietenos,
Dar el era un drac și-n duh și-n os...
Mi-i greu să-nșir a sale fapte rele
Dar, iaca, tot oi spune despre ele.
Nu pentru alte pricini, ci anume
Pentru a i se duce buhu-n lume.

Așază el arama-n topitoare
Și topitoarea-n focul cela mare,
Adăugind și praful. L-a-ndrumat
Pe preot ca să sufle-ncovoiat
Cum mai suflase... Trudă de prisos!
Rîs își făcea de bietul caraghios...
Turnă apoi arama în tipar
Și la sfîrșit în apă rece iar;
Își vîră mîna — aschia de-argint
De care m-auziră povestind
În mînecă-o ținea — și bețișagul
Îl scoate binișor de tot pungașul
Și-l scapă-n tuci... De-această șmecherie
Biet-popa nici nu simte, nici nu știe.
Prin apă-ncoa și-ncolo bălăcește
Și scoate pe furiș, pehlivănește,
Arama, dînd-o dosului... Îl ia
Pe celălalt de piept și-i zice-așa —
Părînd că are chef de șagă ava:
« Ia vină, frate, să-ți cunoști isprava,
Înmoaie-ți mîna, vezi ce afli? Zău,
Ajută-mă și tu la rîndul tău! »
Găsește popa, scoate... Da, argint e!...
Cuvîntă iarăși ava: « Hai, părinte,
La argintar, să spună el acum
De-i bun argintul ăsta ce-l făcum.
Mă jur pe legea mea și pe tichie
Că dacă nu-i... da' trebuie să fie!
Hai, chiar pe loc să-l punem la-ncercare. »
S-au dus cu cîte trele bețișoare
La argintar și el le-a cercetat
Cu foc și la ciocan... Adevărat:
Argint curat și bun s-a dovedit.
Îmbroboditul tare-i fericit!
Nici păsărelu-n faptul zorilor,
Nici prășura în luna florilor,
Nici nimeni chef mai mult de cîntec n-are...
Cocoană nu-i să jinduie-a jucare

Au de iubiri și giugiuleli să spuie,
Nici june mai setos de lupte nu e
Spre-a-i cîștiga doritei prieteșugul
Cît popa de-a deprinde meșteșugul
Acela neguros... Grăi spre avă:
« Pe Răscumpărătorul Cel din Slavă,
De sînt îndrituit să-ți cer atît,
Zău, spune-mi prețul prafului! Zi, cît? »
« E scump — i-o-ntoarce hîtrul —
scump te ține,
C-afară d-un sihastru și de mine
Nu-i om în Englitera să-l mai facă. »
Iar popa avei: « Nu-i bai, ei și dacă?
Cîți bănișori? Ci spune-mi, că te-ascult... »
« Mult, părintele dragă, tare mult...
Dar ce mai vorbă, fiindcă vrei să-l ai
Vreo patruzeci de galbeni va să-mi dai.
Hei, dacă nu-mi erai prietenos,
Ai fi plătit, să știi, și mai din gros. »
Aduce popa patruzeci de zloți
Și-i numără în palmă avei toți
Ca să-l învețe taina asta rară,
Ce nu-i decît o tragere pe șfară.
« Părinte — zise ava — nu prea țiu
Să se auză-n lume cîte știu;
Mă cam ascund... și chiar te rog să taci,
Că de se află cît îs de dibaci,
Zavistii aș isca atît de grele
Din prícina filosofiei mele,
Că m-ar ucide — n-aș afla scăpare... »
« Să mă ferească Cerul, frățioare!
Mai bucuros mi-aș da averea toată
Cît adunai — Preasfîntul să mă bată! —
Decît așa urgii pe cap să-ți cadă. »
Iar ava popii: « Iacă, ai dovadă
Că te iubesc. Mulțam și bun rămas!... »
S-a dus; și de atunci și pînă azi

Ochi n-au mai dat... Cînd popa-ncearcă treaba
Și măiestria ceea... ioc, degeaba,
N-a mai brodit-o bine niciodată.
Așa fu popa dus cu preșul, iată!
Așa intra tîlharul pe sub piele
La oameni, de-i lăsa fără obiele...

Vedeți voi, dar, că-n orice cin și stare
Cu aurul dă omul luptă mare,
De-aceea-i anevoie de găsit.
În transmutațiuni s-au irosit
Mulți galbeni... Chiar de-aceea cred și eu
Că aurul e rar și-l afli greu...
Așa pîclos vorbesc ăști ipochimeni
De alhimiști, că nu-i pricepe nimeni
Cu mintea noastră cea de astăzi, nene.
Pot trăncăni ca niște cotofene,
Plăcere-n vorbe afle-și ei sau dor,
Nicicînd n-or nimeri în ținta lor!...
Bogatul poate-n pulberi și puzderii
Să-și facă transmutația averii!
De-atît cîștig e jocul ăsta plin,
Că-ți schimbă voia bună în venin
Și pungi de aur doldora golește,
Iar alhimistul își agonisește
Blesteme de la cei care-au plătit;
Rușine fie-i cui s-a păcălit!
Au nu te poți feri de foc?! Un sfat
Dau ălui care-n joc s-a încurcat:
Să-l lese și s-apuce calea dreaptă
Cît nu-i tîrziu... căci pîn' la Sfîntu-Așteaptă
Nu află nimeni taina-n veci de veci;
Și e cutezător ca orbu-n beci
Cînd calcă-n strâchini făr' să bănuiască
Primejdia că poate să izbească

În zid sau în hîrtoape nevăzute...
La fel și cel ce umblă să transmute.
Și ochii de vă sînt făr' de putere,
Păstrați măcar a minților vedere.
Chiar treji de-ați fi și văz avînd în lege
Din truda voastră tot nimic s-alege,
Cîștig lua-veți praful de pe tobă!
Mai potoliți pojarul cel din sobă —
Ieșiți din hora asta vreau să zic —
De unde nu, dați multul pe nimic...
Și-acum din gura mea o să aflați
Ce spun și filosofii-adevărați.
Așa au scris Arnúld din Tîrgul Nou
În filele Rozariului său,
Taman așa cuvîntă, pot să jur:
« Nu-i cu putință să preschimbi mercur
De nu-i aduci alături un frate ».
Iar cel ce-a spus întîi acestea toate
E Hermes, tatăl filosofilor:
« Dragonul — cică — n-ai cum să-l omori
Decît de-l vei ucide împreună
Cu frate-său. » Prin asta vrea să spună
Cum că dragonul e argintul-viu
Iar frate-său — pucioasa. Și mai știu
Că ei din *Sol* și *Luna* se pot scoate.
Mai zice iarăși: « Nimenea nu poate
Să cerceteze-această măiestrie
De nu pricepe bine și nu știe
Ținta și graiul filosofilor;
Altmintreli e un prost neștiutor,
Căci dibăcia asta — zice încă —
E taina dintre taine mai adîncă ».
Așijderi, au mai fost un ucenic
De-a' lui Platone despre care zic
Că l-a-ntrebat cîndva pe-nvățător —
Așa stă scris în cartea-i *Senior:* —
« Ce nume poartă piatra cea ascunsă? »
Iară Platone grabnic îi răspunse:

« E piatra care Titanos se cheamă. »
« Și care-i? » Platon iar: « De bună seamă,
Magnesia. » Școlarul: « Ce mi-ai spus
E un *ignotum per ignotius*;
Te rog să-mi spui: Magnesia au ce-i? »
« O apă este și-n plămada ei
Vin patru elemente, » zise Plato.
« Sorgintea apei nu mi-ai arătat-o,
Și asta te-aș ruga să-mi spui acu,
Dacă voiești. » Iar Plato: « Asta nu!
Filosofimea toată e jurată
Să nu arate nimănui vreodată —
În cărți sau altfel — tainele aceste.
Căci taina asta lui Hristos îi este
Așa de scumpă-ncît n-o dezvelește
Fărădecît cînd El binevoiește
A lumina pe om, pe cine vrea...
Aicea se sfîrșește vorba mea. »
Deci dar închei și spun: cînd Cerul, frate,
Pe filosof nu-l lasă să arate
Ce drum ajunge pîn' la piatra asta,
Mai bine las-o, arză-o-ar năpasta!
Cînd Celui Sfînt îi cată rîcă insul
Și împotrivă-i stă cu dinadinsul,
Nicicînd nu va culege roade bune,
Oricît ar face transmutațiune.
Cu ăst povăț pun cap povestii mele.
Pe drepți ferească-i Bunul de belele!
Amin.

AICEA SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA
ARGATULUI AVEI

POVESTIREA ECONOMULUI

PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA ECONOMULUI

MAI LA VALE URMEAZĂ PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA ECONOMULUI

Cunoașteți tîrgușorul cela mic
Ce Hop-la-deal-și-hop-la-vale-i zic,
Cum mergi spre Canterbury-n jos de Blee?
Acolo-a prins hangiu-a șugui:
« Ne-mpotmolirăm, fraților, căci iată,
De-a surda tot vă rog — aș da și plată! —
Să mi-l treziți pe-acel fîrtat codaș,
Să nu-l buzunărească vreun pungaș!
Nu zău, priviți ce aghioase-adînci
Îi trage — și mă tem c-o da în brînci.
E bucătar din Londra, cică! Drace,
Doar știe ce-i dator... Să vie-ncoace,
Povestea să-i aud, pre legea mea,
Măcar că nici un chior n-aș da pe ea.
Trezește-te, trăsni-te-ar, bucătare!
Ce sfîntul ai de dormi nămiaza mare?
Ești beat? Te-au ros păduchii de picere,
Sau te-a sleit azi-noapte vreo muiere
De nu mai poți nici capu' sus să-l ții? »
Îngălbenit, cu ochii vineții,
Socaciu-a zis: « Așa să am eu bine
De mai pricep, dar dete peste mine
Un somn cumplit... Aș da un ol de Cheap
Pe-un ceas de somn. » — « De s-ar găsi vreun chip
Să te-ajutăm pe dumneata, socace,
Și dacă asta sînge rău n-ar face

La nimeni din drumeața adunare,
Hangiul bună voie dacă are,
De povestit — pe cinstea mea de om —
Scuti-te-aș — zise domnul Econom;
Ți-i împăienjenită uitătura,
Ești gălbejit, cînd sufli-ți pute gura,
Arăți ca ăl de nu-i în boii lui...
Nu-l cruț, nu fac hatîruri nimănui,
Da' văz că-i beat... Poftim cîta guriță
Mai cască, parc-ar vrea să ne înghită;
Închide fleoanca, neică, fie-ți milă,
Băga-și-ar coada-ntr-însa Sarsailă.
Ne-a împuțit duhoarea dumitale.
Ptiu, porc scîrbos, lovite-ar trei damblale!
Priviți-l ce zglobiu e!... Vrei să-ți faci,
Cucoane, țeasta gazdă de dupaci?
Un pumn la mir ți-ar prinde foarte bine!
Maimuță vinul a făcut din tine.
Așa-i dacă te-ntreci la supt, bădie.»
Socaciul auzindu-l, de mînie
Spre Econom a prins din cap să facă
Mărunt — și, buf, din șa într-o băltoacă,
Și lat rămase pînă-l scoasem iar;
Bun călăreț și domnul bucătar!
De ce nu s-a ținut de polonic!
Hei, pîn' l-am pus în șa a fost un pic
De osteneală și de tevatură,
Cercînd să-l ridicăm din căzătură,
Atît era de veșted damblagiul.
Spre Econom grăi apoi Hangiul:
«Pe ăsta băutura prea de tot
L-a prăpădit, și unul eu socot
C-ar povesti un basm din cel porcos.
Căci fie bere, fie vin vîrtos
De-o fi băut, îi răgușit și-ades
Strănută... parcă are tignafes.
Și multă luare-aminte i se cere
Să nu dea iar cu gloaba-n smîrcuri, vere;

Căci dacă vine iarăși hușțiuliuc,
Ne-așteaptă mare cazną și bocluc
Cînd om sălta bețiva matahală.
Zi tu... De ăsta nu-i nici o scofală.
Dar, drept să-ți spun, cinstite Econom,
Prea aspru-l dojenișì pe bietul om;
Mai știi, poate-ntr-o zi, venindu-i bine,
Cu mîța-n sac te prinde el pe tine;
Ce-ai zice-atunci s-arunce-o vorbă-n vînt
De-a tale-alișverișuri că nu sînt
Cinstite, de-am căta din fir-a-păr? »
« Mi-ar face mult bocluc, într-adevăr;
I-ar fi ușor să-mi vîre-n coastă țeapa;
Și-aș fi mai bucuros să-i cumpăr iapa
Decît să mi-l asmut cumva spre mine:
Nu-l vreau dușman, așa să am eu bine!
Ce-am spus am spus și eu așa în șagă...
A, stați că am o tigvă în desagă:
Într-însa-i vin de strugure tîrziu,
Și-ndat' am să v-arăt ceva hazliu:
Oi pune-o Bucătarului sub nas
Și pînă nu cinstește nu mă las! »
Iar Bucătarul ca un găgăuță
Sorbi vîrtos la vin din tărtăcuță.
Ce zor avea? Era destul de beat!
Prinzînd să lingă după ce-a suflat,
I-o dete Economului napoi,
Înseninat și bucuros cît doi,
Apoi în legea sa i-a mulțămit.
Atunci de rîs Hangiu-a hohotit,
Zicînd: « Acu văz eu că prinde bine
Să iei și niscai vin la drum cu tine,
Căci vinișorul vrajba o preschimbă
În prietesug de cum îl pui pe limbă.

O, Bachus, lăudat să fii pe lume
De poți muta încruntătura-n glume!
Puterii tale toți să i se-nchine!
Mai multe vorbe n-am de spus. Ia zi-ne
Matale, Economule, povestea. »
Iar cela: « Ascultați deci dar acestea. »

ACI SE SFÎRȘEȘTE PRECUVÎNTAREA ECONOMULUI

Povestirea Economului

ACI ÎNCEPE POVESTIREA ECONOMULUI DESPRE CIOARĂ

Cînd Phoebus locuia pe-acest pămînt,
Cum vechi izvoade mărturie sînt,
Se-nfăţişa în chip de cavaler,
Arcaş cum altul nu-i sub sfîntul cer.
Ucisu-l-a pe Python, bunăoare,
Cînd şarpele dormea colac la soare,
Şi multe-a săvîrşit, prin multe părţi,
Cu arcul, vitejii cum scrie-n cărţi.
Din ceteră-ngîna cîntări pe strune,
Dar şi din viers zicea cîntări — minune
Strălimpedele glasu-i, dulce zvon;
Că nici al Tebei rege, Amphion,
Cel ce cu cîntec zidu-i a durat,
Nu-l întrecea pe dînsul la cîntat.
Frumos bărbat era nespus, anume
Cum n-a mai fost de cînd e lumea lume.
Să vi-l mai zugrăvesc ce fel era?
Era frumos ca altul nimenea,
Deplin în cinste, plin de bunătate
Şi prea bogat în fapte lăudate.
El, floarea vitejiei, Phoebus zic,
Pe lume n-avea seamăn de voinic,
Şi-ntru plăcerea sa, precum s-a scris,
Spre pomenirea şarpelui ucis,
Purta un arc cu sine subsuoară.
Şi Phoebus cic-avea acas-o cioară,
În colivie stînd, şi zi de zi
Precum pe gaiţe-o învăţa grăi.

Ca lebăda era de albă ea
Şi, mare ţi-i minunea, pricepea
Să-ngîne orice vorbă-a orişicui.
Nici chiar privighetoarea, drept vă spui,
Ce ştie-aşa duios din ghiers să zică
Nu-i ajungea la gheara ei cea mică.
Avea în casă Phoebus şi soţie
Pe care o iubea cu străşnicie,
Că zi şi noapte ostenea de zor
Să facă-n placul dulcelui odor.
Ci numai cît, dator mă ţin să spun,
Pe soaţă-o gelozea ca un nebun,
Temîndu-se să pată vreo ruşine.
Aşa-i firesc să facă orişicine;
Dar tot în darn; zulia-i ne'nţeleaptă.
Nevasta, de-i curată-n gînd şi-n faptă,
Nu-i lucru cuvenit s-o ţii sub cheie;
Iar dacă-i rea de muscă-acea femeie,
Ţi-i paza în zadar, aşa să ştii.
E cea mai mare dintre nerozii
Şi trudă-n vînt să ţii în frîu nevasta:
Mulţi înţelepţi ne-au dat povaţa asta.
Dar să mă-ntorc de unde m-abătui.
Acest prea-vrednic Phoebus, cum vă spui,
Se ostenea mereu pe plac să-i fie,
Ca prin alint, dar şi prin bărbăţie
Stăpîn să fie-n inima-i mereu.
Dar nici un om, ni-i martor Dumnezeu,
Nu poate năbuşi într-o făptură
Ce-a fost sădit într-însa de Natură.
Ia pasărea şi pune-o-n colivie
Şi-apoi cu drag grijeşte-te să-i fie
Plăcută hrana, apa tot la fel,
Şi vezi de-o cocoleşte-n chip şi fel,
Şi curăţ-o de scîrnă zi de zi;
Din aur colivia dac-ar fi,
De mii de ori mai bine şi-ar petrece
Răgazul în pădurea grea şi rece,

Hrănindu-se cu viermi și scîrnăvii;
Căci orice pasăre, cît va trăi,
Căta-va a fugi din închisoare
Și slobodă să viețuiască-n soare.
O mîță ia și aciuiește-o-n casă,
Dă-i lapte, carne, perini de mătasă:
Dar ia să vază-un șoarec prin surcele,
Că lasă lapte, carne, toate cele
Și toate bunătățile le lasă,
Atîta ce-i de șoarec pofticioasă.
Tirană-i pofta-n orișice ființă,
Și surghiunește buna chibzuință.
Neam prost, să vezi, e și lupoaica, iarăși:
Pe cine și-l alege ea tovarăș?
Din haită-l ia pe cel mai ticălos,
Cînd e-n călduri și-o dogore la dos.
Aceste pilde-s despre soții cei
Necredincioși, necum despre femei.
Căci doar bărbații-și caută muieri
De soi mai prost, părtașe-ntru plăceri,
Decît nevasta, fie ea frumoasă,
Cuminte foc și cu purtare-aleasă.
Așa setos e, arză-l, hoitul nost'
De noutate și de lucru prost,
Că tot ce-adie a curat îi pute.
Dar Phoebus, neclintit întru virtute,
Frumos-frumos, aflatu-s-a-nșelat;
Căci dumneaei avea de schimb în pat
Pe-un terchea-berchea, fără căpătîi,
Ce n-ajungea lui Phoeb nici la călcîi.
Așa a fost, așa mai e și azi,
Tot pricină de scîrbă și necaz.
Fiind plecat odată soțul său,
Muierea l-a chemat pe hăndrălău...
Au hăndrălău am zis, ori mi se pare?
Urîtă vorbă! ceru-vă iertare!
Dar Platon spune, cui îl înțelege,
Că vorba după faptă se alege.

Pe cei ce știu grăi mai ascultați-i:
Cuvîntul și cu gîndul li-s ca frații.
Eu-s din topor croit, și iaca spui
Pe șleau că nici o osebire nu-i
Între o soață din slăvită casă
Ce e cu trupu-i însăși păcătoasă,
Și-o fitecine — de se-ntîmplă așa
Că amîndouă calcă-alături ea —
Cît cea de neam, adică cea dintîi,
Se va chema aleasa inimii,
Iar celeilalte, fără cin și stare,
Ibovnică îi zic, sau țiitoare.
Dar știe orice om cu mintea trează
Că una decît alta nu-i mai brează.
Și tot așijderi, încă pot să zic,
Nu afli osebire nici un pic
Între tiran și-un hoț de drumul mare.
Așa i-au spus lui Machedon, îmi pare:
Cum că tiranul, mari puteri avînd
Și oaste ca să spulbere în vînt
Vieți, să ardă case și cămine,
Se cheamă că e căpitan, vezi bine;
Haiducul, deh, cu ceata lui săracă,
Prăpăd prea mare neputînd să facă,
Nici țara-n chin s-o zvîrle și-n amar,
Se cheamă că e lotru sau tîlhar.
Eu prin hîrțoage nu-s deprins a roade,
Drept care nu mă sprijin pe izvoade,
Ci basmul iar îl iau din miezul său.
Sosind degrab' jupînul hăndrălău,
S-au apucat de grea blestemăție.
Iar cioara albă, stînd în colivie,
Privitu-le-a lucrarea, fără glas.
Și cînd se-ntoarse Phoebus iar acas',
Începe cioara: « Cucu, cîr și cra. »
« Ce-i, pasăre, ce-ți vine a cînta?
O-ntreabă Phoebus. Doară de la tine
Eram deprins cu cîntece senine

Și ghiersu-ți îmi plăcea. Ce te-apucară? »
« Vai, Phoebus, nu mi-i cîntecu-ntr-o doară —
Răspunse cioara. Vrednic precît ești,
Frumos și-ales cum altul nu găsești,
Doinaș dibaci, cu dar la stihuit,
Cu toată paza, rău te-a-mbrobodit
C-un mocîrțan de rînd, un pierde-vară
Ce tot atît cu tine se măsoară
Cît un păduche; uite, jur pe viață,
Că l-am văzut cum ți-o muncea pe soață.»
Ce vreți mai mult? Pe șleau îi spuse cioara,
Dovezi adăugind, cum soțioara
În brațele dezmățului a stat,
Spurcîndu-și cinstea chiar la el în pat,
Și-acestea chiar sub ochii dumisale.
Atuncea Phoebus s-a-ncordat din șale
Simțind că-i crapă inima pe dată.
Luîndu-și arcu,-i potrivi săgeată
Și-n clocot mare, soața și-a răpus.
Așa a fost; mai multe nu-s de spus.
Ba și-a sfărmat atunci, nebun de jele,
Lăuta, țitera și toate cele,
Iar arcul și săgețile le-a frînt.
Pe urmă-i spuse ciorii-acest cuvînt:
« Haíno, tu, cu limba-ți veninată
Mi-ai cășunat năpasta asta toată!
La ce m-am mai născut? De ce nu pier?
Făptură scumpă, dulce giuvaer,
Tu ce mi-ai fost deplin cinstită soață,
Zaci moartă-acum, și albă ești la față.
Vai, știu și jur c-ai fost neprihănită.
O, mînă ucigașă, prea-pripită!
O, cap buimac, mînie ne'nfrînată,
Cum ai lovit în cea nevinovată!
O, tu, prepus, cu șubrede picioare,
Unde ți-a stat înțelepciunea, oare?

Tu, omule, ce prea ușor te-ncrezi,
Nu crede fără strașnice dovezi;
Ai grijă, nu lovi prea repede
Ci chibzuiește cum e și de ce.
Cînd te orbește furia, așteaptă
Să se ogoaie, și-ápoi treci la faptă.
Ian cată cît amar de omenire
N-a pătimit că și-a ieșit din fire...
Vai, viața va să-mi iau, căci rău mă doare! »
Iar cioarei: « Tu, jivină trădătoare!
Ai să-ți plătești din greu minciuna ta!
Ca filomela ai știut cînta,
Să-ți pierzi cîntarea, fiară blestemată,
Și penele să-ți pierzi de nea curată.
Grai omenesc în veci să nu mai ai:
Așa mă știi-voi răzbunat, încai;
Negru-mpenați fiți tu și-ai tăi urmași!
Nu dea din voi alt cînt mai drăgălaș,
Decît cobiți a grindini și furtună,
Căci tu menisi pierzării soața-mi bună. »
Sărind la cioară, smulse cu mînie,
Cît ai clipi, podoaba-i colilie,
Lăsînd-o neagră. Și-a mai smuls din ea
Și cîntecul și graiu-asemenea.
Apoi o lepădă pe ușă-afară.
De-atuncea, vezi, e neagră orice cioară.
Din pilda-aceasta, domnii mei și frați,
Sfat bun și-nvățătură să luați:
Nu spune nimănui pe lumea asta
Că alt bărbat i-a drăgălit nevasta;
Altmintrelea te va urî de moarte.
Chiar Solomon, cum șade scris în carte,
Ne-nvață gurii să-i punem lăcát.
Vă mai spusei: prin cărți nu-s prea umblat
Dar biata mama tot zicea mereu:
« Gîndește-te la cioară, fiul meu;
Ții gura, ții prietenul — zicea.
Mai rea decît Satana-i gura rea;

Pe drac l-ucide crucea, fătul meu.
În marea-i bunătate, Dumnezeu
Zăgaz de dinți și buze-a pus la gură,
Ca să vorbească omul cu măsură.
Din vorbă fără stavilă, ades
Mulți oameni cu năpaste s-au ales;
Ci vorba de ți-o drămuiești cu rost,
N-o să te cheme nimeni că ești prost.
Tu limba, fătul meu, s-o ții în hăț
Fărădecît — primește-acest povăț —
Cînd Domnului te rogi și-L preamărești.
Dintre virtuțile înțelepțești
A pune gurii frîu e cea dintăi.
Așa să-nveți și pre copiii tăi.
Sporovăiala, dragul meu băiet,
Cînd două-trei cuvinte-s berechet,
Nu-i bună — eu așa am învățat —
Căci e zămislitoare de păcat.
Știi tu ce face-o limbă nestrunită?
Cum brațu-l tai cu spadă agerită,
La fel și limba fără frîie, cică,
Prietenia-n două o despică.
Urît e vorbărețul Celui Bun.
Dar Solomon, Seneca, ce ne spun?
Ce spune David în psaltirea sa?
Tu taci, și dă din cap că-i da sau ba.
Tu fă pe surdul, dragul maichii, dacă
Vreunul lucru de primejdie toacă.
Flamanzii au o vorbă, vezi de-o-nvață:
Puțină vorbă, tihnă multă-n viață.
Căci, fiul meu, cînd nu scapi vorbe rele,
Nici teamă n-ai că-ți cășună belele.
Dar cel ce rău cuvîntă, maică dragă,
'Napoi cuvîntul n-are cum să-și tragă.
Ce-ai spus rămîne spus, eu asta știu,
Și geaba te căiești: e prea tîrziu.
Ești rob acelui ce te-a auzit
Și plata va să-ți capeți negreșit.

Ia seama, fătul meu, să nu-mpărțești
Nici calpe nici adevărate vești.
Cu cine te aduni, bogați, săraci,
Tu tot la cioară cugetă... și taci. »

AICI S-A ÎNCHEIAT POVESTIREA
ECONOMULUI DES-
PRE CIOARĂ

POVESTIREA POPII

ACI URMEAZĂ PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA POPII

Deci Economul și-a sfîrșit povestea.
Spre Miază-ziuă soarele-ntr-acestea
Pornise-a scăpăta zorit, încît
Cinci suliți dacă mai avea, și-atît.
Cam patru ceasuri să fi fost, îmi pare,
Și umbra mea se întindea în soare
Picioare unsprezece, socotind
Picioru-a șasea parte-a mea fiind,
O parte măsurînd cît celelalte.
Puterea lui Saturn porni să salte
Cu *Libra*, tocmai cînd ajunsem noi
Într-un sătuc pitit subt un zăvoi.
Hangiul, călăuză încercată,
Opri în loc zglobia noastră ceată
Și zise: « Domnii mei, vă dau o veste:
Ne-a mai rămas o singură poveste.
Porunca mi-o-mplinirăți ca pe apă,
Vorbit-au toți, de orice cin și teapă,
Și iacă, treaba aproape-i terminată...
Să-i deie Domnul viață-mbelșugată
Cui ne va spune basmul de pe urmă.
Părinte, zi, vicar ești peste turmă
Sau preut? Orice-ai fi, te rog fierbinte,
Să nu-ncerci joaca să ne-o strici, părinte.
La coadă rămăseși: nu sta posac,
Ci scoate și matale ce-ai în sac.
Te văz eu, după chip și-nfățișare,
Că știi să ții filosofie mare.

Pe trupul lui Hristos, hai, zi-ne-o snoavă. »
Răspunse Popa fără de zăbavă:
« Eu snoave n-am a spune, fiul meu;
Sînt Pavel, cînd i-a scris lui Timoteu,
Dojeni făcut-a celui care fuge
De adevăr și basme stă să-ndruge.
La ce să-mprăștii pleavă-n cîmpul meu
Cînd pot să semăn grîu curat, de vreu?
Drept care, de vi-i drag să luați aminte
La-nvățături moralicești și sfinte,
Spre lauda și slava lui Hristos
Mă plec dorinței voastre, bucuros;
Ce știu și eu, aceea-ți auzi.
Spun drept: eu sînt de loc din miazăzi.
Cîntări cu cavaleri și cosînzene
Eu nu cunosc, iar stihu-mi merge-alene;
De-aceea mi-i cuvîntul ne'nflorit;
Și-am să vă spun în graiul cel vorbit
Povestea mea, ce va-împlini cununa.
Și deie-mi Domnul, azi, și-ntotdeauna,
Lumina Lui să vă călăuzesc,
Și-n hagialîcul cel ce-i zic ceresc,
La Sfîntul Său Mormînt. Deci dar acum
Pornire-aș cu povestea mea la drum,
Dar fac la toți întîi o întrebare:
Catadicsiți, vă rog, a m-ascultare?
Ci cum ar fi, eu una vreau să spun
Că judecății voastre mă supun:
A celor învățați. Nu-s cărturar:
Din pilde eu culeg morala doar,
Deci iar vă zic, prieteni buni și frați,
De-ar fi să-mi dau în petec, mă-ndreptați. »
Cu-acest cuvînt ne-am învoit degrabă,
Căci socoteam că-i nimerită treabă
Cu-o pildă să-ncheiem, moralicească,
Bez că-i dam loc și Popii să vorbească;
Și pe Hangiu atunci l-am dăscălit
Să-l roage să înceapă negrești.

Grăi Hangiul pentru toți de față:
« Părinte, facă-ți Cerul dulce viață!
Cu toții sîntem dornici de-o poveste. »
Și-n urmă mai adaose aceste:
« Tot ce voiești a spune, spune — dară
Ian vezi ce grabnic soarele coboară;
Fii rodnic, căci nu-i timp de zăbovit,
Și deie-ți Domnul har la povestit! »

Explicit prohemium.

AICI ÎNCEPE POVESTIREA POPII

Jer. 6°. State super vias et videte et interrogate de viis antiquis, que sit via bona; et ambulate in ea, et invenetis refrigerium animabus vestris &c.

§ 1. Domnul Dumnezeul nostru Cel iubit din Ceruri, Carele nu vrea pre nici un om să-l piardă, ci vrea ca noi toți să ajungem la cunoașterea Lui, și la viața cea fericită care este veșnică, ne dojenește pre noi prin glasul proorocului Ieremia, cînd spune așa: «Stați în drumuri, uitați-vă și întrebați care sînt cărările cele vechi, care este calea cea bună: umblați pe ea, și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre!» &c. Multe sînt căile duhovnicești ce-i călăuzesc pe oameni la Domnul nostru Isus Hristos, și la împărăția slavei. Dintre care căi, una este calea cea aleasă și potrivită, ce nu poate să nu se arate bărbatului ca și femeii, care prin păcat au rătăcit de la calea cea dreaptă de spre cerescul Ierusalim; și calea aceasta se cheamă Pocăința, de care omul se cade bucuros să asculte și să întrebe din toată inima sa; anume ce este Pocăința, și de unde vine de se cheamă Pocăință, și de cîte feliuri sînt faptele și lucrările Pocăinței, și cîte soiuri de Pocăință se află, și care lucruri legate sînt de Pocăință și i se cuvin, și care lucruri zăticnesc Pocăința.

§ 2. Sfîntul Ambrozie zice că: «Pocăința e tînguirea omului pentru vina ce-o a săvîrșit, și să nu

mai săvîrșească nici o faptă de care să se tînguie. » Iar un cărturar zice: « Pocăința este plînsul omului care sufere pentru păcatul său și se roade în sine căci a greșit... »

SFÎRȘITUL CĂRȚII LUI
GEOFFREY CHAUCER
POVESTIRILE DIN CANTERBURY

NOTE

Aprod: Povestirea Aprodului.
Argat: Povestirea Argatului Avei.
Bucătar: Povestirea Bucătarului.
Cavaler: Povestirea Cavalerului.
Călugăr: Povestirea Călugărului.
Ch.: Chaucer.
Corăbier: Povestirea Corăbierului.
Diac: Povestirea Diacului din Oxford.
Doftor: Povestirea Doftorului.
Duhovnic: Povestirea Duhovnicului de Maici.
Econom: Povestirea Economului.
Frate: Povestirea Fratelui Cerşetor.
Logofăt: Povestirea Logofătului.
Maică: Povestirea Celei de-a Doua Maici.
Melibeus: Povestea lui Melibeus.
Morar: Povestirea Morarului.
Neguţător: Povestirea Neguţătorului.
Notar: Povestirea Notarului.
Orig. (în orig.): în original.
Popă: Povestirea Popii.
Pr.: Precuvîntare la Povestirea...
Prolog: Prologul.
Răzeş: Povestirea Răzeşului.
Scutier: Povestirea Scutierului.
Stareţă: Povestirea Stareţei.
Thopas: Povestea lui Sir Thopas.
Tîrgoveaţă: Povestirea Tîrgoveţei din Bath.
Urm. (şi urm.): şi următoarele.

V.: versul.
VV.: versurile.
Vînzător: Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni.

Cifra reprezintă numărul versului pentru care s-a dat notă.

PROLOGUL

Galeria de personaje care alcătuiesc universul complex și pitoresc al *Povestirilor din Canterbury*, împreună cu întreaga schemă a povestirii de cadru, cuprinsă în *Prolog*, a fost compusă în anul 1387. Ideea unei opere literare de acest tip, de povești cuprinse într-o ramă, fusese de mai multă vreme familiară scriitorului care o mai încercase, în parte, în structura *Legendei despre femeile cele bune.* Unii autori susțin chiar că *House of Fame (Casa Faimei)* ar fi fost prolog la o colecție de povești nescrise [1].

Ideea îi va fi venit pe de o parte de la un fapt curent în acele zile, cum s-a arătat în prefață, de la vreun pelerinaj văzut și parțial auzit (s-a renunțat în ultima vreme la a se mai crede că Ch. ar fi luat parte la un pelerinaj în primăvara anului 1387, pelerinaj determinat de boala soției sale Philippa care a și murit după cîteva luni), pe de altă parte de la vreo operă literară cu răspîndire în acea vreme, ca *Metamorfozele* lui Ovidiu, *Decameronul* lui Boccaccio și *Novelele* lui Giovanni Sercambi, printre altele.

Ch. depășește însă orice model posibil prin originalitatea portretelor, prin legătura organică stabilită între membrii grupului obligați de conducătorul lor, Hangiul, să spună fiecare cîte patru povestiri, două la ducere și două la întoarcere. Din nefericire, opera n-a fost sfîrșită și numai douăzeci și patru de povestiri, unele neterminate,

[1] Robert Armstrong Pratt and Karl Young, *The Literary Framework of the Canterbury Tales* (în *Sources and Analogues of Chaucer's Canterbury Tales*, London, 1958).

altele întrerupte au fost realizate de scriitor, și numai 23 de personaje din cele 30 prezentate de Ch. în *Prolog* intră în jocul propus de Hangiu. Toate celelalte prologuri sau precuvîntări la fiecare povestire în parte restabilesc legătura cu *Prologul* general pentru menținerea unității de concepție în acest mozaic de specii literare ale evului mediu.

Z. D.-B.

Prologul

8 Soarele-l petrece... pe Berbece: soarele intră în constelația Berbecului la 12 martie și iese din ea puțin înainte de jumătatea lui aprilie; aci *ultima goană* se referă la a doua jumătate, lucru confirmat de *Pr. Notar* 5—6, unde Ch. dă cu precizie data de 18 aprilie, calculată a fi cea de a doua zi a pelerinajului.

13 Pălmierii (în orig. *palmers*): se deosebeau de pelerinii obișnuiți prin aceea că mergeau pînă la Ierusalim, sau cel puțin pînă la Roma, aducînd de acolo un ram de palmier; de unde și numele lor.

17 Mucenicul: Thomas à Becket, arhiepiscop de Canterbury, partizan al papei și adversar al lui Henric al II-lea, asasinat în 1170 de către cavalerii regelui. A fost trecut în rîndul sfinților trei ani mai tîrziu. Canterbury a servit timp de multe secole ca loc de pelerinaj.

20 Southwark: o mahala a vechii Londre, prin care trecea drumul spre Canterbury.

21 Tabard: numele unui han, care a existat pe vremea lui Ch. în mahalaua Southwark. Emblema hanului era un *tabard*, tunică scurtă, fără mîneci, brodată cu armuri și purtată îndeobște de crainici.

51 Alecsándría: Alexandria, cucerită în 1365 de Pierre de Lusignan, regele Ciprului.

53 În Prusía: adică în slujba cavalerilor teutoni.

54 Litveni: lituanieni.

57 Algezir: oraș situat în regatul maur Granada, în fața Gibraltarului, și cucerit din mîinile maurilor în

1344 de Alfons al XI-lea al Spaniei. A fost dovedită prezența cavalerilor englezi în campaniile menționate în acest pasaj. Belmaría: regat maur din Africa.

58 Lyeys (Ayas): oraș în Armenia, și Satalía (Adalia sau Atalia), oraș din Asia Mică, cucerite tot de Pierre de Lusignan (Cf. *Prolog* 51), cel de-al doilea în 1361, iar cel dintîi în 1367.

59 Marea Mare: vechiul nume al Mării Mediterane.

62 Tramisen: regat maur în regiunea Marocului de azi.

65 Palatía: principat creștin în Anatolia.

86 Prin Flandra etc.: adică în expediții minore împotriva francezilor.

101 Avea etc.: Ch. se referă tot la Cavaler.

108 Și arc etc.: arcurile arcașilor aveau o lungime pînă la 2 m. și erau confecționate din lemn de tisă.

111 Purta la braț etc.: brățara era purtată pe antebrațul stîng și îl ferea pe arcaș de bătaia corzii arcului.

112 Scut (în orig. *bokeler*): era rotund, de mărimea unei farfurii, și se purta atîrnat de mînerul spadei.

115 Cristof: iconițe ale sfinților erau purtate ca talisman. Sfîntul Cristofor era patronul pădurenilor.

120 Sînt Elie (în orig. *Seinte Loy*): potrivit legendei, sfîntul Elegius a refuzat să jure, într-o împrejurare cînd regele Dagobert i-a cerut aceasta. Pollard, unul dintre comentatorii lui Ch., presupune că în acest vers autorul a vrut să spună că starețul jura întocmai ca sfîntul, adică nu jura în nici un fel. Cf. *Frate* 266.

124 Limba frîncă: limba franceză.

125 Stratford: e vorba de mînăstirea benedictină de la Stratford-le-Bow, întemeiată pe vremea lui Wilhelm Cuceritorul, unde se vorbea încă franceza anglo-normandă.

162 Amor vincit omnia: în original, în latinește: «Iubirea pe toate le învinge.»

165 Plimbareț: în calitatea sa de delegat eclesiastic (în orig. *outrider*), călugărul inspecta domeniile aparținînd mînăstirii.

173 Sînt Bendictus: sfîntul Bendict, întemeietorul ordinului călugărilor benedictini (în anul 529).

182 Cuvînt: e vorba de sentenţa de la vv. 179—180, luată din *Decretalul* lui Gratian: « *Sicut pisces sine aqua caret vita, ita sine monasterio monachus.* » *(« La fel cum peştelui fără apă îi lipseşte viaţa, la fel şi monahului fără mînăstire. »)*

187 Augustin: sfîntul Augustin, autorul unor canoane monahiceşti, cuprinse în tratatul său *De Opere Monachorum (Despre lucrările monahilor)*.

209 Pantahuzar: am dat acest echivalent pentru cuvîntul englez *limitour*, călugăr cerşetor căruia i se desemna un anumit teritoriu pentru exercitarea profesiunii.

210 Patru cinuri: cele patru ordine călugăreşti, anume dominicanii, carmeliţii, franciscanii şi augustinii.

212—213 Multe jupîniţe... cu osteneala sa: cu alte cuvinte, acest călugăr găsea soţi femeilor pe care le sedusese el mai întîi.

216 Răzeş (în orig. *franklin*): proprietar agricol bogat, boierinaş de ţară.

253—254 Aceste două versuri, deşi ale lui Ch., nu apar decît în puţine manuscrise. Ele au fost omise în celelalte versiuni, probabil datorită faptului că scindează ideea.

255 In principio: începutul Evangheliei lui Ioan, *In principio erat Verbum (La început a fost Cuvîntul)*. Se credea că primele versete ale acestei Evanghelii aveau putere magică.

260 La-mpăcări etc.: existau anumite zile rezervate soluţionării pe cale paşnică a neînţelegerilor dintre oameni cu ajutorul unui arbitru, ales de cele mai multe ori din rîndul clericilor.

280 Între Middleburg, port din Flandra, şi Orwell, de pe coasta de est a Marii Britanii, se făcea un intens comerţ cu lînă.

299 Filosof: joc de cuvinte. « Filosof » însemna şi « alchimist » în evul mediu.

312 Sînt Pavel: e vorba de Catedrala Sfîntului Pavel din Londra, unde avocaţii se întruneau pentru consultaţii şi pentru a-şi recruta clientela.

333 Cf. *Prolog* 216.

338 Epicur: filosof grec (342?—270 î.e.n.), întemeietorul școlii epicuriene, potrivit căreia țelul omului trebuie să fie o viață de plăcere reglementată de morală, cumpătare, seninătate. În accepțiunea vulgară, epicureianismul este asociat cu luxul și plăcerile trupești.

342 Sînt Iulian: sfîntul Iulian Ospitalierul, figură legendară, patronul ospitalității.

355 Masa mare: masă fixă, spre deosebire de mesele mobile, puse pe capre.

358 Cavaler în comitat (în orig. *knyght of the shire*): membru în Parlament din partea comitatului său.

361 Vel-ispravnic (în orig. *contour*): verificator de conturi. Pîrgar (în orig. *shirreve — sheriff*): consilier comunal.

372 Pe podină etc.: primarul și consilierii principali ședeau pe o estradă.

375 Căci toți aveau etc.: conform legiuirilor vremii, pentru a putea deveni consilier comunal se cerea să ai o anumită avere.

379 Priveghi (în orig. *vigilies*): reuniune din ajunul unei serbări corporatiste.

380 Și i se poartă etc.: soțiile burghezilor de vază puneau să li se ducă mantiile.

389 Blancmanjé (în orig. *blankmanger*): un fel de pateu din carne de pasăre fiartă cu ouă, orez, migdale și zahăr.

406 Hull: port în Yorkshire. Cartaga: probabil un port spaniol, și nu vechea Cartagină.

410 Gotland (în orig. *Gootlond*): insulă în Marea Baltică. Capul Cap-de-Țară se referă fie la Finisterre, în Bretania, fie la Finisterra, în Spania.

416 Astronomie: ceea ce numim astăzi « astrologie ».

418 Ceasuri: orele astrologice. Vraja...firească: « magia naturală », socotită a fi știință legală, spre deosebire de « magia neagră » sau « necromanția ».

422 Cald sau frig etc.: în evul mediu se credea că trupul omului se compune din patru elemente: pămînt, aer, apă și foc, în proporții bine stabilite. *Pămîntul* era rece și uscat, *aerul*, fierbinte și umed, *apa*, rece și umedă,

iar *focul*, fierbinte și uscat. Bolile erau atribuite dezechilibrului survenit în felul cum se îmbinau aceste elemente în umori: *sîngele* (fierbinte și uscat), *flegma* (rece și umedă), *bila galbenă* (fierbinte și uscată) și *bila neagră* sau atrabila (rece și uscată); vezi și *Studiul introductiv*, pp. 20—21.

431—436 Esculap: zeul medicinii. Rufus: medic din Efes, contemporan cu Traian. Dioscorid: medic grec din secolul al II-lea. Hipocrat: medic grec, născut pe la 460 î.e.n. Hali: secolul al XI-lea, comentator arab al lui Galenus. Galien: medic grec, autor de tratate medicale, secolul al II-lea. Serapion: contemporan al lui Hali. Razis: medic arab din secolul al X-lea. Avicena: celebru medic și filosof tadjic (980—1037?). Damascul: medic și teolog arab din secolul al IX-lea. Averoe: medic și filosof arab (1126—1198). Constantin: Constantinus Afer, călugăr din Cartagina, secolul al XII-lea. Bernard: Bernardus Gordonius, scoțian, contemporanul lui Ch., profesor de medicină la Montpellier. Gatesden: John Gatesden, medic al Curții în prima jumătate a secolului al XIV-lea, a scris un tratat medical intitulat *Rosa Angelica*. Gilbertin: Gilbertus Anglicus, unul dintre primii autori medicali englezi, secolul al XIV-lea.

442 Cendal: stofă bogată de mătase.

444 Bolesne: epidemie. E vorba de epidemiile de ciumă de la jumătatea secolului al XIV-lea.

445 Aurul e-a inimii proptea: în medicina vremii aurul era folosit drept tonic cardiac.

448 Tare de urechi: explicația surzeniei tîrgoveței din Bath se găsește în *Pr. Tîrgoveață* 668 și urm.

449 Nici Ghentul și nici Yprul etc.: aceste două orașe erau importante centre ale comerțului cu lînă al Flandrei; *(Gand* și *Ypres)*.

452 În drept să ducă etc.: ofrandele de pîine și vin și de bani erau înmînate preotului în ordinea treptei sociale căreia aparțineau credincioșii. Cf. *Pr. Călugăr* 13—15.

467 Bulonia: Boulogne, în Franța, unde credincioșii făceau pelerinaj la statuia fecioarei Maria.

468 La Sfîntul Iacov: la altarul sfîntului Iacob de Compostella din Galicia (Spania). La Colonia: la altarul celor trei magi de la răsărit.

470 Avea... și strungăreață: se credea că persoanele cu strungăreață au noroc la călătorii (*Skeat*). Pe de altă parte, în *Pr. Tîrgoveață* 603, Tîrgoveața însăși leagă această particularitate fizică de firea ei amoroasă.

488 Răii platnici: cei care nu plăteau zeciuială bisericii.

543 O iapă-ncălăra: a călări pe o iapă era un semn de stare modestă (Robinson).

547 Morarul: despre vocea puternică a Morarului se vorbește în *Pr. Morarul* 16. Vezi și nota respectivă.

550 Berbece: premiu ce se dădea de obicei celui care ieșea învingător la trîntă.

570 Econom (în orig. *manciple*): om însărcinat cu aprovizionarea unui colegiu, a unei comunități etc.

589 Logofătul: vezi și autoportretul Logofătului în *Pr. Logofăt.*

591 Cu păr tăiat etc.: părul tăiat scurt era un semn al stării de servitute (Robinson).

625 Aprod (în orig. *somnour*): un fel de aprod la tribunalul eclesiastic. Avea sarcina de a-i aduce pe vinovați în fața judecății. Abuzurile practicate de acești aprozi sînt descrise în *Frate.*

626 Cu chipul ca heruvii: în arta medievală, heruvimii sînt în general zugrăviți cu fețe roșii ca para focului.

628 Iubăreț ca vrabia: noțiunea de vrabie era asociată cu porniri erotice excesive (Robinson).

648 «Questio quid juris» (în limba latină, în orig.): formulă juridică obișnuită, care înseamnă: «Întrebarea este ce spune legea».

669 Cele... la vînărie: firmele cîrciumarilor erau adesea făcute din cercuri împodobite cu flori sau cu panglici.

671 Vînzător de iertăciuni: vînzător de indulgențe papale. Pentru întregirea caracterului personajului, vezi și autoportretul din *Vînzător.*

672 Din Rouncival: Rouncival era numele unui spital călugăresc. Vînzătorii de iertăciuni din Rouncival erau de obicei ironizați.

685 Clop: am dat acest echivalent pentru tichia rotundă pe care o poartă călugării și preoții catolici în creștetul capului.

687 «Veronică»: chipul lui Cristos așa cum s-a imprimat — potrivit legendei — pe năframa pe care i-a întins-o sfînta Veronica pe drumul calvarului.

756 Cheapside: stradă din Londra, locuită de marii negustori ai orașului.

828 Fîntîna Tomii: în apropiere de Londra, pe drumul care duce spre Canterbury, se afla un izvor unde pelerinii își adăpau caii.

D. D.

POVESTIREA CAVALERULUI

Toți specialiștii mai noi sînt unanimi în stabilirea sursei prime a povestirii în *Il Teseida* lui Boccaccio, scrisă prin 1339—1340. În afară de această sursă, se pare că autorul a mai folosit direct pe Statius cu *Thebaida* lui (de care a făcut uz și Boccaccio), poate pe Benoît de Sainte-Maure cu al său *Roman de Thèbes*. Ovidiu și Boețiu îi vor fi slujit și ei, ca autori foarte familiari.

Ch. a dat o versiune mai timpurie a povestirii acesteia, intitulată *Palamon și Arcite*, cam prin 1372—1376, la care se face referire în *Prologul* la *Legenda despre femeile cele bune*.

Dar și în *Povestirea Cavalerului* poetul și-a pus pecetea creatoare în tratarea povestirii de dragoste a celor doi tineri pentru frumoasa Emilia, dînd o înflorită interpretare englez-medievală antichității grecești.

Z. D.-B.

Iamque domos... laurigero: motto luat din *Tebaida* lui Staţiu. Cf. *Cavaler* 1436.

8 Femenía: legendara ţară a Amazoanelor.

17—30 Vezi bine că... berechet: această figură retorică, numită *occupatio* şi care constă în refuzul de a descrie sau nara anumite fapte, este foarte obişnuită la Ch. În povestirea de faţă, procedeul este folosit acolo unde Ch. omite pasaje din sursele sale de inspiraţie. Cf. *Cavaler* 2061 şi urm. În alte locuri, această figură retorică serveşte la accelerarea naraţiunii. Cf. *Cavaler* 1339 şi urm., *Notar* 603 şi urm., *Scutier* 26 şi urm., 55 şi urm., 275 şi urm. etc.

31—34 Pe soţii mei... m-am oprit: Cavalerul se referă la întrecerea între povestitori propusă de Hangiu. Cf. *Prolog* 790—800.

72 Clemenţa: zeiţa îndurării.

74 Capaneus: rege legendar din vechea Eladă.

80 Creon: rege legendar al Tebei.

122 Minotaurul: monstru mitologic, jumătate om, jumătate taur, ucis, zice-se, de regele Tezeu în labirintul din insula Creta.

244 Vineri: Venus, Venera, zeiţa iubirii. De observat că Ch. foloseşte denumirile mitologice latineşti.

307—310 Iubirea-i... dragostea-ncălcare: citatul este luat din Boeţiu, *De Consolatione Philosophiae*, lucrare tradusă de Ch. în limba engleză. Cf. *Duhovnic* 422.

319—322 Ne gîlcevim... potăi: parafrază a fabulei lui Esop, *Leul şi Ursul*.

341—342 Atunci cînd unul... l-a căutat: Ch. ia această legendă din *Le Roman de la Rose*. Cf. *Studiul introductiv*.

388 Căci nu-i... foc: Cf. *Prolog* 422.

489—495 Vă-ntreb... fiecare-n felul lui: una dintre tipicele probleme de dragoste (« *demande d'amour* » sau « *questione d'amore* »), des întîlnite în literatura franceză, provansală şi italiană. Pentru alte exemple din *Povestirile din Canterbury*, cf. *Tîrgoveaţă* 49, *Răzeş* 894 şi altele.

Explicit prima pars: Ch. păstrează din originalele după care s-a inspirat formulele latineşti de început şi de încheiere a părţilor unora dintre povestiri. *Explicit prima (secunda* etc.*) pars* înseamnă *Se sfîrşeşte prima (a doua* etc.*) parte. Sequitur* etc. ... înseamnă *Urmează...*

517—518 Şi care coc... lăcaşu-nchipuirii: potrivit credinţei medievale, « mania » lua naştere în partea din faţă a creierului, sub frunte, unde era localizată şi *imaginaţia.* Partea din mijloc a creierului era socotită a fi lăcaşul *raţiunii,* iar cea din spate, lăcaşul *memoriei.*

529 Caduceul: un toiag cu doi şerpi încolăciţi la un capăt. Era purtat de zeul Mercur şi avea puterea magică de a adormi pe oricine îl atingea.

532 Argus: monstru mitologic cu o sută de ochi, dintre care numai cîte doi dormeau. Legenda spune că era pus de Junona s-o păzească pe Io, una dintre ibovnicele lui Jupiter, pe care acesta o prefăcuse în juncă. Argus ar fi fost ucis de Mercur la porunca lui Jupiter.

570 Filostrat: în *Teseida,* numele lui Arcite este Pentheo. Ch. a luat numele de Filostrat din poemul lui Boccaccio, *Filostrato,* originalul eposului *Troilus şi Cressida.*

613 Teba: e vorba de Teba din Egipt, nu de cetatea cu acelaşi nume din Grecia.

664 Codrul auz... cîmpia are: proverb latin — *Campus habet lumen, et habet nemus auris acumen.*

681 Taman... neperechе: exista credinţa că vinerea este o zi aparte, deosebită de celelalte zile ale săptămînii.

688 Cadmus: rege legendar, întemeietor al Tebei. Amfion: fiu al lui Jupiter. Legenda spune că ar fi clădit zidurile Tebei cîntînd din liră; la sunetele acesteia, pietrele se aşezau singure la locul lor.

814 Ochiul: simbol al divinităţii supreme.

888 De-al funiilor... scutesc: este vorba de tortura prin strîngerea victimei cu funia.

1078 Citheron: Ch. confundă aici insula Citera, unde mitologia plasase reşedinţa zeiţei Venus, cu muntele Citheron din Beotia, unde îşi aveau sălaşul cele nouă muze.

1083 Narcis: personaj mitologic, conceput de o rară frumuseţe. Privindu-se îndelung în oglinda unei fîntîni, s-a îndrăgostit de propriu-i chip.

1085 Medeea: personaj mitologic, nepoata Circeei. Cf. *Cavaler* 1086. Conform legendei, s-a îndrăgostit de Iason, conducătorul argonauților. Cf. *Pr. Notar* 72—74.

1086 Circeea: personaj mitologic; era vestită pentru puterea ei magică și pentru otrăvurile pe care le prepara din ierburi.

1087 Turnus: personaj legendar, rege al rutulilor, vestit prin vitejia și forța sa. S-a luptat cu Eneas și a fost ucis de acesta.

1088 Cresus: rege al Lidiei, secolul al VI-lea î.e.n., celebru prin nenumăratele sale bogății. Cf. *Călugăr* 737—770 și *Duhovnic* 318.

1114 Tracia: exista credința că țara de baștină a zeului Marte era în ținuturile nordice ale Traciei.

1115 Jertfelnicul lui Marte: templul de sub muntele Haemus, descris de Stațiu în cartea a VII-a a *Tebaidei*. Cf. *Cavaler* 1436.

1129 Stîlpul: steaua polară.

1173 Iulius: Iuliu Cezar.

1185—1186 Puella și Rubeus: două denumiri ale planetei Marte, în diferite faze.

1198 Calisto: personaj mitologic, una din însoțitoarele Dianei, preschimbată de Junona în ursoaică și apoi în constelația Ursei.

1203 Fecioru-său: Arcas, domnitor al Arcadiei. După moartea sa, Jupiter l-ar fi preschimbat în constelația Văcarului.

1204 Dana: este vorba de Daphne, personaj mitologic. A fost prefăcută în dafin de către Diana.

1207 Acteon: vînător mitologic. A văzut-o pe Diana și pe însoțitoarele sale scăldîndu-se, fapt pentru care a fost prefăcut în cerb și sfîșiat de propriii săi ciini.

1212—1213 Atalanta... Meleagru: legenda povestește că Diana a trimis un mistreț care a devastat țara regelui Meleagru. Împreună cu prinții vecini, acesta a hăituit fiara și a ucis-o. Pielea și capul mistrețului le-a dăruit Atalantei. Faptul acesta a avut pentru toți urmări nefaste.

1227 Lucina: numele zeiței Diana în ipostaza acesteia de ocrotitoare a femeilor care nasc.

1302 Tars, adică *Tartaria*: stofele chinezești erau aduse în Europa prin Tartaria, o regiune nedefinită, cuprinzînd Asia și Europa de răsărit.

1339—1346 Cît ce privește... nu voi a povestire: Cf. *Cavaler* 17.

1359 La ceasul ei (*ceasul Venerei*): prima oră a fiecărei zile era închinată uneia dintre următoarele șapte zeități: Saturn (sîmbătă), Jupiter (joi), Marte (marți), Soarele (duminică), Venera (vineri), Mercur (miercuri), Luna (luni); a doua oră a zilei respective corespundea zeității imediat următoare în ordinea arătată mai sus, și așa mai departe. Duminica fiind închinată soarelui, zeiței Venus îi reveneau orele a doua, a noua, a șaisprezecea și a douăzeci și treia.

1413 Cam pe la ceasul trei...: Cf. *Cavaler* 1359.

1436 Staţiu: poet epic roman, 45—96. În *Tebaida* lui Staţiu, contrar afirmației lui Ch., nu se pomenește de aceste rituri.

1455 Întruchiparea-ți întreită: cele trei ipostaze ale Dianei: *Luna* în cer, *Diana* sau *Lucina* pe pămînt și *Proserpina* în Infern.

1509 La ceasul... (*ceasul lui Marte*): Cf. *Cavaler* 1359.

1591 Pe moș... la sfat: vechi proverb englezesc.

1604 Semnul Leului: e vorba de zodia Leului. Se credea că Saturn provoacă nenorociri în special cînd se află în această zodie.

1768 Vîlceaua Galopheye: Skeat socotește că e vorba de valea Gargaphia din Beotia, unde Acteon a fost sfîșiat de cîini. Cf. *Cavaler* 1207.

2061—2066 Dar despre... nu vă mai spun: Cf. *Cavaler* 17.

2070 Nimfe, Fauni și Hamadriade: spirite ale pădurilor în mitologia greco-romană.

2129 Cînd Dumnezeu etc.: metafizica din cuvîntarea lui Tezeu este luată de Ch. din *De Consolatione* a lui Boeţiu. Cf. *Cavaler* 307—310, *Duhovnic* 422.

D. D.

POVESTIREA MORARULUI

Și povestirea și precuvîntarea ei par a fi fost scrise în ultimii zece ani ai vieții poetului, prin perfecțiunea realizării artistice. Nu se cunoaște sursa directă a măscăricioasei narațiuni despre teslarul înșelat de nevastă, e sigură doar prezența poveștii în tradiția orală a vremii aceleia. Tipul de povestire e asemănător aceluia al unor *fabliaux*-uri franceze. Ch. desenează cu mînă de maestru portretele oamenilor și desfășurarea faptelor.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Morarului

16 Ca Pilat etc.: în teatrul medieval, în *Miracole*, Pilat din Pont vorbea pe un ton răstit, țipător.

Povestirea Morarului

5 Cele șapte arte: anume gramatica, dialectica, retorica (*trivium*), aritmetica, geometria, istoria și muzica (*quadrivium*), care constituiau învățămîntul profan în evul mediu.

22 Almegist sau *Almageste*: lucrarea de căpetenie a astronomului Ptolemeu, secolul al II-lea î.e.n.

23 Astrolav sau astrolab: vechi instrument care servea la determinarea poziției, înălțimii și mișcării astrelor. Ch. a scris o lucrare intitulată *A Treatise on the Astrolabe (Tratat despre astrolab)*.

30 Angelus ad Virginem: « Îngerul [a vorbit] Mariei », cîntec religios medieval.

42 Caton: Dionysius Cato, presupusul autor al unei colecții de maxime, cunoscută sub numele de *Disticha de Moribus ad Filium (Distihuri despre moravuri către fiul său)*. Colecția a fost scrisă probabil în secolul al III-lea sau al IV-lea și a avut o largă circulație în evul mediu.

70 Tarapana (în orig. *The Tour*): *Turnul Londrei*, unde se afla tarapanaua (monetăria).

88 Oseneye: o localitate în apropiere de Oxford.

141 Cărți: acte, documente.

198 Juca... pe schele: *Miracolele* erau de obicei jucate de pălămari pe niște estrade care aveau trei despărțituri reprezentînd Cerul, Pămîntul și Iadul.

265 Astromie: în orig. cuvîntul este de asemenea deformat.

297—300 «Isuse... rugăciune!»: teslarul recită anapoda formula unui descîntec.

355—357 Cutez să spun... singură-ntr-o nae: aluzie la o scenă comică din *Miracole*, în care soția lui Noe se opune cu îndărătnicie să urce în arcă. Tîrîtă cu forța, ea îl lovește pe Noe, spărgîndu-i capul.

498 Visai... băutură: visurile despre petreceri erau interpretate ca un semn de bucurie.

504 Mastic: rășina unui arbore asiatic, mestecată în Orient pentru parfumarea gurii.

506 Lemn dulce (în orig. *trewe love*): o plantă aromată.

523 «Ieși la poartă, măi nevastă»: Alison face aluzie la cuvintele unui cîntec popular bine cunoscut în vremea aceea.

632 Nae: teslarul stîlcește numele lui Noe. (În orig. *Nowelis.*)

653 Companie: în orig. în franceza timpului (*par compaigyne*).

D. D.

POVESTIREA LOGOFĂTULUI

Se înrudește cu aceea a Morarului atît cronologic (fiind scrisă în aceeași vreme), cît și tematic, asemănîndu-se în substanță tot cu *fabliaux*-urile franceze. Și aci la fel de bune portrete: al fudulului Symkyn, morarul necinstit,

pedepsit de cei doi dieci, al soției și al fiicei lui. Pretutindeni vioiciune și culoare.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Logofătului

52 Vadu-Adînc: în orig. *Depeford.*

Povestirea Logofătului

13 Sheffield: localitate din Anglia, vestită încă de pe vremea aceea pentru tacîmurile sale.

23 Era... popă-n parohie: se înțelege că fata era copilul nelegitim al preotului.

70 Palatul Soare (în orig. *Soler Halle*): cunoscut și sub numele de *King's Hall*, fondat de Eduard al III-lea în 1337 și încorporat ulterior institutului *Trinity College*.

134—135 «Nu-s mai deștepți... o iapă»: potrivit unei fabule, iapa i-a spus lupului, care voia să-i cumpere mînzul, că prețul stă scris pe copita ei din spate. Cînd lupul a încercat să citească prețul, iapa l-a lovit cu copita în frunte, omorîndu-l.

367 In manus tuas: începutul obișnuitei formule religioase «În mîinile tale îmi încredințez duhul».

371 Mamon: potrivit *Noului Testament*, demonul lăcomiei.

D. D.

POVESTIREA BUCĂTARULUI

Neterminată, pare să fi intrat — după ceea ce ne-a rămas și potrivit caracterului personajului povestitor — în aceeași categorie cu povestirea Morarului și a Logofătului,

adică în rîndul naraţiilor hazlii. E vorba, probabil, de oameni şi de fapte contemporane.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Bucătarului

12 Hogge: Hodge, poreclă pentru Roger. Cf. *Pr. Bucătar* 21.

Povestirea Bucătarului

13 Cheapside: loc favorit pentru serbări şi procesiuni. Cf. *Prolog* 756.

38 Newgate: vestită închisoare din Londra, dărîmată în anul 1902; cu alai...: elementele turbulente erau duse la închisoare cu alai de lăutari, pentru a atrage atenţia publicului asupra lor.

D. D.

POVESTIREA NOTARULUI

Întregul poem despre Constanţa, fiica unui împărat creştin, pare să fi fost scris în jurul anului 1390. Ch. s-a folosit de o *Cronică anglo-normandă* a lui Nicholas Trivet scrisă în prima jumătate a secolului al XIV-lea şi utilizată deopotrivă de Gower, contemporanul şi prietenul lui Ch. în opera lui, *Confessio Amantis*[1]. Unii autori cred că Ch. ar fi fost înrîurit şi de această lucrare publicată pe la 1390. În orice caz istoria femeii virtuoase, supusă bănuielilor nedrepte şi suferinţelor, e foarte frecventă în toată literatura evului mediu. Originea povestirii de faţă se situează în aria influenţelor bizantine.

Z. D.-B.

[1] *Mărturisirea îndrăgostiţilor.*

5 Într-a optsprezecea zi...: Cf. *Prolog* 8.

11 Phoebus: în mitologia greacă, zeul soarelui. Numele este folosit ca personificare poetică a soarelui.

25 Seneca: Lucius Annaeus Seneca, om de stat, scriitor și filosof stoic roman (4 î.e.n.—65 e.n.).

54 Ovid: Publius Ovidius Naso, poet roman (43 î.e.n. — 17? e.n.).

58 Ceix: Regele Trachiniei, soțul Alcionei. Legenda lui se găsește în *Metamorfozele* lui Ovidiu, cartea a XI-a. *Ceix* s-a înecat în timp ce naviga pe mare spre oracolul de la Claros. Zeii au înștiințat-o în vis pe Alciona despre moartea soțului ei. A doua zi, găsindu-i trupul zvîrlit la țărm de valuri, Alciona s-a aruncat în mare. (*Mit.*) Ch. povestește legenda lor în *Cartea Ducesei*, scrisă în 1368.

61 Legenda sfinților lui Cupidon: cunoscută mai ales sub titlul de *Legenda despre femeile cele bune*, compusă de Ch. către 1386. Numele înșirate de Notar nu corespund întocmai celor despre care povestește Ch. în poemul său.

62 Tisbe: legenda antică povestește că Piram, un tînăr din Babilon, s-a îndrăgostit de frumoasa fecioară Tisbe. Neavînd îngăduința părinților de a se căsători, tinerii îndrăgostiți se întîlneau tainic în dreptul unei despicături din zidul ce le despărțea casele. Într-o noapte, cei doi s-au înțeles să se întîlnească la mormîntul lui Ninus, în afara zidurilor Babilonului. Tisbe, sosită cea dintîi, s-a speriat la vederea unei leoaice și a fugit, adăpostindu-se într-o peșteră învecinată. În fugă, și-a pierdut vălul, pe care leoaica l-a găsit și l-a mînjit de sînge. Piram a venit curînd după aceea. Văzînd vălul însîngerat, și închipuindu-și că iubita sa a fost devorată de fiară, s-a înjunghiat cu spada. După ce i-a trecut spaima, Tisbe s-a întors la locul de întîlnire. La vederea lui Piram în agonie, s-a aruncat în aceeași spadă, luîndu-și și ea viața. (*Mit.*)

63 Lucreția: soția lui Tarquinius Collatinus. Fiind siluită de Sextus Tarquinius, Lucreția s-a sinucis. (Tit. Liv., I, 57—59.)

64 Didona: legendara întemeietoare a Cartaginei. Potrivit *Eneidei* lui Virgiliu, Didona nu a putut supraviețui plecării lui Eneas, de care era îndrăgostită și pe care nu l-a putut dobîndi de soț. (*Mit.*)

65 Philis și Demophon: Demophon, legendar rege al Atenei, era fiul lui Tezeu și al Phedrei. La înapoierea sa din războiul troian, a trecut prin Tracia, unde a fost primit cu afecțiune de Philis. Demophon s-a retras la Atena, uitînd de dragostea Philisei, care, deznădăjduită, s-a spînzurat. *(Mit.)*

66 Hermiona: fiica lui Menelau și a Elenei. A fost căsătorită mai întîi cu Pirus, apoi cu Oreste, fiul lui Agamemnon. (*Mit.*) Personajul Hermionei apare în *Andromaca* lui Euripide și în cea a lui Racine.

67 Deianira: soția eroului legendar Hercule. Centaurul Nessus îi dăruise Deianirei tunica sa, cu ajutorul căreia — spunea el — Deianira avea să redobîndească dragostea soțului ei cînd se va dovedi necredincios. Neștiind că tunica era otrăvită, Deianira i-a trimis-o lui Hercule într-o anumită împrejurare, provocîndu-i moartea. (*Mit.*)

68 Ariadna: fiica lui Minos, regele Cretei. S-a îndrăgostit de Tezeu, care fusese închis în Labirint pentru a fi devorat de Minotaur. Ariadna i-a dăruit un fir cu ajutorul căruia Tezeu a reușit să iasă din întortocherile Labirintului. După nimicirea Minotaurului, Tezeu — potrivit făgăduinței — a luat-o pe Ariadna cu sine și s-a căsătorit cu ea. Dar cînd a ajuns în insula Naxos (*sterp ostrov*), a părăsit-o. Deznădăjduită, Ariadna s-a spînzurat. *(Mit.)* Cf. *Cavaler* 122.

69 Hero și Leandru: Hero, o frumoasă preoteasă a Venerei din Sestus, s-a îndrăgostit de Leandru. Într-o noapte, Leandru a-scăpat de sub paza părinților săi și a trecut Helespontul înot, călăuzindu-se după o torță pe care Hero o ținea aprinsă în vîrful unui turn din Sestus. După multe întîlniri, Leandru s-a înecat în timpul unei furtuni. Deznădăjduită, Hero s-a aruncat din vîrful turnului și a pierit la rîndul ei în mare. (*Mit.*)

70 Elena: prințesă greacă, vestită prin frumusețea ei, soția lui Menelau, regele Lacedemoniei. A fost răpită de Paris, fiul lui Priam, regele Troiei, fapt care ar fi provocat războiul troian. (*Mit.*)

71 Briseis: fiica preotului Briseus din Lyrnessus. Țara sa a fost invadată de greci. La împărțirea prăzii, Briseis a revenit lui Achile, însă după scurt timp, Agamemnon i-a luat sclava. Furios, Achile a jurat să nu mai iasă pe cîmpul de luptă și timp de zece ani a stat retras în cortul său. Acest episod formează începutul *Iliadei*. Ladmeea sau Laodamia: soția lui Protesilaus. În urma morții soțului ei la Troia, aproape și-a pierdut mințile. Legenda

povestește că Protesilaus a fost redat vieții, și Ladmeei, timp de trei ore. Fiind silit să se reîntoarcă în Infern, el a înduplecat-o să-l însoțească. *(Mit.)*

72—74 M e d e e a: vrăjitoare legendară din ciclul Argonauților. A fugit cu I a s o n, șeful Argonauților, după ce, cu ajutorul ei, acesta a pus stăpînire pe lîna de aur. Fiind părăsită de Iason, ea s-a răzbunat spînzurîndu-și singură copiii. *(Mit.)*

75 A l c e s t e: fiica lui Pelias și soția lui Admetus. Și-a jertfit viața pentru soțul ei, după ce un oracol i-a spus că acesta nu se va putea vindeca decît dacă o ființă apropiată va muri în locul său. *(Mit.)*

76 P e n e l o p e: fiica lui Icarius și soția lui Ulise, întrupare a fidelității conjugale. Si-a așteptat soțul timp de douăzeci de ani, în care timp a fost asaltată de numeroși pețitori. Fiind lipsită de putere, pînă la urmă a declarat că-l va alege pe unul dintre ei de îndată ce va termina broderia la care lucra. Însă Penelopa desfăcea noaptea ceea ce lucrase în timpul zilei. *(Mit.)*

78 C a n a c e e a: fiica lui Eolus și al Enaretei, s-a îndrăgostit de fratele ei Macareus. *(Mit.)*

81—85 A n t i o h: această poveste a fost larg răspîndită și prelucrată în evul mediu. Ea apare, printre altele, în *Confessio Amantis (Mărturisirea îndrăgostiților)*, a contemporanului lui Ch., Gower, și în drama *Pericle* de Shakespeare.

92—93 P i e r i d e l e: fiicele lui Pierus, care le-au provocat pe muze la o întrecere muzicală. Pierzînd întrecerea, ele au fost preschimbate în coțofene. *(Mit.)*

Povestirea Notarului

101 S a m s o n: personaj biblic, conducător al evreilor, celebru prin forța sa. Legenda spune că Samson i-a destăinuit Dalilei, de care era îndrăgostit, secretul forței sale, anume părul pe care și-l păstra netuns. Dalila l-a trădat, tunzîndu-i părul în somn, și astfel Samson, rămas fără putere, a căzut în mîinile dușmanilor, filistenii, care l-au închis în beciul unui templu. Redobîndindu-și forța o dată cu creșterea părului, Samson a năruit coloanele templului, nimicindu-și dușmanii ce se aflau în templu și pierind el însuși sub ruine. Cf. *Călugăr* 25—104. A h i l e: Achile,

fiul lui Peleus și al zeiței Thetis, unul dintre luptătorii de frunte ai grecilor în războiul troian. La naștere, Thetis l-a cufundat în Styx, făcîndu-i tot trupul invulnerabil, cu excepția călcîiului de care l-a ținut. A murit de pe urma unei răni în călcîi pricinuită de o săgeată trasă de Paris. *(Mit.)* Cf. *Pr. Notar* 71.

102 Pompei: Gnaeus Pompeius Magnus, general și om de stat roman, membru al primului triumvirat, 106—48 î.e.n. A fost asasinat în Egipt, unde s-a refugiat în urma înfrîngerii de la Pharsala.

Socrate: filosof idealist atenian (470?—399 î.e.n.). Ironiile și sarcasmele sale la adresa democrației ateniene i-au atras dușmănia concetățenilor. Fiind acuzat de impietate, a fost judecat și condamnat să bea cucută. Socrate a sorbit cupa otrăvită și a murit. Turnus: rege legendar al rutulilor. I-a declarat război lui Eneas, deoarece Latinus a dat acestuia pe fiica sa Lavinia, care era logodită cu Turnus. A fost învins și pînă la urmă ucis în lupta în doi cu Eneas *(Mit.)*. Iuliu: Iuliu Cezar.

191 Pirus: unul dintre eroii războiului troian, fiul lui Achile și al Deidamiei. Era vestit pentru cruzimea sa. L-a ucis pe bătrînul Priam și a jertfit-o pe Polyxena, fiica acestuia, pe mormîntul tatălui său. *(Mit.)*

197—210 Mișcare mumă... unde-i bine: după cum notează Skeat, vechea astronomie ptolemaică presupunea pămîntul ca fiind un punct central static, cu nouă sfere ce se roteau în jurul său. Chestiunea este tratată mai pe larg în prefață, pp. 19—20. A noua și ultima sferă executa o mișcare diurnă de revoluție, de la răsărit spre apus, antrenînd tot sistemul în același sens, opus mișcării «firești» a soarelui care străbate semnele zodiacului. Aceste mișcări contrarii sînt socotite de Ch. a fi cauza destrămării căsătoriei Constanței, datorită influenței nefaste a lui Marte în Scorpie (zodia Scorpionului), care este lăcașul morții, al bătăliei și al năpastei.

303 Lucan: Marcus Annaeus Lucanus (39—65 e.n.). În opera sa principală, epopeea *Pharsalia*, nu se vorbește de vreo primire triumfală a lui Cezar. Avem de-a face cu un adaos al lui Ch.

375 Daniil: proroc evreu, secolul al VII-lea î.e.n. Potrivit legendei biblice, Daniel, captiv în Babilon, a fost aruncat într-o groapă cu lei, unde a doua zi a fost găsit teafăr și nevătămat. S-a bucurat de mare cinste la curtea lui Nabucodonosor, fiind sfetnicul și tălmăcitorul viselor acestuia

388—389 Iona: potrivit legendei biblice, profetul evreu Iona, măturat de pe puntea corăbiei de valuri, a fost înghiţit de un peşte uriaş, iar după trei zile azvîrlit la ţărm, nevătămat.

402 Maria Eghipteanca: legenda spune că această sfîntă Marie, care dusese o viaţă libertină în tinereţe, s-a pocăit şi s-a retras în deşert dincolo de rîul Iordan, unde a trăit timp de patruzeci şi şapte de ani.

407 Oceanul nost': Oceanul Atlantic.

410 Northumberland: ţinut în partea de nord a Angliei.

446 Briţii: bretonii, popor străvechi de origină celtică.

447 Velşa ţară: astăzi Ţara Galilor, în partea de est a Angliei.

479 Alla sau Aella: rege al Deirei (560—588).

541 Suzana: figură biblică, vestită prin frumuseţea şi castitatea ei. În timpul robiei babiloniene s-a căsătorit cu un izraelit bogat. Doi bătrîni, ale căror avansuri amoroase au fost respinse de Suzana, au declarat, drept răzbunare, că au surprins-o în flagrant delict de adulter. Suzana a fost condamnată la moarte. Profetul Daniel (cf. *Notar* 375) a dovedit netemeinicia acuzaţiei. Suzana şi-a salvat viaţa, iar falşii acuzatori au fost executaţi.

603 Cf. *Cavaler* 17.

836—838 Goliat: uriaş filisten. Legenda biblică povesteşte că în luptă cu David (ulterior rege al iudeilor) a fost ucis de acesta din urmă printr-o lovitură de piatră în frunte, azvîrlită din praştie.

841—843 Judita: eroină ebree din Vechiul Testament. În timp ce Holofern, general al lui Nabucodonosor, asedia cetatea Betuliei, Judita s-a strecurat în tabăra acestuia, l-a fermecat prin frumuseţea ei şi a acceptat să ia loc la masa de ospăţ împreună cu el. Pe cînd Holofern dormea toropit de băutură, Judita i-a tăiat capul şi s-a întors, prin bezna nopţii, în cetate. A doua zi de dimineaţă, evreii au atîrnat capul lui Holofern de zidul cetăţii. Asirienii, îngroziţi, au ridicat asediul.

849 Ceuta: port din nord-vestul Africii, în faţa Gibraltarului.

D. D.

Altă poveste despre necredința femeii, care-și înșală soțul pentru o sută de franci, asemănătoare cu un *fabliau* francez. Inspirația posibilă dintr-o asemenea sursă este sugerată de atmosfera perfect franceză a povestirii. Sursa sigură nu se cunoaște. Analoage se află în *Decameronul* (VIII) lui Boccaccio, și în Sercambi (XIX).

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Corăbierului

12 Ieretic: în orig. *Loller*, termen de dispreț pentru *Lollard*, adept al lui John Wycliffe (?—1384), reformator religios și traducătorul *Bibliei* în engleză.

27 Fistofii: termen corupt, prin care Ch. subliniază semidoctismul corăbierului.

Povestirea Corăbierului

1 Saint-Denis: localitate din Franța, în apropierea Parisului.

11—12 Că-i doar... strai bogat: e clar că acest pasaj urma să fie rostit de o femeie, probabil de Tîrgoveața din Bath. E de presupus că Ch. îi rezervase acesteia povestea și că după aceea s-a răzgîndit, punînd-o pe seama Corăbierului și uitînd de versurile cu pricina *(Coghill)*.

54 Bruges: capitala Flandrei occidentale.

70 Malvasia: astăzi Napoli di Malvasia, pe coasta de răsărit a Peloponesului.

193 Ganelon: numele unui personaj legendar care l-a trădat pe Roland, eroul epopeilor carolingiene. Drept pedeapsă, Ganelon a fost legat de patru cai și sfîșiat. Numele său a devenit sinonim cu *trădător*.

206 Țilindrul: cadran solar portabil.

213 Qui là?: în orig. *Qy la? (Cine e acolo?)*, în franceza timpului.

226 Sfîntul Iv (în orig. *Seint Yve*): patronul Bretaniei.

280 Grand merci: în orig. *Grant mercy (Foarte mulţumesc)*, în franceza timpului.

366 Cămătari lombarzi: în evul mediu, în Franţa, se dădea zarafilor şi cămătarilor numele de *lombarzi*, datorită faptului că cei mai mulţi dintre ei erau originari din Italia.

Încheiere la
Povestirea Corăbierului

Corpus dominus: formă greşită, în loc de *Corpus Domini (Trupul Domnului)*.

D. D.

POVESTIREA STAREŢEI

Scrisă într-o perioadă tîrzie a ciclului, povestirea se înscrie în tiparele unei legende sau ale unui miracol al Fecioarei, gen literar foarte frecvent în tot cursul evului mediu.

Sursa exactă e necunoscută, cercetătorii au stabilit însă 27 de analoage. Copilul de şcoală (ucis de evrei) care continuă să cînte după moarte *Alma redemptoris*, imn de slavă în cinstea maicii lui Crist, perpetuează o întunecată superstiţie medievală, generată de ură şi intoleranţă pentru oamenii de altă religie. Calitatea scăzută a textului justifică omiterea lui din tălmăcirea de faţă.

Z. D.-B.

Povestirea Stareţei

1 Domine, Dominus noster: «*Doamne, Dumnezeul nostru*» (în limba latină, în orig.), începutul *Psalmului al VIII-lea*.

D. D.

Pare a nu avea nici sursă, nici analog ca atare. Această primă povestire a autorului care plictisește pe ascultători e în realitate, cum s-a spus, un «Don Quijote în mic», prin intenția predominantă de parodiere burlescă a romanului cavaleresc. Plină de originalitate, deși ia fragmente mărunte de peste tot (Ch. citise cam 15—20 dintre cele 113 romane cavalerești în limba engleză), povestea aceasta neterminată prevestește spiritul rinascimental care va da naștere marilor poeme eroi-comice din secolele al XV-lea și al XVI-lea, întemeiate pe luarea în deriziune a idealului de viață cavaleresc exprimat în romanele cavalerești.

Z. D.-B.

Povestea lui Sir Thopas

21 Cordova: localitate în Spania, renumită în epocă pentru modul cum se prelucra pielea.

97 Alifant: în orig. *Oliphant*, denaturare a cuvîntului «elefant».

100 Termagant: socotit de către creștinii medievali a fi un zeu sau idol al sarasinilor.

109 Par ma fay: «*pe legea mea*», în franceza timpului.

187—189 Horn, Hypotis, Bevis, Sir Guy, Libeus, Plindamor (în orig. *Pleyndamour*): personaje ale romanelor și legendelor cavalerești medievale.

206 Parsifal: unul dintre cavalerii Mesei Rotunde, din ciclul legendelor arturiene.

D. D.

POVESTEA LUI MELIBEUS

Povestea originară a fost *Liber consolationis et consilii*, scrisă de Albertano de Brescia pentru unul dintre fiii săi, în 1246. Ea a circulat în originalul latin, dar și în traduceri italiene, franceze, germane și olandeze. Din cele patru versiuni franceze care au făcut foarte populară povestea despre înțeleapta Prudența și orgoliosul Melibeus, în secolele al XIII-lea și al XIV-lea, cea de-a patra versiune aparține lui Renaud de Louens, călugăr dominican de la mînăstirea Poligny din Jura, și a fost folosită de Ch. care a tradus aproape cuvînt cu cuvînt cartea lui Renaud, adăugînd doar numele fiicei celor doi, Sofia.

După toate probabilitățile a fost scrisă în perioada ciclului *Canterbury*, deci după 1386.

Așa cum arătam în prefață, faptul că este o compilație anostă a unui interminabil text de proză fără legătură cu acțiunea *Povestirilor*, a determinat prezentarea a numai unui scurt fragment ilustrativ în traducerea romînească.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestea lui Melibeus

32—33 Marcu, Matei, Luca și Ioan: cei patru evangheliști.

D. D.

POVESTIREA CĂLUGĂRULUI

Se crede că a fost una dintre cele mai timpurii istorii scrise de Ch. și anume prin 1374, pe la începutul perioadei de influențe italiene. Doar stanța despre Bernabo

Visconti e o interpolare tîrzie (după 1385 cînd Bernabo a murit).

Substanța de căpetenie a povestirii a fost scoasă de Ch. din *Roman de la Rose* și din *De casibus virorum illustrium* a lui Boccaccio. Firește s-au produs și alte adaosuri, topite ca întotdeauna în perfecta unicitate a artei chauceriene.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Călugărului

4 Sfîntu' Maturin: potrivit legendei, moaștele acestui sfînt erau făcătoare de minuni.

13—15 Iar dacă... vreo-ndrăzneață: cf. *Prolog* 452.

38 Rochester: localitate din Anglia, la 50 km de Londra, pe drumul spre Canterbury.

73 Venera: cf. *Cavaler* 244.

83 Edvard: Eduard Confesorul, rege al Angliei (1042—1066).

Povestirea Călugărului

De Casibus Virorum Illustrium: *Despre prăbușirea bărbaților iluștri.*

56 Cartea Juzilor: *Cartea Judecătorilor*, din *Vechiul Testament.*

110 Harpii: monștri înaripați, cu chip de femeie și trup de vultur, înzestrați cu gheare puternice la mîini și la picioare. (*Mit.*)

111 Centaurii: gintă din Tesalia, jumătate oameni, jumătate cai. La nunta Hippodamiei cu Pirithous, Centaurii îmbătați de vin au devenit agresivi față de femei. Hercule și Tezeu au luat apărarea femeilor, luptîndu-se cu Centaurii și învingîndu-i. (*Mit.*)

112 Cerber: cîinele lui Pluto. După unele legende avea cincizeci de capete, după altele trei. Păzea poarta

iadului, pentru a-i împiedica pe muritori să pătrundă în regiunile infernale și pe morți să evadeze.

113—114 Busiris: rege al Egiptului, fiul lui Neptun și al Lysianassei. Aducea pe toți străinii jertfă lui Jupiter. Cînd Hercule a vizitat Egiptul, Busiris l-a prins și l-a tîrît la altar legat de mîini și de picioare. Eroul și-a rupt legăturile și l-a ucis pe tiran. (*Mit.*)

Ch. confundă pe Busiris cu Diomede, regele Traciei, fiul lui Marte și al Cyrenei. Diomede își hrănea caii cu carne de om. Una din muncile lui Hercule a fost aceea de a-l distruge. (*Mit.*)

115 Veninosul șarpe: e vorba de Hidra, celebrul monstru cu o sută de capete care bîntuia împrejurimile mlaștinii Lerna din Pelopones. Cînd i se tăia un cap, îi creștea îndată alte două la loc, dacă rana nu era arsă. Distrugerea monstrului a fost încă una din muncile lui Hercule. (*Mit.*)

116 Achelois sau Achelous: zeul rîului cu același nume din Epir. S-a bătut cu Hercule pentru mîna Deianirei, însă, dîndu-și seama de inferioritatea sa, mai întîi s-a prefăcut în șarpe și apoi în bou. Hercule i-a rupt un corn, care a fost luat de Nimfe și umplut cu fructe și flori. Acest corn a fost dăruit zeiței abundenței. (*Mit.*)

117 Cacus: vestit tîlhar, fiul lui Vulcan. Locuia pe muntele Aventin. Cărările care duceau la peștera sa erau presărate cu oase omenești. Cacus i-a furat lui Hercule — care se întorcea în Argos cu cirezile monstrului Geryon — un număr de vaci, și, pentru ca furtul să nu fie descoperit, le-a tîrît de-a-ndaratelea în peștera sa. Însă la mugetul boilor lui Hercule, vacile din peșteră au răspuns, și astfel eroul și-a dat seama că a fost jefuit. Întorcîndu-se din drum, s-a năpustit în peșteră și l-a ucis pe Cacus. (*Mit.*)

118 Anteu: uriaș din Libia, fiu al Terrei și al lui Neptun. Era atît de tare la lupta dreaptă, încît se lăuda că-i va înălța un templu tatălui său cu craniile adversarilor uciși. Hercule l-a atacat. Însă cum Anteu dobîndea noi forțe de cîte ori atingea pămîntul (mama sa, Geea), Hercule l-a ridicat în aer și l-a strîns în brațe pînă ce a stors viața dintr-însul. (*Mit.*)

127 Trofeu: nume neidentificat. Se presupune a fi numele unui profet al caldeenilor.

128 Doi stîlpi: e vorba de *Coloanele lui Hercule*, cele două stînci care străjuiesc Gibraltarul. Potrivit legendei

mitologice, acești stîlpi fuseseră la început uniți, însă Hercule i-a despărțit prin forța brațului său.

164 Daniil: cf. *Notar* 375.

Baltazar: fiul lui Nabucodonosor.

216 Mane, techel, fares: cuvinte caldeene care înseamnă *numărat, cîntărit, împărțit.* Potrivit legendei biblice, Daniil a interpretat aceste cuvinte astfel: *numărat* înseamnă că Dumnezeu i-a numărat lui Baltazar zilele domniei și le-a pus capăt; *cîntărit* înseamnă că Baltazar a fost cîntărit în cumpănă și găsit ușor; *împărțit* înseamnă că împărăția sa va fi împărțită și dată mezilor și perșilor.

Zinovia sau Zenovia: regină a Palmirului, soția regelui Odenath, învinsă și luată în captivitate de împăratul roman Aurelian, în 273.

282 Odenac: numele lui Odenath apare în textul lui Ch. sub forma de *Odenake.*

330 Sapor: Saphur I, rege al Persiei (241—272).

335—336 Să meargă... a scris de astea: deși povestea Zenobiei este luată din *De Claris Mulieribus* a lui Boccaccio, Ch. o atribuie în mod eronat lui Petrarca.

345 Claudius: Claudius Gothicus, împărat roman (268—270).

346 Galien: Gallienus (253—268), predecesorul lui Claudius.

De Petro Rege Ispannie: *Despre Pedro, regele Spaniei* (în limba latină, în orig.).

385 Petro: Pedro cel Crud, regele Castiliei; a ucis pe fratele său, Enrique, în 1369.

393 Un cîmp de nea etc.: referire la blazonul lui Bertrand du Guesclin, care l-a ademenit pe Pedro în cortul lui Enrique.

396—400 Oliver: referire la Oliver Mauny, sprijinitor al lui Enrique. Acesta — spune Călugărul — nu era asemenea lui Oliver, supusul lui Carol Magnul și prieten al lui Roland, ci un fel de Ganelon (cf. *Corăbier* 193).

De Petro Rege de Cipro: *Despre Pedro, regele Ciprului* (în limba latină, în orig.).

401 Petro: Pierre de Lusignan, suit pe tronul Ciprului în 1352 și asasinat în 1369. Cf. *Prolog* 51.

Barnab Visconte: Barnabo Visconti, duce al Milanului; a fost detronat de un nepot al său și a murit în închisoare în 1385. Ch. l-a cunoscut personal cînd a vizitat Milanul în cursul misiunii sale diplomatice din 1378.

De Hugelino, Comite de Pize: *Despre Ugolino, conte de Pisa* (în limba latină, în orig.).

418 Ugolin: ucis prin înfometare în 1289. Motivul este împrumutat din Dante, *Infernul*, XXXIII, cu modificări și adaosuri personale ale lui Ch.

473 Mamon: cf. *Logofăt* 371.

475 Nero sau Nerone: Nero Claudius Caesar Drusus Germanicus, împărat al Romei (54—68), vestit prin cruzimea și depravarea sa.

Sueton: Gaius Suetonius Tranquillus, istoric roman, secolele I—II.

513 Seneca: cf. *Pr. Notar* 25.

De Oloferno: *Despre Holofern* (în limba latină, în orig.).

566 Holofern: cf. *Notar* 841—843.

De Rege Antiocho Illustri: *Despre vestitul rege Antioh* (în limba latină, în orig.).

589 Macabeu: numele unei cărți din *Biblie*.

De Alexandro: *Despre Alexandru* (în limba latină, în orig.).

641 Alexandru: Alexandru Machedon (cel Mare) (356—328 î.e.n). Figura sa era bine cunoscută în evul mediu dintr-un ciclu de legende care-i preamăreau virtuțile cavalerești.

658 Darius: Darius al III-lea Codomannus, rege al Persiei (336—330 î.e.n.), învins de Alexandru cel Mare și asasinat de un satrap al său.

De Iulio Cesare: *Despre Iuliu Cezar* (în limba latină, în orig.).

691 Pompei: cf. *Notar* 102. Pompei nu era socrul lui Cezar, cum arată Ch., ci ginerele acestuia.

707 Brutus Cassius: e vorba de Marcus Iunnius Brutus, căpetenia conspiratorilor care l-au ucis

pe Iuliu Cezar. Ch. crede în mod eronat că Brutus este una și aceeași persoană cu Cassius, numele altui membru al conspirației.

730 Valeriu: Valerius Maximus, secolul I, autorul unei colecții de anecdote istorice. Suetonu: cf. *Călugăr* 475. Lucan: cf. *Notar* 302.

737 Cresus: rege al Lidiei, celebru prin bogățiile sale (cca 563—548 î.e.n.). Ch. a împrumutat legenda din *Le Roman de la Rose* și din Boețiu.

738 Cirus: întemeietorul imperiului persan, secolul al IV-lea î.e.n.

D. D.

POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

Încîntătoarea întîmplare a lui Șantecler și a Boghetei cu vulpoiul se trage desigur din *Roman de Renart*, dar vine dintr-o versiune intermediară franceză ori germană. Oricare ar fi sursa ei, povestirea excepțional realizată artistic face parte dintre cele mai strălucite pagini scrise de Ch. în maniera jocularâ. Nu numai pasajele descriptive dar și dialogurile între cele două personaje care citează, care mai de care mai doct, autoritățile medicale ale antichității, sînt mărturiile meșteșugului lui Ch. ajuns în plenitudinea mijloacelor sale artistice. Povestirea se numără printre cele mai tîrzii.

Z. D.-B.

Povestirea Duhovnicului de Maici

34—36 Încă din ou... graduri cincisprezece: e vorba de deplasarea umbrei pe cadranul solar: 15° corespund unei ore. După credința vremii, cocoșii cîntau la oră fixă.

59 Departe etc.: refrenul unui cîntec popular din vremea aceea.

103—105 Căci visele... e prea umflat: în legătură cu umorile, cf. *Prolog* 422.

107 Fiere rea: în orig. *rede cholera (fiere roșie)*, adică un amestec de sînge și fiere.

120 Caton: cf. *Morar* 42.

139 Friguri rele: în orig. *fevere terciane*, friguri care se manifestă prin crize ce revin din trei în trei zile.

143—146 Țintaură, dafin etc.: plante medicinale.

150 Mersi: în orig. *graunt mercy*, în franceza timpului.

290—299 Și-n Viața lui Sîn-Kenelm etc.: Kenelm, în vîrstă de 7 ani, a urmat la tron tatălui său, *Kenulf* al Merciei (anul 821) și a fost ucis din porunca mătușii sale, Quenendreda. Ulterior a fost trecut în rîndul sfinților. Mercia: fost regat anglo-saxon în centrul Angliei.

303—306 Macroviu însuși etc.: *De Somnium Scipionis* a lui Cicero, inițial un capitol din *De Republica*, a fost bogat adnotat de Macrobius prin anul 400. Lucrarea, în această formă, este bine cunoscută în evul mediu.

308 Prorocul Daniel: cf. *Notar* 375.

310—315 La fel și-n Cartea lui Iosif etc.: e vorba de *Vechiul Testament*, Geneza (Facerea).

318 Cresus: cf. *Călugăr* 737.

321—328 Andromaca: soția lui Hector, fiul lui Priam, regele Troiei. Hector a fost ucis de Achile în timpul războiului troian. *(Mit.)* Episodul povestit de Ch. nu se găsește în Homer. Ch. îl ia din *Dares Phrygius*, principalul izvor medieval în ceea ce privește războiul troian.

343—346 In principio etc.: proverb latin medieval. Traducerea exactă, și nu cea dată în ironie de Ch., este: «Dintru început femeia este nenorocirea bărbatului».

369—370 De la luna nouă etc.: socotind 32 de zile de la sfîrșitul lui martie, obținem data de 3 mai.

Tot în această zi Palamon a evadat din temniță. Cf. *Cavaler* 604—605.

375—379 Trei suliți... șase suliți: există aci o vădită contradicție. Probabil că Ch. vrea să ironizeze inexactitatea aprecierii lui Șantecler.

392 Lancelot din Iazuri: legenda lui Lancelot, unul din Cavalerii Mesei Rotunde. Lancelot a fost crescut de zîna Viviana în fundul unui lac.

407 Ganelon: cf. *Corăbier* 193.

408 Sinon: unul dintre războinicii greci care au asediat Troia. Perfid și mincinos, el i-a convins pe troieni să primească în cetate «calul troian». *(Mit.)*

422 Boețiu: filosof, om de stat și poet din secolul al V-lea, ministru al regelui got Teodoric. A scris *De Consolatione Philosophiae (Despre mîngîierile filosofiei)* precum și alte tratate filosofice. Bradwardin: profesor la Universitatea din Oxford și arhiepiscop de Canterbury (mort în 1349). Este autorul unui tratat intitulat *De Causa Dei (Despre cauza lui Dumnezeu)*.

415—430 Așa socot... nu e chip altfel: celebră dispută filosofico-religioasă din evul mediu asupra liberului arbitru.

451 Fiziolog: *Physiologus de naturis XII animalum (Fiziologul despre natura a 12 animale)*, un fel de tratat de zoologie medieval, scris de un anume Theobaldus. Traducerea engleză a acestui tratat este intitulată *A Bestiary (Bestiarul)*.

492 Nigel Wireker: a scris poemul *Burnel the Ass (Burnel măgarul)* — secolul al XII-lea. Povestea la care face aluzie Ch. este următoarea: fiul unui anume Gundulfus a zvîrlit cu o piatră într-un cocoș și i-a rupt un picior. Drept răzbunare, cocoșul a refuzat să cînte în dimineața cînd Gundulfus urma să fie preoțit și să capete o parohie. Întîrziind de la ceremonie, Gundulfus și-a pierdut slujba.

527 Gaufred: Geoffrey de Vinesauf, autor al unui tratat de poetică, *Nova poetria (Poetica nouă)*, în care spre exemplificare, compune o poemă lacrimogenă avînd ca subiect moartea regelui Richard I (rănit într-o vineri, la 26 martie 1199). De remarcat tonul ironic al lui Ch.

535 Ilionul: alt nume al Troiei.

537 Pirus: erou grec, ucigașul bătrînului Priam, ultimul rege al Troiei. *(Mit.)*

543 Hazdrubal: general cartaginez (mort în 207 î.e.n.), fratele lui Hanibal.

551 Nero: cf. *Călugăr* 489—491.

574 Jakke Straw: unul dintre conducătorii răscoalei țărănești din 1381. Cf. *Studiul introductiv.*

Încheiere la Povestirea Duhovnicului de Maici

13 Praf de Portugal: un fard purpuriu pe care englezii îl importau din Portugalia.

D. D.

POVESTIREA DOFTORULUI

A fost compusă devreme, între 1386 și 1388, așa cum ar sugera mai ales mijloacele stilistice. Sursele poveștii despre pura Virginia care preferă moartea dezonoarei se află în *Historia* lui Titus Livius și au intrat în evul mediu în *Roman de la Rose*. Ch. a cunoscut amîndouă izvoarele, și pe cel latin și pe cel francez. John Gower s-a inspirat și el din aceste surse, iar Boccaccio a făcut loc istoriei despre Virginia în *De mulieribus claris*.

Z. D.-B.

Povestirea Doftorului

1 Titus Livius: istoric roman (59 î.e.n.—17 e.n.). Povestea lui Virginius se găsește în Cartea a III-a a lucrării sale, *Ab Urbe Condita (De la întemeierea Romei)*. În compunerea povestirii, Ch. s-a inspirat și din *Le Roman de la Rose*. Shakespeare amintește de această întîmplare în drama *Titus Andronicus*.

15 Pigmalion: rege al Ciprului și vestit sculptor. S-a îndrăgostit de statuia Galateei, sculptată de el. La rugămintea lui Pigmalion, zeița Afrodita a însuflețit statuia. (*Mit.*)

17 Apelle: pictor grec, secolul al IV-lea î.e.n., contemporan cu Alexandru cel Mare. Zeuxis: pictor grec, secolul al V-lea î.e.n.

49 Minerva: zeița înțelepciunii la romani.

58 Bachus: zeul vinului.

240 Iepta: unul dintre judecătorii ebreilor. Înainte de a porni război împotriva amoniților, a făcut jurămînt că îi va aduce jertfă lui Dumnezeu prima persoană care îl va saluta după victorie. Fiind întîmpinat la înapoiere de propria-i fiică, Iepta a fost nevoit s-o jertfească pe rug. *(Vechiul Testament.)*

D. D.

POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

A fost probabil compusă cam în aceeași vreme cu *Povestirea Notarului*, deci pe la 1390, o dată cu precuvîntarea. Structurile precuvîntării și povestirii, atît de contradictorii din punct de vedere moral, pun în valoare discrepanța dintre firea adevărată a povestitorului, lacom și dedat tuturor viciilor, și cuvintele lui ipocrit virtuoase din predica înfățișată în sumbra poveste.

Originea povestirii este orientală, dar Ch. a cunoscut-o în versiuni apusene, în sumedenia de *novelle* și *exempla*. Dintre acestea cea mai înrudită versiune cu a lui Ch. pare una cuprinsă în *Libro di Novelle e di Bel Parlar Gentile*[1] (1572) despre ermit, moarte și hoți.

Z. D.-B.

[1] *Carte de nuvele și de frumoasă vorbire nobilă.*

Precuvîntare la Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni

Radix malorum etc.: rădăcina relelor este lăcomia *(Noul Testament)*; (în limba latină, în orig.).

22—23 Un os... sfînt: probabil aluzie la unul din personajele *Vechiului Testament.*

117 Nici coşuri să-mpletesc...: aluzie la Paul Ermitul, care îşi cîştiga existenţa împletind coşuri.

Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni

23—25 Priviţi cum Loth etc.: întîmplarea este povestită în *Vechiul Testament,* cartea Genezei.

26—29 Cu vinuri îmbuibat: episod relatat în *Noul Testament.*

30 Seneca: cf. *Pr. Notar* 25.

101 Lepe: localitate lîngă Cádiz, în Spania, vestită pentru vinurile sale.

102 Strada Fish, Chepe (Cheapside): străzi din Londra în care se aflau numeroase taverne.

103—104 Ăst vin hispan... viile vecine: aluzie ironică la prelucrarea vinului de către vinari: vinul de Lepe fiind slab de la natură, iar vinarii englezi fiind mai presus de orice bănuială, singura explicaţie este aceea că vinul cu pricina îşi trage tăria din viile vecine (adică cele din Franţa).

117 Atila: rege al hunilor (434—453.), supranumit « Biciul lui Dumnezeu ».

122 Lamuel (sau *Lemuel*): personaj din *Vechiul Testament.*

141 Stilbon: întîmplare împrumutată de Ch. din *Polycraticus* a lui John de Salisbury; în această lucrare, numele ambasadorului este *Chilon.*

142 Lacedemonia: alt nume al Spartei.

159 Iar riga de la parţi etc.: întîmplare împrumutată tot din *Polycraticus.*

172 Matei: unul dintre cei patru evangheliști.

173 Ieremia: unul dintre profeții *Vechiului Testament.*

177—178 Tabla cea dintîi etc.: e vorba de *Tablele legii* (cele zece porunci sau Decalogul) din *Vechiul Testament.*

190 Hailes: mînăstirea Hailes (citește Heilz — o silabă), din Gloucestershire, Marea Britanie. Exista în această mînăstire o sticluță în care se afirma că s-ar afla o parte din sîngele lui Isus.

427 Avicena: cf. *Prolog* 434.

D. D.

POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

Mai întîi prologul stabilește trăsăturile celui mai plin de forță personaj al *Povestirilor din Canterbury,* prin faimoasele tirade despre căsătorie și dragoste trupească. Acestea vin din surse numeroase, deși originalitatea lui Ch. se afirmă într-un mod strălucit și aci, și anume din *Epistola împotriva lui Jovinian* a sfîntului Jerome, din *Epistola lui Valerius către Rufinum* de Walter Map, din *Miroir de Mariage* de Eustache Deschamps și din *Roman de la Rose.* Prin Jerome și poate chiar direct folosește și pe Theophrast cu *Liber Aureolus de Nuptiis* [1].

Povestea propriu-zisă despre tînărul cavaler, obligat să se însoare cu o babă înțeleaptă și virtuoasă care se transformă într-o tînără încîntătoare, nu are o sursă directă cunoscută, dar folosește motive foarte răspîndite atît în literatura populară cît și în cea cultă a evului mediu.

Atît precuvîntarea cît și povestirea au fost compuse prin 1393—1394.

Z. D.-B.

[1] *Cartea de aur a nunții.*

Precuvîntare la Povestirea Tîrgoveţei din Bath

Bath: localitate în sud-vestul Angliei.

35 Solomon: rege al Izraelului, secolul al X-lea î.e.n. *(Biblia).*

44—45 Unele manuscrise inserează între aceste versuri pasajul numerotat *a—e.*

49 Apostol: *Faptele apostolilor,* carte cu largă circulaţie în epoca feudală.

53—56 Lameth (Lameh), Iacov (Iacob), Abraham: personaje din *Vechiul Testament.*

182—183 Ptolomeu: Claudius Ptolomaeus, astronom din secolul al II-lea. A scris tratatul de astronomie *Almagest.*

218 Slănina de la Dunmow: conform unei vechi tradiţii care se păstrează şi astăzi, în localitatea Dunmow (Essex) se oferea o halcă de slănină oricărei perechi conjugale care un an întreg au trăit fără să se certe.

324—325 Ptolomeu: cf. *Tîrgoveaţă* 182—183.

358 Argus: cf. *Cavaler* 532.

435 Iov: patriarh biblic, cunoscut pentru credinţa şi resemnarea sa.

460 Meteliu: întîmplarea este relatată de Valerius Maximus, culegător de anecdote istorice (secolul I).

498—499 Cripta rigăi Darius: mausoleu lucrat de Apelle (cf. *Duhovnic* 17) din ordinul lui Alexandru cel Mare.

603 ...Tare bine-mi sta cu strungăreaţă: cf. *Prolog* 470.

642 ...Pilde vechi din Roma: referire la culegerea lui Valerius Maximus. Cf. *Tîrgoveaţă* 460.

671 Teofrastus şi Valerius: lucrare satirică antimatrimonială atribuită lui Walter Map (cca 1200).

674—675 Jerom / Ce-a scris...: e vorba de *Epistola Adversus Jovinianum (Epistola împotriva lui Jovinian)* a sf. Ieronim.

676 Tertulian: Quintus Septimius Floreus Tertullianus (160 — cca 230), părinte al Bisericii creştine.

677 Trotula: doctoriță din Salerno (secolul al XI-lea), autoare a unui tratat despre bolile femeiești și îngrijirea copiilor, precum și a unui tratat de cosmetică. Crisip (în orig. *Crisippus*): autor neidentificat. Heloís: Heloisa, amanta și apoi soția lui Pierre Abélard, profesor, filosof și teolog scolastic francez (1079—1142).

679 «Arta» lui Ovidiu: *Ars amatoria* (*Arta de a iubi*). Cf. *Pr. Notar* 54.

697 Ciracii lui Mercur și-ai Vinerei: cei presupus născuți sub influența acestor zeități.

721 Samson: cf. *Notar* 101, *Călugăr* 25—104.

725 Hercul, Dianira: cf. *Pr. Notar* 67.

728 Socrate: cf. *Notar* 102.

729 Xantipa: soția lui Socrate, cu reputație de femeie afurisită.

733 Pasifa: fiica lui Helios și a Perseei. Îndrăgostită de un taur, a dat naștere Minotaurului. Cf. *Cavaler* 122. Candia: insula Creta.

737 Clitemnestra: soția lui Agamemnon, comandant grec în războiul troian.

741—746 Amfiorax *(Amphiaraus):* celebru profet grec, unul dintre argonauți. Prezicînd sfîrșitul dezastruos al războiului teban, Amphiaraus a refuzat să ia parte la el. Soția sa, Erifila, momită de Polinice care i-a făgăduit gherdanul (colanul) Hermionei, soția lui Cadmus (cf. *Cavaler* 688), l-a convins pe Amphiaraus să ia parte la expediție. Profetul și-a găsit moartea, fiind înghițit de pămînt cu car de luptă cu tot.

747 Lima: nume eronat al Liviei, care l-a otrăvit pe Drusus (23 e.n.), la instigația lui Sejanus, favoritul împăratului Tiberiu, tatăl lui Drusus. Lucia: soția poetului roman Lucrețiu (95?—55? î.e.n.). Se povestește că Lucia i-a dat să bea un elixir al dragostei, care i-a luat mințile și l-a împins la sinucidere.

757 Latumius: probabil numele eronat al lui Pacuvius, poet tragic roman (220—130 î.e.n.). Întîmplarea este povestită de Walter Map. Cf. *Tîrgoveață* 672.

775—777 «Mai degrabă... rea de gură»: citat din *Vechiul Testament.*

778—779 «Mai bine... în ietac»: citat din *Vechiul Testament.*

782—783 «De cum... dă jos»: din *Epistola Adversus Jovinianum* (cf. *Tîrgoveață* 674—675).

784—785 «Dezmățata... într-un rît»: citat din *Vechiul Testament.*

825 Dania: Danemarca. Ind: India.

848 Sidyngborne (astăzi *Sittingbourne*): localitate la cca 65 km de Londra pe drumul către Canterbury.

D. D.

Povestirea Tîrgoveței din Bath

1 Artur: rege legendar din Țara Galilor. A înființat ordinul *Cavalerilor Mesei Rotunde.* Isprăvile sale au dat naștere *Ciclului arturian,* cunoscut și sub numele de *Ciclul Mesei Rotunde.*

95 Midas: rege legendar al Frigiei. În *Metamorfozele* lui Ovidiu întîmplarea este pusă pe seama unui slujitor al lui Midas, nu a soției sale.

272—274 «Virtutea... să ne dea»: Dante, *Purgatoriul,* VII, vv. 121—123.

311 Valeriu: Valerius Maximus, cf. *Pr. Tîrgoveață* 460.

312 Seneca: cf. *Pr. Notar* 25.

313 Boetiu: cf. *Duhovnic* 422.

336 Juvenal: Decimus Junius Juvenalis, satiric roman, cca 60—cca 140. Citatul este luat din *Satira a X-a.*

D. D.

POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

Și precuvîntarea și povestirea au fost scrise, pare-se, curînd după *Povestirea Tîrgoveței.* Izvorul direct al povestirii lui Ch. rămîne necunoscut, dar motivul pactului cu

diavolul și al blestemului pe care diavolul îl împlinește e foarte răspîndit în literatura populară și cultă a evului mediu și a Renașterii.

Z. D.-B.

Povestirea Fratelui Cerșetor

110 Sfîrciocul: pasăre de pădure; se hrănește cu insecte și cu păsări mai mici, pe care le atrage imitîndu-le cîntecul.

193 Iov: cf. *Pr. Tîrgoveață* 435.

204 Dunstan: nu se știe la ce întîmplare din viața sfîntului Dunstan se referă Ch.

205 Ucenici: ucenicii lui Cristos.

212 Phytonisa: vrăjitoare din *Vechiul Testament*.

221 Mai abitir ca Dante și Virgil: aluzie la faptul că Virgil l-a călăuzit pe Dante în Infern.

266 Sînt Elie: cf. *Prolog* 120.

267 Pardieu: «zău» (în franceză).

366 Picior-de-Țap: una dintre denumirile diavolului.

D. D.

POVESTIREA APRODULUI

Scrisă în strînsă legătură cu cea anterioară și îndreptată împotriva Fratelui Cerșetor, *Povestirea Aprodului* face parte din aceeași perioadă, 1393—1394. Se aseamănă cu *Li Dis de la vescie à prestre*[1], poveste asemănătoare *fabliaux*-urilor și atribuită lui Jacques de Baisieux, menestrel tîrziu.

Z. D.-B.

[1]) *Zisa despre bășica preotului.*

9 «Trentale»: ceremonie religioasă compusă din treizeci de liturghii, presupusă a izbăvi mai grabnic sufletele celor din Purgatoriu.

26 qui cum patre: încheierea convenţională a unei predici: «*Cel care cu Tatăl*» etc. (în limba latină, în orig.).

86 «litera ucide»: citat din *Noul Testament*.

116 Sfînta Troiţă: sfînta treime.

124 Je vous dy: «îţi spun» (în franceza vremii, în orig.).

130 Sanz doute: «fără îndoială» (în franceza vremii, în orig.).

153 Avînd... dezlegare: după cincizeci de ani de viaţă monahală, călugării aveau voie să umble prin lume singuri, şi nu cîte doi.

169 Trăit-a Lazăr... Div: aluzie la parabola bogatului nemilostiv din *Noul Testament*.

173 Apostolul: apostolul Pavel.

177–182 Răbdă el... de Sfîntul Deget: episod din *Vechiul Testament*.

182–185 El, Ilie... cu el: episod din *Vechiul Testament*.

186–192 Aaron... şi-nfrînare: episod din *Vechiul Testament*.

221 Jovinian: cf. *Pr. Tîrgoveaţă* 674–675.

226 Cor meum eructavit (verbum bonum): începutul *Psalmului al XLV-lea*. În traducere literară: «*Cuvinte pline de farmec îmi clocotesc în inimă*». În traducere exactă, pasajul poate însemna: «*Inima mea varsă...*»

235 Sfîntul Iv: cf. *Corăbier* 226.

272 Sfîntul Toma de la Ind: se spune că apostolul Toma ar fi predicat în India şi ar fi zidit acolo numeroase biserici.

297 Cele şapte mari păcate: cf. *Popa*.

309—334 Seneca zice etc.: cele trei întîmplări se găsesc în lucrarea lui Seneca, *De Ira*. Cf. *Pr. Notar* 25.

335 Cambize: rege al Persiei (529—522 î.e.n.), fiu și succesor al lui Cirus cel Mare. Cf. *Aprod* 371.

371 Cirus: cf. *Călugăr* 738.

408—410 C-am început... Pantahuzar: călugării carmeliți pretind că ordinul lor a fost întemeiat de Ilie pe Muntele Carmel.

484 Per consequens: prin urmare (în limba latină, în orig.).

581 Ptolomeu: cf. *Pr. Tîrgoveață* 182—183.

D. D.

POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

Povestea Grizildei celei răbdătoare, de origină populară, a intrat în literatura cultă pe la mijlocul secolului al XIV-lea. Boccaccio a scris-o în italienește, încheindu-și cu ea *Decameronul*. Petrarca a reluat-o în latină după vreo douăzeci de ani, iar Giovanni Sercambi, mergînd mereu pe urmele lui Boccaccio, a rescris-o în italiană concentrînd-o. Versiunea lui Petrarca a fost prelungită prin două traduceri franceze: una a lui Philippe de Mézières și alta anonimă. Ch. s-a folosit simultan de versiunea latină a lui Petrarca și de cea anonimă franceză, sprijinindu-se mai mult pe aceasta din urmă.

Cercetătorii mai vechi plasau această povestire în rîndul lucrărilor scrise de Ch. după primul său voiaj italian (adică prin 1373). Astăzi i se atribuie o dată mult mai tîrzie, în perioada *Canterbury*, după 1387.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Diacului din Oxford

29 Petrarca: Francesco Petrarca (1304—1374), poet şi umanist italian, încununat cu titlul de poet laureat în 1341 la Roma. S-a considerat că pasajul acesta este autobiografic şi că Ch. l-ar fi întîlnit pe Petrarca în Italia în 1372. Cercetările recente pun sub semnul întrebării aluzia lui Ch.

32 Linianus: Giovanni di Legnano, mort în 1383, profesor de drept canonic şi de filosofie la Bolonia. A scris tratate de drept, etică, teologie şi astronomie.

45 Vezul: e vorba de Monte Viso, în nord-vestul Italiei.

Povestirea Diacului din Oxford

221 Mălaiul: e vorba de o fiertură făcută din făină de mei.

534 Panica (în orig. *Panik*): regiune neidentificată.

857 Şi-n vechile... Acoperind-o: Ianicul păstrase vechile veşminte ale Grizildei.

1085 Condeierul: e vorba de Petrarca. Cf. *Pr. Diac* 29.

1132 Şişvaş: într-o veche fabulă franceză se vorbeşte despre două vaci, Chichevache şi Bicorne. Bicorne era grasă pentru că se hrănea cu bărbaţi răbdători, care se găseau în număr mare. Chichevache însă era numai pielea şi osul deoarece se hrănea cu neveste răbdătoare.

D. D.

POVESTIREA NEGUŢĂTORULUI

Atît precuvîntarea cît şi povestirea au fost scrise în aceeaşi vreme cu *Precuvîntarea* şi *Povestirea Tîrgoveţei din Bath*, adică prin 1393—1394. Sursa exactă e necunoscută, dar

s-ar putea ca Ch. să fi consultat același *Miroir de Mariage* al lui Eustache Deschamps, apoi *Ameto* al lui Boccaccio. Se pot stabili o seamă de analoage germane, italiene, latine mai ales pentru episodul cu pajul Damian în pom. Personajul central al povestirii, bătrînul Ianuarie, se numără printre cele mai strălucite realizări grotești ale lui Ch.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Neguțătorului

17 Sfîntul Toma de la Ind: cf. *Aprod* 272.

Povestirea Neguțătorului

18 Iahveh: Iehova.

49 Teofrast: cf. *Pr. Tîrgoveață* 671.

118—121 Chiar Iacov... dobîndit-a: bătrîn și cu vederea slăbită, Isaac a făgăduit fiului său Essau binecuvîntarea dinaintea morții, dacă acesta îi va aduce o mîncare gustoasă. Rebeca, soția lui Isaac, l-a sfătuit pe Iacob, celălalt fiu, să ducă el tatălui său mîncare spre a-i dobîndi astfel binecuvîntarea. Și pentru a fi luat drept Essau, care era păros, Iacob și-a acoperit mîinile și gîtul cu piei de iezi *(Vechiul Testament)*.

122—125 La fel... pe Holofern: cf. *Notar* 841—843.

125—126 Nabal... Abigail: Abigail, soția lui Nabal și apoi a lui David *(Vechiul Testament)*.

127—131 Și la fel... De Ahașver: Estera, evreică de o rară frumusețe, nepoata lui Mardocheu, născută la Babilon în timpul captivității evreilor. Regele perșilor, Ahașver, izgonind-o pe regina Varthi, a luat-o pe Estera de soție. Estera a obținut de la rege clemența pentru poporul Izraelului *(Vechiul Testament)*.

131 Seneca: cf. *Pr. Notar* 25.

133 Caton: cf. *Morar* 42.

242 Nu se căiește... povață: cf. *Morar* 344.

460 Sara și Rebeca: personaje biblice.

472 Orfeu: fiul lui Eagrus și al muzei Calliope. Socotit de unii a fi fost fiul lui Apollo. A primit de la Apollo o liră la care cînta cu atîta măiestrie, încît și cele mai repezi rîuri încetau să mai curgă, fiarele își uitau sălbăticia și munții înșiși se mutau din loc pentru a-i asculta cîntarea. *(Mit.)* Amfion: cf. *Cavaler* 688.

475 Joab: personaj biblic, nepot și general al lui David.

476 Teodomas (sau *Teodomus)*: augur teban.

485 Himeneu: zeul căsătoriei la elini.

488 Marcian: Martianus Capella (secolul al V-lea) autorul lucrării *De Nuptiis Philologiae et Mercurii (Despre nunta Filologiei și a lui Mercur).*

500—501 Nicicînd... cu drag mai mare: cf. *Negustător* 127—131.

509 Paris... Helena: cf. *Notar* 70.

563 Ipocras: băutură întăritoare din vin amestecat cu zahăr și mirodenii.

566 Chir-monahul-Costandin: cf. *Prolog* 435.

581 Cîne-pește (în orig. *houndfish,* în engleza modernă *dogfish)*: varietate mică de rechin, cu pielea țepoasă.

788 Romanțul Trandafirului: *Le roman de la rose.* Cf. *Studiul introductiv* p. XVI.

790 Priap: fiul lui Venus și al lui Bachus. Era zeul fertilității, mai ales al grădinilor. *(Mit.)*

795 Pluto: zeul Infernului la elini.

796 Proserpina: fiica zeiței Ceres și a lui Jupiter, răpită de Pluto și tîrîtă în Infern. *(Mit.)*

867 Argus: cf. *Cavaler* 532.

884 Piram și Tisbe: cf. *Notar* 62.

988 Claudian: Claudius Claudianus (sec. IV); a scris *De Raptu Proserpinae (Răpirea Proserpinei).*

1007 Isus sin Sirah: autorul Eclesiastului, o carte a *Vechiului Testament.*

1056 La Carte: în *Biblie.*

D. D.

POVESTIREA SCUTIERULUI

Spusă de un viitor reprezentant al tagmei cavalerilor, povestea este, în mod firesc, un roman cavaleresc, din păcate neterminat. Izvor sigur nu se cunoaşte, dar s-au stabilit o serie întreagă de paralele. Unii cercetători atribuie cadrul oriental, asiatic înrîuririlor lui Marco Polo sau celor ale altor călători din secolele al XIII-lea şi al XIV-lea. Alt izvor posibil sau alt analog e cel cunoscut sub numele de *Prester John*, legendă despre un fabulos monarh creştin din Asia, bogat şi puternic, şi care a circulat mult în Europa medievală. Se mai vorbeşte despre ciclul *Li Roumans de Cléomedès* de Adenès li Rois. Iar în legătură cu episodul dintre Canaceea şi şoimană se recunoaşte un prototip oriental.

Data povestirii, printre cele tîrzii.

Z. D.-B.

Povestirea Scutierului

1 Ţarev: localitate în apropiere de Volgograd; întemeiată de Batu Han în secolul al XIII-lea, a devenit capitala înfloritoare a Imperiului tătar.

2 Muscovia: Rusia.

39 Idele lui Mart: 15 martie.

88 Gawain: nepotul regelui Artur, vestit pentru curtenia sa, eroul unui poem intitulat *Sir Gawain şi Cavalerul verde*, datorat unui poet anonim contemporan cu Ch.

199 Pegas: cal înaripat. (*Mit.*)

201 Sinon: cf. *Duhovnic* 408.

225 Vitello: Witelo, fizician polonez (secolul al XIII-lea); a tradus optica lui Alhazen. Alhazen: Abu Ali al Hasan ibn al Hasan ibn al Haitham (cca 965—1039), vestit fizician şi astronom musulman, o mare autoritate în domeniul opticii.

230 Telophus: Telephus, rege al Misiei, fiul lui Hercule și al Augei; a fost rănit de Ahile și apoi s-a vindecat datorită ruginei de pe suliță. (*Mit.*)

242—243 Doar Moise... cu temei: în vechime și în evul mediu Moise și Solomon erau socotiți mari magicieni.

246 Spuză de ferică: cenușa de ferigă era folosită ca ingredient în fabricarea sticlei.

279 Lancelot: vestit cavaler al Mesei rotunde, iubitul reginei Guinevera. Cf. *Duhovnic* 392.

344 Căci sîngele-i de mult stăpînitor: în legătură cu umorile, cf. *Prolog* 422. Potrivit lui Galen (cf. *Prolog* 433), dominația sîngelui ținea de la ora nouă seara pînă la trei noaptea.

540 Iason: cf. *Cavaler* 1085, Paris: cf. *Notar* 70.

542 Lameh (Lameth): personaj biblic. Cf. *Pr. Tîrgoveață* 53—56.

548 Ianus: zeitate latină, cu două fețe.

D. D.

POVESTIREA RĂZEȘULUI

Sursele folosite de Ch. au fost mult discutate. Unii istorici literari au crezut că e vorba de un *lai* breton străvechi; alții s-au dus spre Boccaccio, din *Il Filócolo.* Ambele izvoare trebuiesc coroborate și pe deasupra li se mai adaugă și unele elemente luate din *Historia regum Britanniae* de Geoffrey of Monmouth.

Scrisă într-o perioadă mai timpurie a activității lui Ch., se pare că povestea a fost adaptată mai tîrziu ciclului *Canterbury.*

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Răzeşului

1 B r i ţ i : e vorba aci de bretoni, locuitori ai Bretaniei (Franţa).

13 M u n t e l e P e r n a s: denaturare a Parnasului.

14 T u l l i u C i t h e r o: denaturare a numelui lui Marcus Tullius Cicero.

Povestirea Răzeşului

223—224 E c h o: nimfă îndrăgostită de Narcis. Cf. *Cavaler* 1083.

319 N e p t u n: zeul mării în mitologia romană.

347 P l u t o: zeul Infernului în mitologia romană.

382 P a m p h i l: eroul unui poem medieval latin.

524 I a n u s: cf. *Scutier* 548.

545 T ă b l i ţ e l e t o l e d e: tabele astronomice întocmite din ordinul lui Alfonso al X-lea al Castiliei şi iniţial adaptate la cetatea Toledo.

555 A l n a t h a: numele unei stele de mărimea întîi, cunoscută astronomilor sub numele de Arietis.

640 T i r a n i, t r e i z e c i: Cei treizeci de tirani au domnit la Atena în secolul al V-lea î.e.n.

659 A r i s t o c l i d: tiran din Orchomenus (Beotia).

671 H a z d r u b a l: cf. *Duhovnic* 543.

677—678 L u c r e ţ i a... î n t i n a t ă: cf. *Pr. Notar* 63.

686 H a b r a d a t: rege al susilor (vechea Persie), pomenit de istoricul grec Xenofon.

698—699 C u m f i i c a... n e ' n t i n a t ă: potrivit legendei, aflînd de moartea iubitului ei, fiica lui Demotion s-a sinucis pentru a nu fi silită să ia alt bărbat.

700 C e d a s: Plutarh povesteşte că fiicele lui Cedasus, fiind siluite, s-au ucis una pe alta.

704 N i c a n o r: ofiţer al lui Alexandru cel Mare. A luat parte la cucerirea Tebei (336 î.e.n.).

709 Nicerat: a trăit pe vremea celor treizeci de tirani. Cf. *Răzeș* 640.

711—713 Iar draga lui Alcibiad... ne'ngropat?: e vorba de Timandra, concubina lui Alcibiade. Unul dintre personajele feminine ale piesei *Timon din Atena* de Shakespeare.

714 Alcesta: cf. *Pr. Notar* 75.

715 Penelopa: cf. *Pr. Notar* 76.

717 Laodamia: cf. *Pr. Notar* 71.

720—722 Portia: soția lui Brutus, conducătorul conspiratorilor împotriva lui Cezar. Episodul amintit de Ch. este tratat de Shakespeare în tragedia *Iuliu Cezar*.

723 Arthemisa: renumită pentru durerea pe care a încercat-o la moartea soțului ei, Mausolus, domnitor al Cariei (352—350 î.e.n.). În memoria lui a înălțat vestitul Mausoleu de la Halicarnassus, în Asia Mică.

725 Teuta: regină a Iliriei, învinsă de romani în 183 î.e.n.

727 Bilia: soția lui Dullius, învingător în bătălia navală împotriva cartaginezilor (260 î.e.n.).

728 Rodogona: fiica lui Darius; și-a ucis doice fiindcă aceasta a sfătuit-o să se mărite a doua oară. Valeria: soția lui Servius, rege legendar al Romei.

D. D.

POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI

În prolog se simt unele convenții obișnuite ale evului mediu (ca în primele patru stanțe, de pildă), ca și ecouri din Dante, Macrobius etc.

Legenda însăși, a sfintei Cecilii, vine din compilația cunoscută în tot evul mediu sub numele de *Legenda Aurea*. Se pare că scriitorul ar fi folosit versiunea lui Jacobus de Voragine.

Imperfecțiunile stilului, traducerea uneori prea fidelă indică pentru această povestire o dată foarte timpurie, se pare 1373—1374, apropiată de cea a *Povestirii Călugărului.*

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Celei de a Doua Maici

25 În stihurile mele tălmăcite: povestirea celei de-a doua maici este o traducere fidelă, iar spre sfîrșit mai liberă, a vieții sfintei Cecilia, din *Legenda Aurea.* Cf. *Studiul introductiv.*

28—29 Invocatio ad Mariam: «*Invocație către Maria*» (în limba latină, în orig).

30 Bernard: sfîntul Bernard, cunoscut pentru evlavia sa față de fecioara Maria.

33 Aceea ce: e vorba de Cecilia.

36—56 Aceste trei strofe sînt în parte traducerea primelor douăzeci și unu de versuri din *Paradisul* lui Dante, cîntul XXXIII.

59—61 Gîndește... sub mese risipită: aluzie la un episod din *Noul Testament.*

62 Deși sînt fiu al Evei, păcătos: acest vers, ca și versul 78 (Pe cetitori îi rog...) arată că Ch. nu a scris această povestire pentru ciclul *Canterbury.*

Interpretatio nominis etc.: tîlcuirea numelui de Cecilia, pe care a dat-o părintele Iacobus Ianuensis în *Legenda Aurea* (în limba latină, în orig.).

85—115 Interpretările numelui de Cecilia: a) *coeli-lilia,* crin al cerului; b) *caecis via,* calea orbilor; c) *coelum* (cerul) și *lia* (ciocîrlia, simbol al vieții active); d) *quasi caecitate carens* (ca și lipsită de orbire); e) *coelum* și λεώς (*cer,* în latină, și *lume,* în greacă).

Povestirea Celei de a Doua Maici

53 Via Appia: șosea care duce de la Roma la Capua și Brundisium.

57 Moş Urban: papa Urban I, omorît prin decapitare în anul 230.

100—101 Două cununiţe... trandafiri şi crini: trandafirul era simbolul muceniciei iar crinul cel al neprihănirii.

151 Ambroziu: Ambrosian, arhiepiscop de Milano (340—397).

D. D.

POVESTIREA ARGATULUI AVEI

După unii autori, hazlia poveste a argatului care vorbeşte despre alchimie cu atîta năduf, s-ar datori unei dezamăgiri personale a lui Ch., suferită în raporturile lui cu vreun alchimist al vremii care-l va fi înşelat storcîndu-i bani.

Nu s-a descoperit nici o sursă pentru această povestire alcătuită, se pare, din anecdote curente la vremea aceea. E o poveste scrisă tîrziu, după cum o dovedesc mijloacele artistice remarcabile, *tempo*-ul susţinut al naraţiei.

Z. D.—B.

Precuvîntare la Povestirea Argatului Avei

135 Caton: cf. *Morar* 42.

Povestirea Argatului Avei

40 Săricică (sau *şoricioaică)*: arsenic.

55 Hidrargir: mercur.

56 Litargă: protoxid de plumb.

71 Lut armenesc: un soi de lut roşu, folosit în medicină. Pămînţel: borax.

78 Rubefacţiune: roşirea (apei) — operaţie prin care se obţine un lichid ce transformă metalele în aur.

86 Albifacţiune: albirea (apei) — operaţie prin care se obţine un lichid ce transformă metalele în argint. Sînt doi termeni folosiţi curent în alchimie.

89 Vitrion: denaturare a cuvîntului *vitriol*, termen popular pentru acidul sulfuric.

97 Se lămîia: devenea de culoarea lămîii. Se presupunea că ingredientele din care se încerca să se obţină *piatra filosofală* (cf. *Argat* 143) deveneau de culoare gălbuie dacă experienţa era pe calea cea bună.

104 Orpiment: trisulfură de arsenic.

116 Transmutaţiune: în alchimie, transformarea metalelor inferioare în aur sau argint.

143 Piatra filosoficească: Piatra filosofală, o substanţă imaginară căutată de alchimişti. Cu ajutorul ei alchimiştii credeau că orice metal inferior poate fi transformat în aur sau argint.

709 Arnúld din Tîrgul Nou: Arnoldus de Villa Nova (cca 1235 — 1314), autorul unui tratat de alchimie intitulat *Rosarium Philosophorum (Florilegiul filosofilor)*.

713 De nu-i aduci alăturea un frate: fratele mercurului era sulful.

715 Hermes, tatăl filosofilor: Hermes Trismegistus, numele grecesc al zeului egiptean Thōth, socotit a fi întemeietor al alchimiei şi al altor ştiinţe oculte.

721 Sol şi Luna: aurul şi argintul viu.

728 «E taina dintre taine mai adîncă»: aluzie la tratatul *Secreta Secretorum (Taina tainelor)*, atribuit lui Aristotel.

732 Cartea-i Senior: aluzie la o lucrare intitulată *Senioris Zadith Tabula Chimica*, în care întîmplarea este pusă în legătură cu Solomon şi nu cu Platon, aşa cum face Ch. din eroare. *Senior* era numele european al filosofului arab Muhamed ibn Umail.

738 Ignotum per ignotius «*A explica un lucru necunoscut printr-altul şi mai necunoscut*» (în limba latină, în orig.).

D. D.

POVESTIREA ECONOMULUI

Sursa poveștii despre cioara lui Phoebus care a ajuns neagră prin blestemul stăpînului ei, neîncrezător în relatarea necredinței soției, este în *Metamorfozele* lui Ovidiu, în episodul cu Apollo și Coronis.

Data acestei povestiri pare să fie una destul de timpurie; ea se așază între primele povestiri ale ciclului.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Economului

2 H o p - l a - d e a l - ș i - h o p - l a - v a l e: redat în traducere literală. În orig. *Bobbe-up-and-doun.*

3 B l e e: se pronunță *blii.*

23 U n o l d e C h e a p: o oală de vin din Cheapside. Cf. *Prolog* 756.

Povestirea Economului

5 P y t h o n: șarpe născut din mîlul care a rămas pe suprafața pămîntului după potopul lui Deucalion. Apollo (Phoebus) l-a ucis pe monstru cu săgețile sale. *(Mit.)*

12 A m p h i o n: cf. *Cavaler* 688.

69—70 C a p a s ă r e a... s ă v i e ț u i a s c ă - n s o a r e: ideea cuprinsă în acest pasaj se întîlnește și în *Scutier* 603—609.

103—104 D a r P l a t o n... s e a l e g e: cf. *Prolog* 743—744.

D. D.

POVESTIREA POPII

Predica despre pocăință cu care se încheie ciclul *Canterbury* este o lungă și greoaie expunere în proză și vine din surse directe necunoscute. Analoage pentru fragmentele despre pocăință în *Summa* sfîntului Raymund de Pennaforte, iar pentru fragmentele despre cele șapte păcate de moarte în *Summa Vitiorum* a lui Guilielmus Peraldus. Data exactă a povestirii nu poate fi stabilită.

Tot datorită faptului că povestirea este în proză, se dă aici numai un scurt fragment ilustrativ.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Popii

11 L i b r a: zodia balanței.

50 H a g i a l î c u l... c e r e s c: pelerinajul la Ierusalim.

E x p l i c i t p r o h e m i u m: s-a încheiat precuvîntarea (în limba latină, în orig.).

D. D.

Textul care a servit drept bază traducerii de față a fost cel publicat în ediția *The Complete Works of Geoffrey Chaucer — Edited from numerous manuscripts by Walter W. Skeat — London. Oxford University Press, Humphrey Milford,* 1931 — The Canterbury Tales.

Traducătorul a consultat de asemenea edițiile:

The Works of Geoffrey Chaucer — Edited by Alfred W. Pollard, H. Frank Heath, Mark H. Liddell, W. S. McCormick — Macmillan and Co., Limited, St. Martin's Street, London, 1925;

The Works of Geoffrey Chaucer — Second Edition — Edited by F. N. Robinson — London: Oxford University Press, Printed in the U.S.A., 1957;

The Canterbury Tales — translated into modern English by Nevill Coghill, Penguin Books Ltd., 1957.

Traducerea respectă forma de versificație a originalului, redarea fiind vers la vers. Majoritatea povestirilor sînt scrise în cuplete iambice. În următoarele povestiri și prologuri, forma adoptată de Chaucer este strofa de șapte versuri iambice, rimate *a b a b c c: Cuvîntul de început ce l-au rostit Notarul, Povestirea Notarului, Precuvîntare la Povestirea Stareței, Precuvîntare la Povestea lui Sir Thopas, Povestirea Diacului din Oxford, Precuvîntare la Povestirea Celei de-a Doua Maici, Povestirea Celei de-a Doua Maici.*

Povestirea Călugărului este scrisă în strofe de opt versuri iambice, rimate *a b a b b c b c.* În *Închinarea la Povestirea Diacului,* Chaucer adoptă strofa de șase versuri iambice, rimate *a b a b c b, a b a b c b* etc.

Povestea lui Sir Thopas este scrisă în general în strofe de șase versuri, versurile 1, 2, 4 și 5 de cîte opt silabe, iar 3 și 6 de cîte cinci și șase silabe, rimate *a a b c c b*. Autorul își îngăduie însă devieri de la acest tipar, devieri care au fost respectate în traducere.

Versurile sînt numerotate din cinci în cinci, pentru a înlesni consultarea notelor și a comentariilor de la sfîrșitul volumului.

D. D.

Achipui (*a ~*) — a pipăi.
aht — suferință, chin.
albina (*a ~*) — a alerga încoace și încolo ca o albină.
alcă — verigă, cerc.
apoticar — spițer, farmacist.
apriat — lămurit, precis.
astruca (*a ~*) — a îngropa.
at — armăsar.
avă — canonic.

Baccea — bătrîn ramolit.
bahtă — noroc, soartă.
baraboi — cartof.
barbugiu — jucător de zaruri.
basnă — basm, poveste, născocire.
bașcă — fort, închisoare.
batîr — măcar, cel puțin.
băteliște — cîmp de luptă.
benga — dracul.
bez — fără; afară de; pe lîngă faptul că.
bibiluri — înfloriturí.
blagorodnic — nobil, de neam.
bobleț — nătîng.
bogheată — durdulie, frumușică; (despre găini) moțată.
bogoslov — teolog.
boleasnă — epidemie.
bolînd — nebun.
bolînzi (*a ~*) — a înnebuni.

boscar — scamator.
boscărie — scamatorie.
braci — pantaloni.
branişte — pădure.
brit — britan, britanic; breton.
buh — zvon, veste, faimă.
bunget — (despre codru) des, bătrîn.

Cainic — nenorocit, vrednic de plîns.
calp — fals.
capişte — templu.
căpos — încăpăţînat.
carte — act, document.
catargă — corabie.
cată — trebuie.
caţă — cîrlig.
căţuie — afumător (în care se arde tămîie).
celibiu (sau *cilibiu*) — nobil, domnesc.
cendal — ştofă bogată de mătase.
certa (*a ~*) — a pedepsi.
ceteraş — cîntăreţ din ceteră.
ceteră — lăută.
cetluit — legat ţeapăn.
chelărie — administraţie.
chiaun — beat.
chichion — belea, încurcătură.
chiler — magazie.
chilos (sau *pilos*) — răbdător.
chinovie — mînăstire de călugări care trăiesc în comun.
chiti (*a ~*) — a observa; a (se) gîndi.
chiti (*a se ~*) — a plănui, a se socoti în sine.
cin — rang, demnitate; tagmă preoţească sau călugărească.
cinghie — harfă.
cinsteş — cinstit.
ciotcă — grămadă.
ciudi (*a se ~*) — a se mira.
ciufut — nemilos; avar.

civit — albastru-închis.
cîrneci — cîrn.
cîşti — venit; chirie, arendă.
clop — pălărioară cu boruri mici.
copcă — salt, săritură; gaură în gheaţă.
cocon — vlăstar domnesc.
coz (frumoasă ~) — frumoasă fără pereche.
crăinici (a ~) — a face cunoscut prin crainici.
criţă — oţel.
crivat — pat.
crug — orbita unui astru.
cucură — tolbă de săgeţi.
culpeş — vinovat.
custa (a ~) — a trăi.

Desîrg — iute, degrabă.
dobîndă — cîştig, folos.
dor — durere.
dupac — pumn, ghiont.

Evghenisit — nobil.

Făcătură — fapt neobişnuit; vrăjitorie.
ferică — ferigă.
fier — pumnal; sabie.
fieros — crud, feroce.
finic — curmal.
firoscos — învăţat.
firui (a ~) — a curge subţire.
fistofii — vezi nota *Pr. Corăbier 27.*
frupt — mîncare de dulce, carne.
fuştei — treaptă de scară.

Galiţe — orătănii.
gebea — buiestru.
ghinărar — general.

ghioci — car ce poate fi lungit.
giubeică — scurteică.
ghiuj — bătrîn (neputincios).
ghiul — inel.
gîde — călău.
glagorie — știință.
glavă — cap; capitol.
gornic — pădurar.
gospod — domnesc.
grivnă — monedă de mică valoare.
guguștiuc — varietate de porumbel.

Hagealîc — pelerinaj.
hagiu — pelerin.
harț — încăierare, luptă.
herb — stemă, blazon.
heretisi (*a ~*) — a felicita.
hîță — lucru care se hîțînă.
hojma — mereu, neîncetat.

Iebîncă (sau *ibîncă*) — pătură care se pune sub șa.
ipocras — vin prelucrat cu mirodenii.
ird — cureluș̆ă.
ispiti (*a ~*) — a încerca, a pune la încercare.
istov — sfîrșit.
iubeț — îndrăgostit.

Încale — încalte, măcar.
încălat — voinic, trupeș, corpolent.
încrîncenat — însîngerat.

Jitnicer — administrator domnesc.
județ — judecată.
jugan — cal jugănit.
junghi — jungher, pumnal.

Lainic — trîndav.
lăcriță — cutie mică de lemn.
lege — credință religioasă.
leit — poleit, lucitor.
levinți — luptători.
lie — ciocîrlie.
lingoare — tifos.
linte (pl.: *linți*) — lentilă.
libov — iubire, dragoste.
livan — tămîie.
lobdă — lemn despicat.

Maşteră — vitregă.
matuf — babalîc; bătrîn ursuz.
mămular — vînzător de mărunțișuri.
mehenghi — șiret.
merchez — rost.
mied — băutură dulce făcută din miere.
mili (*a se* ~) — a i se face milă.
mîlci (*a* ~) — a tăcea.
mînuri — mîini.
mult (*de* ~) — devreme, din zori.
munci — chinuri.
mur — zid.

Nae — corabie, barcă.
năboi (*a* ~) — a năvăli.
năier — corăbier.
năimi (*a* ~) — a tocmi, a angaja, a închiria.
năsărîmbă — boroboață, poznă.
nenăimit — vezi *a năimi*.
nepedepsit — neînvățat.
nevoie — necaz, durere.
noatin(ă) — mînz(ă) pînă la doi ani.

Obezi — cătușe.
obîrși (*a* ~) — a termina.
obligeană (sau *abligeană*) — plantă aromatică.
oblu — drept, de-a dreptul.
ogoi (*a* ~) — a potoli.
organ — orgă.
orîndă — ursită, destin; rînduială, canon.
orîndar — hangiu.
ort — monedă de mică valoare.
ortac(ă) — tovarăș(ă).
osîrdnic — sîrguincios.
ostrețe — gratii, zăbrele.
otuzbir (*cu* ~ *ul*) — cu sila.

Pantahuzar — vezi nota *Prolog* 209.
pardos — leopard.
păcurar — păstor.
pălămar — țîrcovnic, paracliser.
pălmier — vezi nota *Prolog* 13.
pedepsit — învățat, instruit.
pestelcă — șorț.
pohfală — pompă, fast.
pohtire — poftă.
pojar — incendiu; foc, dogoare.
prapur — steag.
prepus — delegat; bănuială.
pricină — proces.
pristav — crainic.
pristăvi (*a se* ~)— a muri.
proșcat — împroșcat.
pulpare — apărătoare de metal pentru picioare.

Rateș — han.
rămînea (verb tranz.) (*a* ~) — a învinge.
răsură — măceș, trandafir sălbatic.
răzbuna (*a se* ~) — a se schimba.

răzvedit — răspicat, limpede.
rîtos — obraznic, grosolan.
robaci — harnic.
rufos — zdrenţăros.

Saivan — adăpost de iarnă pentru oi sau vite.
sămădău — contabil.
scîrbavnic — greu de îndurat; dezgustător.
scîrbă — necaz, supărare.
scîrbelnic — scîrbos, care face scîrbă.
scule — giuvaeruri.
sfircioc — vezi nota *Frate* 110.
silă — silnicie, violenţă.
silfie — diafană.
sîngean — de acelaşi neam.
smerean — novice.
smîntă (*a da de* ~) — a distruge.
socaciu — bucătar.
sodom — prăpăd, puhoi, puzderie.
sofragiu — majordom.
sorginte — origine.
soţie — tovarăş.
spangă — spadă.
spată — spadă.
spenţăr — surtuc fără pulpane.
stamboală — baniţă; *cu stamboala* — din belşug, foarte mult.
stirpe — neam, spiţă.
stoliţi — aşezaţi în rînduri.
strungă — strîmtoare, trecătoare.
sumeţ — semeţ.
surchidi — a necăji, a chinui.

Şart — rost, rînduială.
şbilţ — laţ.
şiac — postav aspru.
şiştar — vas de lemn pentru muls.
şleau — drum bătătorit.

șoiman — cal sprinten.
șoldan — iepure care n-a împlinit încă un an.
știrici (*a ~*) — a da de știre, a informa.
știreaf — amendă.
șugubină — crimă, nelegiuire.

Talan — cal bătrîn și slab, gloabă.
talian — italian, italienesc.
talienesc — italienesc.
tarapaná — monetărie.
testemel — basma.
ticălos — nenorocit.
tîrnă — coș de nuiele.
trental — vezi nota *Aprod* 9.
trepădarnic — activ, care aleargă încoace și-ncolo.
triște — nenoroc, nenorocire.
tron — sicriu.
turnir — întrecere cavalerească în arme.

Țarțamuri — ciucuri.
țenchi (*la ~*) — exact.
țilindru — vezi nota *Corăbier* 206.

Uiagă — clondir.
uric — act, document.

Vadea — scadență.
validea — mama sultanului.
varvară — sălbatică, fără milă.
vătui — iepure de-un an.
vel — mare (adj.).
velit — mare (adj.).
velș — locuitor din Wales (Țara Galilor), în vestul Angliei.
vergură — fecioară.
vetrilă — pînză de corabie.

via (*a ~*) — a trăi.
vipie — arşiţă.
vîlhovnic — chirurg, doctor.
vîrstat (sau *vrîstat*) — vărgat.
vîlvă — vîlvătaie.
vlavă — minciună.
vlădică — episcop.
volnic — de bunăvoie.
voloc — plasă.

Zare — lumină.
zăbavnic — încet, zăbovitor.
zăcăşală — răutate.
zăcon — obicei, datină.
zgaibarace — picioare.
zoi — lături.
zuliar — gelos.
zulie — gelozie.
zurbav — zurbagiu, răzvrătit.

D. D.

CUPRINS

POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

Precuvîntare la Povestirea Tîrgoveței din Bath 7
(vv. 1–856)

Povestirea Tîrgoveței din Bath 33
(vv. 1–408)

POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

Precuvîntare la Povestirea Fratelui Cerșetor 51
(vv. 1–34)

Povestirea Fratelui Cerșetor 53
(vv. 1–366)

POVESTIREA APRODULUI

Precuvîntare la Povestirea Aprodului 69
(vv. 1–44)

Povestirea Aprodului 71
(vv. 1–586)

POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

Precuvîntare la Povestirea Diacului din Oxford 95
(vv. 1–54)

Povestirea Diacului din Oxford..... 97
(vv. 1–1120)

Închinarea lui Chaucer la Povestirea Diacului 144
(vv. 1121–1156)

POVESTIREA NEGUȚĂTORULUI

Precuvîntare la Povestirea Negutătorului 149
(vv. 1–32)

Povestirea Negutătorului 151
(vv. 1–1174)

Încheiere la Povestirea Negutătorului .. 188
(vv. 1–22)

POVESTIREA SCUTIERULUI

Precuvîntare la Povestirea Scutierului ... 191
(vv. 1–8)

Povestirea Scutierului..... 193
(vv. 1–664)

Cuvintele Răzeșului către Scutier și cuvintele Hangiului către Răzeș..... 213
(vv. 665–700)

POVESTIREA RĂZEȘULUI

Precuvîntare la Povestirea Răzeșului.... 217
(vv. 1–20)

Povestirea Răzeșului 219
(vv. 1–896)

POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI

Precuvîntare la Povestirea Celei de-a Doua Maici 253
(vv. 1–119)

Povestirea Celei de-a Doua Maici 259
(vv. 1–433)

POVESTIREA ARGATULUI AVEI

Precuvîntare la Povestirea Argatului Avei 279
(vv. 1–166)

Povestirea Argatului Avei..... 285
(vv. 1–762)

POVESTIREA ECONOMULUI

Precuvîntare la Povestirea Economului.. 313
(vv. 1–104)

Povestirea Economului 317
(vv. 1–258)

POVESTIREA POPII

Precuvîntarea Popii 329
(vv. 1–74)
Povestirea Popii *(fragment)* 332

Note 335
Notă asupra ediției 392
Glosar 394

Redactor responsabil: Romulus Vulpescu

Tehnoredactor Sorina Malcaș

Dat la cules 05.07.63 Bun de tipar 15.02.64 Apărut 1964 Tiraj 15.180 Broșate 12.090 legate 1/1.3090 Hîrtie tipar înalți ediții tip B mat de 80 g/m² Format 600×920/24 Coli ed. 16.69 Coli tipar 25 1/2 A. nr. T 4653 C. Z. pentru bibliotecile mari 82 C.Z. pentru bibliotecile mici 82—13=R

Tiparul executat la întreprinderea „Arta Grafică" Calea Șerban Vodă 133 București comanda nr. 850

ELU